

Het recht gebruyck van des Heeren H. Avontmael, soo voor als na de bedieninge : bestaende in meditatie, gebeden en danckseggingen door C. Drelincourt, P. du Moulin ... : item De klacht van een swaermoedige ziel ... door S. Simonides, als mede hoe nootsakelijck het H. Avontmael is, neffens de belijdenisse des geloofs ... noch is hier bygevoegt De reyse na Beth-El, of het Huys Godts ... [door Jean de Focquenbergues]

<https://hdl.handle.net/1874/36219>

T'AMSTERDAM
by Jan Spanseerder,
Boekverkooper inde S^t.Lucie steegh.

Op de Tytel-plaet.

DE Tytel-plaet, die wyft ons aen,
In 't kort begrip van defe blaen,
Daer foo veel leeringen in fteeken,
Die fchoonzy ftom zyn heylzaem fpreken,
En leeren ons 't gunt pafst gedaen,
Eer dat wy aen de Tafel gaen.
Hier eten 's Hemels Bruyloft gaffen,
In overvloed, fchoon datfe vafsten.
Zy pryken langs de Tafel heen,
Godts helt in 't midden (als een fteen,
In 't Goud) deelt uyt Godts leckernyen,
Die meer verftercken, meer verblyen
Dan al den rijkdom en de fchat,
Die 's werelts groote ring bevat.
O Salig zulken ziel die veylig
Godts Wet betragten gaet, en heylig.
Hier levende zoo eet Godts Broot,
Dat hy blijft vry van hongersnoot.

Het recht gebruyck
Van des Heeren

H. AVONTMAEL,

Soo voor als na de Bedieninge;

Bestaende in Meditatieën / Gebeden
en Danchseggingen / door C. Dre-
lincourt, P. du Moulin, en an-
dere Godts-geleerden.

I T E M,

De klacht van een swaermoedige Ziel
over 't gebruyck van 't H. Avont-
mael, met een nevensgaende
Troost, door S. Simonides.

Als mede hoe nootsakelijk het H. Avont-
mael is; neffens de Belijdenisse des
Geloofs / voor die haer tot het
selve willen begeben.

Noch is hier bygevoegt

De Reyfen na Beth-El / of het Huis Gods / zijnde in-
nerlicke Zielsbetrachtingen, voor een yeder Geloof-
vige ter Kerke gaende, en van daer komende.

P A M S T E R D A M,

By J. SPANSEERDER, Boekverkoopet
in de St. Lucye-Steeg.

FORMULIER

Om het

H. AVONTMAEL

te houden.

Geliefde in den Heere Jesu Chri-
sto / hoorz aen de woorden der
insettinge des Heyligen Nachtmaels
onser Heeren Jesu Christi / welke
ons beschryft de H. Apostel Paulus /
1 Cor. 11. vers. 23. 24. 25. 26. 27.
28. 29.

Want ick hebbe van den Heere
ontfangen 't gene ick oock u over-
gegeven hebbe / dat de Heere Jesu
sus / in den nacht / in welcken hy ver-
raden wierdt / het Broodt nam : En-
de als hy gedanckt hadde / brack hy
't / en seyde : Nemet / etet / dat is
mijn Lichaem / dat voer u gebroeken
wordt : doet dat tot mijner gedach-
tenisse.

Desgelijcks nam hy oock den
Dinck-beker na het eten des A-
vontmaels / ende seyde : Dese Dincks
beker

6 FORMULIER van

beker is het Nieuwe Testament in
 mijnen bloede: Doet dat / soo dick-
 wilz als gy dien sult dzincken / tot
 mijner gedachtenisse. Want soo dick-
 wilz als gy dit broot sult eeten / ende
 desen Dzinck-beker sult dzincken /
 soo verkondight den doot des Hee-
 ren tot dat hy komt. Soo dan / wie
 ontweerdelick dit broodt eet / ofte den
 Dzinck-beker des Heeren dzinckt / die
 sal schuldigh zijn aen het Lichaem en
 bloedt des Heeren.

Maer de mensche beproebe sich
 selve / ende eete alsoo van het broodt /
 ende dzincke van den Dzinck-beker:
 Want die ontweerdelick eet ende dzinkt /
 die eet ende dzinckt sich selve een
 oordeel / niet onderscheydende het
 Lichaem des Heeren.

Op dat wy nu tot onsen troost
 des Heeren Nachtmael mogen
 houden / is vooz alle dingen ons van
 nooden / eerstelick dat wy ons te voo-
 ren recht beproeben / ten anderen dat
 wy het tot dien eynde richten / daer toe
 het de Heere Christus verozdineert en
 in

ingeset heeft / namelijk / tot sijner gedachtenisse. De waerachtige beproevinge onses selfs bestaet in dese drie stucken.

Ten eersten / bedencke een yegelijck by sich selve / sijne sonden / en verbloedinge / op dat hy sich selve mishage / en sich vooz Godt verootmoedige : aengesien dat de toorn Godts tegen de sonde soo groot is / dat hy die (eer hyse ongestraft liet blijven) aen sijnen lieben Zoon Iesus Christus / met den bitteren ende smadelijcken doodt des kruzices gestraft heeft.

Ten anderen / ondersoecke een yegelijck sijn herte / of hy oock dese gewisse beloften Godts gelooft / dat hem alle sijne sonden / alleen om des lijdens en sterbens Iesu Christi wille / vergeben zijn / ende de volkommene gerechticheyt Christi hem als sijn eygen toegerekent ende geschoncken zy / ja soo volkommen / als of hy selve in eygener persoon / vooz alle sijne sonden betaelt / ende alle gerechticheyt volbracht hadde.

Ten derden ondersoecke een yegelijck

8 FORMULIER van
lijck sijne conscientie / of hy oock ge-
sint is voortaeu met sijn gantsche le-
uen waerachtige danckbaerheyt tegen
Godt den Heere te bewijfen / ende
vooz het aengesichte Godts oprechtel-
lijck te wandelen: voozts / of hy son-
der eenige gebeynstheyt alle vbandt-
schap / haet en nydt van herten afleg-
gende / een ernstigh booznemen heeft /
om van nu voortaeu in waerachtige
liefde ende eenigheyt met sijnen naeste
te leben.

Alle die dan alsoo gesint zijn / die
wil Godt gewisselick in genade aen-
nemen / ende vooz waerdige medege-
nooten der Tafel sijns Soons Jesu
Christi houden. Daer en tegen die
dit getuygenisse in hare herten niet
geboelen / die eten en dymcken hen
seluen een oordeel. Daerom wy oock
na het bebel Christi ende des Apo-
stels Pauli / alle die sich met dese na-
volgende lasteren besmet weten / ver-
manen van de Tafel des Heeren sich
te onthouden / ende verkondigen hen
datse geen deel in het Rijcke Christi
hebben : als daer zijn alle afgoden-
die

't H. AVONTMAEL. 9

dienaers / alle die verstorben heyligen / Engelen / of andere creaturen aenroepen; alle die den beelden eere aendoen; alle tovenaers ende waerseggers / die bee of menschen / mitsgaders andere dingen zegenen en die sulcke zegeninge gelobe geven; alle verachters Godts / ende sijns Woortts / ende der H. Sacramenten;

Alle Godts-lasteraers / alle die tweedzacht / secten ende mynsterpe in kerck en Wereltlijcke Regimenten begreen aen te richten; alle meyn-eedige; alle die hare Ouderen en Overheden ongehoorsaem zijn; alle doodtslagers / lijvers / ende die in haet en nijt tegen haren naesten leven; alle echtbrekers / hoerceders / dronkaerts / dieben / woekeraers / roovers / speelders / gierigaerts / ende alle de geene die een ergerlijck leven leyden; Dese alle / soo lange sy in sulcke lasteraan blijven / sullen sich deser spijse (welcke Christus alleen sijnen Geloobigen verordineert heeft) onthouden / op dat haer gerichtte ende verdoemenisse niet dies te swaerder werde.

10 FORMULIER van

Maer dit werdt ons (geliefde in den Heere) niet booggehouden / om de verflagene herten der geloobige kleyuuoedigh te maken / eben of niemant tot het Nachtmael des Heeren gaen machte / dan die sonder eenige sonden ware : want wy en komen niet tot dit Abontmael / om daer mede te betuygen dat wy in ons selven volkomen ende rechtveerdigh zijn : maer ter contzarie / aengesien wy ons leven buyten ons selven in Jesu Christo soecken / soo bekennen wy daer mede / dat wy midden in den doodt leggen : daerom / al is 't dat wy noch veel gebreken ende ellendigheyt in ons bebinden / als namelijck / dat wy geen volkomen geloobe hebben / dat wy ons dock niet sulcken yber om Godt te dienen niet begeben / als wy schuldigh zijn / maer dagelijcks met de swachheyt onses geloofs / ende de boose lusten onses vleesches te stryden hebben : nochtans dies niet tegenstaende / obermits dat ons dooz de genade des H. Geestes sulke gebreken leedt zijn / ende wy van herten begeeren tegens

't H. AVONTMAEL. II

gens ons ongeloope te stryden / ende na alle geboden Godts te leven ; soo sullen wy gewis ende seker zyn / dat geene sonden noch swachtheyt / die noch (tegen onsen wille) in ons overgebleven is / ons kan hinderen / dat ons Godt niet in genade soude aennemem / en alsoo deser Hemelscher spijse ende draucks weerdigh en deelachtigh maken.

Ten anderen / laet ons nu oock overdencken / waer toe ons de Heere sijn Abondtmael heeft ingeset / namelijk / dat wy sulcks doen souden tot sijner gedachtenisse. Maer aldus sullen wy sijn daer by gedencken.

Eerstelijck / dat wy gantschelijck in onse herten bertzoutwen / dat onse Heere Jesus Christus (na lyd der beloftenissen die den Dooz-baderen in het Oude Testament van den beginne aen geschiedt zyn) van den Vader in dese werelt gesonden zy / ons bleesch ende bloedt aengenomen heeft / den toorn Godts (onder welken wy ewighlijck hadden moeten versnicken) van den beginne sijnner mensch-werdinge

12 FORMULIER van

dinge tot den eynde sijns lebens / op
aerden voor ons gedragen / en alle ge-
hoorsaemheyt der Godlijcker Wet /
ende gerechticheyt voor ons verbult ;
voornamelijck / doen hem de last on-
ser sonden / ende des toorns Godts
het bloedigh sweet in den hof uytge-
druckt heeft : daer hy gebonden wiert /
op dat hy ons soude ontbinden : daer
na ontalijcke smaethede geleden heeft /
op dat wy nimmermeer te schande
souden werden : onschuldigh ter doot
beroordeelt / op dat wy voor 't gerich-
te Godts by sonden gesproken wer-
den : Na sijn gezegent lichaem aen het
kruys laten nagelen / op dat hy het
handtschrift onser sonden daer aen sou-
de hechten : ende heeft alsoo de ver-
bloeking van ons op hem geladen /
op dat hy ons met sijne zegeningen
verbullen soude : ende heeft hem ver-
nedert tot in de aïderdiepste versmaet-
heydt ende anghst der hellen / met lijf
en ziele / aen der houte des kruyses /
doen hy riep met luyder stemme ;
Mijn Godt / mijn Godt / waerom
hebt gy my verlaten ? Op dat wy
tot

tot Godt sonden genomen / ende nimmermeer van hem verlaten werden : ende eyndelijck / met sijne doodt ende bloet-stortinghe het Nieuwe en eeuwige Testament / het Verbondt der genade en der versoeninge beslooten / als hy seyde ; Het is volbracht.

Op dat wy nu vastelijck sonden geslooben / dat wy tot dit Genaden-verbondt behooren / nam de Heere Jesus in sijn laetste Avontmael dat Broodt / danckte / brack het / ende gaf het sijnen Jongeren / en sprack : Nemet / etet / dat is mijn Lichaem dat voer u gegeven wert / doet dat tot mijner gedachtenisse. Desgelijcken na het Avontmael nam hy den drinckbeker / seyde danck / ende sprack / drincket alle daer uyt : dese Beker is het Nieuwe Testament in mijnen Bloede / dat voer u ende voer veelen vergooten werdt tot vergevinge der sonden : Sulcks doet soo dickwils als gy daer van drincket / tot mijner gedachtenisse : dat is / soo dickmaels als gy van dit broodt etet / ende van desen beker drincket / sult gy daer door / als door

74 FORMULIER van
een gewisse gedachtenisse ende pandt
bermaent ende verskiert werden van
dese mijne hertelyke liefde endetrouwte
tegen u: dat ick voor u (daer gy an
ders den eeuwigen doodt haddet moe
ten sterben) mijn Lichaem aen het
houte des kruzces in den doodt gebe /
ende mijn bloedt vergiete / ende uwe
hongerige en dorstige zielen met het
selve mijn gekruyste lichaem / ende
vergoten bloedt tot den eeuwigen le
ven spijsse ende labe / alsoo sekerlijck /
als een pegelijck dit broodt voor sijn
oogen gebroken / en dese drinkbeker
hem gegeven wert / ende gy deselve
tot mijner gedachtenisse met uwen
monde etet ende drinket.

Uyt dese insettinge des Heyligen A
bontmaels onses Heeren Jesu Chri
sti sien wy / dat hy ons geloobe ende
betrouwen op sijn volkomen offer
hande (die eenmael aen het kruzge
schiet is) als op den eenigen grondt
ende fondament onser saligheyt wijset /
daer hy onse hungerige ende dorstige
Zielen tot een waerachtige spijsse ende
dranch des eeuwigen levens gewor
den.

den is: want door synen doot heeft
 hy de oorſake onſes eeuwigē hon-
 gers ende kommers / namelijk de son-
 de wechgenomen / ende ons den le-
 bendighmakenden geest verworpen /
 op dat wy door den ſelven Geest /
 (die in Chriſto als in den hoofde / en-
 de in ons als ſijne lidmaten woonet)
 met hem waerachtige gemeenſchap
 ſouden hebben; ende aller ſijner goede-
 ren / des eeuwigē lebens / gerechtigh-
 heits / ende heerlichheits deelachtigh
 werden. Daer beneben / dat wy oock
 door den ſelven Geest ondermalkan-
 deren als lidmaten eens lichaems in
 waerachtige broederlijke liefde ver-
 bonden werden / gelijk den Hepligen
 Apoſtel ſpreekt: Een Broot is het / ſo
 zijn wy beele een Lichaem / dewijle wy
 alle eenes Broodts deelachtigh zijn:
 Want gelijk upt beele koozenkens een
 meel gemalen / ende een broodt gebac-
 ken wert / ende upt beele beſpen't ſamen
 geperſt zijnde / eenen wijn ende dranck
 blictet / ende hem onder een vermenget;
 alſoo ſullen wy alle / die door den waer-
 achtigen geloobe Chriſto ingelijft zijn /

16 FORMULIER van
dooz bzoederlijcke liefde om Chzisti/ on-
ses lieben Saligmakers wille / die ons
te boozen soo uytnemende heeft lief ge-
hadt / alle te samen een lichaem zijn: en
de sulckz niet alleen met woorden /
maer metter daedt tegen malkandez-
ren betwijfen.

Daer toe helpe ons de Allmachtige
Godt en Vader onses Heeren Jesu
Chzisti / dooz synen Heyligen Geest /
Amen.

Op dat wy dan dit al mogen berckzij-
gen / laet ons booz Godt ons beroot-
moedigen / ende hem met waerachtig-
gen geloobe / om sijne genade aldus
aenroepen:

Barmhertige Godt ende Vader / wy
bbidden u / dat gy in dit Abontmael
(in't welke wy oeffenen de heerlijke ge-
dachtenisse des bitteren doodts uws
lieben Soons Jesu Chzisti) dooz u-
wen H. Geest in onse herten willet
wercken / dat wy ons met waerachtigē
bertrouwen uwoen Sone Jesu Chzisto
soo langer soo in eer overgeven / op dat
onse beswaerde ende verflagene herten
met zyn waerachtig Lichaem en Bloet

ja met hem waerachtigh Godt ende
 Menschē / dat eenige Hemelsche
 Broodt / door de kracht des Heyligen
 Geests gespijst ende gelaest werden /
 ende dat wy niet meer in onse sonden /
 maer hy in ons / ende wy in hem leven /
 ende alsoo waerachtelyk des Nieuwen
 ende ewigen Testaments ende ver-
 bouwts der genade deelachtigh zijn mo-
 gen. Dat wy niet en twyffelen / of gy
 sult ewighlyck onse genadige Vader
 zijn ; ons onse sonden nimmermeer
 toerekenende / ende niet alle dingen na
 lichaem ende ziele versorgende / als u-
 we liebe kinderen en erfgenamen : ver-
 leent ons oock uwe genade / dat wy ge-
 troostelyck ons kruys op ons nemen /
 ons selvé verloochenen / onsen Heylant
 bekennen / ende in alle droeffnisse niet
 opgeheven hoofde onsen Heere Iesum
 Christum wyt den Hemel verwachten /
 daer wy onse sterffelycke lichamen hem
 gelijck maken / ende ons tot hem nemen
 sal in ewighheit / Amen. Onse Vader,
 Wilt ons door dit Heylig Avontmael
 stercken in het algemeyne ongetwyffel-
 de Christelyke Geloobe / daer van wy
 bekennē

18 FORMULIER van

Bekentenisse doen met monde ende herte sprekende: Ick geloove in Godt, &c.

Op dat wy dan met het waerachtigh Hemelsch Broodt Christo gespijst mogen werden / soo laet ons niet aen het upterlijck Broodt ende Wijn blijven hangen; maer deselve opwaerts in den Hemel verheffen/daer Christus Iesus is onse boorspraeck / ter rechterhand sijns Hemelschen Vaders / daer henen ons oock de Artijkelen onses Christelijken Geboofs wijsen / niet twijffelende / of wy sullen so waerachtelijck door de werkinge des H. Geests / met sijn lichaem en bloedt / aen onse zielen gespijst ende geslaeft werde / als wy dat broodt en drinck tot sijner gedachtenisse ontfangen.

In 't bzeken en wytdeylen des Broodts sal de Dienaer spreken:

Het Broodt dat wy bzeken / is de gemeenschap des Lichaems Christi.

En soo hy den Drinck-beker geeft:

De Drinkbeker der Dankseggunge / daer mede wy danckseggen / is de gemeenschap des Bloedts Christi.

De wyle dat men Communiceert / sal men somnige Capittelen lesen ter gedachtenisse des stervens Christi dienende / als Esai. 53. Ioan. 13/ 14/ 15/ 16/ 17/ 18/ ofte diergelijcke.

Maede voleyndinge der

COMMUNICATIE

sal de Dienaer spreken.

Geliefde in den Heere / derwyl de Heere
Christus nu aen sijne Tafel onse zielen ge-
spijst heeft / soo laet ons al te samen sijnen
Naem met dancksegginge pryssen / ende een
pegeelijck spreke in sijn herte aldus :

Loofst den **H E E R E** / mijne ziele :
Lende al wat binnen in my is sijnen
heyligen Name.

2. Loofst den **H E E R E** / mijne
ziel / ende en vergetet geene van sijne
welbaden :

3. Die al uwe ongerechtigheyt ver-
geeft / die al uwe krankheden gencest.

4. Die uwe leven verlost van 't ver-
derf : die u kroont met goedertieren-
heyt ende barmhertigheden.

8. Barmhertigh ende genadigh is
de Heere / lanckmoedigh / ende groot
van goedertierenheyt.

10. Hy en doet ons niet na onse
sonden : ende en vergeldt ons niet na
onse ongerechtigheden.

11. Want

20 FORMULIER van

11. Want soo hoog de Hemel
is boven de Aerde / is sijne goederties
renheyt geweldig ober de gene die hem
breesen.

12. Soo verre het oosten is van 't
westen : soo verre doet hy onse overtzes
dingen van ons.

13. Gelyk hem een Vader ontfermt
ober sijne kinderen / ontfermt hem de
Heere ober de gene die hem breesen.

Welcke oock sijnen eygenen Soon
niet gespaert en heeft / maer heeft hem
voor ons allen overgegeven / ende ons
alles met hem geschoncken.

Daerom bewijst Godt daer mede sij
ne liefde tegen ons / dat Christus voor
ons gestorven is / als wy noch son
daers waren / soo sullen wy noch veel
meer door hem behouden worden voor
sijnen toorn / nadien wy door sijn bloet
gerechtbeerdicht zijn : Want soo wy
Gode versoent zijn door den doot sijns
Soons / doen wy noch byandē waren /
veel meer sullen wy salig worden door
sijn leven / nadien wy met hem versoent
zijn. Daerom sal mijn mondt en herte
des Heeren lof verkondigen van nu
aen tot in der eeuwigheyt. Soo

Soo spreekte een yegelick met aen-
dachtiger herte:

O Almachtige / Barmhertige Godt
ende Vader / wy dancken u van
gantscher herten / dat gy uyt gronde-
loose barmhertigheyt ons uwen eer-
nighgeborenen Soone tot een Middes-
laer / ende offer vooz onse sonden / ende
tot een spijsse en dranck des eeuwigen
lebens geschoncken hebt: ende dat gy
ons geest een waerachtig geloobe / daer
dooz wy sulker uwer weldadē deelacht-
tigh werden. Gy hebt ons oock / tot
versterkinge des selven / uwen lieben
Soone Jesus Christus sijn H. Nachts-
mael laten instellen ende veroordenen:
Wy bidden u / o getrouwe Godt en
Vader / dat gy dooz de werkinge uwer
H. Geestes de gedachtenisse onses
Heeren Jesu Christi / ende de verkon-
dinge sijnes doodts / ons tot dagelyk-
schen aenwas in 't rechte geloobe ende
de salige gemeenschap Christi wilt la-
ten gedijen / dooz den selven uwen lie-
ben Soone Jesus Christus / in wiens
naem wy onse gebeden aldus beslu-
ten: Onle Vader, &c.

MEDITATIEN

Of

Voor - bereydinge tot het H.
Avontmael des Heeren, doot
C. Drelincourt, Predikant tot
Parys.

Mijn Heer / ende mijn Godt /
gy noodet my / dooz uwre
genade / tot de hooge mael-
tijdt uwes eenigh geboren
Soons / mijnes Salighmakers Jesu
Christi; maer als ick overdencke wie
dat gy zyt / ende wie dat ick ben; hoe
rijck ende kostelijck dat de goederen zyn/
die gy bereydet / ende de klepne be-
kwaemheyt die ick hebbe om deselve te
ontfangen / soo is mijn ziele beangst /
ende ick hebbe in het naderen van uwre
grootte heerlichheyt. By u / ô Heere /
is de gerechticheyt / maer by my de be-
schaemtheyt des aengesichts / Dan.
9. 7. Want gy bewoont een ontoegan-
kelijk licht, 1 Timot. 6. 16. ende ick
ben versonken in een afgrondt der duy-
ster.

Voorbereydinge tot het
H. Avontmael.

Vader ick hebbe gesondicht en ben niet
weerdigh u sone genaemt te worden.

stermissen / Apoc. 4. 8. Gy zijt de Heylige der Heyligen / ende de Heylighheit selve. Ende ick en ben anders niet dan onreynigheit. Van de voetsole af tot het hoofd toe, en is niets gesonts, Esai. 1. 6. De werelt heeft my verdozen. mijn vleesch heeft my verleyt: ende de Satan heeft my geheel verwont.

Siet, op uwe Heyligen en soudet gy niet vertrouwen: ende de Hemelen en zijn niet suyver in uwe oogen, Job 15. 15. hoe veel groutwelicker en stinken der sal ick zijn / ick elendig mensche als ick ben / die het onrecht in drinkt als water, vers 16. Indien de Seraphims / die handen wyt yber / ende vierigheit tot uwen dienste Esai. 6. 2. sich verbergen booz uwa aengesicht; met wat stoutigheit sal ick daer derben verschijnen / ick die slaen wy ben in yber / en laen wy in mijne gebeden / die my niet en begebe tot uwen dienst / dan wyt gewoonte / ende die meer genegen ben tot de dingen deser werelt / als wel tot bebozderinge van uwe eere?

De heylige Apostel Petrus en achtede sich niet weerdigh in een schipken
te

De Voorbereydende 22
Disgenoot.

IK hoor de Boet-Trompet
My noodigen, O smet!
Ik heb myn Bruyloft Rocken
Nog, Heer, niet aengetrocken.
Een ander is gereed,
Ik ben nog on-gekleed;
Heer! wilt my voorbereyden,
En op uw, wegen leyden.
Ach! neem my by der hand!
Verligt mijn blind verstand!
Myn oogen nog myn ooren,
Die kunnen sien nog hooren.
Een ballast van misdaen,
En sonden stout begaen,
Die doen my neder sincken:
Maer laet uw' Zonne blinckert
Op dat door hare glans,
Myn koude Ziele thans
Mag op-gekoestert werden:
Zoo sal ick Heer volherden
In alle dengt en eer,
En u bedancken Heer.

24 Voor-bercydinge tot het
te zijn met den Soone Godts: want
bekent hebbende de kzychtsijner God-
heyt / riep uyt; Heere gaet uyt van my,
want ick ben een sondig meniche, Luc.
5. 8. Ende ick / Heere / die de grootste
onder de sondaers ben / sal ick aenban-
gen te sitten aen sijne tafel / mij te ver-
zadigen met sijne wellusten / ende mij
te maken het selfde lichaem met hem.

De heylige Joannes de Dooper / de
grootste onder die van vrouwen ge-
boren zijn / ende die ghy van 's moe-
ders lijbe aen verbult had met den
Heyligen Geest / en achtte sich niet
weerdigh / neder-buckende, den riem
uwer schoenen te ontbinden, Marc. 1. 7.
ende ick die de snootste onder alle schep-
selen ben / ick / die van moeders lijve een
overtreder ben genaemt, Esai. 48. 8.
ende wiens leven niet en is dan een ke-
ten van ongerechtigheyt / sal ick mij
verheffen tot den Hemel / om daer aen
te raken den Koningh der eeren / ende
die in te halen / in het huyjs mijner zie-
le? bedeckt zijnde met onreynigheden/
ende soo veel grouwelijcke sonden / sal
ick verschijnen aen dese heylige mael-
tijdt /

H. Avontmael des Heeren. 25
tijd / by detwelcke de engelen staen als
gedienstige Geesten die tot dienst uytge-
sonden worden , om der geener wille.
die de saligheyt beërven sullen? Hebr. 1.
14. Alwaer Godt vooz aensit / als
Meester van de Maeltijd ; alwaer de
spijse ende dranck is het vleesch ende
bloet des Soons? Sal ick dat onbe-
vleekte Lam , 1 Petr. 1. 19. aenschou-
wen / met onkupsche oogen / vol be-
driegelijcke loncken? Sal ick het broot
der engelen aenraken met mijne onrey-
ne lippen , Psal. 78. 25. Esai. 6. 5. en
de leugenachtige mondt? Ofte / sal ick
den Koning der Koningen herbergen
in een verkenstot? in een herte / ver-
vult met vuple begeerlichheyt?

Ick worde indachtigh / Heere / dat
gy / instellende de Joodsche hooghtij-
den / dit gebodt gaest: Niemand en sal
ledig voor mijn aengesigte verschijnen.
Deut. 16. 16. Op dese Hooghtijd der
Christenen / tot de welcke gy ons
roeyt / dooz het geluyt der Euangeli-
scher basupne / niet om ons te doen ge-
denken de lichamelijke verlossinge upt
Egypten / maer om te houden de ge-
dach

26 Voor-bereydinge tot het
dachtenisse van de geestelijcke verlos-
singe van de sonde / de doodt ende de
helle: niet om voor u te eten de eerste
burchten des Landts Canaan / Levit.
2. 14. maer om te smaken de eerste lief-
selijchheden des Hemelschen Jerusa-
lems: niet om te verschijnen als bree-
delingen / maer als zijnde Mede-bor-
gers der Heyligen, Mede-gesellen der
Engelen, ende Huys-genooten Godts,
Ephes. 2. 19. Sult gy my (segge ick)
Heere / ontfangen op desen voortreffes-
lijcken dag / ick die ydel ben van Godt-
burchtighent; die sonder yber / sonder
liefde / en sonder goede wercken ben
By de selve Wet Mosis, Num. 19. 11.
was den geenen / die eenen doode aen-
geraectit hadde / verboden te komen tot
den Altaer / alwaer de offerhanden op-
geoffert wierden / die maer voorbeelde
waren van die offerhande / dewelcke
Jesus Christus Gode geoffert heeft tot
vergevinge onser misdaden / Hebr. 9.
23. 26. 21. ende soude 't my / onder den
Euangelio / toe gelaten zijn te komen
tot de tafel / alwaer den gekruypten
Jesus Christus hem my aenbiedt / met
alle

alle sijne weldaden? **My** / segge ick /
 die ick my sonder ophouden bekonnue-
 re met doode werken, Hebr. 9. 14. in ste-
 de van den levendigen Godt te dienen,
 ende die selfs doodt ben door mijne son-
 den ende misdaden, Ephes. 2. 1. geen oy-
 recht behagen / noch beweginge heb-
 bende / soo veele de geestelyke en he-
 melsche dingen aengaet.

Ach Heere / mijn Godt / ick ben van
 twee zyden gedrongen: want indien
 ick my van dese heylige tafel onthoude /
 soo ben ick mijnen Salighmaker on-
 gehoorzaem / die my gebiedt te verkon-
 digen sijnen doot tot dat hy komt, 1 Cor.
 11. 26. ick verbzeemde my van den oorz-
 spzong des lebens / ick versake de zege-
 len des verbondts, ende de panden uwer
 liefde, 2 Cor. 1. 22. ende indien ick daer
 onwaerdelijk toe-ga / 1 Cor. 11. 27. soo
 bzeese ick mijne verdoemenisse te eten
 ende te dzinken / ende schrickelijke oorz-
 deelen op my te halen.

Want indien 't vuur / dat van Godt
 af quam / Nadab ende Abihu verstickte /
 om dat sy met een bzeemt vuur boorz-
 Godt gekomen waren / en sal Godt die

28 Voor-bereydinge tot het
een verteerent vuur is, Hebr. 12. 29. **my**
niet berisinden / **indien** ik hem genaekte
niet het vuur der twistinge / ende met
de blammen van mijne begeerlijkheden.

Indien de Beth-Semites, met de doot
gestraft wierden / om dies wille datse
in de Arke des Verbondts gesien had-
den; en sal ik my de eeuwige doot en
de bloek niet schuldigh maken / soo
ick niet boose oogen / en besmette han-
den / beginne te aenschoutwen / ende
aen te raken **Jesum Christum den Sone**
des lebendigen Godts / in den welken
verborgen zijn alle de schatten der wijs-
heyt ende der kennisse? Col. 2. 3.

Indien de geene die sonder **Bruy-**
lofts-kleedt aen de tafel der **Koningly-**
lyke maeltijdt geseten was / **geworpen**
wierdt in de **uyterste duysternisse** /
alwaer weeninge ende knerlinge der
tanden is, Matt. 22. 13. **soo** **breese** ik / **in-**
dien ik tot dese maeltijdt des **Konings**
der **Koningen** come / **geworpen** te wor-
den in de eeuwige pijn des **helschen**
byers: want ik en hebbe het **bruy-**
lofts-kleedt niet aen / ende ben niet al-
leen niet **bericert** met **gerechtigheyt** en
de

H. Avontmael des Heeren. 29

de onnosselfheyt / maer / dat erger is / ick
sleepe noch de ketenen der ongerech-
tigheyt / ende de bodden des ouden
menschen : ick voere het beeldt des
Dubbels / ende het teeken der helle.

O Heere ! wilt gy acht nemen op de
ongerechtigheden , Heere , wie sal be-
staen ? maer by u is vergevinge op dat gy
gevreesst wort , Ps. 130. 3. 4. 7. By den Hee-
re onsen Godt zijn de barmhertigheden
ende vergevingen , alhoewel wy tegen
hem gerebelleert hebben , Dan. 9. 9. maer
daer de sonde meerder geworden is , daer
is uwe genade , [ô goede Godt !] te over-
vloediger geweest , Rom. 5. 20.

In my selven neder geslagen zijn
de / soo sta ick in u / ende doo? u / Klaeg-
liedt Jer. 3. 18. Ick ben geheel verfla-
gen / als ick dencke aen de schrickelijck-
heyt mijner sonden : maer 't gene my
bertroost / Heere / is / dat uwe mededo-
gentheden niet ten eynde en zijn / Ps.
77. 9. ende dat Jesus Christus gekomen is,
niet om rechtveerdige te roepen , maer
sondaers tot bekeeringe , Matth. 9. 13. O
Heere ! uwe goedertierentheyte is tot in
de Hemelen ; uwe waerheyt tot de bo-
venste wolcken toe , Psal. 36. 6. **Gelijck**

50 Voor-bereydinge tot het
gy my dooz uwe goetheyt / uwe welda-
den geeft : alsoo sult gy oock / dooz uwe
wijsheyt / my leeren het middel / om
die ter saligheyt te ontfangen.

Wel is waer / dat ik van mijn selven
ledigh ben van alle goedt : maer selve /
in den ingangh van uwen huys is /
Heere / een zee van rijkdommen. Ik
sal putten uyt uwe schatten / ende als
dan mijne offerhande doende / soo sal
ik met uwen David seggen : het is alles
van u , ende wy geven 't uyt uwe hant ,
I Chron. 29. 14.

Ik ben doot in mijne misdaden ende
sonden , Ephes. 2. 1. Maer Heere ik
en gebe den moedt daerom niet verlo-
ren ; want het broodt dat gy bereyt
hebt / niet alleen om de lebendige te ver-
sterken / maer oock om de dooden op
te wecken / is Jesus Christus, Joan. 6. 51.
De welke is de opstandinge en het leven ,
Joan. 11. 25. Hy is 't die de doode doet
leven / en roept de dingen , die niet en
zijn , als of sy waren , Rom. 4. 17.

Nadab ende Abihu offerden u een
brecmit byer / ende verhengden haer in
de blammen / Levit. 10. 1. maer ik / Hee-
re /

H. Avontmael des Heeren. 31

te / verfoeye my, ende ik hebbe berouw
in stof ende affche, Job 42. 6. **I**k wens-
sche dat mijne oogen spring-aders
der tranen waren / om den gloet mij-
ner sonden uyt te wiffchen / ende ick
kome tot u / om die te verdincken in den
bloet uwer barmhertigheden / Dan. 9. 9.

De Beth-Semites en hadden geen
ooslof om in d'Arche te sien / 1 Sam. 6.
maer ick hebbe een uytduckelijck bevel /
te aenschouwen **J**esum Christum, de
welcke is / het beeldt des onfienlijken
Godts, Col. 1. 15. het afschijnfel sijner
heerlijckheyt, en het uytgedruckte beelt
van den Perfoon des Vaders, Hebr. 1. 3.
ende gy wilt niet alleen dat ick / als in
eenen spiegel / sijne heerlijckheyt sal
aenschouwen met ongedeckten aenge-
fichte; maer ook dat ik hem sal aen-
raken / dat ik hem sal omhelsen / ende
hem in mijn herte herbergen.

Ik bekenne / dat ik jammerlijk,
ellendig, arm, blindt ende naekt ben,
Apoc. 3. 17. **M**aer ik sal den raedt vol-
gen die mijn **S**alighmaker den Engel
der Gemeente tot Laodicea, gaf: **I**k
sal van hem koopen gout met den vuure

32 Voor-bereydinge tot het
beproeft, op dat ik rijk werde, ende witte
kleederen, op dat ik bekleet zy, ende de
schande mijner naecktheyt niet gesien
en werde: en salven mijne oogen met oo-
gen-salve, op dat ick moge sien, vers 18.
Wanneer ick al schoon de armste men-
sche ter wereldt ware / soo kan ick dit
nochtang kopen: want de geestelijke
goederen worden gekocht sonder gelt,
ende om niet, Esai. 55. 1. O Heere Je-
su / gy die my het meeste geeft / en
sult my het minste niet weygeren /
Rom. 8. 32. Dewyle gy my genoodt
hebt tot uwe maeltijt / daer gy my uwe
herte geopent / ende de verborgenthe-
den uwer liefde my te kennen gegeven
hebt / soo sult gy ook een veranderinge
van kleedinge geben / niet gehaelt zyn-
de van uwe byanden / gelijk het geene
was / 't welck Samson den Philistijnen
gaf / Jud. 14. vers 19. maer genomen van
uwe selben / als 't gene dat Jonathan den
David gaf / 1 Sam. 18. 4. dien hy bemin-
de als sijne ziele. Want gy zyt ook de
Heere onse gerechticheyt, Jer. 23. 6. en
33. 16. Ende zyt ons van Gode gewor-
den wijsheyt, rechtveerdigheyt, heylig-
makinge, ende verlossinge, 1 Cor. 1. 30.

Het

H. Avontmael des Heeren. 33

Het en gaet niet met dese heylige
maeltijt/die onse Saligmaker bereept/
als met die van Simon de Pharizeus/
alwaer dat noch water was / om sijne
voeten te wasschen / noch olve om
sijn hooft te salven / Luc. 7. 44. maer
gelijkt in 't eerste Avontmael / Jesus
Christus de voeten sijnner Discipelen
selfs wiesch / ende droogde die met den
linnen doek daer mede hy ongorde
was / Joan. 13. 5. alsoo / wanneer hy sijn
Avontmael verdeelt / soo wascht hy
ons de voeten / maektse nat met sijn
bloet / ende droogt die met dien sijnblin-
kenden zijden sluyer / welke is de recht-
veerdigmakinge der Heyligen, Apoc. 19. 8.

Is 't sake dat David certijdt den
Mephiboseth barmhertigheyt bewees /
ende / hoewel hy mismaekt was / en
met beyde de voeten hinkte / hem noch
tans aen sijne Tafel dede eten / met des
Koninghs kinderen / om Jonathans, sijn-
nes getrouwen vriendts wille / 2 Sam.
9. 7. veel meer / Heere / al-hoe-wel dat
mijne sonden my mismaekt hebben
gemaekt / ende dat ik mank ga in de
wegen uwer geboden / hinchende aen

34 Voor-bereydinge tot het
beyde zijden ; als nu verboert zijnde /
dooz berkeerde breefen / ende dan dooz
dwase hoope / dertel in boozspoet / ende
ouberduldig in tegenspoet ; soo sult gy
my niet te min ontfangen aen ulwe ta-
fel / ende sult my te eten geben / met de
kinderen des Konings der Koningen /
aengesien dat ik een kindt ben van de
geene die gy bemindt / ende in den wel-
ken gy van alle eeuwighet u welbeha-
gen hebt, Matth. 3. 17. Ik weet wel dat
ik mismaekter ben dan Mephiboseth
was : maer gy zijt ook barmhertiger
als David , ende ik ben nader vereenigt
met Jesus Christus / als Mephiboseth
met Jonathan was : want ik ben sijn
Broeder / sijn kindt / sijne Bruydt / en-
de een Lidtmaet sijnes lichaems / zijn-
de vleesch van sijnen vleesche , ende
been van sijne beenen , Ephes. 5. 30.

Ik en sal niet blieden / gelijk Adam
dede / alhoewel ick naekt ben / Genes.
3. 10. Want Godt is niet min mach-
tig als barmhertig / om mijne naekt-
heyt te bedecken met de wolle van het
onbevleete Lam, 1 Petr. 1. 19. Van de
gerechtigheyt ende onnosselheyt mij-
nes

H. Avontmael des Heeren. 35
nes Saligmakers / sal hy my maken
een kleet des heyls, ende een rock der ge-
rechtigheyt, Esai. 61. 10.

Ick en sal de moet niet verloren ge-
ben / al bevinde ick my besmet; want
Godt is een fonteyne des heyls / Esai.
12. 3. Ende myt de zijde Jesu Christi
bliet bloedt ende water / Joan. 19. 34.
Die my by gekocht heeft / sal my ver-
nigen / 1 Joh. 1. 7. Noch om dies wille
dat ick sie dat ick arm ben / want Godt
is de Heere des Aerdtrijcks / Psa. 24. 1.
ende het is aen den armsten der werelt /
dat hy sijne Schat-kameren opent /
Jac. 2. 5. noch om dat ick my gevoele
kranck te zijn / want Jesus Christus
geneest alderhande siekten ende qua-
len / Esai. 53. 4. ende sijn dierbaer bloedt
en is niet alleenlijk een verquikt-drank
den gesonden / maer oock een genees-
drank der krancken / 1 Peetr. 2. 24.

Ja selfs / indien ick sonder kranck-
heyt ware / soo soude het bloedt mijnes
Salighmakers my onnoodigh zijn :
want die geloat zijn, en hebben den Me-
dicijn-meester niet van nooden, maer die
siek zijn, Matth. 9. 12.

36 Voor-bereydinge tot het

Maer Heere / dewyl gy my soo
vriendelijc outhaelt / en laet niet toe /
dat ik tegens uwe goetheden ondank-
baer zy / ofts dat ik uwe gunste in der-
telheyt soude misbruyken / Deut. 32. 15.
Ademael gy my roept / niet als Moles
midden wyt den brandenden Bosch /
Exod. 3. 2. maer midden wyt de blanne
uwer liefde / en dat gy niet alleen my
toespreekt van de verlossinge Israëls ;
maer dat gy ook wilt berzegeleu in mijn
gemoet mijn eeuwige verlossinge / ende
dat gy ook wilt geben de panden van
uwer erfdeel / dat my bereyt is / al eer des
Werelts gront gelept was / Ephes. 1. 4.
Geest my dan te konnen wyttrecken de
schoenen mijner sonden / doet my ge-
nade / te konnen afleggen mijne aerdt-
sche genegentheden / ende onredelijke
begeerten / Coloss. 3. 5.

Rucht wyt mijn herte den haet / de
afgunstighent / de wrake / de gierig-
heyt / de hobaerdije / ende de begeerte
van ydele cere. Steent daer wyt wech
de wereltsehe liefde / de liefde mijnes
sefs / de ydelheyt deser eenwe / ende de
wyle lust-sichte. Geest my dat ik
mijne

H. Avontmael des Heeren: 37

mijne ziele quelle van wegen soo veel
souden die ik begaen hebbe / Jac. 4. 9.

Geest my die heylige droefheyt die na
Godt is, die een onberouwlijke beke-
ringe ter saligheyt werkt, 2 Cor. 7. 10.

Geest my de nagelen eenes ernstigen
berouwos / op dat ich alle mijne begeer-
lijkheden daer mede moge hechten aen
het kruyce mijnes Salighmakers.

Dat de boetveerdige smerte zy / als de
speere / die 't lichaem ende 't herte van
desen ouden mensche door-boore.

Ende nademael daer een onbarm-
hertig oordeel sal gaen over de gene die
geen barmhertigheyt gedaen en heeft,
Jac. 2. 13. bekleedt my met de innerlijke
bewegingen der barmhertigheyt, goe-
dertierenheyt, ootmoedigheyt, sagmoe-
digheyt, lankmoedigheyt, ende met een
nen lankmoedigen geest. Doet my aen
met liefde, die den brandt der volmaekt-
heyt is, Col. 3. 12. 13. 14. Is't dat'er een-
ge zijn die my misdaden hebben / gelijk
Jesús Christus my genadelijk alle
mijne misdaden vergeben heeft / dat ik
ook so van gelijken doe. Ende indien ik
mijnen naesten in eenig ding vertoont
hebbe / dat ik hem niet woorden / ende

38 Voor-bereydinge tot het
met'er daedt gewillighlyk voldoe.

Och! mijn Godt/ik geboele my noch
seer laeuw ende flacuw te zijn / maer
send van de Hemelen eenige Engelen /
die met de gloepende kolen / van uwen
Altaer mijn herte ende mijne lippen rey-
nigen, Elai. 6. 6. ende in my ontsteeken
het byer eenes waren ybers / ende eene
oprechte liefde. Dat ik moge het herte
gereynigt hebben van de quade conscien-
tie, ende het lichaem gewasschen met reyn
water, Hebr. 10. 22. Dat ik mijn handen
in onschult wassche, al eer dat ik ga ont
uwen Altaer te onwringen / Psal. 26. 6.
Dat ick my spoede mijne Snyploft-
klederen aen te tzecken / dewijle de
Maeltijdt bereyt is / Matt. 22. 8.

O Heere! mijn ziele versmachtet /
ende mijn Geest beswijkt in my /
Psal. 143. 4. hoe ik meerder drinkte van
de wateren deses werelts / hoe mijne
dozst grooter wordt; daer en is niet in
dese werelt dat mijn herte kan verbul-
ken / noch mijne lusten verzadigen. Hoe
ick meer eere / rijckdommen / ende vlee-
schelijke wellusten besitte / hoe mijn
ziele lediger ende begeeriger is. Maer

H. Avontmael des Heeren. 39

gy Heere / hebt een levende water / van
het welke soo wie dzynt / nimmer
meer en sal dorsten / Joh. 4. 14. En
gy zijt het Broot des Levens , van 't welk
wie dat etet , eeuwiglijk sal leven , Joh. 6.
35. 51. Geest my dan een honger ende
dorst na de gerechtigheyt , op dat ik ver-
zadigt werde, Matt. 5. 6. Geest my van
dat levende water , op dat my niet meer
en dorste , Joan. 4. 15.

Ik weet wel dat de put diep is /
maer geest my / Heere / het vat om daer
niet te putten / ofte geest my dat ik daer
in moge baden / ende my in uwe gena-
de dompelen. Dit Broot des Levens
is wel verre van my / want het is in
den Hemel / ende ik ben op der aerden :
Maer / Heere / gy sult my geven de
bleugelen des Geloofs / op dat ik met
de menighe der Goddelijke Aenden /
mijnen blucht moge nemen tot den ge-
huyften Jesum Christum / Matth. 24.
28. om my met sijn vleesch ende bloedt
te voeden ; verwachtende dat ik ver-
andert werde in sijn beelt / 2 Petr. 1. 4.
ende deelachtigh gemaakt sijner God-
delijcker eegenschappen.

40 Voor-bereydinge tot het

2. Meditatie, of Voorbereydinge tot het
 Heylige Avontmael des Heeren, door
 C. Drelincourt, Predicant tot *Parijs*.

Die opperste wijsheyt heeft haer
 tafel toegerecht. Sy heeft hare
 spijsse bereept / ende haren wijn toege-
 maakt. Sy noodight my te eten van
 haer Broodt / ende te drincken van ha-
 ren toegemaecten Wijn / Prov. 9. 2.
 Mijn ziele is soo walghachtigh door
 de lusten deses levens / datse honger
 noch dorst na gerechtigheyt heeft: en-
 de alwaer 't datse daer hangeriger en-
 de dorstiger na ware / soo is sy noch-
 tans in een veel te slechten stant / om te
 verschijnen aen dese Koninglijke mael-
 tijdt. Sy is te besmet / om te ontfangen
 soo eene uytnemende spijsse / ende eenen
 soo kostelijken drank.

Gednerende de onderhondinge der
 Wet Moïsis, en wierden de Toonbroo-
 den niet geleght dan op suppere baten /
 Lev. 24. 6. ende soude onder de simber-
 heyt des Evangeliums Jesus Chri-
 stus / die het Broodt des Lebens is /
 konnen ontfangen werden / in een ge-
 moet / besmet niet sonden / ende dat
 oberz

H. Avontmael des Heeren. 41
overbloeyt van vyple begeerlijkheden.

De insettingen onses Godts zyn
het Watroon van sijne Heylige werck-
kingen. Hy verbiedt ons 't Heylige den
honden te geven, ofte de Peerlen voor de
swijnen te werpen, Matth. 7. 6. ende sou-
de hy sinen Sone geven / dewelcke is
de Heylige der Heyligen / ende den
uyt-gekosen ende kostelijken steen /
aen my ellendigh Sondaer / die mijnen
Godt soo menighmael belooft hebbe
heylighlijck te leven / en elke reyse weder
gekeert ben tot de vypligheyt mijner
misdaden / gelijck de hondt die weder
keert tot sijn uytspoufel, ende als de ge-
wasschene zeuge, die wederom in den
slijk wentelt, 2 Petr. 2. 22.

Ons Pascha, te weten Christus, is voor
ons op-geoffert geweest, 1 Cor. 5. 7.
Maer hoe sal ik dit Feest houden?
want ik ben onbesneden van herten en-
de van ooren, Actor. 7. 51. Ik en hebbe
den gordel van matigheyt ende kuyg-
heyt niet. Ik en hebbe den staf des
geloofs niet / die door de liefde krachtig
is, Gal. 5. 6. noch de voeten beschoeyt
met de veerdigheyt van 't Euangelium
des vredes, Ephel. 6. 15. Ik

42 Voor-bereydinge tot het

Ick en smake de bitterheyt mijner
sonden niet soo het behoort. Ick en heb-
be de ongesuurde Brooden der oprechtig-
heyt ende der waerheyt niet, 1 Cor. 5. 8.
Ick ben geheel opgeblasen van hovaer-
dye / ende verbult met den ouden suur-
deeffem der quaetheit ende der boosheit.

De Hoost-man oer hondert / die
een soo lebendigh geloove hadde / dat
Jesus Christus met sijnen heyligen
mondt betuyghde / sulck een geloove in
Israël niet gevonden te hebben, Matt. 8.
10. seyde tot desen Salighmaker / Ik
en ben niet weerdigh dat gy onder mijn
dak komt. Ende ik Heere / die met wan-
trouwte ende ongeloove verbult ben /
sal ik my weerdigh achten dat gy in
mijn herte komt ?

De arme Canaaneesche Vrouwte en
begeerde maer op te rapen de krummel-
kens die onder haer meesters tafel vie-
len / Matth. 15. 27. ende ik / Heere /
sal ick de stoutigheyt nemen om aen u-
we Tafel te sitten / ende het broodt u-
wer kinderen te eten ?

Och Heere ! ik vreesse indien ik on-
weerdighlyk van dit Broodt ete / ende
van

han desen Drink-beker Drinkie / dat ick
 schuldigh sal zijn aen uwo Lichaem en-
 de Bloet / 1 Cor. 11. 27. Ende onthep-
 ligende de zegelen des Genaden-ber-
 bondts / het waer teeken mijner ver-
 lossinge / vreesse ick niet strengigheyt te
 sullen gestraft worden / als of ick mij-
 nen Salighmaker onder de voeten ge-
 treden hadde / ende den Heere der Heer-
 lijckheyt in 't aengesicht gesmaet.

Want indien Uza metter doodt is
 gestraft geweest / om dat hy sijne handt
 onbedachtelijck na de Arke des Ver-
 bondts uytgestreekt hadde: 2 Sam. 6. 7.
 wat straffe behoorde ick te verwachten /
 die lichtbeerdigh kome tot Iesum
 Christum / in wien alle volheyt der God-
 heyt lichamelijk woont? Col. 2. 1.

Sal ick dan doen gelijk die gene des-
 den / dewelcke genoodicht zijnde tot
 de Koninghlijcke maeltijt / daer wep-
 gerden te gaen? Matth. 22. 3. Sal ick
 mijn uytblucht nemen op de bekom-
 meringen / die mijn verstandt belem-
 meren / op de vleesch-lust-siekten / die
 mijn mondt verflappen / op de gebre-
 ken / die mijne ziele verderben? Sal
 ick

44 Voor-bereydinge tot het
ik die Bruydt nabolgen / die in steede
van haeren Bruydegom de deure te o-
penen / dewelcke kwam / om haer tot
sijne Maeltijt te geleiden / seyde : Ik
hebbe mijnen rok uytgetrocken ? hoe sal
ik hem weder aentrecken ? ik hebbe mijne
voeten gewasschen , hoe sal ik die weder-
om vuyl maken ? Cant. 5. 3. Maer ik
breefe / dat de Koningh / vertooynt ziju-
de / my onwaerdigh verklaren sal / om
van sijne Maeltijt te smaken / ende dat
hy mochte sweeren in sijnen toorn , dat ik
nimmermeer in sijn ruste sal komen , Ps.
95. 11. Ik breefe / indien dat ik mij-
nen Heere affla / terwijlen dat hy na-
by is / ende hy my soo minnelijck en
noodicht / dat ik gestraft sal worden
als de Bruydt / ende dat mijn wel-be-
minde van mijne ziele wech gaen sal /
Cant. 3. 1. 2. Als ik hem sal zoeken / dat
ik hem niet binden en sal : als ik hem
sal roepen / dat hy my niet en sal ant-
woorden. Och mijn Godt ! trekt my
dan uyt desen angst / ende volbrenght
uwe kracht in mijne swakheyt , 2 Cor. 12.
9. En laet niet toe dat ik uyt ondank-
baerheyt my soude verbreeinden van
een Tafel / alwaer gy soo groote lieffe-
lijkheden bereept. En

H. Avontmael des Heeren. 45

Ende op dat ick tweerdighlyk daer
toe moge komen / soo geeft my die
booxbereytselen die my ontbrecken.
Ick en ben niet gereynicht na de sup-
beringe des Heplighdoms : maer op
dat ick het ware Pascha magh houden /
soo wilt dog , ó Heere ! gy die goedig zyt,
my genadig zyn : want ick soek u van
gantlicher herten, 2 Chron. 30. 18. 19. 20.

Ick ben met de dwase Maeghden
in slaep gevallen / Matth. 25. 5. Ick en
vinde geen Olie in mijn lampen / om
den Bruydegom te gemoet te gaen /
nochtans en sal ick daerom de moedt
niet verloren geben. Ick en sal niet
gaen tot de verhoopers / mijne toe-
vlucht en sal ick niet nemen tot de ver-
diensten der hepligen / noch tot het
bloet der martelaren : maer sal my kee-
ren tot den geenen diese nyt louter ge-
nade schenckt. Tot u Heere Jesu / die
den waren Aaron zyt / wiens kostelij-
ke olie nederbloeyt / niet alleenlyk tot
den baert / maer ook tot den onder-
sten boort des kledts / Psal. 133. 2. De
volheyt uwer genade sal afvlieten tot
my / die de geringhste uwer Schepse-
len

46 Voor-bereydinge tot het
len ben. Gy sult mijn herte verbullen
met de olie des Geloofs / der Liefde/
ende der Hove : ende mijne lampe ont-
steken zijnde aen de stralen van de
Sonne der Gerechtigheyt / en sal nim-
mermeer weder utgebluscht worden.

Als een groot Koningh wil herber-
gen in een slecht huys / soo send hy sijne
boden voor wt / ende de kameren wor-
den met des Princen huys-raedt ver-
ciert. Daer en is geen geringer huys
dan mijne ziele : want sy is geheel ont-
bloot van gerechtigheyt en heyligheyt :
maer dewijle sy ingeschreven is / om te
zijn de huysinge des Koninghs der
Koningen / soo sult gy Heere daer sen-
den uwe Koninghlijke toerustinghe.
Uw Geest sal dese kamer komen ver-
cieren / in dewelke gy het Avontmael
met uwe Discipelen wilt houden.

Gy sult / Heere , my bekeeren , ende
dan sal ick bekeert zijn , Jer. 31. 18. want
gy zijt de Heere mijn Godt. Verbreekt
mijnen geest ende mijn herte / op dat
sy een behagelijcke Offerhande zy /
ende dat ik de druppende bochtigheyt
uwer genade ontfange. Ik ben door-
baken

H. Avontmael des Heeren. 47

backen in mijne buyligheyt / en verhart
in mijne ongerechtigheyt : ende geliĳk
Moses, slaende eertijds den Rotzsteen
met zijn staf / daer springende water
dede uytbloeyen / Num. 20. 11. alsoo /
indien dat gy my aenraekt met uwen
Geest / ende met den Staf uwes
Woordts / soo sult gy my doen smel-
ten in tranen des berouwts / ende als
dan / Heere / sal ik met mijne tranen
het huyt reynigen / daer gy in komen
wilt / want och armen ! 't is geheel met
sonden besmet.

In de maeltijdt / Heere / alwaer gy
mede aensat / in 't huyt der Phari-
zeens / Luc. 7. 48. betoonde gy een
grootte liefde / vergebende die arme son-
dareffe / die uwe heylige voeten met ha-
re tranen nat maekte / ende die met
haren hant afdrooghde. Maer in de
maeltijdt / die gy in uwe Kerke houdt /
is oorzaecke om een grootte liefde te be-
wysen / ende noch aengenaem te ma-
ken: want daer zijn meer sonden te ver-
geven / ende daer zijn minder tranen.
Wilt mijne oogen en bloeyen geen tra-
nen genoegh / om uwe voeten te was-
schen :

48 Voor-bereydinge tot het
schen; maer gy/Heere! hebt bloets ge-
noegh / om alle des werelts sonden af-
te wasschen / 1 Joan. 1. 7. ende uwe lief-
de is het eygentlijk / die veele sonden
bedekt, Joan. 1. 29. 1 Petr. 4. vers 8.

Godt! en tzeet in geen rekeninge/
ende en gaet niet in 't gerichte met uwen
knecht: want niemant die leeft, sal voor
uw aengesichte rechtveerdig zijn, Ps. 143.
2. Soo gy lust hebt met my te twisten, niet
een uyt duysent sal ik u beantwoorden,
Job 9. 3.

Heere / gy hadt my rijkelyk be-
gaest / gy hadt my gegeven het lieffelij-
ke van u erfdeel, Psal. 16. 6. gy hebt my
geschapen na uwen Ebenbeelde / Gen.
1. 27. weder gekocht dooz het bloedt
uwes Soons / 1 Petr. 1. 19. ende dooz
uwen Geest geleert de waerheyt, die in
't binnenste des herten is, Psal. 51. 8. ende
als ik den loop mijns lebens ober-
denke / soo bebinde ik / dat gy alle mijne
jaren met weldadigheyt gekroont hebt,
Psalm 65. 12.

Gy hebt my duysent-mael meer
goets gedaen / als ik soude hebben
konnen begeeren ofte dencken. Alle die
wonderlijke genade ende bysondere
gunsten

H. Avontmael des Heeren. 49

gunsten behoorden mijn hert met liefde te ontsteeken / ende my brandende te maken tot den yver van uw Huys, Pf. 69. 10. maer ik hebbe het talent-pont dat gy my gegeven hebt niet alleenlijk begraven / Matth. 25. 25. maer hebbe ook uwe goederen onnuttelijk verdaen / dooz een verquistinge / sonder exempel / Luc. 15. 13. alle uwe gunsten hebbe ik misbruykt; het licht uwer kennisse heeft maer gediend / om my in 't quade dies te klaer-siender te maken: dertel hebbe ik getweest in boosspoet / ende ongeduldigh in tegenspoet: daer is gene boosheyt daer ik niet bequaem toe en ben / daer is gene sonde daer ik niet schuldigh aen ben.

Met mijne woorden hebbe ik u beleden / maer met mijne wercken hebbe ick u verloochent. Ick kome tot u met de lippen, Elai. 29. 13. maer mijn herte is der Wereldt ingewortelt. Al is 't dat ik de valsche Goden niet aenbidde / ende booz de Afgoden niet neder en kniele / soo sette ik nochtans mijn herte op de wereltse eere / op de rijkdommen ende plassieren deses Werelts /
als

50 Voor-bereydinge tot het
als of die mijn opperste goet waren.
Mijn hobaerdye / mijne gierigheyt /
ende mijne dwase begeerlyckheyt zijn
de Afgoden der jaloersheyt / dooz de
welcke ik u tot jaloersheyt verwecht
hebbe / Col. 3. 5.

Ik spreekte sonder eerbiedighent
van uwe hooge Majesteit / ende van
uwe werken. Ende indien ik uwen
Naem niet lastere / soo spreekte ik noch
tans qualijk van mijnen eben-naesten /
die gy na uo ebenbeelt gemaekt hebt.
Ende al is 't dat ik een deel van mijn
leven den dienst der Schepselen niet op
en offere / dooz eenen Kerckroof / die niet
en kan ontschuldigt werden / soo epge
ne ik nochtans het vleesch ende der wer
relt toe het meeste deel mijner dagen
die gy tot uwen dienst geschickt hebt.

Ik hebbe de gene die over my ge
stelt zijn die gehoozsaemheyt en liefde
niet bewesen / tot dewelcke gy ons ver
plicht hebt / Tit. 3. 1. ende ik en hebbe
geene sozge gehad om die gene in de
Godtbruchtighent te onderwijzen / die
gy onder mijn opsicht gestelt hadt /
1 Tim. 5. 8. Al en zijn mijne handen
niet

niet besmet met onschuldigh bloedt /
 mijn herte is geweest vol haet / nijt /
 ende wzaechgierighent. Ick ben vaer-
 digh geweest tot toorn / en traegh om
 te vergeven. Soo ick mijn lichaem niet
 besmet en hebbe door hoererpe / ick heb-
 be mijne gedachten bebleekt met vuple
 lusten : mijne oogen en zijn niet by ge-
 weest van onkupsche aenschouwin-
 gen / ende mijne ooren hebben in vuple
 woorden geneugte genomen / of wel /
 ick hebbe door mijne pdelheden ende
 wereltsche pzonkerpe eenen gloedt van
 onrepe begeerlijkheden in 't herte van
 anderen ontsteken. Hebbe ick andere
 lieden haer goet niet ontzocken / ick
 besitte het uwe onrechtbeerdighlijck /
 door bystant de bedruckte niet te hulpe
 komende / Esai. 58. 7. Ick hebbe mijne
 broeders behoefstigh gesien / ende heb-
 be mijn herte voor haer toegesloten
 1 Joan. 3. 17. Indien ick geen valsch ber-
 wijt tegens mijnen ebennaesten op-
 heffe / soo ben ick doch sonder liefde / om
 sijne fouten te bedecken / ende mijne
 arglistige tonge neemt geneugt om te
 sprekken van anderer lieden gebreken /

52 Voor-bereydinge tot het
1 Petr. 4. 8. Ick ben nijdig ober't goet/
ende begeerigh na't gene dat uwe wij-
se boosfienigheyt anderen mede gedeelt
heeft. Ick ben vol van dwase gedach-
ten ende onredelijke begeerlijkheden.

Boven mijne misdaden bytwillig-
lijck / ende met een opgesette boosheyt
gedaen / Heere / hoe veel sonden hebbe
ick bedreben / die my unbekent zijn?
Pfal. 25. 7. Mijne ongerechtigheden heb-
ben my aengegrepen, dat ik niet en heb-
be kunnen sien; sy zijn menighvuldiger
dan de haren mijnes hoofts; en mijn herte
heeft my verlaten, Pf. 40. 13. Mijn Godt,
ick ben beschaemt ende schaemroot, om
mijn aengesigte tot u op te heffen, ô mijn
Godt! want mijne ongerechtigheden zyn
vermenigvuldigt tot boven mijn hoofd,
ende mijne schult is groot geworden tot
aen den Hemel, Ezra 9. 6. Mijn Vader, ik
hebbe gesondigt tegen den Hemel ende
voor u, ende ik ben niet meer waardig uw
kint genaemt te werden, Luc. 15. 18. 19.
Tegens u alleen hebbe ik gesondigt, en-
de hebbe gedaen, dat quaet is in uwe oog-
gen. Zijt my genadig, ô Godt! na uwe
goedertierenthey: delgt mijne overtre-
dinge uyt, na de grootheyt uwer barm-
hertigheden. Wascht my wel van mijne

H. Avontmael des Heeren. 53

ongerechtigheyt; ende reynigt my van
mijne sonden. Want ick kenne mijne o-
vertredingen, ende mijne sonde is steets
voor my. Verberght uw aengesicht van
mijne sonden, ende delgt uyt alle mijne
ongerechtigheden, Psal 51. 3. 5. 6. 9. 11.

Opent my de nieren uwoer barmhertig-
heden: geeft my het beste kleet uyt uw-
kiste: deekt mijne naelticheyt met de ge-
rechticheyt ende onnoselicheyt mijnes
Saligmakers Jesu Christi/ op dat ick
moge gaen tot de Maeltijt des Lanis/
dat booz de grontbestinge des werelts
geslachtet is, en dat ick u groot make in
de vergaderinge der heyligē. Geeft my
een gelobe/ kostelijker als gout/ op dat
ick dat Manna. dat van den Hemel valt/
daer mede moge op rapen/ Apoc. 2. 17.

O mijn Godt! ick geboel dat gy my
berheugt ende vertzoost / gy versterckt
my / ende geeft my moet / om tot uw-
maeltijdt te gaen. Want het is eene
maeltijdt uyt liefde / tot dewelcke gy
niet de rijke en noodigt/maer de arme /
de gebreckelijcke/kreupele/ende blinde/
die niet en hebben om u te vergelden/
Luc. 14. 21.

Op der aerden zijnde / hebt gy de
son-

54 Voor-bereydinge tot het
sondaers tot u geroepen / en met haer
gegeten / vermeerderende uwē heer-
lijckheyt / en hebt gy uwē liefde ende
vriendelijckheyt niet vermindert.

Ende gy noodicht ons / Heere / tot
uwē maeltijdt / niet alleenlijck kranck
blindt / ende naekt zijnde / maer gy doet
ons oock daer komen / om ons te gene-
sen / te verlichten / en te bekleeden. De
wateren uwē genade en dienen niet
alleenlijck om den doost te verdrijben /
maer oock om alderley siekten ende
qualen te genesen: gelijck het badt van
Bethesda, Joan. 5.2.3.4. De Engel des
grooten Vaedts is nedergedaelt op
der aerden / ende heeft dit badt tot alle
tijden heylsaem gemaect; het bloedt
des Soons Godts is altijd vol le-
vende kragt. Ick en sal niet seggen
met den armen gicht-sieken / ick en heb-
be niemant die my in 't badt drage;
want gy / Heere / zijt de gene die onse
kranckheden op u genomen, en onse
smerten gedragen hebt, Esai. 53.4.

Gy zijt selve het Badt / mijne oogten
sal ik gaen wasschen in dat Badt-wa-
ter Siloam, dewijle gy het beveelt / ende
als

H. Avontmael des Heeren. 55

als dan sal ick waerlijck konnen seggen: ick was blindt geboren / ende nu sie ick / Joa. 9. 25. Eer dat ick de vruchten van de Boom des Lebens pluckere sal / soo sal ick my met sijne bladeren bedecken: want sy zijn tot genesinge der Heydenen, Apoc. 22. vers 2.

Heere Jesu / die my met eene eentwinge liefde lief gehadt hebt / Jer. 31. 3. die gy my zyt komen besoecken in mijn stinckende graf / ende die my lebendigh gemaecht hebt / doen ick doodt was in mijne sonden ende misdaden / Ephes. 2. 5. geeft my / geeft my dat ick / gelijck de bezesene: Lazarus aen uwe Tafel mach ontfangen werden.

Ende nademael dat gy 't recht der Bloet-vertwantschap ober my hebt / my naerder bestaende dan Boaz Ruth, de Moabitische Vrouw / dede / mijn Heere / dat ick genade in uwe oogen vinde. Spreekt uwa arm schepsel / na sijn hert / ende vertroost het: sprent ober my den slijp van uwa kleet / ende laet my toe met uwen Dienaer te eten / ende uyt uwe baten te drincken; dat ick op u belot de Koojn-apren rape / ende het

56 Voor-bereydinge tot het
Zaet des eeuwigen Lebens in mijn
herte mede dzage / verwachtende dat
ick den geheelen Gogst mede gemiete /
en dat selfs het Veldt my ten erf deele
gegeven werde / als gy hier boven vol-
tzecken sult het Houwelijck / aen 't wel-
ke gy noch op desen dagh wilt bebesti-
gen de beloften in de tegenwoordig-
heyt van uw volck. Och Heere / Zalig
zijns die geroepen zijn tot 't Avontmael
van de Bruyloft des Lams, Apoc. 19. 9.
3. Meditatie of overdenking, om sig te
bereyden tot het Heylig Avontmael,
door *Petrus du Moulin*.

Gelijck een hert schreeuwet na de wa-
terstroomen / also schreeuwet mijne
ziele tot u / o Godt! mijn Vader en mijn
Verlosser / mijne ziele dorst naer Godt,
na den levendigen Godt ; ende segt in sig
selve / wanneer sal ik ingaen en voor Gods
aengesichte verschijnen. Heere / gy ont-
moet ons / gy nodigt ons tot de Bruy-
loft des Lams / gy wilt ons versadigen
met uwre goederen / en onse zielen boe-
den in de hoope des eeuwigen lebens.
Maer helaes ! hoe durf ick tot Godt
naerderen / die een verteerent vuur is /
en

en een rechtbeerdigh Rechter / wien
 niets verborzen is / en die alle mijne
 sondē in de klaerheit sijnes aenschijns
 stelt: ick / die maer een arm / en niet son-
 den beladen schepsel ben / en niets dan
 stof en asche in sijne tegenwoordig-
 heyt: indien ick in mijn herte ga / ont-
 mijn gewisse t'onderzoekten / ick ben be-
 schaemt in my selve / en door de grootte
 en menighte mijner sonden ontstelt:
 want ter zijde stellende alle mijne wer-
 kingen die geheel boos zijn; soo veel
 ydelheit / hooghmoet / en liefde tot my
 self; soo veel misbertrouwen en gene-
 gentheit tot aerdtsehe saken / en dwase
 bekommelingen; soo vele ydele ge-
 dachten en quade begeerlijkheden / wel-
 ker herdenkinge my verschrikt / en my
 geduerig veroordeelt; vind ick in mijn
 beste werken soo veel gebreken en onvol-
 mascktheyt / dat het noodig is Godt te
 bidden / dat hy mijne gerechtigheden
 niet ondersoecke / en mijn beste werken
 verschoone: want in mijne gebeden is
 mijn geest verdwaelt / in 't hooren van
 sijn woort wort mijn aendacht / door
 d'insent ydele gedachten / verstoort en

58 Voor-bereydinge tot het
afgetzocken: in boegen dat het beter
was af wesig dan soo tegenwoordig te
zijn / en sich in een andere plaets / dan
maer half in nwen Tempel te vertoo-
nen. Soo ick my alleen begeebe / om u-
we werken te mediteeren en t'overden-
ken / dit hepligh booznemen wort veel-
tijts door aerdtische gedachten verhin-
dert en gebroken. De begeerlijckheyt
en dwase lust / zijn als een swaer ge-
wicht aen mijn ziele gehecht / t welk ha-
re blucht / als sy sich tot Godt wil ver-
heffen / breekt en belet. Als ick aelmoes-
sen gebe / voel ick het verduyben bleesch /
t welk my seght: gy sult het veel licht
noch selfs gebreck hebben / en dese
armen zijn het niet waerdig; oock zijn
hier veel rijcker als gy die hen konnen
helpen. Ick ben veel geboeliger ober't
ongelijck dat men my doet / dan ober
de schande die Godes sake wederbaert:
ik drage veel ongeduldiger mijn beson-
der kruys / dan de kwellingen die Go-
des kercke ober komen. Mijn geest
vermoept sich ober toekomstige saken /
en ober de breefe der ongeballen die
ons dreggen; gelijk of ick bekommert
was

H. Avontmael des Heeren. 59

was met Godt / en aen sijn wijs be-
lept twijffelde. Mijn geloobe in Gods
beloften wort door twijffelingen be-
sprongen / en gemenght met mis-ber-
trouwen. Hoe veele mijner jaren zijn
alreede verloopen met wepnigh vordere-
ring / en de tijdt / die Godt my vergunt
heeft om boorraet van goede wercken
op te leggen / en een schat in den Hemel
te versamelen / ontblucht my en ber-
dwijnt. In 't kort / soo ick een optel-
lingh van mijne sonden wil doen / ick
kome eyndelijck in de rekeningh te ber-
warren / dewijl ick 'er geen eynd' in
vind' ; soo dat ick met David genoot-
saecht hen upt te roepen / Heere , reynigt
my van de verborgene afdwalingen : en
met den heyligen Joannes te seggen :
Indien ons herte ons veroordeelt , Godt
is meerder dan ons herte , ende hy kent
alle dingen. Dewijl ick ook de goederen /
die ick van mijnē Vader ontfangē hadt /
achteloos verkwist heb / seg ick met de
verlooren Soon : Vader , ick heb geson-
digt tegen den Hemel en voor u , ende en
ben niet meer weerdig u Sone genaemt
te worden. Want soo wy Gode sullen
moeten rekenschap geven van een on-
nut

60 Voor-bereydinge tot het
mit woort / hoe veel te meer van boose
werken. Hy kent alle dingen / hy door-
grypt de herten / en ondersoect de ge-
dachten ; onse duysternissen zijn hem
een licht / gelijk in tegendeel sijn licht
ons is als duysternis. Hoe mildadi-
ger hy tegen ons is geweest / soo veel te
schuldiger zijn wy tegens hem aen de
grootste ondankbaerheyt : hoe hy ons
meerder met een heylig en uytneemend
beroep ge-eert heeft / ons in 't getal sij-
ner kinderen ontfangende / soo veel te
meer zijn wy strafbaer / dat wy door
ons quaet leven / sulck een heerlijcke
waerdigheyt onteert hebben / en ver-
oorzaekt dat de Leere des H. Euange-
lijms gelastert wort. **O** wederspan-
nig bleesch ! o berdozbene en ondank-
bare nature tegens Godt ! onbequaem
om te smaken de Hemelsche soetighe-
den / en sich den wille Godts te onder-
werpen. Volg ick dus de voetstappen
van mijnen Heere ? Is dit Godt in
mijn leven verheerlijken ? Is dit mijn
naesten stichten ? Is dit de wegh om
tot het Koninkryke der hemelen te ko-
men ? Door alle dese saken op 't aller-
diepste

H. Avontmael des Heeren. 6
diepste vernedert voor mijnen Godt /
en mij een gewillige veroordeeling on-
derwerpende / seg ick met Daniel : By u,
ô Heere , is de gerechtigheyt , maer by ons
de beschaemtheyt der aengesigten ; ende
ik sou mijne oogen niet durben naer den
Hemel opheffen / veel wepniger mij aen
de Tafel des Heeren vertoonen / indien
Godt niet alle vermoeyde sondaers / en
die met het geboelen van hare sonden
beladen zijn / tot sich riep ; en dat ick
twist / dat Christus niet in de werelt ge-
komen is om rechtbeerdige / maer om
sondaers te roepen tot bekeeringe ; en
dat aen dese Heylige Tafel de swacke
en grootste sondaers genoodicht wor-
den / indien sy sich van geheel haer herte
tot Godt bekeeren en haer leven en sal-
ligheyt in Christus soecken. Dit is de
Maeltijt / waer van onsen Saligma-
ker Lucas 14. spreekt / tot dewelcke de
knepele en verminckte geroepen wor-
den. Verhalben / schoon ik al hunkende
en sleepende tot Christus mijnen Ver-
losser home / hy sal niet laten mij gun-
stelyk te ontfangen / en mij deelachtigh
te maken de onwaerdeerlycke goede-

62 Voor-bereydinge tot het
ren die hy ons aen dese heylige Tafel
schenckt. 't Is'er soo ver af / dat mijne
sonden my beletten ulwen Dirsch te na-
deren / dat in het tegendeel sy selve
d'oorzaken zijn / die my aendringē daer
te verschijnen / dewijle hare kennis my
opweckt om tot Christus te gaen / op
hem mijne sonden te laden / en in hem
vertzoosting booz mijn benautode con-
scientie te binden. Ick seggh niet als de
heylige Petrus; Gaet uyt van my, Heere,
want ik ben een sondig mensch: maer ick
seg; tzeckt my naer u / Heere / want ick
ben een arm sondaer: dewijl van u ge-
seght wort / waerlijk hy heeft onse krank-
heden op sig genomen, ende onse smerten
heeft hy gedragen: de straffe, die ons den
vrede aenbrengt, was op hem, ende door
sijne striemen is ons genesinge geworden.
Hy is de geene / die van sich self segt /
dat ik niet gerooft heb, dat heb ik weder-
om gegeven. En op deselve wijze / ge-
lijck alle die in benautheyt en met
schulden belast waren / sich tot David in
de woestijne begaben: alsoo moeten
alle beladene en benautode zielen / die
dooz 't geboelen van hare sonden ge-
perst worden / sich tot Christus bege-
ven /

H. Avontmael des Heeren. 63

ben / om daer rust te vinden. Bedeckt
met sijne gerechticheyt / sal ick met
blijmoedicheyt vooz den Richterstoel
Godts verschijnen ; want ick sal in
't oordeel vertoonen de quitantie of
kwojtscheldingh-brief / naet Christus
bloet verzeget / dooz welke Godt ons
byp verklaert / en ons verskert / dat
wy / in Christus geloobende / vergif-
fenis van alle onse sonden bekomen.

't Is Godt / wiens rijckdommen
oneyndelijck / en wiens goetheden on-
begrijpelyk zijn : die soo licht ons van
de groote als kleyne schulden kan be-
vrijden ; en den sondaer / die waer be-
rouw heeft / soo gemakelijck de sbaer-
ste als geringste sonden sal vergeben :
eben gelijck als de Schult-heer / daer 't
Euangelium af spreekt / die eenpaer-
lijck den eenen vijf hondert / en aen d'an-
dere vijftigh penningen kwijt scholdt :
dewijl sijne genade uyt een ondooz-
grondelijck schat voortkomt / die dooz
sijne mildadicheyt niet uytgeput kan
worden. Indien de barmherticheyt
Godts sich berheft boven het Oordeel /
gelijck de heplige Apostel Jacobus segt

64 Voor-bereydinge tot het
Cap. 2. hoe veel meer sal hy sich boben
mijne sonden verheffen. Indien / als
de heylige Apostel Petrus segt / de liefde
der menschen veele sonden bedeckt ; de
goetheyt onses Godts ; die de liefde
selfs is / sal'er die niet veel meer bedec-
ken ; Ick verstante my te seggen / dat
door de grootte onser sonden / onse
Godt oorsake neemt om de grootheyt
sijner barmhertigheyt te ontbouwen :
want hoe sou men soo wel konnen ge-
waer worden / dat Godt onepndelyk
goedertieren is / indien'er niet seer
grootte sondaers waren / ober welcke
hy de ingewanden sijner barmhertig-
heyt en opper-vermogende goetheyt
uytspreyde ? So mijn conscientie my
beschuldicht / de beloften van mijnen
Godt vertzoosten my / die ons toe-ge-
seyt heeft / dat t'aller tijdt / als den son-
daer sig bekeert / alle sijne overtredingē
niet meer sullen gedacht worden. En
gelijck de heylige Joannes segt / Soo wy
onse sonden belijden , Godt is getrouw
en rechtveerdig , om ons die te vergeven :
en het bloet Jesu Christi reynigt ons van
alle sonden. Die in Christus gelooft , segt
den

H. Avontmael des Heeren. 65

den heyligen Petrus, sal vergiffenis in
sijnen Naem verwerven. Waerom soud'
ick aen de beloften Godts twijffelen?
Waerom soud' ick hem van leugen-ta-
le dooz mijne ongeloebigheyt beschul-
digen? De geene die het getuygenisse
van den Soon ontfangen heeft / verze-
geld dat Godt waerachtig is. Hemel
en Aerde sullen vergaen / maer sijne
woorden sullen niet vergaen. En de
Heere Jesus / die vooz my gestorben
is / roept ons / seggende: Komt alle
tot my die belast en beladen zijt, en ik sal
u vertroosten, niet om ons sonder ber-
tzoostingh wederom te senden: hy segt
ons niet / soeckt, om ons ledigh wech
te senden. Oock weet ick wel / dat hy
geen Godt is als de Koningen deser
werelt / vooz welke de gene / die by hen
willen verschijnen / sich met hare beste
kleederen bercieren: want vooz Godt
sal ick de boorden van mijne swachhe-
den vertoonen / en doen hem een oot-
moedige belijdenis van mijne sonden:
ick sal neder bucken om uyt dese Fon-
teyne te putten / en trachten naer de
genade van mijnen Godt: verootmoe-
dicht

66 Voor-bereydinge tot het
dicht en nedergeslagen dooz berouwen /
en opgerecht dooz 't geloobe / sal ick
Christi kruys omhelsen / en mijnen
Saligmaker en Verlosser aenhangen /
in wiens doot Godt het boornaemste
getuigenis van sijne liefde aen de Son-
daers ten toon stelt ; dewijle hy sijn
eygen Soon niet gespaert heeft / maer
heeft hem vooz ons / (die sijne vbanden
waren) ober gegebē tot den schandelij-
ken doot des kruys ; op dat hy ons van
slaven des Satans / tot kinderen en
Erfgenaemen van sijn Rijk soude ma-
ken. Dit zijn de dieptens van Godts
genade / in welke het vermaeckelijck is
te vallen : die gelijckse aen d'eene zijde
onse geesten dooz verwonderingh ver-
swelgen / alsoo aen d'andere zijde de
conscientien dooz een bysondere ver-
troostingh herstellen ; nademael onse
brede daer dooz niet Godt gemaekt / en
ons toegang vergunt is tot den troon
van Godts genade / dooz het bloedt
Jesu Christi / dat beter dingen spreekt
dan het bloedt Abels : en dat ick vooz-
taen / dooz het tusschen-komen van
onsen Middelaer / vooz Godt met mij

ne gebeden moge verschijnen / en die
 met een heylige bymoedigheid in u
 wen schoot stortē / en de tale Godts na
 volgen / als hy tot Abrahāam seyde : Nu
 sie ik dat gy my lief hebt / dewyl gy om
 mijnent wil uwen Soon / uwen eenig
 gen / niet gespaert hebt. Als onse Hee
 re Christus aen t kruys / self booz de
 gene die hem krussten / badt / seggen
 de / Vader / vergeeft het hen / heeft hy
 toen oock niet booz my / die dooz sijn
 bebel tot hem mijn toeblycht neme / ge
 beden ? Soo Godt sich heeft laten bin
 den van de gene die hem niet en soch
 ten / sai hy sich afwenden van hen die
 hem soecken langs een wech die hy self
 veroordneert heeft ? Dese saken verse
 keren mijn gewisse / en wecken my op /
 om met vertzouten tot dese heylige
 Tafel te naerderen ; getuygenis heb
 bende dat Godt genadigh wil zijn / de
 wyl hy my een ernstig berout en haet
 mijner sonden geschonken heeft / en sijn
 ne liefde in mijn herte geplant ; want
 onse bekeering wort dooz de liefde / daer
 mede hy ons eerst beminde / veroorz
 saecht. Geluckigh is de gene / die van
 Godt

68 Voor-bereydinge tot het
Godt bemint wort / en die hy bemint
nende sijn liefde en bzeese in't herte ver-
leent : en die Godt liefhebbende / in die
liefde een seker vertzouwen heeft / dat
Godt hem bemint / en alle sijne son-
den vergeeft. Uyt dese selve Fonteyne
spruyt doech het geloobe en de beloften
Godts / 't welck Godt selve in mijn
hert plaectst : want gelijck de Heylige
Paulus seght / het geloobe is niet uyt
ons / maer een gave Godts ; dewyl
wy uyt onse eygene nature tot onge-
loof en mis-vertzouwen geneegen sijn.
Maer Godt schenckt aen sijn kinderen
den Geest der aenneminge / die in haer
hert getuyghet datse kinderen Godts
sijn / ende dienstbare bzeese verdreven
hebbende / haer toegang in vertzouwen
geeft.

Hier door word ick oock gebraer / dat
Godt my mijne sonden hergeven heeft /
dewyl hy my de genade doet / dat ick
vrywilligh vergebe aen al de gene die
my pets misdaen hebbē / en dat hy alle
haet en nijt tegen mijnen naesten uyt
mijn herte verjaegt ; en dat ick het beste
van de gene die my haten / welcke Godt
gelieft

H. Avontmael des Heeren. 69

gelieft te gebuycken om my te bezoe-
ven / soecke en bebozdere ; want onse
Saligmaker heeft ons beloofd / dat soo
wy de menschen hare schulden verge-
ven / onse Hemelsche Vader ons oock
d' onse nimmermeer sal toerekenen.

Indien mijn geloobe swack is / en
sontijds dooz twijffelingen bespron-
gen / 't is ebenwel oprecht en sonder
gebeynstheyt : want gelijk men met
een lebende handt d' aelmoeffen kan
ontfangen / also sal ick met een swack
geloof ebenwel de Genade Godts ge-
nieten : en gelijk als d' Israëlitien /
dooz de vperige Slangen gebeten / niet
alle een selbe goet gesichte hadden ; en
niet te min / dooz 't aenschouwen van
de Metale Slangh / gelyckelijck ge-
nesen wierden ; alsoo sullen de zielen
wiens oogen des geloofs swack zijn /
in 't aenschouwen van onsen Heere
Christus / in hem leven en saligheyt
soeckende / ebenwel genesingh ontfan-
gen : want wy worden niet saligh dooz
de kracht en volmaecktheyt van ons
geloobe / maer dooz de genade Godts /
die ons in Christus wort voozgestelt.

Ick

70 Voor-bereydinge tot het
Ick geloof / Heere / maer komt mijn
ongeloobe te hulpe: gy zijt het / die
uwre kracht in mijne swachheit vol-
brengh; en die veroorzaekt / gelijk uwen
Apostel seght / dat de hincgende niet af-
dwalen; dat is / of wy schoon strupcke-
len / gy doet ons de genade / dat wy
van den rechten wegh niet afwijcken.
Verheft dan mijne gedachten maer u
ten Hemel / vermeerdert mijn geloobe /
ontsteekt mijn herte met het over-
vloedige / en supbert mijn ziele door den
Geest der heylighmakingh. Geeft my
dat ick heden met een vast vertouwen
de panden van uwre liefde ontfange: en
de zegelen van 't verbont / dat gy met
ons opgerecht hebt / door het tusschen-
spreecken van uwen lieben Zone onsen
Saligmaker / geniete; niet als uyt de
hant van een mensche / maer als uyt de
handt van mijnen Heylandt selve / die
in 't verhozen tot mijn herte spreekt /
en dat heyligt om in my te wonen / in
verwachting dat ick by hem sal wesen.
O opperste Hooge-Priester ! die de
lampen in desen Tempel ontsteekt / en
die met de Olie van de kennisse Godts
ver-

verbult / het beliebe u dese uytterlijcke
 tekenen te gebruiken / om in mijn hert
 een brandenden yber op te wecken / en
 't selbe met een geboelen van uwe liefde
 te verbullen ! dat **Jesús Christus** / die
 vooz my gestorven is / geduerig in my
 lebe ; en in dit sterffelijcke lichaem my
 schencke de beginselen van het eeuwige
 leben : want dan sal ick bekennen / dat
 de doodt van mijnen **Saligmaker** van
 groot vermogen is vooz my / als sy
 krachtelijck werckt in my ; en dat ick in
 nabolgingh van sijne doodt der sonde
 sterbe / en den ouden mensche met al
 sijne begeerlijckheden kruptige en doos
 de : op dat ick dooz nieuwigheyt des
 lebens sijne verrijfenis gelijkvormigh
 worde : dat de liefde / die **Jesús Chri
 stus** stervende vooz my getoont heeft /
 my verpliche om hem te beminnen /
 en vooztaen niet te leben / dan om hem
 lief te hebben : dat het voozbeeldt van
 sijne gehoozsaemheyt / dooz welcke hy
 gehoozsaem was tot de doot des krupt
 ces / my bekwaem make om u altydt
 te gehoozsamen. **O mijn Godt !** dat
 het vooz-schryft van sijne diepe verne
 dering

72 Voor-bereydinge tot het
dering dienstig zy / om mijnen hoog-
moet ter neder te werpen ! dat ick dooz
de liefde / die hy tot sijne vanden hadt /
en soo groot was dat hy vooz haer
stierf / opgetweckt worde / om alle die
my misdaen hebben haer schulden te
vergeven / en in vrede en eenighypt met
mijnen naesten te leben. Dat de goede
belijdenis die hy deedt vooz Pontius
Pilatus / verklarende dat sijn Rijck
niet van dese werelt was / my betoege
dese werelt te verachten / om sijn Rijck
deelachtigh te worden / en hier als een
veysiger en vzeemdelingh te leben.

Kortelijck / geest my / mijn Godt /
dat ick tot dese heylige Tafel met een
ootmoedigh en waer berouw kome / en
dat ick dit Lam met de bittere kzynden
van een heylige dzoefhept eete / en daer
een geestelycke honger en een vperige
begeerte naer utwe genade toebzengen-
de / met een seker vertzouwen aen het
selve deelachtig zy ; op dat ick de vrede
en blijdtschap / die utwe kinderen enggen
is / daer dooz bekome. O mijn Godt!
verhoozt mijn gebedt / gelijk gy ons
belooft hebt te verhooren.

Nu koom ik / die beefde en niet durfde
 verschijnen / en die beladen was met
 een beroerde conscientie door de groot-
 heyt mijner sonden / met vertzoutwen
 tot uwe heylige Tafel / en mijn ziel
 door uw' genade verandert zijnde / loop
 ick met vperigen vber naer mijnen Sa-
 lignmaker Iesus / die my de haut toe-
 reyckt. Mijn Godt / gy zyt mijn Va-
 der / gy zyt mijn eenige hoope en ver-
 tzoosting ; gy hebt my uyt den afgzont-
 der eeuwiger verdoemenis gezocht ;
 gy hebt mijne oogen verlicht / en mijn
 herte verheught ; gy hebt my door uw
 woordt den wegh der saligheyt in een
 duystere en verdurbene eento geopent ;
 gy hebt mijn verstandt met uwe ware
 kennis ontsteecken / en uyt de stricken
 des Werelts en des Durbels getzoc-
 ken / ja in de geheele loop mijns lebens
 uwe Vaderlycke hulpe doen gevoelen.
 Uwe giften en roepingen zyn onbe-
 rouwlyk : gy verlaet uw werk niet ; gy
 geeft om dat gy hebt gegeven / en
 hzont uwe voorige genade met nieu-
 we weldaden. Daerom sal ick my ver-
 hengen in uw heyl ; en gegzont / niet op
 mijn

74 Voor-bereydinge tot het
mijn krachten / maer op uwe hulpe en
belofte / sal ick al de macht des Duy-
vels niet breefen / en den goeden strijt
strijdende / en in alle goede wercken
voortgaende / sal ick met een bymoe-
dige verskering de doot verwachten ;
ja self / soo 't noodig is / om uwe sake te
beschermen / te gemoet gaen: want ick
heb begeerte om ontbonden te wor-
den / en met Christo te zijn / en 't ver-
driet my dat ick by mijnen Godt niet
tegenwoordigh ben: oock word ick af-
keerig in de tegensprekingen deser ver-
durbe eeuw te leven / in welke uwe
Naem gelastert / en uwe Kercke stren-
gelijck verdrukt wort. Ick ben ver-
moeyt van tegen mijne begeerlijckhe-
den te strijden / en den last van mijn
wederspanning bleesch te dragen / dewijl
ick my niet alleen tegens mijn eygen /
maer oock tegens eens anders gebre-
ken moet wapenen. Mijn Godt mijn
Vader / reyckt my uwe handt van bo-
ven af / dat ick uwe aenschijn gewaer
worde / en met Christus mijnen Sal-
lighmaker zij / die mijn getrou is in le-
ven en sterben / dewelcke voer my ge-
sto?

H. Avontmael des Heeren. 75

storven is / om my met hem te doen le-
ben: die my / als dese deckselen der Sa-
cramenten wech genomen zijn / klaer-
lijck de goederen / die gy ons aen utwe
Tafel schenkt / en in uwo Woort ver-
kondigt / sult vertoonen. Ick geloof het
Heere / ick rust my in u: gy zijt mijn
bzeugde / mijn steun en verzoosting.

4. Meditatie of Bedenckinge, om sig te
bereyden tot het H. Avontmael des
Heeren, door *Gideon Cheron*.

Ick ben beschaemt in my selven / o
mijn Godt! als ick bemerkte de won-
deren die gy my ontbout aen utwe Taf-
fel / en de traegheyt die ick by bzeug om
die t'aenschouwen: de sozge die gy hebt
gehadt om in mijne saligheyt niet al-
leene te voorszien / maer oock in my des-
selve aen te bieden: ende de verstockt-
heyt die in my is in het geboelen van
utwe genade / en de flaeuwheyt om die te
ontfangen.

Was het niet alreede genoeg / dat gy
eenmael utwen Soon in den smadelijc-
ken doodt des kruzpes hebt over gege-
ven /

76 Voor-bereydinge tot het
ven/om my van de eeuwige vry te koop-
pen? Dese handeling was sy niet
wichtiggenoeg / om alle mijne gedach-
ten in te sweigen/om te besitten de me-
morie aller menschen/om te winnen en
t'onderwerpen alle mijne genegenthe-
den / sonder dat het noodig is haer we-
derom te rug te trecken / en desen mij-
nen Salighmaker in dit Sacrament
(waer in ick sie sijn Lichaem als gebro-
ken/ en sijn Bloet gelijk vergoten vooz
de vergevinge mijner sonden) weder-
om gelijk te kuyncigen? Il was 't wel
genoeg / o mijn Godt! die volkoment-
lyk betaelt/en met my versoent geweest
zyt dooz die eenmael gedane offerhan-
de; die in hem ontfangen hebt een volle
betalinge vooz alle mijne ongerechtig-
heden / hebbende u selven voldoen uyt
uwe epgene schatten: maer het en was
niet genoeg vooz my / die lichtelyk ver-
geet de weldaden die ick geduerighlyk
van uwe hant ontfange; die dooz mij-
ne ondankbaerheyt by na bezaben
hadt die ontwaerdeerlyche weldaet / ten
ware op daer in vooz sien hadt dooz de-
se uwe heylsamen instellinge / om in dier
boegen

voegen díchwilz gedachtenisse te hou-
den / van de doot uwes voel-beminden
Soons / waer in bestaet mijn leven en
mijn saligheyt. Verhalven / mijn Godt /
wanneer men my het gebroken Broot
aenbiedt / doet gy my gelijk als in een
tafereel aenschouwen 't gebroken Lis-
chaem mijnes Saligmakers / en als ick
de Wijn voor my sie schenken / stelle ick
my voor oogen het druppelende Bloet
uyt sijne wonden. Dit doende / verkou-
dige ick sijne doot / ick houdt gedachte-
nisse van de onepndige grootheyt uwer
liefde / ick aenschouwe in 't openbaer-
den overbloet van de uytneimende rijks-
dommen uwer genade / en alle de onbes-
grijpelycke schatten uwer ontfermhers-
tigheden ; en gelijk ick daer door ben
verskert / dat hy eenmael is gekomen
om tot mijner verlossinge te sterben /
doet my die selve moet scheppen in het
verwachten van die andere komste /
door welke hy my beloofte heeft / dat hy
my uyt alle mijne moeyelijckheden tot
sich sal opnemen / om my in een geheele
verlossinge te verheugen.

Anboegen / mijn Godt / dat dese
wel-

7.8 Voor-bereydinge tot het
welgeluckisalige en heylsamen handelinge /
niet alleenlijck onderricht mijn ver-
standt en mijne memorie / maer oock
mijn geloobe ondersteunt / en mijnen
geest grootelijck verstercht ; als de-
welcke my is een zegel uwer belostenis-
se / en een onseylbaer pant uwer liefde :
want hoe soude ick langer konnē twijf-
felen / siende sulken wonderlijken wer-
king. Ick ben in der waerheyt een son-
daer / ja een groot sondaer : maer hier
binde ick een zee waer in alle mijne son-
den zijn verdroncken / alwaer versoe-
ninge is booz de sonden aller men-
schen. Hier segt gy my uytduckelijck /
dat gy ontfermhertiger zyt / als ick el-
leudigh ; gy toont my meer rechtbeer-
digheden / dan ick u sonden soude kon-
nen toonen ; meer medelijden / dan ick
u ootmoedigheyt en boete kan bewij-
fen ; en derhalben indien 'er noch eenige
verhartheyt in my is / gy versacht en
verminwt deselve door de teerheyt u-
wer liefde ; indien 'er noch eenige huy-
chelarne ware / gy neemt die weg door
de byzheyt uwer toe-genegentheden :
met een woort / indien 'er is / als ick in
der

H. Avontmael des Heeren. 79

der daet geboele / seer groote gebreke-
lijckheyt in mijne bekeeringe / gy doet
die gantschelijck verdwijnen vooz de
stralen van dat lieflijck aenschijn / welck
gy my op de tafel vooz-stelt / waer toe
gy roept de kzeupele / blinde / etc. op dat
sy met een nieuwe kzych en licht sou-
den weder-keeren.

Hier sal ick my dan versetkeren van
uwe belofte / O mijn Godt! en my ver-
heugen in uwe goedertierentheyt ; en
niet vindende in my dan doodt en ver-
doemenisse / sal ick putten wyt de sijnbe-
re bron des lebens / welke gy my hedert
opent. Indien gy my hadt willen la-
ten sterben / gy soude my dit niet ter
hant gestelt hebben / gy soude wyt mij-
ne handt dit slacht-offer en spijz-offer
niet hebben aengenomen / en soude my
alle dese groote dingen hier niet te vooz-
schijn brengen : en dieshalven sal ick
mijn verinogen op der aerden doen in
't opwecken van mijn geloobe / aenna-
nende / soo veel in my is / mijn herte tot
hoerbeerdigheyt : en sal verwachten dat
gy van den Hemel doet / het gene ick van
uwe goetheyt en waerheyt verwachte :

80 Voor-bereydinge tot het
dat gy mijne offerhande ontsteekt / dat
gy in my verzegelt de waerheyt uwer
beloften ; op dat ick waerlijck aen de
doot/aen 't leven/en verdiensten mijns
Saligmalters mag deel hebben / gelijck
ick waerlijck volgens uwe instellinge /
Deelachtig ben aen dese heylige Maek-
tijdt/die gy hebt ingestelt/ tot welke gy
my geroepen hebt / en waer toe ick oolt
bereypt ben / na welke ick hebbe ge-
haecht/ en waer door gy weet/ **O mijn
Godt!** wat een verzadinge / en hoe
grooten troost ick my hebbe beloofst.
Send dan van boven/ O Heere! send/
om dese heylsamen uytwerckinge voort
te brengen / uwen heyligen Geest / die
den Geest der vertroosting is : dat die
mijn oogen aen dese heylige Tafel
opene / en my doe bekennen alle die
grooten dingen die gy my gegeven hebt ;
die my geben de hant des geloofs / om
deselbe aen te nemen / en het verstandt
om die te smaken. **Geest my eenen af-
keer ofte walginge/ O mijn God/van al-
le wellustē des werelts/van alle de ver-
gankelijke en bitter in-geleypde spijzen.**
**Ontsteekt in my een ernstige begeerte
naer**

H. Avontmael des Heeren. 81
naer uwe geestelijcke goederen / een
waerachtige honger en dorst naer de
gerechtigheyt; op dat ick dus berent
zijnde / mach eeten het waerachtigh
Broot des hemels / 't welck my ten he-
mel overbrenge / ja my geestelijck en
hemelsch make; dat het vleesch en bloet
welck gy geeft / my soodanig hare krach-
ten doen gevoelen / datse mogen zijn de
herstellinge mijner ziele / de sijnberinge
mijner sonden / mijn steunsel in alle
mijne aenbechtungen / en mijn blijd-
schap in alle mijne droefheden: dat ick
dooz dit vleesch met mijnen Saligma-
ker vereenicht zijnde / dooz hem met u
gemeenschap hebben mach; op dat ick
niet meer my selven lebe / maer dat het
leben my dooz u geschoncken zijnde / u
geheelijck toegewijdt zy / tot dat dooz
de bitterhedē deses werelcs / gesmaectit
hebbende eenige stralen uwer goeder-
tierenheyt / gy my / in het welgeluksa-
lig leben sult brengen / waer van gy my
hier geeft de zegelen in de stroomen van
uwe wellusten / en mijn strijdt en mijn
geloobe sult kroonen met een eukoyge
troost en heerlijckheyt / dooz de volle
genie-

82 Voor-bereydinge tot het
genieting uwes selfs/ en 't beschouwen
uwes aenschyns. Amen.

5. Meditatie of Bedencking, om sig te
bereyden tot het H. Avontmael des
Heeren, door *Daniel Toussainct's*.

Als onse vriendelyke Saligmaker/
den seer bitteren kelck en drank van
sijn lyden en sterben sou drincken / be-
liefde het hem ons te berordenen en aen
te bieden den soete en heylsamen drank
van sijn Bloedt / nevens de gemeen-
schap sijns Lichaems. Eer hy ter doot
ging heeft hy Lazarus opgeweckt / en 't
Avontmael in-gesteld / om onse zielen
te doen leven. Hy / die 't leven aen ander
re gaf / kon sich self wel van de doot
bebeyden / indien hy niet door een ge-
willige gehoorzaamheyt het werck on-
ser verlossinge had willen volbrengen.
O hoe groot was de boozsienigheyt
van desen grooten Verlosser / die ons
booz sijn sterben de gemeenschap van
sijn lichaem schonck / om ons te too-
nen / dat het door de doot niet sou ver-
nietigt worden / en dat hy nimmer sijn
kerck sal verlaten? Maer hoe? Wat
maeltijt is dit? het Vleesch van on-
sen

seu Saligmaker te eten / en sijn Bloet
 te drincken? Dit is waerlijck een seer
 wonderlijcke saeck / gelijk wy in 't seste
 Capittel van Joannes sien / die de Ca-
 pernaïen niet konden vatten. Maer
 sie hier de verborghentheyt. Christus
 spreekt van sijn Vleesch; maer niet op
 een vleeschelijcke wijze: hy spreekt van
 eten; maer 't is niet hoor onse tanden/
 nochte hoor onse buyck. Sijn woorden
 zijn geest en leven: soo dat dese heylige
 spijs sonder smaect of soetighent is by
 den vleeschelijcken mensch; maer daer
 't menschelijck verstandt niet deur kan /
 weet het geloobe in te dringen: en de
 wijssen van spreken / die ons ter eerster
 opsicht hardt schijnen / vanden wy seer
 bekwaem / als wy de tale der heylige
 bladeren verstaen. Godts Woordt
 noemt dit Sacrament somtijts Brood /
 somtijts Lichaem of Vleesch; op dat
 wy / door behulp van de bekende en sie-
 nelijcke dingen / d'onsienelijcke en gees-
 stelijcke te beter souden begripen: want
 gelijck het broodt het lichaem boedt /
 soo spijst Christus de ziele: gelijck het
 vleesch een selfstandighent is / alsoo
 wort

84 Voor-bereydinge tot het
wozt onse ziel door krachtige werking
geboedt; maer de mensch-geworden
Sone Godts is oorsaek van dit seer
selfstandig boedtsel onser zielen. Gelykt
het leven in 't bloet is / soo geeft ons
Christus het leven door sijn bloet / en
is ons leven. Ons bleesch en bloet / en
leven / waren in een ellendigen staet;
maer door Christus zijn al de deelen
van ons leven herstelt. Maer van
waer komt dit mensche bevel / van aen
Christus bloet deelachtig te zijn? Was
het niet verboden in de Wet / het bloet
van eenigh dier te eten / om dat het le-
ven in het bloet is? Sie hier ook het
onbeblekte Lam. Het verboden bloet
der beesten toont ons / dat ons leven
niet beestachtigh / noch tot wyetheyt
genegen / behoort te zijn; en Christus
bloet / dat hy ons beveelt te drinken /
leert ons / dat ons leven Christelyk /
suyver en heyligh moet wesen / op dat
wy met den Apostel Paulus / Galat.
2. mogen seggen: ende ik leve / doch
niet meer ik / maer Christus leeft in
my. En gelykt die geene / die eeuwige
uptnemende spijse / die een seer goeden
reuk

reuk in sich heeft / eeten / een lieffely-
 ken adem krijgen ; soo moeten de gene /
 die met dese heylige spijsse geboedt zijn /
 en in welke Christus woont / in alle
 hare woorden en werken een goeden
 reuk / tot gemeene stichting / van sich
 geben ; op dat alle hunne verrichtingen
 tot eere van den grooten Godt stree-
 ken. En dus sienwe dat wy / komen-
 de tot dese heylige Maeltijt / niet de
 tanden moeten scherpen ; maer daer het
 geloobe toe-bringen / om het Sacra-
 ment van de betekende saek in 't Sa-
 crament t' onderscheyden ; het lichame-
 lijke teken van 't gene dat Godtlyk
 en Geestelyk is : en ook in den eeni-
 gen Christus de vereeniging der twee
 natueren / Godtlyke en Menschelij-
 ke / te bemerken : Want gelijk als in
 den Persoon Christi de menscheit hier
 beneden gesien is / ende de Godthent-
 onsienslyk zynde / niet afliet groote
 werkingen te doen / sonder dat d'eene
 nature in d'andere verandert wierdt ;
 soo sien wy ook in 't Avontmael het
 Broodt en de Wijn / doch het Lichaem
 Christi sien wy niet : maer laet daerom

86 Voor-bereydinge tot het
niet na in ons te werken; En geliĳk
het lichaem van het licht dat omhoogh
is / geheel is in ſich ſelf / hoewel het
ſich hier beneden verſpreyt; alſoo is
Chriſtus geheel omhoogh / en maekt
ſich ſelf aen een peder van ons volko-
men deelachtigh / ſonder ſich in 't ſelbe
te vernunderen; ſonder ſich te verſwac-
ken / als hy ſich aen ons / die ſwakt
zijn / geeft: ſonder ingefloten te zijn /
wanneer hy dooz ons ontfangen wort:
ſonder ſijn Majesteit te vordonke-
ren / als hy in ons kleyn hutje komt /
en dat hy onſe herten tot ſyne Tempe-
len begeert. O welgelukſalige / die al-
dus het vleesch onſes Salighmakers
eten / en tachten in hem te blijven / en
hem te gehoorſamen! Het lichaem
Chriſti in ſijn Woordt voorgeſtelt / is
onſe ſpijſe: het middel om die te eten /
is het geloobe / 't welk op ſijn belof-
ten ſteunt / en ſich met hem vereent.
Op deſe werelt hebben wy gemeen-
ſchap met Chriſtus / dooz 't behulp
van ſijn Woordt en Sacramenten:
maer in den Hemel ſullen wy / ſonder
eenige upterlyke hulp / dit Hemeliſch
broot

broodt eten / en den heyligen drank
 drinken / als wy in der daedt sijn tegen-
 woordigheyt sullen voelen / en 't eeu-
 wigh leven genieten. **O** gewenschte
 dag! in welke wy aen de Tafel onses
 Heeren / in sijn Koninkrijk met de heyl-
 lige Engelen sullen eten. **O** van nu af
 seer geluckige / dewyl wy alree in Chri-
 stus de soetigheyt van het toekomende
 leven smaken! **O** hoe lichtelyk kunnen
 wy de tafelen der rijken en haer groot-
 ste leckernyen verachten / om in Godts
 Kerke aen Christi bloet gemeenschap-
 te hebben: Dit bloedt dat self onse over-
 winning is en heerlykheyt. Dit is 't
 gene dat wy met verheugingh moeten
 ontfangen / en alsoo met Christus in
 dit leven alle droefheden verdragen:
 hoewel dat het banket van het krus
 en het bloedt seer mager en moepelyk
 aen de onberstandige en onwetende
 werelt schijnt. Neen / neen / die Chri-
 stus besitten / verachten de besittingh
 der werelt / die den drink-beker des
 Heeren gedronken hebben / zyn niet
 bekommert ober 't uyt-storten van
 haer bloet: want haer leven is geheel

88 Voor-bereydinge tot het
in haren Saligmaker versekeret. Ver-
heugt u dan gy kuddedes Heeren / om
dat gy soo een middt Herder hebt / die
u boedt met sijn bloet / op dat gy leeft
dooz sijn leven : want die niet dan dooz
t'bedooven bloet Adams leven / en in
een vleeschelijken en redeloosen wan-
del / zijn veel ellendiger dan de beesten.
Maer laet ons boven al betzachten /
dat dese Goddelijke gabe ons een sa-
ligmakende gifte zy / dat het niet tot
onser verdoemenis / maer t'onser salig-
heyt zy / dat wy die genieten. Laet ons
de vaten onses herten reynigen / ont
soo een dierbare vochtigheyt t'ontfan-
gen. Laet ons het byvloftes kleet aen-
doen / dewijle onsen soeten Bynde-
gom. Jesus sich dooz sulke naeuwe
banden van vrientschay met ons wil
vereenigen : want soo wy niet eenigh
zijn met onse broederen / hoe sal sich
onse groote Verlosser met ons veree-
nigen.

Gebeden voor het
H. Avontmael.

Een gebroken ende verslagen herte
en sult ghy. O Godt niet verachten.

G E B E D E N

Dooz het

H. Avontmael des Heeren.

1. Gebedt en Overdenckinge, voor den
geenen die hem bereyt heeft om aen
de Tafel des Heeren te gaen, door
C. Drelincourt.

O Mijn Godt en mijn Vader/
ick bekenne my onwaerdigh
utwer geringhste genade:
maer dooz uw bebel haelt gy
my aen / en dooz de vriendelijckheyt
utwer heplige beloften aengelokit zijn-
de / soo neme ick de bymoedigheyt om
tot uwe heplige Tafel te komen / al-
waer gy uwe grootste rijckdommen
boozdoet. En laet niet toe / mijn Godt /
dat het tot mijner verdoemenisse zo.
Verdzijft wyt mijne sinnen alle die aerds-
sche en bleeschelijke gedachten / die
mijne aendacht verstooren: raekt alle
mijne sinnen an met eene Godt-bree-
sende

De Biddende Disgenoot. 89

NU kniel ik neder voor uw Throon,
O Jesu! wascht myn ziele schoon,
Mijn ziele, die van top tot teene
Onreynder is dan Magdalene,
Melaetser dan Gehasi was;
Ach doop my in die purper-plas,
Die plas, die uyt uw zy kwam vloejen:
Elifa wilt my daer mee sproejen!
Dan werd ick witter als een sneeuw,
Dan werd ik sterker, om dien Leeuw
(Uyt 't hol des Afgronds voort-gespron-
gen)

Aen twee te mors'len, met sijn jongen.
Zie daer myn Godt, den dis gereed,
En ick ben, laes! nog niet gekleed!
Myn wonden nog van etter droppen,
Ach! laet my dog niet langer kloppen:
Wat toeft gy Bruygom met een soen?
Of moet ick u, als Mose doen?
En dwingen u? heb mededoogen,
Aenschouw de tranen in myn oogen.
Heer, laet my eten, geef my Brood,
En Wyn, de Vrugten van Uw' Dood.

90 Gebeden voor het
sende opmerkinge. Geeft my sulke
een ootmoedighyent en bekeerlinge / sulke
een blyese en eerbiedighyent / als tot een
soo hooge verborghenthyent vereyscht
mozt.

Ik en kome niet / Heere / steunende
op myne gerechtighyent / noch ongeblas-
sen door een laetdunkenthyent myner
verdiensken : maer ik kome als een
arme doodtweerdige tot den Godt der
ontferminge ; als een ellendigh son-
daer / tot den Salighmaker der Ge-
meynte ; als besmet met gebreken / tot
de Fonteyne der gerechtighyent. Ik
kome als een arm bedelaer tot den
Heere des aerdtrijcks : als blindt / tot
het licht der werelt / Ioan. 8. 12. als
naeckit tot den Vader der barmhertig-
heden : als hunger en dorst hebbende
na de gerechtighyent / tot hem / die het
broodt des lebens is ; Matth. 5. 6.
Ioan. 6. 35. en den oorspronk van een
lewendig water / springende tot in het
eewighe leben / Ioan. 4. 14.

Oy Heere / die het berouwen Davids /
het smeken Manassis / de tranen van
de arme Soudaresse / het geloobe des
mozt

moozdenaers / het bitter weenen des
 heyligen Petri / en het gebedt des Col-
 lenaers / u hebt laten wel-geballen /
 neemt mijne verootmoedighingh oock
 aen. Ick en ben niet weerdig de oogen
 op te slaen na den hemel: doch zijt my
 arme sondaer genadigh / Luc. 18. 13.
 Schrijft my in het boeck uwer genade/
 verzegelt mijne verlossinge / Ephes. 1.
 13. en supbert my van alle mijne bes-
 smettunge: komt my ellendig mensche
 te hulpe / verlicht mijne duysternisse /
 bedeckt mijne naecktheit / en sendt
 my niet ledig wech / of anders soo moet
 ick op den wech versmachten / maer
 verzadigt my meer en meer met de rij-
 ke goederen uwes huys / ende dzenckt
 my uyt de beke uwer wellusten Psal.
 36. 9.

En nademael Jesus Christus is
 de saligheyt en de verlossinge / het cie-
 raet en den schat / het licht en het leven /
 de spijse en den dranck der uytberkoo-
 rene / soo doet my de genade / dat ick
 moge ontfangen desen Koninck der
 Koningen / desen oorsprongh des le-
 bens en der gelucksaligheyt; op dat
 hy /

92 Gebeden voor het
h^o / woonende in mijn herte daer in
moge planten de vrucht van de salige
onsterffelijckheyt / de beginselen uwer
Koninckrijcks / en den boozsmaeck u
wer heerlijckheyt.

O Heere Jhesu! die gy uwa selven hebt
obergegeven ter doot tot mijner ver-
lossinge / geeft uwa selven nu aen mijne
ziele tot een spijs en boedtsel ten eeu-
wigen leven. Heere Jhesu / gy die de
hooghste Hemelen besit / komt uwe
woon-plaetse nemen in dese mijne ar-
me ziele / dewelcke hier sucht op het
laeghste des aerdtbodems.

Mijne sonden en ongeloobigheyt
sluyten u wel de deure: Maer Heere /
laet heden noch van u gesegt worden /
dat gy in komt / de deuren gesloten
zijnde / Joau. 20. 19. neemt door uwe
oneyndelijke kracht de scheyds-muur
wech die tusschen u en my is / Esai. 59.
2. Opent door uwen Geest de deure
van mijne ziele: vernieuwt en versagt
mijn harde herte / op dat de bochtig-
heyt van uwe genade van alle zijden
daer moge indringen.

O Heere! ick geboele dat gy my
nae

naerdert dooꝛ uwē barmhertigheyt /
 dat mijn ziele van blijdschap op-
 springt / dat mijn ingewandt beweegt
 wort / dat mijn herte in my brandt / dat
 ick u ontfange met reyne lippen / en met
 een boetbeerdige ziele / en dat gy woon-
 nende dooꝛ 't geloobe in mijn herte /
 Ephes. 3. 17. my doet smaken de vrien-
 delijchheyt uwes Geestes / die my ver-
 sterckt / my vertroost / en my met uwē
 liefde ontsteect / verwachtende dat gy
 uwē salige Engelen van den Hemel
 sult affenden / Luc. 16. 22. om my op
 hare vleugelen te dragen in uwē heylig
 Paradijs / 1 Cozinth. 13. 12. daer ick
 u van aengesichte tot aengesichte sien
 sal / en met uw beelt sal verzadigt wor-
 den / Psal. 17. 15.

2. Gebedt, welck gedaen kan worden
 by den geenen, die begeerig is, om
 aen de Tafel des Heeren te gaen, door
 C. Drelincourt.

Here / mijn Godt ! alhoewel dat
 ick een arm en ellendigh sondaer
 ben / soo kome ick nochtans tot uwē
 hooge Maeltijt / om dat het een
 Maelt

Maeltijt der liefde is / tot dewelke gy
 noodicht de arme / onmachtige / kreu-
 pele en blinde / die niet en hebben om u
 te vergelden. Ik sal de barmherticheit
 nemen / om my met het broodt der En-
 gelen te voeden / door dien dat gy 't den
 boetbaerdigen sondaer tot een spijs ge-
 ordonneert hebt. Ik sal mijne hant tot
 den heyligē Drink-beker uytstrecken ;
 want 't is een genees-dranck / bereyt
 voor hen die geestelijck kraanck zijn.

Maer dewijl ick come / om uwen
 Altaer / o Heere ! te omringen / geest
 dat ick mijne handen in onschuld was-
 sche / Psal. 26. 6. Dewijl gy my by ge-
 kocht hebt / en dat gy my met uwe
 huys-genootē aen uwe tafel wilt doen
 aensitten : laet my dan met den wit-
 ten rock des heylighdoms / ende met
 de kleederen des lichts bekleet zijn /
 Apoc. 3. 18.

En nademael dat alle mijne gerech-
 tigheden zijn als een weeg-werpelijck
 kleet / Esai. 64. 6. overkleet my / mijn
 Godt ! met de gerechtigheyt mijnes
 Saligmakers / ende met het welriec-
 kende kleet mijnes oudsten broeders ;
 op

H. Avontmael des Heeren. 95

op dat ick utwe beste zegeningen moge
verkrijgen / Gen. 27. en in stede van
niet aen te bieden / laet my van utwe
handt ontfangen de spijse / die de ziele
wel smaect.

Heere Jofu / gy die mijn tafel toes
recht / in 't midden mijner vanden /
ende die mijne beker vol schenkt / Psal.
23. 5. van utwen alderliefsijstē drank ;
dewijl gy selve utwe genoodde wilt was
schen en salben / stozt op my / bid ick u /
utwe alder-welriekenste olie / ende
wascht my niet alleen de voeten / maer
ooch de handen ende 't hooft / op dat ick
deel met u mach hebben / Joa. 13. 8 / 9.

Dat ick niet alleen deelachtigh ben
aen de zegelen utwes Verbonts / en aen
de vanden utwer liefde ; maer dat ick
u met alle utwe weldaden ontfange / ter
wijl dat mijne handt sal ontfangen het
broodt en de wijn / wyt-gerepekt dooz
utwen Dienaer ; dat mijn ziele opgeto
gen dooz den geloobe / utw lichaem / ont
fange / 1 Coz. 11. 24. het welck vooz
my gebroken / en utw dierbaer bloedt /
dat aen het kruzus wutgestozt is ge
weest / tot vergevinge mijner sonden /
Matt. 26. 28.

En

En in plaetse dat eertijds de Propheet Elias, hem uytstreckte op eenen dooden/ om hem op te wecken / 2 Kieg. 4. 34. dat ick in deser uure Jhesum Christus/ gekruyst en gestorven/ omhelse / om van hem de saligheyt en het eenwige leven te ontfangen. Dat ick niet alleenlijck/ als Thomas, mijne hant in sijne zijde steekte/ Ioan. 20. 27. maer dat oock mijn herte daer in dzinge : dat ick niet alleen aendachtelijck oberdenke de wonden van sijne handen en voeten ; maer dat ick oock dzinke / dooz den mont des geloofs / het bloedt dat daer uyt bloept. O mijn ware en eenwige Salighmaker/ nademael dat ick den hooft van uwe kleedt aenwake / Matth. 9. 21. bereenicht zijnde dooz den geloobe / en dooz den bandt van uwen Geest / met uwe menschelijcke nature / bebesticht oock in my de gzoote en kostelijcke beloften/ dooz dewelke gy my uwer Goddelijcker nature deelachtigh maect / 2 Petz. 1. 4. Ja / dat ick werde heen van uwe beenen / bleesch van uwen bleesche / en eenen selven Geest met u. Ephes. 5. 30. 1 Coz. 6. 17.

Dat

H. Avontmael des Heeren. 97

Dat ick dese Hemelsche kracht / van
u uytgaende / geboele / om my te verlos-
sen van den bloedt mijner sonden / en op
te houden den loop mijner berdozvent-
hent / Marc. 5. 29.

En als dan / o Heere ! sal ick my kro-
men booz u nederwerpen / en bekeimen
in de bergaderinge uwer heyligen / dat
gy het alleene zyt / die my genesen hebt /
ende dat 'er in geenen anderen salig-
heyt en is / Act. 4. 12. En ick sal u niet
alleen loben / geduerende mijn leven op
der aerden ; maer oock als gy my uyt
dit dal der tranen sult gezochtien heb-
ben / dan sal ick eenen kopy vol reucht-
werck nemen / en sal u eeuwiglyk groot
maken / Apoc. 5. 8. in het eeuwige Je-
rusalem / met de duysenden uwer En-
gelen / in de Bergaderinge en Ge-
meynte der eerst-geborenen / welckers
namen in den Hemel geschreven zijn /
Apoc. 3. 3. Amen.

3. Gebedt, eer men gaet aen de Tafel
des Heeren, door P. du Moulin.

Mijn Godt / en Vader / verheft
mijn hert tot u / geeft my uwen
heyligen Geest. Doe my de genade /
dat

dat ick tot uwe heplige Tafel kome met een nederig berouw mijner sonden / en een brandende begeerte naer onsen Heere Jesus Christus. Vergun my dat ick uw heplig Sacrament met een vast geloof in uw woort ontfange; en dat ick / terwyle ick dese sichtbare tekenen uyt de handt genieete / door 't geloof ve het Lichaem en Bloedt van mijnen Salighmaker (voor my gebroken / en uytgestort in sijn sterben) tot een boetsel des eeuwigen lebens deelachtigh werde: dat ick de geestelycke vrede en vzeughde / die uwe kinderen eygen is / verwerbe / nebens een brandende liefde tot u / mijn Godt / en een vast boezmen van mijn leben / booztaen tot uwen dienst op te offeren / tot dat ick uw allerhepligste aenschijn beschouwe / en mijn ziele by mijnen Saligmaker Jesus Christus / die haer door sijn doot gekocht heeft / versamelt worde.

4. Gebedt, als men tot des Heeren H. Avontmael nadert, door *P. du Moulin.*

WLeben ick / **O** groote Godt dat ick aen uwe tafel durbe verschijnen / om in 't getal uwer kinderen ontfan

fangen te worden / ick die niet dan stof
 ben / en een swak en sondig schepsel / dat
 u soo veel en menighmaels vertoont
 heeft. Maer dewyl gij doot uwe Va-
 derlijke goetheit ons noodigt / om he-
 den de heylige tekenen van onse brede /
 en versoeninge met uwe Majesteit
 t'ontfangen ; en dat uwen Sone Je-
 sus / die voor my gestorven is / tot hem
 roept / al die belast en beladē zijn ; so sult
 gij uwen dienaar / die u smeekt om uwe
 genade / en in de doot Christi het leven
 en de saligheit soeckt / niet verwerten.
 Verheft mi mijn herte tot u ; geest mi
 uwen H. Geest. Doet mi de genade /
 dat ick tot dese H. Tafel nadere / niet
 een ootmoedigh en oprecht leetwesen
 mijner misdaden / en niet een beweegde
 ziele / die begeerig is naer uwe genade.
 Verstert mijn geloobe / en komt mijn
 swakheit te hulpe ; op dat ick van uwe
 handt dese sichtbare teekenen ontfan-
 gende / doot 't geloobe / het voor my ge-
 broken lichaem en vergoten bloet mij-
 nes Saligmakers / tot een voedsel ten
 eeuwigē leven geniete. Ende dat ick
 daer doot verwerbe de brede der con-
 sciens

scientie en de geestelijcke bzeugde / die
 gy dooz uwen Geest / welke de ware
 bertzoofter is / uwe kinderen schenckt.
 Dat ik dooz soo veel weldaden / die gy
 soo mildelijck aen uwen dienaer (dienst-
 maegt) vermeerdert / opgeweckt wor-
 de / om u te beminnen / en te bzeesen / en
 my geheel aen uwe wijse bestiering o-
 ber te geben / tot dat gy mijn ziele in
 bzeede tot u suut versamelen / om uw lief-
 lijck en heerlijck aenschijn te beschouwen
 en de goederen die gy ons aen dese ta-
 fel vertoont / eeuwiglijck te genieten.

5. Ootmoedige sugt ; om te bidden eer-
 men aen de Tafel des Heeren gaet
 door *M. le Faucheur.*

Here Jesus / ik bidde u / dooz uw
 eygen vleesch en bloet / en dooz al-
 le de ingewanden der barmhertigheyt /
 die u betwogen hebben mijn plaetse aen
 het kruz te bekleden / om my de uwe
 in uwe heerlijckheyt te geben / wilt doch
 medelijden hebbe met mijne ziele / zijn-
 de mijn boorspraeck by den Vader ; op
 dat ik dooz uwe weldaet soo bzen toe-
 ganch tot sinen Thoon / als tot uwe
 geplige Tafel hebbe. Geef / O goeder-
 ticren

H. Avontmael des Heeren. 101
tieren Saligmaker ! dat de heylige te-
kenen die ik ontfange / my zijn tot pan-
den des eeuwigen levens : 't welk gy u
geweerdigt hebt / door my / door de of-
ferhande uwes lichaems / en door de
vergietinge uwes bloets / te bekrzij-
gen. Gelyk ik deselve in mijn lichaem
plaetse / plaetst soo in mijne ziele uwen
Geest : die verdrijbe den onreynen
Geest / het betrouwen mijnes selfs / de
begeerlijkhert des bleeschs / den haet /
de wraek-lust / en kortelyk alle 't geene
uwe oogen mishaeft ; en sterke in haer
in tegendeel de liefde des Vaders / de
boetveerdighert mijner sonden / het ge-
loofte in uwe verdiensten / het gevoelen
uwer genade / de liefde jegens mijne
broeders / lijdzaamhert in mijne tegen-
spoeden / en de hope op uwe onsterf-
lycke goederen. Gelyck dese wesent-
lycke spijse haer verdeelt / door alle de
leden mijnes lichaems / sich vereenigt
met mijne selfstandighert / en nimmer
kan gescheyden worden / verdeelt
alsoo uwe genade aen alle de mogent-
heden en genegentheden mijner ziele /
en wilt u niet haer in sulker voegen in-
lijben /

lyben / dat 'er in 't toekomende / noch
 doot / noch leven zy / noch tegenwoor-
 dige / noch toekomende dingen / noch
 hoogte / noch diepte / noch eenige ande-
 re schepfelen / die my van u fouden kon-
 nen fchepden; dat ik voortaan geen ber-
 zoutwen! dan op uw doot / noch ber-
 genoeginge dan in uw genade hebbe ;
 dat / gelijk of alle mijne aderen verbult
 waren met u bloet / en mijne leden van
 uw geesten / sy haer noch reppen noch
 roeren / dan tot uw dienft. Gelyck
 uw gantsche leven niets anders is ge-
 weest dan een geheel betoijg van uw
 weldadigheyt jegens my / vergun dat
 inſgelijck alle het mijne niet anders zy
 dan een getuygeniffe van mijne erken-
 tenis jegens u : dat ik alle andere ſorgē
 af ſta / om my geheelyk tot uw wille
 en dienft te begeben : kortelyk dat ik u
 lief hebbe als gy my lief gehad hebt / be-
 reyt zijnde tot alle uren de doot uyt te
 ſtaen / om u te verheerlicken / gelyck gy
 die hebt uytgeſtaen om my te behoude.
 Tzeet in dan mijn liebe Saligmaker /
 tzeet in door uw Geest / dog om min-
 mermeer te vertreckē / tot de ſearme ziele /
 voo?

Voor welke het u belieft heeft te sterben.
 Verlicht haer door uwe waerheyt / ver-
 nigt haer door u heylighent / troost haer
 door uwe goedertierentheyt ; en maekt
 dat sy soo veel troost en vreugde aen de
 Tafel uwer wellusten geniete / als gy
 smerte en pijn voor haer aen 't kruyce
 in uw lijden wytgestaen hebt / verwach-
 tende die salige ure / datse gebrecht sal
 werden op d'armen uwer Engelen / in
 de eeuwige heerlijkheyt uwer Para-
 dijs / alwaer sy u van aengesichte tot
 aengesichte sien sal / u volkomelijck sal
 kennen / geheelijck beminnen / onschep-
 delijck omhelsen / en volgens uwe belof-
 te / u gelijkvormig sal gemaekt worden /
 Amen. Het zy soo.

6. Gebedt, betreffende het Heylige A-
 vontmael, door D. Toussainets.

Here Godt ! de Hemelen der He-
 melen kunnen u niet ombatten ;
 en gy doet ons d'eer / van onder ons
 dak te willen komen. Helas ! wie zijn
 wy / dat gy by ons soude wonen ? Niet
 te min / goede Godt / wy danken u dat
 gy door uwe barmhertigheyt ons
 waerdig maekt / tot het gene daer toe

wy door onse elendige nature onwaer-
 dig waren. Want seker / sulke zijn ge-
 luckigh / die sich van het uwe niet ver-
 wijderen ; en sy / die deelachtig zijn aen
 het lichaem uwes Soons op aerden /
 beginnende alreede in den Hemel te le-
 ven. De Israëlitien hebben 't Manna
 in de woestijne gegeten ; maer ebenwel
 zijn sy by na alle / sonder in 't Land Ca-
 naan te komen / op den weg gestorven.
 Maer die dese heylige spijs eten / kon-
 nen sich versikeren / datse tot in uw ko-
 ninkrijk sullen komen. O wat een ver-
 troostingh is 't ons in dit dal der ellen-
 den / en breeindelingschay deser werelt
 met een soo een uytneement boetsel ver-
 kwickt te worden ! O wonderlijck boets-
 sel / 't gene met lichamelijckie tanden
 schijnt verbroken te worden / en eben-
 wel noyt verbrokē noch verteert wort /
 maer geheel blijvende / onse zielen met
 een krachtig vermogen versterkt ! Het
 gene Adam en Eva in 't aertsche Para-
 dijs / door het ingeben des Duvbels /
 gegeten hebben / veroorsaecte hen de
 doot : Maer Heere / dese spijs / die wy
 door uw bevel eten / geeft ons het leven.

En dewijl / goede Godt / dat het u be-
 haegt dooz dit Sacrament / d'aerdtſche
 met de Hemelſche Schepeſelét ſamen te
 boegen: doet ons de genade / dat wy de-
 ſe hooge verborghtheden ernſtig over-
 wegen / en die niet eerbiedigheyt en on-
 ſchult omhelfen : want / Heere / wie kan
 reynigen 't gene niet dan onſumberheyt
 is / dan gy / O Vader ! dewelcke ons
 dooz het bloedt uwes Soons hebt ge-
 hoecht / en alleen dooz uwen Geest kunt
 waſſchen en heyligen ; En gelijck het
 den top van bzeugt en vermaeck is / u
 t'aenſchouwen / en uwa tegenwoordig-
 heyt te gevoelen ; dat alſo onſe zielen in
 der daedt de ſoetigheyt van uwen So-
 ne Jeſus mogen ſnacken : dat wy / dooz
 't middel van dit H. Sacrament / was-
 dom in krachten en in 't gelobe mogen
 bekomen. Gedoogh niet dat wy het
 boozbeelt van Eſau volgen / die om een
 ſchotel moes het recht ſijner eerſt-ge-
 boozte verlooze : dat wy veel eer u om
 gene ſake ter waerelt verlaten : dat alle
 onſe vertzoofing in u zy. Geest ons /
 Heere / deſe verſekertheyt / dat gy uwe
 beloften aen ons volbrœnght : en gelijck

gy wilt / dat wy gedachtenisse sullen
 hebben van de doodt uwes Soons /
 soo zyt onser oock altydts gedachtig.
 Doet ons gevoelen / dat ter plaets daer
 Christus / die bleesch van ons bleesch
 is / heerscht / wy oock sullen heersche; daer
 hy verheerlijkt is / dat wy daer oock zyn
 sullen. En dewyl wy eten aen uwe ta-
 fel / dat wy in alle eerbaerheyt wandel-
 len / gelijk het den kinderen en huysge-
 nooten van soodanigh eenen Heere be-
 taemt. O Godt ! geef ons de genade /
 dat wy een waren en heyligen hunger
 tot deese geestelijke spijs brengen. Doe
 ons de gunst / dat wy 'er smaek in heb-
 ben / en die wel verteeren; en dat wy tot
 dien eynde / uyt ons herte alle ydelheyt
 en quade begeerlijkhede mogen verduy-
 ven / om de soetigheyt van uwem Soon /
 en het gelucksaligh leven te gevoelen.

7. Gebedt voor den geenen die genegen
 is om te gaen, en deelagtig te wesen aen
 de Tafel des Heeren, door D. Toussaints.

Wat tonge / Heere / kan uytducken /
 en wat hert en verstant kan uwe
 wonderlijke liefde t' onswaerts begryp-
 pen / dat gy / om een ellendig schepsel te
 her-

herstellen/getwilt hebt dat utwen Soon
 so veel smerten sou lyden / en alle onse
 elenden op hem nemen ; ja dat hy eyn-
 delijk onschuldigh aen de stamme des
 kruys booz ons is opgeoffert : En nog
 hebt gy u niet vergenoegt met alle dese
 saken ; maer op dat de gedachtenis u-
 wer liefde in onse herten niet sou wyt-
 gewischt worden / noch dat ons gelobe
 niet sou bestrijken of verstaenwen / de-
 wijl utwen Soon ten Hemel op-geba-
 ren / en aen utwe rechterhandt geseten
 is / heeft het u belieft op een wonderlyke
 wyse ons te voede / en in ons utw leven /
 dooz de beek van sijn bleesch en bloet / te
 doen bloezen. O wat is ons dit een
 groote berkwickingh in de drooge en
 schrickelijcke woestijne deser werelt ?
 De menschen weten dooz 't persen der
 druppen de bochtigheyt des wijns te
 krijgen : en gy / Heere / om ons te dren-
 ken met desen heyligen drank / hebt u-
 wen lieben Soon in de wijn-perffe van
 't kruys geleght. En nu / Heere mijn
 Godt / repnighit en supbert mijn hert
 dooz utwen heyligen Geest ; op dat ick
 niet onwaerdighlyk aen utwe tafel bet-
 schijne /

schijne / om dese gezegende spijse / die
 self dooz d'Engelē met verwondering
 ge-eert wort / te genieten. Stort uyt u
 we liefde ober alle de deelē mijner ziele /
 op dat ick in alle deugden en heyligheyt
 moge aengroepen; en dat ick sodanig in
 dese geluckige gemeenschap met het
 Lichaem uwes soons volharde / dat ick
 van hem kracht en leven ontfange: ge-
 lijck de tacken van de wortel des wijn-
 gaerts: dat ick / vereenicht zijnde met
 uwen Soon / ook een met u zy. Kortē-
 lijck / dat ick booztaen de werelt versa-
 kende / naer den hemel moge tachten;
 ja myself versaken / en in u en om uw
 lebe / tot dat ick kome booz den thoon
 uwer heerlijkheyt / waer in ick u sien sal
 soo gy zyt / om u in alle eeuwigheyt
 volmaecktelijck te loben.

8. Gebedt om sig te bereyden tot het H. A-
 vontmael des Heeren door *De la Nouë M.*

Here Jesus Christus / mijn Godt /
 indien ick woude verhalen en be-
 grijpen uwe weldaden ober mi / so kan
 ick doch haer getal niet uytspreekē / noch
 hare groote in de kleyne ruynte van
 mijn geest vatten; waer ick mijne oogē
 well

wende / ik sie geen plaets daer ik meer
 uwe goetheyt dan in my kan bespeure.
 De geheele werelt is met uwe barm-
 hertigheyt verbult / de hemelen vertel-
 len uwe goetheyt; gy toont die ober-
 bloedelyk in d'uytverkore Engelen / die
 onophoudelyk de heerlyckheyt uwes
 aenschyns beschouwen; gy stozt ober
 alle menschen den regen uwer milda-
 digheyt: maer waer sal men een klaer-
 der spiegel van uw medelijden vinden
 dan in my / hoor welke gy het los-gelt
 betaelt / niet met gout / maer met u bloet /
 het welk gy in Zion / den Berg uwer
 heyligheyt / besteeft hebt / en my met een
 eeuwige vreugde gekroont? Gy doet
 uwe barmhertigheyt in mijne elende
 blincken / en uwe goetheyt heeft een
 glans in mijne ongerechtigheden. Gy
 doet in my / (die onder de voornaemste
 sondaers getelt mag worden) uwe on-
 verdiende genade bespeuren; dewyl in
 my niets is / waer door ik u tot eenige
 gunste t' mywaerts soude konnen be-
 wegen; want ik in tegendeel niets an-
 ders heb dan stoffe tot uwe ongenade
 en mijne verachting.

mijne sonden de hope die in my is / dat
 gy uw genaden-werck in my sult ver-
 bullen / niet beletten / noch uytblussche ;
 dewijl gy de eeuwige Godt zijt / en geen
 veranderlijk mensch / en dat uwe gees-
 telijke gaben / die panden zijn van het
 nieuwt begonnen leven in de Geloovi-
 gen / soodanig zijn / dat u die nimmer-
 meer sullen berouwen. Dit betuygt gy
 my gedurig door uwe zegeningen / niet
 soo seer lichamelijke / (hoewel die ober-
 bloedig zijn /) als wel door de geestelij-
 ke : want gy vertoost mijn ziele door
 het licht uwes aenschijns / en maect se
 lebendig door de stralen van uwen
 Geest. Gy hoopt gestadig genade op
 genade / aen my uwe arme dienstknegt
 (maegt) / onwaerdig van u aengesien
 te worden. Hoedanig is dese weldaet /
 die gy my schenckt op desen geluckigen
 dag / als gy my nodigt tot uwe tafel / en
 my daer aanbied / niet sulck een spijse die
 het verderffelijcke lichaem booz eenige
 weynige uren onderhoudt / maer uw
 lichaem en u bloet / om mijn ziele in ew-
 wigheyt te doen leven / en meer dan te
 boozen met u bereenigt te worden ; op
 dat

H. Avontmael des Heeren. III

dat ick gemeenschap krijge aen alle uwē
 goederen / die gy uwē kinderen mede
 deelt tot het genietē uwē heerlijkheyt.
 O mijn Saligmaker ! laet niet toe dat
 mijne sonden my van uwē Maeltijdt
 afhouden ; en dat ick / schoon ick het
 Suploftskleet ontbeere / niet in d'uyt-
 terste duysternisse geworpen worde.
 Wascht my van mijne sonden / en
 maektse titter dan sneeu. Verdrijft de
 donckerheyt van mijn verstant / ver-
 meerdert het licht van mijn geloobe / en
 supbert mijn hert dooz het byer van u-
 wen Geest / op dat ick klaerder sie / en
 veel overbloediger dan opt de schatten
 uwē genade ontfange : dat ick u / als
 mijn hooft en Supdegom / met d'ar-
 men van een brandende en eeuwige
 liefde omhelse / en bereypt en bequaem zy
 om te leven niet meer in my / maer in u /
 betzachtende uwē eere boven alle dū-
 gen / en die besorgende als het eenigh
 doeltwit van alle mijne werckingen. O
 mijn Godt ! verhoort mijn ootmoedige
 bede / en laet uwē goetheyt haer ver-
 boven mijn hope verheffen. Gy sult het
 ook doen / want gy hebt het my beloof /

gy die zijt de waerheyt en d'Almach-
tigheyt / gy die my op een onbegrijpe-
lijke wijze bemint. Mijn hert is'er o-
ber verheught / en mijn ziel sal u mijne
beloften betalen / wandelende eeuwig-
lijk in uw licht en klaerheyt.

9. Gebedt, om het H. Avontmael deel-
achtig te wesen door *J. Mestrezat.*

O Godt! hoe sal ik my vooz uw aen-
schijn vertoonen / dewijl ick een
schepsel ben met sonden besmet? Soo
de Engelen / die noyt gefondigt hebbē /
hare aengesichten bedeckē / als sy vooz
uwe heyligste Majesteit verschijnen;
hoe groot behoort mijne beschaemtheit
te wesen / nademael ik schuldig ben aen
soo veel misdaden? En hoedanig een
beanght gemoot behoort ick te hebben /
dewijl uwe gramschap sig van den He-
mel verheft tegen de sonde / en dat wy
van alle zijden de werckingen daer of
getwaer werden. De nature is'er af be-
roert / en onse lichamen zijn gestadigh
veele siekten en de doot onderwoopen;
en welck een groote straffe verwachten
onse zielen? En indien uwen toorn sig
alsoo in dit leven openbaert / wat sal
het

Troost voor een Smaer-moedige
Ziele over 't N. Avontmael.

Gebrek een hert schreeuwet na de Wateren
also dorst myn ziele na u O Godt.

het wesen wanneer wy hoor uwē Rīg-
 ter-stoel sullen verschijnen / en gy een
 volkomen sententie ofte vonnis sult
 uyt spreken? Maer / Heere / in dese ver-
 schickingh / hooren wy 't gerucht van
 genade / en stof van vertroosting. Gy
 hebt medelijden gehad met de men-
 schen / gy hebt uwē eygen Sone op de
 werelt laten komen / om onse sonden
 uyt te wisschen. Het aertrijck had niets
 tot saligheyt der menschen; noch self de
 Engelen / want sy hebben geen mate
 van gerechtigheyt / nochte leven dan
 hoor haer selven; sy konden uwē gram-
 schap niet op hen laden / sonder hoor 't
 gewigt van dien last te beswijken. Hee-
 re / gy hebt uwē schoot geopent / waer
 uyt de saligheyt alleen kon hoor tkomen /
 en van daer uyt gesonden uwē eenigē
 Sone om onse nature aen te nemen / en
 daer in de straffe / die onse sonden ver-
 dient hadden / te dragen : inboegen dat
 wy verlossingh hoor sijn bloet verkrij-
 gen : te weten / vergevinge der sonden /
 na den rijckdom uwē genade : en wy
 hooren dese uwē Soon in het Euan-
 gelium dese aengename woorden uyt-
 spre-

*De Zwaermoeedige Disge- 112
noot gesterckt.*

GEslingert als een Schip,
Gedreven aen een klip,
Door storm en stoute Baren,
Wordt ick, door 't evenaren,
Gepraemt in myn gemoet,
Door sondens overvloet,
Die in my t'over-wegen
Vertwyffeling brengen tegen.
Met Moses 'k Zie wel 't Lant:
Maer ick moet, laes! van kant,
En als een balling sterven
Zacht Ziel. 't Is soo. 'k Moet swerven.
Neen, Ja: het is gedaen.
Bedaer: neem reden aen.
Zoekt in Godts Heyl'ge Blaren,
Wat Zondaers is ervaren:
Hoe hy geen Heylig Volk,
Maer sulcke, uyt den Kolk
Op-beurt met sterke Zeelen.
Door 't slaen wil hy u heelen.
En krygt met Moses dan
Nog 't Hemels Kanaan.

114 Gebeden voor het
spreeken: Komt herwaerts tot my alle
die vermoeyt ende belast zyt/ende ik sal
u ruste geben. Dewyl ick dan seer be-
laden ben met het pak mijner sonden/
kom ick om dat op het kruzus t'ontlaf-
ten / nademael hy onse sonden in sijn
Lichaem op het hout heeft gedragen.
Waerom soud ik ook niet vertzoutwen/
dewyl u eygen is dese opper-vermo-
gende liefde en onmetelijke goetheyt?
En dat gy niet alleen dooz uw' Euan-
gelium / maer oock dooz 't Sacrament
des heyligen Abontmaels / my dese
verlossing aenbiedt. / en als booz mijne
oogen vertoont: want waer toe dient
dit Sacrament/dan om aen onse zielen
dooz 't gelobe de gzoote offerhande van
't lichaem Christi / dat hy aen 't kruzus
opofferde/ als sichtbaer te stellen? Na-
demael ick dan sie het rantsoen/ my als
aengeboden / heb ik geen oorzacck / **O**
mijn Godt/om my in u te vertzoosten?
Ja een rantsoen / dat gy my selfs hebt
gegeven; een hemelsch los-gelt en van
oneyndelijke waerde / dewyl het is 't
lichaem van uwen Soon/ een met u de
ware Godt. 't Is hier / 't is hier / **O**
mijn

H. Avontmael des Heeren. 115
mijn Godt! waer mijn ziel hungerig
en begeerig naer uwe genade / 't gene
bind / daer mede sy sich verkwicht en
verheught. Dit gekruyste bleeſch is
mijn ware herſtelling / en dit vergoten
bloet aen 't kruys is de bochtigheyt/
welke mijn ziele met een onuytſprekely-
ke vzeugde verbult. Hier is 't waer u-
we goetheyt ſich ſo groot vertoont / dat
gy hen alle / die hunger en dozſt hebben /
nodigt / nadien onſe Heylant ſegt Matt.
5. Saligh zyn die hungeren en dozſten
na de gerechtigheyt; want sy ſullen ver-
zadigt worden. Dat dan mijne ziele / die
hunger en dozſt heeft na de gerechtig-
heyt / (te weten / na die gerechtigheyt /
met welke gy de ſondaers by ſpreekt
en rechtbeerdigt) de verzading ten le-
ven / en de eeuwige vertroosting ver-
werbe. Wijcht van my alle twiſſelin-
gen en mis-vertrouwen; ik ſal bebeſti-
gen dat Godt waerachtig is / in ſijnen
Zoon geloobende: ſou ik hem ſoo ver-
ongelyken / dat ik ſou twiſſelen aen ſy-
ne goetheyt / om mijne ſonden te ver-
geben; ofte aen ſijne barmhertigheyt
om medelyden te hebben met mijne el-
lenden?

lenden? Soud ick soo ondankbaer zijn
 tegens de verdiensten des Heeren Je-
 su Christi / en de kracht van het bloedt
 van Godts Zoon / dat ick sou twijffe-
 len dat hy een genoegsaem rantsoen is
 voor mine sonden? Of soud ick in twijf-
 sel tzecken / dat dit los-gelt aen my is
 besteed / dewijl Christus my in sijn
 Woort verklaert / dat hy sich tot een
 bozge en hoeft gestelt heeft van al de
 gene die niet een waer berouwa tot hem
 loopen? Maer tot wien soud ick blieden
 dan tot hem; en waerom soud ick geen
 leetwesen hebben van alle mine mis-
 daden tegens uwe goetheyt / nademael
 ick uwe groote gunste tegens ons be-
 speur? Indien mine boetbeerdighent
 seer gebrekkelijck is / en mijn geloobe
 swack; ick sal u vertoonen het gene gy
 van uwe self Matt. 12. hebt gesept; Het
 gekrookte riet en sal hy niet verbreken/
 ende het rokkende lemmet en sal hy niet
 uptblusschen; en tot u seggen / gelijck de
 persoon / daer in het Evangelium van
 gesproken wort / septe: Ik gelobe Hee-
 re / maer kom mit mijn ongeloobighent te
 hulpe: mijn berouwa en geloobe zijn
 niet

niet om de saligheyt boozt te brengen /
 maer om die/dewijlfe dooz utwen Soon
 verdient is / t'ontfangen ; want men
 laet niet na een rijck geschenck met een
 swacke en bevende hant t'aenbaerden:
 ick heb / Heere dese vertzoostingh / dat
 mijne gebzeken my mishagen / en 't be-
 rouwt my / dat ik niet heb een veel gro-
 ter heroum. Indien ick sonder sonden
 ware / so had ik het Sacrament / dat gy
 my aenbiedt / niet van noode ; want in
 den hemel / alwaer wy geen gebzeken
 sullen hebben / sal dit hulp-middel ook
 onnodigh wesen. Zijt my dan gena-
 digh / O Godt ! na utwe goedertieren-
 heyt : delgt mijne obertzedinge upt / na
 de grootheyt utwer barmhertigheden.
 Wascht my wel van mijne ongerech-
 tighet / ende reynight my van mijne
 sonden : want ik kenne mijne obertze-
 dingen ende mijne sonde is steets booz
 my. Schept my een reyn herte / O
 Godt ! ende vernieut in het binnen-
 ste van my eenen vasten geest. Wascht /
 Heere / den geenen die sijn toeblycht
 neemt tot het wasch-bat van het bloet
 utwes Soons : spijst de ziele / die haer
 leven

leven en boetsel in hem soekt; en schoort ik uwe goederen onwaerdig ben / wep gert niet eenige krummings van genade aen hem / die sich niet ootmoedighet aen uwe tafel vertoont: onthoudt dog niet de werking uwer liefde aen de gene / die sucht en klaegt over sijne elenden / en die eeuwelijk uwe onepndelijke barmhertigheyt wil roemen en prijfen.

10. Gebedt voor een die sig bereyt heeft om aen de Tafel des H. Avontmaels te gaen, door *S. Durand.*

O Mijn Godt en Vader! ik heb uwe barmhertigheyt in den gantschen loop mijnes lebens bebonden; maer insonderheyt toen gy my met de kennisse uwer waerheyt en mijner saligheyt begunstighde. En nu tegenwoordig / Heere / opent gy booz my den schat van alle uwe rijkdommen / gy biet my aen den geheelen Christus met alle sijne weldaden. Dewyl gy dan / **O** Godt mijner saligheyt! begeert / dat ik uw woort gehoorsame / en tot uwe Tafel nadere; soo gedoog nimmer dat het zy tot mijner verdoemenis. Maer / **O** goede Godt! 't zy bezre dat ik daer dooz breefe;

bzeese; want gy hebt mijn hert met een
 ernstig leetwesen geraekt. Ik voel ook
 wel dat gy mijn geloobe versterckt / en
 dat gy my self de hant geeft om heden
 den aughten en werck-meester mijner
 saligheyt t'ontfangen. O geluckige
 dagh! op welken ik vooz u betuyge / dat
 ik mijn sonden verbloecke / mijn onge-
 rechtigheyt versake / om toegelaten te
 worden tot de gemeenschap des Sacra-
 ments van 't nieuwe Genaden-ver-
 bont. Goede Godt / geeft my nu de ge-
 nade om de doodt mijnes Saligmakers
 te verkondigen. Geest dat ik in sijn lij-
 den de grootheyt utwer granschap / en
 de strengheyt utwer rechtbeerdigheyt
 tegen onse sonden / bemerk; nademael
 dat gy / om die te verdelgen / utwen ey-
 gen Sone niet hebt bespaert. Geef ook /
 dat ik erkenne utwe onepndelijke barm-
 hertigheyt tegens ons / dewyl gy vooz
 ons / die utwe byanden waren / dien
 rechtbeerdigen / en utwen eenig-gebo-
 ren / in den doodt hebt overgegeven.
 Maer / Heere / geef my ook dat ik met
 verwonderingh de onbergelijckelijcke
 liefde / die utwe Sone my toedraegt / bes-
 schouwwe;

schoutwe; dewijl hy myne sonden en u-
 we gramschap op hem heeft genomen/
 om hem self aen my tot een spijsse des
 eeuwigen lebens te schencken. O wat
 zijt gy wonderlyk in uw goetheyt! na-
 dien gy heden dooz sichtbare en heplige
 tekenen mijn blijdschap wilt vermeer-
 deren/ en uwe Hemelsche en onzichtba-
 re genaden vooz mijne oogen vertoo-
 nen. Nu sult gy my een seker pant van
 mijne vereeniging met mijnen Salig-
 maker schencken / en dooz hem u / O
 mijn Vader! en uwen Hepligen Geest.
 Nu sal ik my verskeren/ dat Christus
 is in my / en ik in hem: O uptnemen-
 de vereeniging! dewijl die verdoosfaekt /
 dat ick vrede met u heb / dat Christus
 alle mijne kwalen op sich neemt / my
 alle sijne goederen schenckt / dooz sijnen
 Geest my lebendig maect / dat ik ver-
 eenigt ben met alle geloobigen / dat my
 niets van sijne liefde sal scheidden / dat
 niemant my uyt de handen mijnes
 Salighmakers sal trecken / nochte uyt
 het midden sijner Kerke. Ik breefe niet
 meer mijne sonden / want sie hier het
 bloet mijnes verlossers datse uyt-
 beeght;

beeght ; noch de gramschap / want hier
 is het zegel mijner versoeninge met u ;
 noch den Dumbel / want sie hier
 Christus / die hem verwonnen heeft /
 noch de doodt / want ick ontfang heden
 het Sacrament des eeuwigen lebens.
 Heden is my de belofte gedaen / en 't ze-
 gel geschoucken / dat de hemelen vooz
 my geopent zijn / en dat ick eeuwelyk in
 Godts Hups sal woonen : Heere / ver-
 meerdert mijn geloobe : Heere verheft
 mijn herte t' uwaerts / geef dat ick / tot
 uwer eere en mijne salighent / begrype
 de uytneementheyt en nuttighent deser
 dingen ; en dat ick daer vooz een vast be-
 sluyt neme / om de werelt te versaken /
 als een reysiger en vzeendelingh te
 wandelen / naer mijnen Salighmaker
 te gaen / en mijnen naesten daer toe te
 trecken ; hem vooz een goet voozbeeldt
 sichte / uwe waerheyt aenhangen / in de
 belijdenis der selve / tegen alle geweld
 en bedroggh van haer vbanden / volhar-
 de / tot mijne besondere vertzoostingh /
 soo lang ick adem scheype / Amen.

11. Een uytnemend en krachtig Gebedt
op het H. Avontmael, uyt de Schrif-
ten van *Willem Teelink*, te samen gestelt
door *Franciscus Ridderus*.

Here Jesu / geluckigh is de ziele
die met u ter Maeltijt mag gaen :
mijn herte schreyt van verlange / maer
ik vinde so geen beweginge / die my met
Magdalena doet tranen stozten : mijn
herte moest branden als een byer door
de tegenwoordighheit van uwre bran-
dende liefde. 't Belieft u door dese uyt-
terliche tekenen in onse onbolmaect-
heit ons te onderhouden ende also aen
te leyden tot ve hope der toekomende
heerlijckheit. Gy alleen kondt mijne
ziele verzadigē ; u gesigte wacht ik met
lijdtfaemheit / maer ik schame my over
mijne laentohheit : ik behoorde van blijd-
schap te weenen over uwre omhelsingē
en genadige troost : mocht ik maer een
druppelken van uwre liefde ontfangen /
om u lief te hebben : Hoe gaerne wilde
ik een van uwre vierigste dienaers zijn :
mijne sonden zijn veel / weest gy mijn
versoeninge ; en versterkt my alsoo / dat
uwre rijkdom verbulle mijne armoede :
uwre goetheit verdryve mijne boos-
heit /

heyt: Gelyk gy van den krynge niet ge-
 komen zyt/ eer het alles was volbracht
 door my/ so laet my van uwe tafel niet
 scheidē / eer ick dese dienst volbracht
 hebbe. Ikome ik niet tot uwe tafel / so
 bliede ik van het leven mijner ziele: ko-
 me ik daer onwaerdiglyk/ so eete ik een
 oordeel: Heere / leert my den rechten
 wech/ en maekt my bekwaem om tot u
 te komen. Mijn sonden/ eplaes! mijn
 sonden zyn my doornen in de voeten/
 die my hinderē behoorlyk tot u' tafel
 te gaen: maer ik bekenne / betreure/ en
 verfoepe die / begeerende daer tegen u
 we genade en bloet. Ik kome tot u
 bleesch en bloet/ als tot de rechte rems-
 die: ik kome tot u / die my kent in mijn-
 ne armoede / ik begeere als een arm be-
 delae/ de krynukens van u tafel. Wilt
 mijn koutheyt verwarmen door u byer-
 des Geestes: mijn blintheyt verlichten
 door de klaerheyt van uwe tegenwoor-
 digheyt: verkeert mijn bleeschelyke ge-
 neuchten in bitterheyt; mijn swarig-
 heden in verduidigheyt: trekt mijn her-
 te van de werelt af/ en heft het tot u op/
 als tot mijn eenige byenghede en heyl:

Maekt dat ick eenen Geest met u woort
 de / smelt mijn herte tot een hert met u /
 doot het vyer van uw Geest in uw eys-
 gen bloet: doet my met u als een vrient
 met een vrient aensitten en spreken;
 doet my om uwre liefde willen / mijn
 selven vergeten. Gy alleen zijt mach-
 tig my te helpen in alle noot / en salig te
 maken. Doet my de soetigheyt van uw
 broodt en wijn smaken / ende daer doot
 uw bleesch en bloet deelachtig worden.
 Ick kome Heere / verlaten en onge-
 troost / tot u mijn trooster: wie ben ick /
 dat gy uw selven aen my / sondaer / ge-
 ven wilt: Dit doet gy niet om mijn
 verdiensten / maer om uwre barmher-
 tigheyt aen my te bewijfen / ende my te
 verootmoedigen / op dat ick uw goet-
 heyt bezre boben my verheffe. Gy zijt
 heplig boben alle hepligen / ick ben niet
 waerdig tegen u op te sien / ende gy ver-
 nedert u om my te komen soecken / op
 dat gy my met hemelsch Moonna spijst
 ja met uw eygen Bleesch en Bloet ten
 eeuwigem leven. Ach! roept mijn herte /
 dat ick my / met uw Moeder Maria uw
 woort onderwerpe / ende met de Doper
 my

H. Avontmael des Heeren. 125

my verheuge dooz uwe ontmoetinge /
ende berootmoedige dooz uw gesichte.
Gy roept belaste / ende hebt noyt pe-
mant ongetzoost laten gaen / die uwe
tzoost versocht. Gy hebt blinde siende
gemaekt / doode levendig; ik ben blinder
dan Bartimeus, meer doot als Lazarus,
Hier is dan werk booz uwe Almachti-
ge genade; maect my van herten ge-
hoozsaem te zijn / Rom. 6. 17. dooz boozt
mijn ooze / Ps. 40. 7. opent en ontdekt
mijne oogen / Ps. 119. 18. en mijn lip-
pen / Ps. 51. 17. doet my loopen op den
wech uwer geboden. Ick weet / mijn
Heer / dat ik een Judas ben geweest; uwe
waerheyt verraden / ja u als gekruyst
hebbe / na dat ik booz desen ten Avont-
mael ben geweest: Mijne sonden heb-
ben u gebangen / gegeeffelt / gedoodt.
Ach! had ik u bloedig sweet met mijne
tranen mogen afwasschen / ende my
met u laten bindē en geesselen. Dit wil
ick nu gaen doen aen mijn ouden men-
sche / die moet lijden / nu gy ophoud van
lijden; want die heeft Godts wet ge-
broken / uw beelt geschonden; die moet
uyt mijn herte / want u / mijn Saligma-

ker/wil ik daer in laten: Soudet gy als een woorn op aerde gekropen hebben / die behoorde als konink des Hemels te sitten op uwo throon? en dat boor mijne sonden? en soude ick de sonden op den throon setten in mijn herte?

Soud gy gedoodt worden om mijn sonden / en soude ik in mijn sonden willen leven? Neen! O neen! dien sin doet dog bezre van my; dewijle gy boor my geleiden hebt in uwo heylig vleesch / so wil ik lijden in mijn sondig vleesch: Ik segge de sonden de dienst op/en sweere die af; maer u om-arme ik / O Saligmaker / ik late u niet gaen / tot dat gy my zegent: Schrijft dan uwe wetten in mijn herte / soo sal ik die in mijn leven uytduiken: Ik heb u niet galle gespijst / maer nu wil ick u opofferen de kalveren mijner lippen / het reuk-werk mijner ziele: ik wil boor uwen Name uytinnig gesacht zijn / 2 Cor. 5. 13. want daer ick waerdig was niet bittere galle gespijst te worden / bereyt gy u vleesch en bloet om my te spijsigen. Ag Heere! geeft my dan het rechte byploffts kleet in berou / geloobe / ende liefde / op dat ik een wel
konn

kom gast mach zijn : doet my hoog ag-
 ten / dat / ik / die verdient hadde / in de hel-
 le onder de dubbelen te sitten / my onder
 uwe kinderen en vrienden sal mogen
 gaen aensetten : belet de Satan / mijn
 bleesch / en al wat my hinderē kan / dat
 se mijn herte niet afreckē / nogte mijn
 sinen verstrōpen : Geest / dat ik waer-
 lijk soo met uw bleesch en bloet gespijst
 werde aen de ziele / als ik het broodt en
 wijn sal gebuyken. Ik weet dat ik de-
 se genade ontwaerdig ben / maer ik ver-
 machte die van uwe barmhertigheyt :
 Komt dan Heere Jesu wooninge in
 mijn herte nemen / ik sal my geheel aen
 u ten dienste over geben : Dewyl gy
 booz my gebroken zyt aen den kruzice /
 so sal ik my booz u van de werelt af bre-
 ken / ende mijn boose lusten verbreken :
 doet my daer toe geboelen de kracht u-
 wes doots en uwer opstandinge / op
 dat ik mijn aerdsche leden woode / ende
 in nieuwigheyt des levens wandele.
 Wort my tot wijsheyt / rechtbeerdig-
 heyt / heyligmakinge / op dat mijn leven
 zy tot prijs van uwen H. Naem / tot
 stigtinge uwer Gemeente / en saligheyt
 mijner ziele. Amen. **F** 3. 12. Sugt

12. Sucht van een swacke ziele, tot
Godt haren vader.

O Mijn Hemelschen Vader! ik swack
en ontwetendt kindeken kome tot
u / om spijsse mijner ziele te eysschen; δ
Heere! ik hebbe selfs niet verstandes ge-
noegh / om uyt de schotel te eten / en ben
niet wijs genoeg / om met disczetie uwe
hemelsche spijsse selfs te nemen ende te
nuttigen / want ick / als de klepne kin-
derkens / en kenne de mate mijnes
bupks niet / gy weet selfs het best / wat
my noodig is: wel / mijn Heere smid
gy my de spijsse booz / en geeft my mijn
behoefte. Is het niet veel / laet het
maer een kleyn stukskien ende beetjen
wesen / dat booz mijne ziele genoeg zy.
O Heere! ik gebe my gantschelijck over-
aen uwe Daderlijke boozsorge / en ver-
wachte van uwe wijsheyt soo een poz-
tie / als met de gestalte van mijne ziele /
en mine saligheyt sal over een komen.
Heere! streckt uwe hant tot my uyt /
want ick ben swack en nootduyftigh /
Psal. 70. 6. Geest my mijn genoegh-
saem deel / want tot u hesse ick mine
oogen

H. Avontmael des Heeren. 129
doogen op / by wiens genade ick moet
leben / en wiens goedertierentheit my
beter als het leben is.

13. Ootmoedige sucht.

O Heere! gy zyt goet / ende uw
goetheit bryt sich uyt ober alle
uwe schepselen / selfs de musjens / die
in den hemel vliegen / en de wormkens
die op der aerde krumpen. Heere! gy
hebt my edelder geschapen als dese / ge-
maect tot een redelyck mensch / ja ver-
koren om te zyn onder uwe kinderen.

O Heere! laet my dan ook uwe goe-
digheyt smaken; mag ick mijne kinder-
haut niet in den vollen schotel steken /
laet ick ten minsten een stukken van
dat Hemels-broodt / ja maer de krum-
melkens deelen van de tafel uwer ge-
nade. O Heere! weest my genadig / en
schoon ick in my selven niet beter als
een nietigh wormken ben / Esai. 41. 14.
nochtans gewaerdicht my dese uwe
gunste / om dat gy my vooz de uwe hebt
aengenomen / en tot verkrijginge van
een hooger goet hebt afgesondert.

Pfal. 119. 94. O Heere! ik ben uwe /
behoudt my.

14. Een Gebedt voor het nutten des H.
Avontmaels, door G. Udemans.

HEere Christi/gy Sone des leuens
 idigen Godts / ick arme kome tot
 u die rijk zijt : Ik ellendige kome tot u
 die barmhertig zijt: Ik kome tot u / om
 dat gy my uyt louter genade hebt laten
 nodigen ; daerom en verstoot my niet /
 laet my niet ledig van u gaen. Ick be-
 kenne dat ick van my selven dit hemel-
 sche banquet onwaerdig ben / maer
 gy kond my waerdig maken dooz uwe
 groote barmhertigheyt. Ik ben naekt
 en bloot van my selven / maer gy die my
 genoodigt hebt / geeft my ook de witte
 kleederen van uwe verdiensten en we-
 der-gehoorte / op dat mijne naechteyt
 niet gesien en worde. En overmits dat
 het niet genoeg en is dat ick mitte het
 broot des Heeren 't en zy dat ik ook deel
 hebbe aen het broot des Heeren / so bid-
 de ik u ootmoediglijk / wilt dog in mij-
 ne ziele stozte eenen geestelyke honger
 en dorst / op dat ick niet dese geestelyke
 spijsse mach verzadigt worden ten eeu-
 wiggen leuen ; geeft my rechte ootmoe-
 digheyt dooz de kennisse en herou van
 mijne.

H. Avontmael des Heeren. 137
mijne sonden / op dat ick door uwē ge-
nade mag verkwikt worden : werkt in
mijn herte een heylige aendacht en re-
berentie / om uwē doot recht te verkon-
digē / en dese hemelsche spijsse wel te on-
derscheyden : sterkt my door dit H. A-
vontmael in 't rechthe geloobe / hoope en
liefde / op dat ick uwē gemeenschap le-
vendig mag gevoelen / hier door de ge-
nade / en daer boven in de glorie met al-
le uytverkorene / in der eeuwigheyt.
Amen.

15. Gebedt voor 't Avontmael , door
Samuel Hieron : in 't Engels gestelt.

Ick ben geleert / O Heere ! dat ick sonder
u niet en kan doen / en dat alle mijne
pogingen / sonder uwē zegen te ver-
geefs zijn. In behoorzijke aenmerkinge
waer van ick ben geworden een oot-
moedige suchter tot u Majesteit / dat
gij u wilt laten behagē om te zegenen
en te bestierē mijn tegenwoordig voor-
nemen van te communiceeren aen uwē
Tafel. Het is uwē wille / dat ick dick-
wils sal komen tot dit heylig banquet /
tot versterkinge van mijn geloobe / en
tot de onderhoudinge van de gedagte

nisse des doots Christi slaet mijn herte / O Heere / met eerbiedigheyt tot het selve / als tot uwe oꝛdonnantie / ende als tot een Feest / aen het welke dat gy hebt gebonden uwe bysonderste tegenwoꝛdigheyt / op dat ik my niet onderwinde vooꝛ u onbereypt in te dzingen.

Al eer ik come / leert my toe te nemen in eene seer stercke ondersoeckinge van mijn eygen selve / op dat ick moge sien hoe ik geleest hebbe / en in wat mate ick vooꝛ sien ben tot eenen gewichtigen dienst. En om dat ick wete / dat hoe meerder ik op mijn selven sal sien / ik te meerder sal sien mijn eygene naektheyt en mismaektheyt / so bidde ik u dan / dat gy my wilt verbullen met uwe onepndelyke goetheyt : Geeft my een geheel verstant van de ellendigheyt van mynen staet / detwelke van nature een kant des toorns ben / soo wel als andere. Doet my sien de hatelijckheyt van dese ontelbare kwaden en groote sonden / de welke ick vooꝛ u van tyt tot tyt vernemigbuldigt hebbe: Ja in de welke ik gelopen ben / zedert dat ik my laetst vooꝛ u gepresenteert hebbe aen uwe Tafel /
als

als ick beter gehoorfaemhent beloofde.

O! doet mijn steenachtig herte in myn bloeden: doet myn gedenken mijn eygene soberheyt in goede pligten; en aen mijn vermaeck en boozbarigheyt om te overzeden. Doet myn beschaemt zijn/ ende selfs confus in myn selven/ van wegen dese menighbuldige groutwelijsheden/ dewelcke van mijn verdozven en onge- reformeert herte/ gestadelijken uytbre- ken in mijnen uytwendigen mensche/ peder lidt zijnde een recht wapen der ongerechtigheyt/ om den Satan dienst te doen. Aldus/ O Heere! sullen uwre barmhertigheden in Christo myn soet wesen/ en ick sal met een hungerige en dozstige ziele tot uwre Tafel komen.

Ende ick bidde u in myn te willen doen aenwassen de gabē des geloofs/ op dat ick bereept moge komen tot dese uwre oz- dominantie/ met een begeerte om die te vermeerderen/ en dat ick also moge ge- boelē/ dat mijn ziel sterkte en wasdom ontfangt booz mijn eygen personeel en bysonder profijt in de doodt Christi.

Doet bezre van my alle opgeblasent- heyt/ berachtende de liefdeloofse gene- gent

gentheden. **O** Heere ! dit is een Feest
 der liefde / en tot het selve en kan een
 boosachtig en waekgierig herte gee-
 nen wellekomen gast zijn. En als ick
 mijn selven sal gepresenteert hebbē aen
 utwe tafel / ick bidde u / dat gy wilt we-
 derhouden mijne ydele en wandelende
 gedachten ; tzecht haer tot de serieuze en
 ernstige Meditatie / van 't gene het
 welck het leven is van het Sacrament /
 de doot mijnes Saligmakers. Tzecht
 mijne ziele op niet verwonderinge van
 de liefde des geenen die hem selven heeft
 overgegeven om te sterben voor my / so
 een snoode / onwaerdige en sondige crea-
 ture. Verwekt my selfs / om my selven
 hem te beloben en toe te eygenen vooz
 altyt / die hem selven verwaerdigt heeft
 eene offerhande vooz my te werden.

En na dat ick sal hebben ontfangen
 dese panden van utwe liefde / en de zege-
 len van utwe gunste / in utwen alder-
 waersten Sone / so maekt my opregte-
 lijk dankbaer vooz utwo maeltijt / en sorg-
 buldig / beyde mi / en hier na altydt / om
 te bewyfen de vruchten der dankbaer-
 heyt / in een heplige en religieuse wan-
 de

H. Avontmael des Heeren. 135
delinge / tot uwer eere / ten goede van
anderen / en mijnen eegen eeuwigen
troost / in Jesu Christo mijnen Salig-
maker. Amen.

16. Gebedt, als gy u nu opmaekt om ten H.
Avontmael te gaen.

HEere! wat ben ick doch dat ick sou-
de toegelaten worden aen uwe
heylige Tafel / om aldaer gespijst ende
gelaest te worden met het Lichaem en-
de bloet uwes Soons / ten eeuwigen
leben: Ick hebbe ja waerlijck verdient
dat ick slecht soude gespijst en gedzenkt
worden met galle ende alsem / ten eeu-
wigen verderbe. Ebenwel Heere / aen-
gesien uwe genade soo groot is / dat gy
my ook / neffens andere uwe kinderen /
tot uwe heylige Tafel nodet; soo bidde
ik u / O Vader der genade! doet my aen
met het ware kruzloftg-kleet: verlicht
mijn verstant meer en meer / dat ick de
verbozgentheden mijner saligheyt / en
uwes Avontmaels / beter ende beter
mach bezuoeden. Geef my oock een
hert-grondig berouwen en leetwesen o-
ver mijne sonden / om welke de Heere
Jesús aen de stamme des kruzces gez-

136 Gebeden voor het
broken is geweest / om my te helpen.
Geef my ook het ware gelove / in uwen
Sone Iesum Christum / ende de rechte
liefde tot u mijnen Godt / tot den Heere
Iesum Christum / en tot alle uwe kin-
deren ; ja tot alle menschen om uwent
wille ; op dat ick also met het ware bry-
lofts-tileet aengedaen zijde / noch een
welletome gast aen uwe Tafel wesen
moge / door Iesum Christum mijnen
Salighmaker. Amen.

17. Een Gebedt of Belijdenisse der son-
den, voor den genen die tot het hoog-
waerdige Nachmael wil gaen, door
Wolterus ter Burgh.

Getrouwe Godt ende Saligma-
ker ! gy eenige Middelaer Godes
ende der menschen / ick arme / ellendige
sondaer / moet my schamen (van wegen
mijne onuytspreekelijke en menighbul-
dige grove sondē / die de oberhant ober
my hebben genomen / ende daer ick u
mede vertoont hebbe) hoor uwe God-
delijke Majesteit te verschijnen. Ick
hebbe door uwa' Goddelijke hulpe / uwe
Wet ende mijne wegen bedacht ende
bebonden dat ick ben afgetoeken / stinc-
kende

kende geworden / ende niet goets en hebbe gedaen // en aen alles schuldig ben geworden / ende dat ik de werelt / ende't gene in de werelt is / hebbe lief gehad. Ik moet bekennen dat ik ben vleesche-lyk verkocht onder de sonde. Ik weet dat in my / dat is / in mijnen vleesche / geen goet en woont / want het willen is wel by my / maer het goede te doen dat en vinde ik niet : ende daerom ben ick waerdig / om eeuwig van uw aengesichte verstoten / ende met den onnutten dienst-knecht in de uytterste duysternisse / waer weeninge ende knersingeder tanden wesen sal / uytgeworpen te worden. Maer / O Heere ! ik bidde u door Iesum Christum uwen geliefden Sone / in den welke gy uw welbehagen hebt / ende die daer is het Lam Godts / dat de sonden der werelt wech neemt / en strast my niet in uwent wech neemt / en kastydt my niet in uwae grimmigheyt / maer zijt my genadig / want mijne sonden berouwen my / en ik wil niet den verloren Sone opstaen / ende tot u / O mijn Hemelsche Vader / gaen / ende tot u seggen : Vader ik hebbe gesondicht
 voor

booz u / ende en ben niet meer waerdig
 u't' Sone genaemt te worden. Ik eete
 asche als broot / ende vermene mijnen
 drank met tranen: Mijne tranen zijn
 my tot spijse dagh ende nacht / van we-
 gen alle mijne sonden / die ik tegen uwe
 Goddelijke Majesteit bega. Wascht
 my wel van mijne ongerechtigheyt /
 ende reynigt my van alle mijne sonden /
 met het dierbaer bloedt Christi uwes
 Soons / als eenes onbestraffelijken en
 onbeleckten Lams / 't welck hy booz
 my arme sondaer aen den houte des
 kruyses nptgestortet heeft: Want hy
 is mede om mijne obertredingen ver-
 wondet / om mijne ongerechtigheden
 is hy verbrijfelt: Die straffe / die my den
 brede aen brenghet / was op hem / ende
 door sijne striemen is my genesinge
 geworden. Ontsondigt my / O Heere!
 met yfop / en ick sal reyn zijn: Wascht
 my / ende ick sal witter zijn dan sneeuw:
 Wie kan alle sijne afdwalingen ver-
 staen? Reynigt my van de verborzene
 [afdwalingen] / ende leert my komen
 ende weder keeren tot u / O Heere!
 want gy hebt verscheyrt / ende gy sult
 my

H. Avontmael des Heeren. 139
my genesen; Gy hebt geslagen / ende
gy sult my verbinden. Ik hebbe naden
vlesche geleest / ende daerom moet ick
sterben: maer doodet in my / door uwen
Heyligen Geest / die werckingen des
lichaems / soo sal ik leven. Ik was eers
tijds duysternisse / maer nu ben ik licht
in den Heere: laet my dan nu ook wan
delen als een kind des lichts. Laet my
voortaan wandelen door den Geest /
ende niet volbrengen de begeerlijkheden
des vlesches. Geest dat ik de gantsche
overige tijt mijns levens toebrenghe in
waerachtige bekeeringe en Godtsalig
heyt / op dat ik niet Job oprecht / vroom /
Godt vreesende / ende van 't kwaet wij
kende / moge gebonden worden. Ende
schoon ick mocht / door menschelijcke
swakheyt / nu ende dan in sonden noch
komen te vallen / wilt my doch daerom
van u aengesicht niet verwerpen / ende
uwen H. Geest van my niet nemen:
maer veel meer met Petro de genade ge
ben dat ik mag bukten gaen / ende mij
ne sonden bitterlijck betveenen / op dat
de Satan / die my seer begeert heeft
om te siften als tarwe / my niet en wer
pe.

140 Gebeden voor het
pe in de gebangenisse / uyt detwelcke ick
geensins en sal konnen weder uyt ko-
men. **Maer** / **O** liebe Heere Jhesu! wilt
voor my arme sondaer utwen Hemel-
schen Vader bidden / dat mijn kleyn en
swack geloobe niet op en houde / maer
doe: utw' saligmakende Woort / ende
het gebuyck van utw' H. Avontmael /
van dag tot dag versterckt ende ver-
meerdert werde / ende dat ick in utwe be-
lijdenisse voor de menschen moge val-
herden ende salig worden. Amen.

18. Aendachtige Versuchtingen, op de
uyterlijcke handelingen van het H.
Avontmael.

Als wy sien de H. Tafel toe-
bereydt.

O Heere! ick sie nu de H. Maeltijt
toe-bereyt; ick sie Broot en Wijn
geheylicht tot ons gebuyck.

Wiso hebt gy / **O** Godt! sonder ons /
utwe genade en saligheyt bereyt voor
ons. Gy hebt utwen Sone geheylicht
ende gesonden in de werelt om te we-
sen een genoegsaem voetsel tot verster-
kinge voor onse zielen / ten eeuwig
leven:

H. Avontmael des Heeren. 141
leven: Ja gy hebt in hem alle schatten
der genade vooz ons opgelept.

Nu dan / O Heere! dewijl gy dese
goederen bereypt hebt / om aen ons te
geven! Maecht ons nu ook bekwaem
en bereydt om de selve waerdighlyk te
ontfangen.

19. In 't toegaen.

Dewijle gy / O Heer! noodigt de
hongerige / de dorstige / de ver-
moeyde en beladene ziele / met belofte/
van de selve te verkwicken / en rust te
geven: soo kome ik / O Heere.

Geest dat ick kome / niet alleen met
mijn lichaem / maer dat mijn ziel en
mijn herte vooz u kome; dat mijne
stwerbende ydele gedachten / en onge-
regelde en boose genegentheden / t'eene-
mael achter blijven / op datse mijn aen-
dacht niet en verstooren / noch mijne
ziele van den zegen des Sacraments
beroben.

O Heere! ik kome dan / geboelende
mijn gebreck en ellendighypt: komt nu
noek tot my met uwre genade en barm-
hertighypt.

20. In

Here ik sit onder uwe Byploft's kinderen! Premit my aen vooz een waerdigh gast. Siet niet al te nau op mijn cieraet en byploft's-kleet / dat is slecht en gebreckigh! Deckt en verciert my dooz uwe volmaeckte gerechtighent en heylighent: Laet my soo aensittē/en onthaeft worden aen uwe Tafel / dooz dese salige gerechten / dat ik daer mach aensittē met Abraham, Haac en Jacob, in de Byploft des Lams: En daer met bzeugde eeuwigelijck verzaedt worden.

21. In 't breken des Broots, en uytgieten des Wijns.

O Mijn Saligmaker! hoe hebt gy uw H. Lichaem laten verwoonden/scheuren/breken/en uw bloet vergoren / en soo veel geleden.

Dit was niet alleene vooz/maer oock dooz mijne sonden! Die hebben u soo belast / en dooz de benauwthent uwer ziele / bloet doen sweeten. Mijne sonden zijn die roeden / de doornen / de nagels / de spieffe die uw Lichaem durs
hebt

H. Avontmael des Heeren. 143
hebben verwondt / verbzoken en uw
Bloedt vergoten.

O Jesu ! laet doch uw gebzoken
Lichaem en vergoten Bloet / mijn ver-
bzoken hert en verwonde ziel genesen.

22. In 't ontfangen , en eeten des
Broodts.

O Salig en H. Bzoot ! afbeeldende
het Bzoot des Lebens; Ik neem
u aen / mijn Saligmaker / my van den
Vader gegeven ! Die u selfs / niet al-
leen booz my / maer ook aen my geeft.
Doedt en sterkt my dooz uw gekruyste
Lichaem / in het geestelyck leven / ten
eeuwigen leven. Laet mijn ziel niet
honger en in eeuwigheyt.

23. In 't ontfangen , ende drinken
des Wijns.

O H. Dank ! die vertoont het bloet
mijns Salighmakers / upt sijne
wonden gebloeyt / tot genesing mijner
ziele ! Dit neem ik aen / tot bergeving
mijner sonden ! Laet dit bloedt mijne
sondige conscientie supberen en bebz-
digen / en mijne ziele soo verkwicken /
datse niet en dozste in eeuwigheyt.

Ick

Ick neem u dan geheelijck aen / niet alle uwre genade en weldaden : Woont nu / door 't geloof / in mijn hert / op dat ick met een vaste versekertheyt seggen mach / **O** mijn Saligmaker ! gy zyt de mijne / en ick ben uwre ! Gy hebt my lief gehad / en uw selven booz my overgegeven.

24. In 't afgaen van de Tafel.

O Heere Jesu ! laet my noyt van u gaen ! Gaet ook noyt van my met uwre genade ! Maer laet my in uwre salige tegenwoordigheyt eeuwig blijven ! Laet my nu gaen in brede ! in brede met Godt ; in de brede en rust mijner consciencie. En nu gy mijn herte vertroost en versterkt hebt / sal ick gaen / ja loopen in den weg der Godtsaligheyt / gehoozsaemheyt / liefde en danckbaerheyt : En als ick dan mijnen loop gepindigt / en mijnen strijdt gestreden hebbe / laet my dan heen gaen in de eeuwige brede / rust en saligheyt.

Danck zegginge na het
H. Avontmael.

Loof den Heere myne Ziele en vergetet
geene van syne Weldaden.

G E B E D E N

Na het

H. Avontmael des Heeren.

1. Gebedt of Danksegginge, voor den geenen die aen de Tafel des Heeren geweest is, door *D. Toussainets*.

O Heere! ik dancke u wegens uwre ontwaerdeerlijke liefde / niet alleen voor de weldaet / dat ick mijn wesen en beweging van en in u hebbe; maer insonderheyt / dat het u behaegt heeft / dat ik eeuwighlyk in uw Ryck sou leven / door my van d' eeuwige verdoemenis / die ik door mijne sonden verdient hadde / vry te hoopen. Nu bid ick u / goede Godt / dat dit dierbare bloet niet te vergeefs voor my uytgestort zy; maer boed mijne ziele geduerig door de gemeenschap van 't lichaem uwes lieven Soons. Maecht my levendig in sijn bloet / op dat ik zy in 't getal uwer kinderen / en een

De Danckende Disgenoot. 145

MYn Ziele looft den Heer,
Nu gy vernoegsaem weer
Gekeert zyt door d'onthaling;
Myn vreugd' heeft nauw bepaling!
Wie ben ick, wat 's myn stam,
Dat gy, Heer tot my kwam
En sterkt my met uw spijs,
En laeft my reys op reys
Op Thabors Vreugde-top,
Uyt uwe Bron vol-op
By Gods geliefde Zonen,
Bedenkt dit Ziel. Wilt tonen,
Hoe gy nu zyt verlicht,
En aen Gods Heyl verplicht,
Om voor zijn Rijck te strijden:
Hoe Hy voor u moest lyden.
(Dit moedigen heeft klem)
Geeft u nu weer aen hem:
Nu moet gy Hemels leven,
't Verbondt is u gegeven,
In d'Hemel reeds geset:
Volbrenghet zijn Wil en Wet.

een Lidmaet van het Lichaem utwer
 Kerke: dat ik nimmer boos-aerdelyk
 dese heylige spijs / welckers bereyding
 uwē Sone Jesus so dier gestaen heeft/
 misbruyke: dat ik ook den honden / die
 weder tot haer uytspoufel keeren / nog
 den swijnen / die t'elkens weder in het
 slijk wentelen / niet gelijk zp. Helaez!
 Heere / geef dat ik nimmer om eenige
 saken ter werelt / u heylig Verbont bre
 ke noch verlate: want waer sou ik hee
 nen gaen / dan tot u / die alleen heeft de
 woorden des eeuwigen lebens? Dat
 het dan niet alleen voor een dag zp / dat
 de gedachtenis van 't liyden uwē
 Soons voor mijn oogen sta; maer dat
 ik eeuwelyk mynen getrouwen Salig
 maker eere / die ons so een schoon erf
 deel door sijn Testament na-gelaten
 heeft / en van 't selve sulke heerlyke pan
 den in het Heylig Abontmael. Aen u /
 O Godt mijn Schepper! aen u Chris
 tus mijn Verlosser / aen uw Heylige
 Geest mijn vertrooster / die dese heyl
 lige vereenigingh der menschen met
 Godt / en de Aerde met den Hemel te
 wege brengh en werkt; aen u / eenige en
 alleen

H. Avontmael des Heeren. 147
alleen waren Godt in drie Persoonen/
zyn eere en heerlijkheyt. En ick arm
schepsel / bevele my selven aen dese glo-
rie-rijke Drie-eenigheyt / en ben van
nu af wel gemoet om in brede en breng-
de naer de doot te gaen / want Chris-
tus is mijn leben. Ik ben gereet al die
wellusten deser werelt te verlaten / de-
wijl men / in het huys des Heeren sulck
een uytnemende spijse / die ick in sijn
Woort en Avontmael gesmaekt heb /
geniet ; en verwacht met groot verlan-
gen het waer en volkomen gebuyck der
selve / in de heerlijkheyt van mijnen
grootten Godt en genadigen Vader.

2. Gebedt of Danksegging, na het ont-
fangen van des Heeren H. Avontmael
door *De la Nouë M.*

Here mijn Godt / volkomen wijs
en Almachtig / ick segg u lof en
dank / dat het u belieft heeft my heden
met uwe andere Uytverkoorene ge-
meenschap aen uwe heylige Tafel te
schenken. Ik bidde u / O eeuwige God!
dewyl gy my so groten weldaet gedaen
hebt / dat niet de selve ober my uytge-
stort moge zyn alle de kragtē en zeg-
nē

ningen die my gelukkig ter saligheydt
 kouden maken; en my dese genade te
 doen / dat ik nimmer uwe gunst verge-
 te / dat ik niet ondankbaer zy over uwe
 vriendelijkheden aen my betoont / en
 noyt de gedachtenis daer van verliese /
 maer deselve alle de dagen mijnes le-
 hens gedenke. Geeft / Heere / dat ik mi
 niet alle ootmoedigheyt roemen kan /
 dat ick weder niet u versent en niet
 meer onder 't getal der slaven en geban-
 genen onder de sonde ben / nademael
 uwe barmhertigheyt my den kerker
 geopent heeft: dit seg ick onder de ver-
 sekering van mijn gelobe / die uwe ge-
 nade tot bozge heeft; genade / Heere /
 op dewelke / als de grontbest van mijn
 gelukt / ik al mijn hope en vertroosting
 bouwe. 't Is dan seker / mijn Godt /
 dat gy my van de woede dienstbaer-
 heyt / daer mijn byand my in gebangen
 hielt / bezyt; 't is ook byten alle twij-
 fel / dat ik self dooz mijne gebreken de
 hoorden van dese ellendige banden ge-
 maekt heb. O heylsaem werk / en u ver-
 mogen en barmhertigheyt waerdigh /
 waer dooz gy een ziele / die ten verderve
 draefde /

dyafde / hebt willen behouden. Doet
 my / Heere! booytaen de genade / dat ik
 bezre van my berjage alle pzaecht en
 wellusten deses werelts / alle verlok-
 king en begeerte der finnen; dat ik van
 nu af in de ydelheden / gemachten en
 grootsgheden van dit leven / geen finack
 meer moge vinden; maer dat mijn ziele
 sich geduerig na u ophesse; datse onop-
 houdelijck dencke op middelen om het
 Rijkhe der Hemelen kragtelyk in te ne-
 men; delwyke ik van u leere / dat daer is
 en zyn sal de dierbaerste en soetste be-
 sitting / en het erfgoed der gener die in
 uwe liefde en vreesse leven. Verhoort /
 o Godt! mijn gebed / in den name van
 uwen wel lieben Soon / en wilt my
 nimmer de genade en zegeningen / daer
 ick naer trachte / onthouden. Amen.

3. Gebedt, en Dankflegginge, na dat men
 aen de Tafel des Heeren geweest is,
 door P. du Moulin.

Heeve mijn Godt en Vader / gy
 hebt mijn ziel verzoost / en my
 versadigt met uwe goederen; gy hebt
 mijn hert / dooz't getuygenisse van uwe
 liefde / verheugt. Hoe soet zyn uwe ver-
 zoostin-

troostingen : hoe uytuement zijn de
 werken uwer goetheyt aen de gene die
 u byeessen. Wie ben ik / arm sondaer en
 aen de verbloechinge schuldig / dat gy u
 gewaerdigt my aen uwo tafel t'ontfan-
 gen / en my uwen Sone / die dood my
 gestorben is / tot een spijse des eentw-
 gen lebens te schenken? waer in ben ik
 beter dan soo veel menschen / welke gy
 dese genade niet verleent? Heere / 't is
 niet om eenige deugt die in my gebou-
 den wort / maer gy wilt verheerlijkt
 zijn dood t'wel-doen aen den ontwaer-
 digen / en my tot een doodbeelt van uwe
 gunst verheffen: waer dood ik u loben
 sal / mijn Godt / en u in den gantschen
 looy mijns lebens verheerlijken; en sal
 doodtaen alle andere dingen niet dan
 dood ydelheyt agten by de waerdye van
 de soetigheyt en uytuementheyt uwer
 genade. Gy zijt al mijnen rijkdom /
 mijn byengt en vertroosting: en dit is
 't gene / waerom ik u bid / O mijn God!
 en dat ick uyt gantscher herten van u
 versoek: want gy schenkt ons niet al-
 leen mildadelijck uwe weldaden / maer
 gy doet ons ook de genade dat wy die
 wel

H. Avontmael des Heeren. 151
wel gebuyken. Hoe groot en wijt uwe
gunst-bewijfen over my uytgespreyt
mogen zyn / sy sullen my ommit wesen ;
en ik kan die / sonder de bystandt van u-
wen Geest / niet tot uwen dienst bestes-
den. Geeft my dan desen Geest / welke
is den Geest der heyligmakinge / den
Geest der aenneminge / die aen mijn
hert uwe beloften verzegelt / en daer ges-
duerig getuygt / dat ik ben onder 't ges-
tal uwer kinderen. Op dat alsoo de ge-
nade / die gy my gedaen hebt / altyt diep
in mijn geheugenis in gedrukt blybe ;
en dat de gedachtenis van d'onbegrij-
pelyke liefde / die gy ons in Christus
bewesen hebt / my aenstecke / om mijn
hert in uwe liefde te doen gloepen en
vanden.

Dat sijn dootd my diene om mijne
aerdsche genegentheden te dooden ; op
dat ick sijne verrijfenis / door nieuwig-
heyt des lebens / gelijkformig worde /
dat sijne Hemelwaert my strecke / om
mijn hert ten Hemel te verheffen / daer
hy opgebaren is om ons plaetse te be-
reypden ; op dat mijne wandelinge voor-
taen zy als een Burger des Hemels.

Vermeerder mijn geloobe in my / dat
 het werkende zy door de liefde / en door
 allerley slag van goede werken. Ver-
 bult mijn herte niet een geestelijke
 brenghde / die dienstig zy / om de bitter-
 hede van dit tegenwoordig leue te ver-
 drijuen; en geeft my de brede / die de we-
 relt niet en kent. Komt mijn swaakheit
 te hulp / en sterkt my in den strijt / die ik
 tegen mijn vleesch en tegen alle de ver-
 soekingen der werelt en des dumbels te
 strijden heb. **Mijn Godt / mijn Salig-**
maker en mijn Verlosser ik betrouw op
 uw Woort / en rust in uwe beloften; ik
 herheuge my in uwe liefde: als ik gaen
 sal in een dal der schaduw des doots /
 ik en soude geen quaet breefen / want
 gy zyt met my / uwen stok en uwen staf
 die vertroosten my. Ik weet / dat noch
 de doot / nog al de macht des vbandts /
 my opt van de liefde / die Godt my in
 sijnen wel-beminden Sone toedraegt /
 sullen scheyden. Alle dingen werken ten
 goede van de gene die Godt lief heeft;
 hare kastijdingen strecken hen tot hulp-
 middelen: de doot self / die verschrikke-
 lijk is in haer natuer / sal my tot Godt
 doen

doen naderen: in desen verbaerlijken
staet komt onsen Salighmaker tot
ons / en brenghet ons de genade giften
des eeuwigen lebens. Mijn Godt sal
my behouden / en my behuyt hebbende
van alle quade wercken / sal my in sijn
Rijk opnemen. Daer sal ick de vermil-
linge sien van de dingē / die ons aen de-
se heylige Tafel verzoont worden. Daer
sal ick mijnen Saligmaker Jhesus om-
helsen. Daer sal ick de Fonteyne des
lebens putten. Daer sal ick mijnen God
sien / en na sijn gedaente verandert / en
door sijne tegenwoordigheyt verzaet
worden. Amen. Het zij soo.

4. Gebedt of Danklegginge tot God, na
dat men aen de Tafel des Heeren ge-
weest is, door S. Durand.

O Mijn eeuwige God! hoe is mijn
ziel opgetogen in de beschouwing
der goederen / die gy so mildelijc aen my
uwen armen dienaer uitdeelt. Heloes!
Heere / ick ben veel te snode der onber-
dender gaven / en alle trouwe en waerdig-
digheyt die gy aen my bewijst: want
gy verskerct my dat uw eenig geboren
Doon door my is gestorven: gy zijt
oock

volk die gene / die my de zegelen van uw
 onberzekelijck Verbont hebt gegeven.
 Maer wat seg ik zegelen? O Godt! gy
 weet wat een brant ik tegenwoordig in
 my gevoele / die een seker getuygenisse
 is / dat Christus door het dierbaer ge-
 loobe / dat gy my geschoncken hebt / in
 mijn herte is komen wonen. Ja / Hee-
 re / ik weet dat hy in my woont; Ik voel
 ook / dat hy in mijn hert schrijft de kragt
 van sijn doot en lyden. Hy is wel een-
 mael aen 't klyms voer mijn sonden ge-
 storven; maer hy leeft voer altijd in mijn
 herte tot mijner saligheit. Ik weet het /
 ik geloof 'et niet so groote sekerheit / als
 ik waerlijck heb deel gehad aen d'uytter-
 lijcke tekenen van uw genade. O! hoe
 blijdelijck geniet mijn ziele so een groote
 gerustigheit tegen hare byanden: O!
 wat heeft se een onuytsekelijck genoe-
 gen in uw barmhertigheit / dat mijnen
 Heylant voer my is gestorven / dat hy
 in my leeft. O Godt! so is 't / dewyl gy
 het begeert / ik gevoel het ook / en mijn
 geloof is grootelijck versterkt. Voer
 waer / Heere / in der eeuwigheit sult gy
 mijn God wesen: want gy zyt niet my /
 gy

gy geeft my 't broot des lebens / en be-
 kleet my met d'onschult en gerechtigh-
 heyt uwes Soons. O goede Godt!
 volbringt in my uw aengebange werk.
 Gy hebt my bezyt van 't gebaer der
 eeuwiger doot / en van de geluksalige
 rust verskeret. Vergun my nog / Hee-
 re / dese gunst op mijn gebedt / dat ick u
 niet betale met ondankbaerheit : dat ick
 de sonden sterbe / de gerechtighent lebe /
 my selven versaeke / mijn naesten stich-
 te / my selven tot uwer eere heilige ; dat
 ick matighijk / rechtveerdelijk / en Godt-
 bzuhtelijk levende / geen saek meer be-
 hertige / nog my booz oogen stel / als de
 werelt te verlaten ; en / terwyl gy my /
 O Godt ! bewaert en behoet / met alle
 uwe Mytherkorenen te verwagte de sa-
 lige hope en heerlyke verschyninge des
 grooten Godts / die daer is onse Sa-
 ligmaker Jesus Christus / den wel-
 ken met u en den heyligen Geest zy
 eere en Heerlyckheyt / van nu aen tot in
 der eeuwighent. Amen.

5. Gebedt, na dat men aen de Tafel des Heeren is geweest, door *J. Mestrezat.*

O Mijn Godt! verheft meer en meer de oogen mijns verstants / op dat ik moze begrijpē met alle de heyligen / welke de breedte / en de lengte / en de diepte / en de hoogte zy / ende bekennē de liefde Christi tot ons / tyt welck een diepte / dat gy ons / dooz de doot uwes Soons / tyt den diepen afgrondt des doots hebt gezocht: tot welck een hoogte dat gy ons dooz hem / en met hem verheft tot in de hooghste Hemelen: welck een lengte / te wetē langdurigheid der gelucksaligheden / gy ons van eeuwigheit tot in alle eeuwigheit hebt bereyent: welck een breedte: soo verre het Oosten is van 't Westen / so verre doet gy onse overtredingen van ons: want so veel beloften Godts als'er zijn / die zijn in hem (te weten Christus) Ja / ende zijn in hem Amen. **O** Godt! die my sulck een wonderlijke goetheyt geeft t'aenschouwen / en die nu terstont voor mijn oogen gestelt in 't Sacrament dat ik heb ontfangen / geeft my de genade / dat ik die met sulck een opgetogentheit
be

H. Avontmael des Heeren: 157

bemerke/ dat ik in het beelt van dese u-
we liefde verandert werde / en geheel
liefde zy t' uwaerts: dat ik niet meer my
selven lebe / maer dat Christus in my
lebe dooz de liefde van uwe Goddelijke
schoonheit; en dat ick geen begeerten
meer heb dan tot u/en tot het Konink-
rijck der Hemelen / tot het welke gy my
dooz uwen Soon hebt overgebracht:
dat ick de sonde niet besie van niet haet
en afgrysen / detwijfse sizjt tegen uwe
wese/en tegen 't werk van mijne verlos-
singe/ 't welck my het Sacrament dooz
mijne oogē heeft vertoont. Ik sie daer
in dat uwe Soon dooz de sonde is ge-
storvē/en sal ik'er in leven: dat uwe Ge-
salfde is ghesuyt/ om die te vernielen;
en sal ik haer kragt en sterkte in my ge-
ben? Dat ik van Heer/ geen liefde meer
heb dooz de dingen deser werelt / maer
het vleesch kuytice met al sijne beger-
lijkheden en dat het Sacrament/ dat ik
ontfangē heb/zy een tafereel en afbeel-
ding van mijn plicht / en mijne geduri-
ge onderwijsing: dat ick neerstig sy /
Heere / om de sonden in my te dooden;
dat ik alle hare macht bzeke en verbrij-

fele/ gelijk ik nu gesien heb utwen Sone
 Iesus Christus/ vooz my aen 't kruys
 gebroken en ter doot overgegeven: dat
 ik ook in gelijkvormigheyt van de ver-
 rijfenis Christi/ vooztaen lede een gee-
 stelyk en hemelsch leven / soekende de
 dingen die om hoog / en niet die hier be-
 neden zyn. En in der daet/ Heere/ ik sie
 my door uw Sacrament met utwen
 Soon vereenigt en hem ingelijft en
 vleesch van sijn vleesch en been van sijn
 been geworden: en behoort 't niet / dat
 ik / zynde so naento verbondē met onse
 Heere Christus / een selve geest met
 hem zy / in de selve genegentheden en
 werkingen? Sal ik het lichaem Christi
 door mijne sonden en onreynigheden
 onteeren? Sal ick de leden Christi ne-
 men/ om die tot leden der werelt te ma-
 ken? Hoe sorgbuidig behoort ik in mij-
 nen pligt te wesen / dewyl ik in de selve
 vereeniging dese vertroosting heb / dat
 Christi gehoorsamenheyt my wort toe-
 gerekent / als of ick self uwe gerechtig-
 heyt hadt genoeg gedaen/ dewyl ik een
 lichaem ben met Christus die voldaen
 heeft; hoe dierbaer behoort my dese ge-
 meen-

meenschap te wesen / dooz welcke mijn
 ziele vrede en verskerthept geniet / sien-
 de volkomen de vergeving mijner son-
 den / en mijn verlossinge van Godes
 gramischap ende verbloeking ; en dooz
 welke ick bespeur / dat Christus my
 houd en bemint als sijn vleesch / om my
 dooz alle quaet te bewaren / en my alle
 de goederen / die my nodig zijn / deelag-
 tig te maken / volgens 't gene dat den
 Apostel op dat selve boozwerp segt :
 want niemant en heeft opt sijn eygen
 vleesch gehaet / maer hy boet het / ende
 onderhout het / gelijckerwijs ook de
 Heere de Gemeente. Dat de Satan en
 de werelt al hare kragten tonen / ick kan
 niet anders dan van alle dingen ober-
 winnaer zijn in dit lichaem van Godes
 Soon : want soo de gemeenschap van
 het selve my tot kruz en lyde verbiut /
 (dewyl in aldus de doodinge des Hee-
 ren Jesu in den lichame omme dragen
 moet) verskert sy my ook van de ober-
 winning / en triumph of zegenprael / na-
 demael de Geest / die dit verborzen
 lichaem Christi bestiert en lebendigh
 maakt / veel groter is dan de geest deser

werelt : en de gemeenschap / die ik heb
aen 't kruzē van mijnen Saligmaker /
is my de wech tot de gemeenschap van
sijne heerlijkhēit. O mijn God! die my
de wellusten van uwē liefde doet sma-
kē / en die mijn ziele nu aen uwē heylige
Tafel op dese wijze hebt versadigt / geef
my dat ik voortaan geen smaech meer
heb in de wellusten der sondē : dat mijn
spijse en vermaek zy uwē wille te doen;
en dat mijn geheel leven zy een boozbe-
reyding tot 't grote Heest van de Bzup-
loft des Lamis waer toe loy geroepen
zijn ; van dewelke men met David mag
seggen / versadinge der bzenge is by u
aengesichte / lieflikheden zijn in uwē
rechterhant eeuwichlyk. Dat ik my
Heere / van nu af aen bekleede met het
Bzuplofts-kleet der heyligmaking / om
in uwē Bzuploft aen te fitten / van wel-
ke de Maeltijt van dit Sacrament /
waer toe gy my noodet / is een pant en
zegel : dat ik my affondere van de we-
reltsehe menschen / welkerē deel is in
dit leven / en met David segge / ik sal uw
aengesicht in gerechtigheyt aenschou-
wen / ik sal versadigt worden met uw
beelt / als ik sal opwaken.

H. Avontmael des Heeren. 161

6. Gebedt of danksegginge, om te spreken na dat men ter Tafel is geweest, door *M. le Faucheur*.

Looft den Heere mijne ziele / ende al wat binnen in my is sijne heyligen Name. Looft den Heere mijne ziele / ende en vergeet gene van sijne weldadē Die al uwē ongerechtigheyt vergeeft / die al uwē kranckheden geneest. Die uwē leven verlost van 't verderf: die u kzoont met goedertierentheyt en barmhertigheit. Die uwē mont versadigt met het goede: uwē jeugt vernieuwt als eens Arents. Die uwē mont versadigt niet met aertsche en vergankelijke / gelijk de kinderen deses werelts / welker deel is in dit leven / en welker buyk hy met sijn voorraet verbult; maer met hemelsche en eeuwigduurende / met het broot van sijne kinderen / en met de uyt-nemenste wellusten sijnes huys. Hy is 't die vooz u sijnen Sone Jesum Christum der doot heeft overgegeven. Hy is 't / die hem u nog heden dooz een onbegelykelyke liefde / tot spijse en drank gegeven heeft. Wat ben ik van my selven **G**oede Godt! dat gy my gewaerdigt

so t'onthalen. En welcke zijn mijne goe-
 de werken/ die u hebben kunnen bewe-
 gen om my so groten eere te doen / van
 my te doen sitten aen uwe tafel om ge-
 boed te worden met het byoot van uwe
 kinderen/ en met het eygen vleesch van
 uwe eenigen Sone/ om een met hem te
 werden/ en eyndelyk het eeuwighe leven
 door hem te verkrijgen: Helas! wat ben
 ik in uwe tegenwoordigheyt / dan een
 jammerlyck sondaer? En schoon ick
 was de volmaekste aller heiligen / door
 wien soude ick het wesen dan door u?
 Tot besmyt van alles/ wat soude mijne
 heyligheyt kunnen zijn ten opsigte van
 so grooten weldadigheyt? Maer laes!
 Heere / in plaetse van heyligheyt en is
 er niet anders dan besmettinge in my:
 in plaetse van t'erkennen soo veel wel-
 daden / die gy my tsedert de ure mijner
 geboorte hebt bewesen/ heb ick niet an-
 ders gedaen dan u vertoont / en hoe-
 wel gy my altijt so barmhertiglyk ver-
 dragen hebt / echter heb ik my gestadig
 soo ondanchbaer en halsterrig aenge-
 stelt/ dat / indien gy my hadt in my sel-
 ven aengesien / ick en kon niet anders
 ver-

verwachten dan van u verwoorpen / en
 verbannen te worden als een onnutte
 diens knecht / in de wysterste duyster-
 nisse / alwaer weeninge der oogen en
 knersinge der tanden is. En niet te
 min / in plaetse van dit en berbolgt gy
 niet alleen utoe meer dan Vaderlijcke
 berdzægfaemheyt / my nodigende tot
 boete door de rijkdomme utwer goeder-
 tierentheyt / en lange verwachtinge ;
 maer gy vereert my daer en boven met
 de kostelijke panden utwer liefde / ver-
 gast my in uw huys / en doet my onder
 de bitterheden des werels / de wellusten
 utwes Paradys smaken ; en schoon ick
 nog onder de sondaers ben / en een met-
 genoot van hare sonden / maekt gy my
 bes niet tegenstaende reets een metge-
 sel utwer Engelen en mededeelig aen ha-
 re heerlijkheyt. O Godt mijns heyls !
 onepndigen dank seg ik u over so groo-
 ten weldaet / en bidde u / maekt door de
 kragt utwes Geestes / dat dit geestelijck
 boedsel / waer mede gy heden mijne zie-
 le versadigt hebt / sich also met haer ver-
 eenige en in lijve: dat Hy / door de krag-
 tige gemeenschap van al sijne hoeda-
 mig:

nigheden en volmaektheit / haer geheel
 lebendig make / haer geheel vernieuwe
 naer uwe gelijknisse / haer geheel in
 haer selve herscheppe: dat ick van een
 vleeschelijck en werckelijck mensche / van
 een sonder / die ick tot noch toe heb ge-
 weest / geheel geestelijck / geheel heylig /
 en geheel hemelich worde: dat ick voort-
 taen niet anders hake dan na hem / niet
 nergens anders om bekomme / dan
 om sijne genade / niet en spreke dan voort-
 sijne eere / niet veraelte dan door sij-
 ne wijsheit / en door den gantschen want-
 del mijnes lebens / geen ander oogmerk
 hebbe / dan om sinen wille te daen / en
 sijne heylige voortbeelden na te volgen:
 kortelijck / dat ick voorttaen niet in my sel-
 ven lebe / maer dat Christus in my lebe:
 dat het gene ick voorttaen in den vleesch
 leben sal / ick lebe in den geloobe uwer
 Soons; my t'aller tijt voort oogen stel-
 lende / hoe lief hy my heeft gehad; hoe
 hy sich selven voort my heeft overgege-
 ven; hoe hy aen het kruys een verblae-
 kinge voort my geworden is / om uwen
 zegen te verkrijgen; hoe hy mijne ziele
 by gekocht heeft van de magt der Hel-
 le;

le; en eyndelijck hoe hy door sijne ver-
 dienste my het Koninkrijke der Heme-
 len geopent heeft: dat daer zijn mijne
 gedagten des daegs / mijne bedenkin-
 gen des nachts / en het voetsel mijnes
 geestes t' alle tijde: dat alle andere spijse-
 ten opfigt van dese / my onnaengenaem-
 en bitter zy; dat ick my geheelijck daer
 van mijde / niet alleen als van een doo-
 de / maer selfs doodelijcke sake: dat ick
 niet alleen de onrechtbaerdigheyt ver-
 loochene / maer selfs de rechtbaerdig-
 heit des vleeschs en des werelts; en al-
 le mijne rechtbaerdigheyt / en de berge-
 binghe van alle mijne onrechtbaerdig-
 heden / soeke in dien eenigen Saligma-
 ker / die my door u geworden is recht-
 baerdigheyt / wijsheyt / heiligmakinge
 en verlossinghe; dat in wat staet ofte con-
 ditie ik zy / rijk of arm / gesont of sieck / le-
 vende of sterbende / alle mijne berge-
 noeginghe / alle mijne blijdschap / en alle
 mijn welbaven op hem alleen gegront-
 best zy: dat ick in erkentnisse van soo
 groten liefde / die hy my in sijn leven / en
 noch meer in sijne doot bewesen heeft /
 hem van gantscher herte diene en aen-
 bidde:

bidde : dat ik hem aenschouwende / alle
 sijne Ledematen beminne als mijn ey-
 gen : dat ick gedurende mijn leven sijne
 goetheyt groot make ; dat ick hem tot
 een offerhande op-offere mijn lichaem
 en myne ziele / bereyt zijnde den doot / ja
 zelfs so 't nodig is / dussent dooden uyt
 te staen / om hem voor de menschen te
 verheerlijken / gelijk hy my voor u / **O**
Vader gerechtbaerdigt heeft. **Geef** / **O**
Vader der genade om de liefde van U
 selven / dat ik / utwe genade in my over-
 bloedig zijnde / bequaem gemaekt wer-
 de om u te dienen / en utwen lof groot te
 maken onder de kindere der menschen ;
 tot dat ik in den Hemel volkomentlyk
 met mijnen Saligmaker vereenigt zyn-
 de / hem eeuwiglyk met utwe Heilige
 Engelen verheerlijke.

Psal. XXIII.

1. De HEERE is mijn Herder , my en
 sal niets ontbreken.
2. Hy doet my neder leggen in grasige
 weyden ; hy voert my sagtkens aen seer
 stille wateren.
3. Hy verkwickt myne ziele ; Hy leyt
 my in het spoor der gerechticheyt , om sijns
 Naems wille.

H. Avontmael des Heeren. 167

4. Al ging ik ook in een dal der schaduwe des doots, ik en soude geen quaet vreesen, want gy zyt met my; uwen stok ende uwen staf, die vertroosten my.

5. Gy richt de Tafel toe voor myn aengesichte, tegen over myne tegenpartyders; Gy maekt myn hoofd vet met olie, myn Beker is overvloeyende.

6. Immers sullen my het goede ende de weldadigheyt volgen alle de dagen myns levens; ende ik sal in het Huys des HEE-REN blyven in lengte van dagen.

Psaln XXXVI.

8. Hoe dierbaer is uwe goedertierentheyte, ô Godt! dies de menschen kinderen onder de schaduwe uwer vleugelen toevlugt nemen.

9. Sy worden dronken van de vettigheyt uwes huyses; ende gy drenktse [uyt] de beke uwer wellusten.

10. Want by u is de Fonteyn des Levens: in uw licht sien wy het licht.

7. Gebedt of Danksegginge, na dat men aen de H. Tafel is geweest, door G. Cheron.

Mijn Godt! ick sal u roemen met verheben stemme/en alles wat in my is sal uwen heyligen Naem groot maken; want wonderlijck betoont gy
my

my uwe goedertierentheit: gy hebt my
 vergebē alle mijne ongerechtigheit / en
 mijne ziele van het graf bevrijt: de ban-
 den des doots hadden my ombangen:
 en de angsten der helle hadden my ge-
 troffen: ik bont benauwteheit en droef-
 fenisse: Maer gy Heere / hebt mijn ziele
 gered van den doot / mijne oogen van
 tranen / mijnen voet van aenstroot. Ik
 was kwijnende en uitgehongert / maer
 gy hebt mijnē mont niet het goede ver-
 zaet / en my onwingt niet goedertie-
 rentheit en mede-dogē. Gy hebt uwen
 eenigen Sone ter doot gegebē / en in die
 doot vertoont gy alle menschen't leven:
 maer heden hebt gy my door een son-
 derlinge genade aen die doot deelagtig
 gemaakt / en hebt my / segge ik / in 't be-
 sonder gegeven / 't gene gy in 't gemeen
 een oneyndig getal van menschen aen-
 biet. Gy hebt my niet alleen open ge-
 toont de plaetse van uwe bryploft / en
 alle uwe spijsse aengerigt; maer gy hebt
 my gedwongen aen te sitten / om my te
 verzadigen niet uwe goedertierentheit.
 Ick geboele my verzadigt / O mijn
 Godt! als niet mery en vertigheyt:
 want

want ik hebbe gegeten het Vleesch van
 uwen Zone / en mijne ziele is levendig
 gemaekt en versterkt. Ik heb sijn bloet
 gedronken / en mijn dorst is uytgebluist ;
 ick geboele mijn herte volkomenlyk
 verberst / ende alle mijne hitte verkoelt.
 Doet my noch **O** mijn **Godt!** die gena-
 de / dat de smaek van dese uwe gunsten
 gedurig in mijnen mont blijve ; dat de
 geheugenisse des selfs gesneden zy in 't
 binnenste van mijne ziele ; dat die zy
 het boozwerp van mijne gewoonlyke
 bedenkinge / en mijne boozname on-
 derhoudinge dag en nacht: dat ik aen de
 tafel wel gesmaekt hebbende de uytne-
 mentheyt des broots / dat my aenge-
 boden is / booztaen anders nergens
 na tzaechte / dan om volkomenlyk ver-
 zaedt te zijn : dat dieshalven mijn her-
 te gedurig in den Hemel zy alwaer dat
 hemelsch broot is opgebaren : dat ik
 ten opficht van hem alle andere wellu-
 sten des werelts als slijt achte : dat ik
 dese heilsame spijse wel verteert hebben-
 de aengemoedigt zy / om den oberigen
 loop des lebens / die my boozgesteld is /
 te voleynen ; dat mijn herte / het welk
 uyt

uyt sijn natuur soo kont en slaen is tot
 uwen dienst / heden zy ontfeken in de
 liefde t' uwaerts / mijn Godt / (die my
 so uytuementlyck hebt lief gehadt / en
 mijnen naesten om uwent wille) dat ick
 niet meer ondanchbaer tegens u / nog
 straf en streng tegens mijnen broeder
 zy: dat ick niet wederkeere tot mijne we-
 derspannighent en quade genegenthe-
 den / maer dat ick vernurwt zijnde dooz
 de tederheyt uwer mededogentheden /
 bequaem gemaeckt werde om uwent
 wille te volbrengen ; op dat gelijck gy u
 selven booz my gegeven hebt / ick in ge-
 lijckis my selven gantschelijck u geve ;
 booztaen niet meer dan booz u en dooz
 u leue / tot dat ick / dooz de kracht van
 deselve genade / die gy my heden op der
 aerden hebt doen geboelen / ten jongste
 dage in den hemel opgenomen woode ;
 alwaer ick / bebrjdt zijnde van alle vlee-
 schelijcke beletselen / volkomentlyck en in
 't openbaer aenschouwen sal / 't gene gy
 my heden van ter zijden en dooz een
 gordijn hebt laten sien ; en alwaer ick
 niet alleen sal smaken eenige stralen u-
 wer genade / maer putten uyt de fon-
 teyne

teyne uwer goedertierentheyt / en sal
berzadigt wesen van de heerlykheyt en
van de goederen / die mijnen Saligma-
ker / door den prijs sijns bloets / voor
my verkreegen heeft / welke bestaen
in 't aenschouwen uwer aengesichts.
Mijne ziele looft den Heere.

8. Dancksegginge na het nutten des H.
Avontmaels.

Ick danke u / O Heere ! voor uwe ont-
lytsprekelyke liefde / door dien dat ick
niet alleen mijn wesen en beweginge
in u hebbe / maer voor al dat 'et u gelieft
heeft / om my eeuwiglyck in uw kro-
nikrijke te doen leven / my verlossende
van de eeuwige verdoemenisse die ick
door mijne sonden verdient hadde. O
goede God ! laet dit dierbaer bloet niet
vergeefs voor my uytgestort wesen :
maer boedet mijn ziele alrijt door de ge-
meinschap des lichaems uwer Soons :
maekt my in sijn bloet lebendig / dat ick
in het getal uwer kinderen / ende een
lidtmaet des Lichaems uwer Ge-
meynte mag wesen : dat ick niet so onge-
lukhig zy / en misbruyke de heylige
spijse / die uwen Sone so dier staet / dat
ich

ik ook den honden niet gelijk en zy / die
 tot haer witspoufel / en de verken die
 tot haer vupligheit wederkeeren. Laet
 my / **O** Heere! om geene dingen ter we-
 reit / u heplig Verbont verlaten / want
 waer hemen soude ick my anders bege-
 ben / als tot u / die het woort des ew-
 twigen lebens hebt; laet dan de gedach-
 tenisse des lydens uwes Soons niet
 alleen eenen dag my booz oogen zijn /
 maer laet my eeuwiglijk desen goeden
 Saligmaker bereeren / die ons door sijn
 Testament / soo een heerlijke erfrenisse
 heeft gelaten / en daer van hy ons soo
 schoone panden in sijn **H.** Abontmael
 heeft gegeven: u dan / **o** Godt mijn
 Schepper! u **O** Christus mijn Salig-
 maker! u **O** **H.** Geest mijn Trooster!
 die dese heplige vereeniginghe der men-
 schen met Godt / en der aerde met den
 hemel te wege brenget: u / een eenigh
 waerachtig Godt in drie Persoonen /
 zy eere en heerlijkheyt. Ik arm creatu-
 re / beveele my dese heerlijke Driebul-
 digheyt / en ben van dese ure wel gesmit
 in vrede en blijdschap ter doot te gaen /
 dewyl dat dese goedige Salighmaker
 Iesus

H. Avontmael des Heeren. 173

Jesus Christus mijn leven is: Ik ben
willig de geneuchte deser werelt te ver-
laten / dewijle in 't huyg des Heeren soo
heerlijke spijs is / die ik in sijn woort en
in 't H. Avontmael gesmaeckt hebbe /
berwachtende met groot verlangen de
ware genietinge der selver in de heer-
lijkhijt mijnes Godts. Amen.

9. Gebed en Danksegginge, na het gebruyk
des H. Avontmaels, door *Casp. Sibelii.*

O Christus Jesus! gy gezegende
Heilant en eeuwige bloeyende fon-
tenne aller genade / wat sal ik u vergel-
den voor alle uwe weldaden / die gy my
so overbloedelyk na lichaem ende ziele
bewesen hebt? Gy / O Heere / onse
Godt / hebt uwe wonderen / ende uwe
gedachten aen ons veel gemaeckt / men
kanse niet in ordze by u verhalen / sal ik
se verkondigen en uytspreeken / so zynse
menighvuldiger / dan dat ickse soude
konnen vertellen. Gy hadt van my een
oubernuftig creature konnen maken:
maer gy hebt my een redelyk mensche
na uw evenbeelt geschapen. Als ick
door de sonde uw evenbeelt verlooren /
ende in 't beelt des Duybels verandert
hadde /

hadde/ hebt gy uw' ebenbeelt door uwē
Geest in my tot kennisse/ ende tot ware
Rechtvaerdigheyt en Heylighheit ver-
nieutwt / mijne ziele ende lichaem hebt
gy door uw bloet verlost/ ende hebt my
uw heplig Abontmael tot een zegel en
pant van dese verlossinge gegeven. Gy
versadigt de hongerige en dorstige / gy
verrijkt de arme en behoeftige met de
schatten des eeuwigen lebens. Gy geeft
den beangsten ruste / den kranken ge-
sontheyt / den sondaren verkwickinge
harer consciencie/ ende den dooden het
leben. Ja/ Heere Jesu/ gy selve zijt de
oorsake en de oberste Heydtsman mij-
ner saligheit/ de medicijne der kranken/
de verlossinge van alle quaet/ het leben
der lebendigen / de weg der verleyden /
de waerheyt der dwaalenden/ en de ver-
rijssenis der dooden. Uw bloet is mijne
reynigunge / uw banden zijn mijn ont-
bindinge van de schult en straffe / uw
gebanknisse is mijne verlossinge/ uw
versmadinge mijne eere / uw slagen
zijn mijn hulpe/ uw droeffnisse is mij-
ne bzeugde/ uw stziemen zijn mijn heil
ende genesinge/ uw wonden mijne be-
ta

talinge/ uw doot is mijn leven/ uw ge-
 hoorzaemheyt mijne rechtbaerdigheit/
 uw vernederinge mijne verhooginge /
 uw begravinge mijne hope / uw ver-
 blaekinge mijne zegeninge / uw smer-
 te mijne brede/ uw opstandinge/ mijne
 overwinninge / en uw hemelbaert is
 mijne saligheyt. Wat konde ik / alder-
 liefste Zyndegeom/ meer wenschen en-
 de begeeren/ dan uw' blesch tot mijne
 spijsse/ uw' bloet tot mijnen drank/ uw'
 gerechtighent tot mijn kleet/ ende uw'
 leven tot een rantsoen voor mijne ziele?
 Gy/ O Heere! hebt de pijn geleden/ en
 ik geniete het profijt: gy hebt de straffe
 gebzagen/ en ik ben ontslagen ende by
 gelaten. Uw tranen zijn mijn badt/ uw
 wondē een lebendige spink-borne
 voor mijne ziele. Gy zyt t'overecht ver-
 drucht en geplaeft/ op dat de sonde die
 ik gedaen hebbe/ mogt versoent en ver-
 geben worden. Also zyt gy door uw' ge-
 boorte mijn broeder/ door uw' doot mijn
 rantsoen/ door uw' genade mijne belo-
 ninge/ ende door uw' Sacrament mijn
 boedsel geworden. O getrouwe Her-
 lant; geeft dat ik uw' genade niet te ver-

geefs ontfangē en hebbe: maer dat my
 de verkondinge uwer doots/ dooz de
 werkinge uwer H. Geestes gedijē tot
 versterkinge mijns geloofs / tot ver-
 troostingē mijnes herten/ tot vernieu-
 winge ende bezegelingē van 't Ver-
 bondt der genade/ tot dagelykse beterin-
 ge mijnes levens / ende tot onderhou-
 dingē en vermeerderingē der broeder-
 lijke liefde. Schept in my een nieuwt
 dankbaer herte/ dat ick uwe weldaden
 nimmermeer en vergete / maer alle de
 dagē mijns levens uw heilig Verbondt
 houde/ en uwen naem en lof verkondi-
 ge. O Heere! gy hebt my aen uwe Taf-
 sel laten sitten/ ende dit H. Sacrament
 in het huys uwer genade doen ontfan-
 gen; wilt my ook hier namaels dooz
 uwe genade aennemē / dat ick niet u
 eten ende drinken mach aen uwe Tafel
 in 't Koninckrijcke der Heerlijckheit.
 Bewaert uwe Christelijke kerke vooz
 ongesonde Heere / schande ende erger-
 nisse/ datse als uw' reyne Brupt/ in u-
 we waerheyt / liefde ende vrese moge
 bloeyen ende toenemen. O Heere des
 Oogts! send getrouwe arbeiders uyt
 in

H. Avontmael des Heeren. 177

in den oogst / ende zegent haren dienst /
dat daer dooz de ontwetende onderwe-
sen / de dwalende te recht gebracht / de
bedroefde vertroost / de sondaers be-
keert / de geballene opgerecht / de swac-
ke vertroost / de kleynmoedige ver-
kwijckt / de sorgeloose uit den slaep der
sonden opgetwelt / en de hartnechtige
vermoztot worden. Doet wel by Zion
na uw' welbehagen: houwt de muren
van uw' Geestelijck Jerusaleem op.

Zegent de Godtsalige raedtflagen en
Christelijke Regeeringen van onse O-
berheden / op dat in onsen Lande eere
woone / dat de goedertierentheit ende
waerheit malkanderen ontmoeten /
en de gerechtigkeit ende bzedde malkan-
deren kussen. Bewaert alle verdruite
ende vervolgte Gemeente by den kost-
telijken schat uwes woorts / ende by
de heylige vryheit harer consciencien.
En laet niet toe dat uwes Naems ge-
dachtenisse uytgeroeyt / en uw' erfdeel
verwoest worde. Zyt der reisende u
Leydtsman / der swacken helper / der
krancken Medicijn meester / der kleyn-
moedigen Trooster / der verdruichten

Beschermmer / der gevangene Verlosser /
 der weduwen en der weesen Vader / der
 armen Besorger / der sterbenden hoo-
 pe / ende der dooden Leben. Laet de re-
 denen mijnes monts / ende de oberden-
 kingen mijnes herten welbehaeglijck
 zijn vooz uw' aengesichte / O Heere!
 mijn Rotz-steen ende mijn Verlosser.
 Amen.

10. Een Danksegginge na het H. Avont-
 mael, door *Wolterus ter Burgh*.

O Getrouwe Godt ende Saligma-
 ker der werelt / hoe konnen wy alle
 de grote weldaden vertellen / die gy aen
 ons arme Sondaers betoont hebt :
 want gy hebt ons / dooz uwre groote
 liefde / een so onuytsprekelyke Tafel en
 Maeltijt toegerecht / ende ons te eeten
 gegeven uw' vleesch / ende te dincen
 uw' bloet / waar dooz wy het eeuwige le-
 ven hebben. Gy sittet aen de rechter-
 hant Godts / ende de Hemel moet u
 ombangen tot de tijden der weder-oy-
 rechtige aller dingen / die Godt ge-
 spoken heeft dooz den mont aller syner
 heylige Propheten van alle eentwen / en-
 de zyt al evenwel na uwre Godtheyt
 met

met ons alle de dagen / tot de volen-
dinge der werelt : wy bidden utwen he-
melschen Vader / dat hy ons eenen an-
deren Trooster gebe / die hy ons blijft
in der eeuwigheyt / die sijn wooninge
hy ons maekt / die in ons woont / die
onse herten door den oprechtten geloobe
reyniget / ende ons voor alle quaet aen-
lichaem ende ziele betwaert. **O!** hoe een
goedertieren Godt zyt gy / dat gy utw
selben vernedert hebt / de gestaltenisse
eens dienstknechts aengenommen heb-
bende / en den menschen gelijk gewor-
den zyt: ende in gedaente gebonden als
een mensche / hebt u selben vernedert /
gehoozsaem zijnde tot den doot / ja den
doot des kruyses: en hebt / upt loutere
liefde tot ons / waerlyk onse krankhe-
den op u genome / onse smerten gedra-
gen: zyt geplaeft / van Godt geslagen /
ende verdrukt geworden: Gy zyt ont
onse obertzedingen verwondet / om on-
se ongerechtigheden verbysselt: de
straffe die ons de vrede aen brenghet /
was op u / ende door utwe striemen is
ons genesinge geworden: Gy zyt upt
den angst / ende upt het gericht wech-
genou:

genomen: Gy zyt afgesneden uyt het
 Land der lebendigen/ ende om de ober-
 tzedinge uwer volks is die plage op u
 geweest. Gy zyt een bloek voor ons
 geworden/ en hebt ons van den bloek
 der Wet verlost / op dat wy door uw
 bloet soude gereynigt worden van alle
 onse sonden / en de eeuwige Saligheyt
 besitten. O Heere Jesu ! laet dese he-
 melsche spijse en drank/ die wy in uw
 H. Abontmael genoten hebben / ons
 gedopen tot onser saligheyt; ende dat wy
 hooztaen mogen af-wijcken van het
 kwade / en doen het goede. Geest dat
 wy afleggen alle kwaetheyt / ende alle
 bedrog ende geueynstheyt / ende nijdig-
 heyt/ ende achterklappingen/ ende als
 nieuwe gebooren kinderken / seer be-
 geerigh mogen zyn na de redelyke on-
 verbalschte melck van u heylig woort:
 op dat wy door de selve mogen opwa-
 schen/ in liefde/ blydtschap/ vrede/ lank-
 moedighheyt / goedertierentheyt / goet-
 heyt / geloobe / sachtmoedighheyt ende
 matighheyt/ ende uw' rijke hier op de
 ser aerde seer mogen vermeerren. O
 Godt ! gy zyt onse Godt / laten wy u
 soeken

soeken in den daegeraet/laet onse zielen
 dorsten na u/ende ons vleesch na u ver-
 langen/en seggen / wanneer sullen wy
 ingaen/ende hoor Godts aengesichte
 verschijnen? Wat sullen wy u/ O Hee-
 re! vergelden voor alle uwe weldaden
 aen ons betwefen? Geeft ons die gena-
 de/ dat wy uwen Name aenroepen/ in
 den Geest ende waerheyt. Dat wy on-
 se beloften/ in de tegenwoordigheit van
 al u volck betalen. O Heere! wy zijn se-
 kerlyk uwe knegtē/wy zijn uwe kneg-
 ten/sonen/dogteren uwer dienstmaeg-
 den/ gy hebt onse banden los gemaekt:
 daerom sullen wy u offeren een offer-
 hande van danksegginge; ende uwen
 Name aenroepen / in de voorzobten
 uwes huyses / O Heere! in't midden
 van u / O Jerusalem. Amen.

11. Dancksegginge, na dat men tot de
 Tafel des Heeren geweest is, door
 C. Drelincourt.

Looft de HEERE/mijn ziele: en al
 wat binnen in my is synen heyligē
 Name. Looft de HEERE mijne ziele
 en en bergeet gene syner weldaden / Pl.
 103, 1.2, Zoben al / gedenck / O mijn
 ziele!

ziele! eeuwighlyk te verbreyden de gena-
 de die Godt u desen dag gedaen heeft.
 Te voozen was ik een moort-kuypl/ een
 wooninge der boose geesten / een gote
 van vyble begeerlykheden; en siet nu
 ben ik de huyg-heer van de Godtheyt/
 het paleys des lebendigen Godts / de
 Bruyd van den eenig-gebooren Sone
 Gods / den Tempel des heyligen Gees-
 tes / heden is de saligheyt tot my inge-
 komen: en ik moet sekerlyk gelooben/
 dat ik een waerachtig kindt Abrahams
 ben / Luc. 19. 9.

Alle de personen van de alderheylig-
 ste en alderheerlykste Drie-eenigheyt /
 verskeren mijne saligheyt; Ik en kan
 niet twyffelen aen de barmhertigheyt
 des Vaders; want hy en heeft vooz my
 sijn eygen Sone niet gespaert / Rom. 8.
 32. maar heeft hem overgegeven om de
 schandelyke doot des kruzces / om my
 van mijne sonden vry te kopen: en nu
 geeft hy hem my tot een spijsse en boetsel
 des eeuwige lebens. De Sone verbint
 my met hem / dooz den alderbaste en on-
 gebeyngde bant der liefde / die onder de
 menschen is. Hy maekt my veen van
 sijne

H. Avontmael des Heeren. 183

zijne beenen/en vleesch van zijn vleesch/
Ephes. 30. En een selve geest met hem/
1 Cor. 6. 17. En door dit middel maekt
hy my deelachtig zijne verdiensten / en
alle zijne weldaden. De H. Geest ver-
zoost en verheugt my / getuygende tot
mijne Geest / dat ik een kind Gods ben
en een erfgenaem Jesu Christi / Rom.
8. 16 / 17. Hy verzegelt my tot den dag
der Heerlijke verlossinge / Ephes. 4. 30.

De konink Belzazar / gedurende zij-
ne heerlijke maeltijt / sag een hant / de-
welke zijn bonnisse schreef: maer ik / ge-
durende de oberheerlijke maeltijt mij-
nes Saligmakers / heb geboelt den bin-
ger Gods schrybende in mijn herte een
eeuwige by-sprekinge / en my versike-
rende / dat Godt met my in 't gericht
niet en sal treden / Psalm. 143. 2. En dat
hy my in de hemelen een onberderflijck
erfdeel / dat niet besmet en kan worden /
noek verwelcken / wech geleyt heeft /
1 Petr. 1. 4, 5.

Ik sal niet meer byessen mijne boozle-
dene sonden: Want de Driechbeker der
Danksegginge / dewelke ik mi deelach-
tig ben geweest / is de gemeenschap des

184. Gebeden na het

Bloets Jesu Christi/ 1 Cor. 10. 15. dat
vergoeten is geweest tot vergevinge
mijner sonden.

Ick sal den toorn Godts niet meer
vreesen: want ik heb nu ontfangen de
panden van mijne vrede / en de ver-
soeninge met Godt / dooz het blot des
Lams/ vergoten aen het krynne/ 1 Petr.
1. 19. Gerechtbaerdigt zijnde dooz den
Gelobe/ sal ik vrede met Godt hebben/
dooz onsen Heere Jesum Christum /
Rom. 5. 1. en ik sal roemen in de hoope
der kinderen Gods. Ook sal ik de doot
niet meer vreesen; want dewijl ik gege-
ten heb de vrucht van den boom des
lebens/ soo sal ik nimmer sterben. Je-
sus Christus is de opstandinge en het
Leben. Hy is het Brood des Lebens /
wie daer van eet / sal eeuwiglyck leven/
Joan. 6. 35. die in hem geloofst / sal leven/
alwaer hy ook gestorven / Joan. 11. 25.
Ik sal niet vreesen het afbreken van de-
sen aerdtischen tabernakel / want alhoe-
wel dat mijn lichaem tot verrottinge
en stof gebzacht sal werden / so sal Godt
het nochtans ten laetsten dage opwek-
ken / 2 Cor. 5. 1. Ick die nu ontfangen
heb

heb de vrycht der onsterflijckheit / en een
seker pant / dat Iesus Christus mijn
bernedert lichaem eens veranderen sal /
enijnen heerlijken lichame gelijkfoz-
mig maken / Phil. 3. 21. Ma dat de wo-
men dit geknaegt sullen hebben / sal ick
in mijn vleesch Godt sien / ende mijne
dogen sullen hem aenschouwen / ende
geen ander / Job. 19. 26, 27.

Wat een vreugde en vervoostinge
geboele ick in mijne ziele ! Mijn herte
heeft sich verheugt / ende mijn eere is
vrijlyk / ook sal mijn vleesch seker woo-
nen / Psal. 16. 9. Ick sal met de hemel-
sche Heerscharen der Engelen singen :
Eere zy Godt in de hoogste Hemelen /
ende vrede op der aerden / in den men-
schen een welbehagē / Luc. 2. 15. Zoef-
heyt wijkt van my ; want ick besitte de
vreugde / en de vervoostinge Israëls.
Ick binde in mijnen Jesu onuytspreke-
lyke lieffelijkheden en wellusten. In
mijn herte sal nu voortaan een gedu-
rig Feest-mael zijn / en de vrede Gods /
die alle verstant te boben gaet / sal mijn
herte en sinnen bewaren in Christo
Jesu / Philip. 4. 7.

Wat soude utwen armen Dienstknecht u meerder konnen seggen: want ik ben te gering ten aensien van alle de weldaeden en trouwe/ die gy t' mywaerts gebuyght hebt/ Genes. 32. 10. Gy geeft my Heere/ voben alle het gene dat ik soude konnen begeeren ofte denken/ Ephes. 3. 20. Gy geeft my de boozsmaek van uw hemels Canaan/ en het booz begrippen van uwe heerlijke gemeenschap.

O! wanneer sal ick ten volken verzaet zijn van het broot uwes Koninkrijks/ en van de volheyt uwes huses? Psal. 36. 9. wanneer sult gy my baden in den stroom uwer wellusten? Mijne ziele doystet na Godt/ na den lebendigen Godt: O! wanneer sal ik ingaen/ ende booz Godts aengesichte verschijnen? Psalm 42. 3.

't Is genoeg / O Heere! neemt mijne ziele nu tot u. Laet my in vrede gaen/ na uwe belofte; want mijne oogen hebben uwe Saligheit gesien/ Luc. 2. 29. 30.

Maer verwachtende het genieten van dese eeuwige vrede / wat sal ik den Heere vergelden booz alle sijne weldaeden aen my bewesen? Ik sal den Beker der

der verlossinge opnemen / ende den Na-
me des Heeren aenroepen. Ik sal mij-
ne beloften den Heere betalen / nu / in de
tegenwoozdigheyt van al sijn volck. In
de boozhoben des Hupses des Heeren :
in't midden van u / o Jerusaleem! Psalm.
116. 12 / 13 / 18 / 19.

O groote Godt ! gelyck gy my uwe
grote weldaden geschonken hebt / en de
handt om 't selve te ontfangen / alsoo
geeft my ook / dat ick die niet eeuwige
danksegginge erkenne. Heere Jesu / die
gy my de bercierselen bereert hebt om
t hups aengenaem te maken / het wel-
ke gy vertoerdigt hebt met uwe tegen-
woozdigheyt te bereeren / geeft my ook
het reuk-bat / om booz u te rooken / dat
mijne gebeden opklimmen als reuk-
werk booz u aengesichte / ende de op-
heffinge mijner handen als het A-
bontoffer / Psalm. 141. 2.

En nu noch meer / als eertijts uwe
genadige tegenwoozdigheit haer open-
baerde in den Tempel Salomons / door
het byer dat van den Hemel afkwam /
2 Chron. 7. 1. ende het Brandt-offer
berstinde / doet alsoo mede van den He-
mel

mel afkomen het byer utwer liefde / die
 mijne gebeden byerig make / en dat de
 blanne mijnes lofs tot u ophlimme.

Joseph van Arimathea en Nicodemus,
 hebbende het doode lichaem onses Sa-
 ligmakers / leyden 't / met een vernieu-
 geling van Myre en Wloe in een reyu-
 linnen kleet: en ik / Heere / die ontfa-
 gen heb mijnen Saligmaker / gestor-
 ven / en in heerlijkheyt bevesen / geest
 my / dat ick hem mag herbergen in een
 reyu gemoet / en in de onberderffelick-
 heyt eenes sachtmoedigen ende stillen
 Geestes / 1 Petr. 3. 4. die kostelijcker
 voor Godt is als alle welriekende
 krynden.

De gene die eenigen grooten Dorst
 tot Haven huyse hebben / houden het
 oogge gestadig op hem / sy zijn geduerig
 besig met hem te dienen / ofte eer aen te
 doen. Dewyl ik dese eere gemiet / om in
 mijn huyse te huysebesten den Koningk
 der Koningen / en den Heere der Hee-
 ren / geest dat alle mijne genegentheden
 de knien voor hem komen buygen / en
 dat 'er in my niet en sy dat sulck eenen
 uytneimenden gast soude vertoornen.
 Dat

Dat ick vooz hem wech doe de buylig-
 heyt myner gebreken/en de besmetting
 van mijne onreynne begeerlijckheden.
 Dat alle beschroomtheden wijke vooz
 de brese van hem te mishagen: dat alle
 mijne zorgen plaetse make vooz de sor-
 ge om hem wel te behagen: en dat mijne
 ziele zy als een heyligdom en geheylig-
 de plaetse/ alwaer ik my met u verma-
 ke dooz heylige overdenkingen/ en aen-
 dachtige gebeden.

O grooten Godt! die heden mijne ge-
 nade en verlossing versegelt hebt / doet
 my woen Geest der heyligmakinge ge-
 boelen. Gelyck my de gekruyste Je-
 sus Christus vooz de oogen afgeschyl-
 dert is geweest/ Gal. 3. 1. geeft my oock
 also om te konnen kruzigen den ouden
 mensche/ en het lichaem der sonde te
 niet te doen / Rom. 6.

En gelyck Jesus Christus eenmael
 der sonde gestorven is / om eeuwiglyk
 Gode te leven: geeft dat ik insgelyks
 alsoo de sonde mach afsterben/ om eeu-
 wiglyk Gode te loben dooz Jesum
 Christum; en dat de sonde niet meer en
 heersche in mijn sterffelyke lichaem/ om
 die

die te gehoorzaemen in hare begeerlijkheden: dat ick mijne leden niet stelle tot wapenen der ongerechtigheit en der soude/ maer dat ik die Gode geve / als uyt den dooden lebendigh geworden / Rom. 6. 13. Dat ick u mijn lichaem offerere tot een heylige en Gode welbehagende offerhande / welke is mijn redelijken Godtsdienst/ Rom. 12. 1. Op dat ik met ulwen Apostel mach seggen: Ik ben met Christo gekruyst: ende ik lebe/ doch niet meer ik / maer Christus leeft in my: ende het gene ik nu in het vleesch lebe/ dat lebe ick door 't geloove des Soons Godts/ die my lief gehad heeft/ ende hem selven voor my overgegeven heeft / Gal. 2. 20.

O Heere! nademael dat gy my aen ulwe Tafel ontfangen hebt/ en my hebt doen rusten in ulwen schoot / als ulwen welbeminden Discipel; en dewyl dat gy my verzaedt hebt met so veel dierbare wellusten/ en my met sulke sterke banden der liefde aen u gehecht hebt: Laet my dan van gantscher herten den duyvelen alle sijne pracht versaken, dat de werelt/ de hogmoet/ de gierigheyt en

H. Avontmael des Heeren. 191
en de buyle lust siechten/ ober my geen
macht meer en hebben.

Mademael dat gy my omheft hebt /
met utwe gerechticheyt bekleet / en met
het broot der Engelen gespijst: dat ick
dan niet wederom keere tot den Ver-
kens dzaf / ende buylighent mijner son-
den / Luc. 15. 16. maer dat mijn geheel
leven sy eenen strijt tegen mijne begeer-
lijkheden / en een oefening en betrach-
ting der Godtbruchticheyt / en een
loopbane tot u / door den wech der goe-
de werken / die gy bereyt hebt / op dat
wy in de selve wandelē souden / Eph. 2. 20.

Jonathans oogeu waren verlicht om
dat hy aen sijne mont gebzacht hadt een
weynig honingzeem vloepende op het
veldt / 1 Sam. 14. 27. En ik / Heere / die
in mijn herte dzage den honing die af-
loopt van den Rotz-steen aller eeu-
wen / sal ick daer van niet verlicht zijn:
Te bozen was ick duysternisse ; maer ick
sal nu booztaen een licht zijn in den
Heere / Ephel. 5. 8.

Den Propheet Elias , hebbende ge-
dzonken een flesken waters / en gege-
ten een broot op kolen gebacken / het
wellt

welk hem dooz een Engel van den H^{em}
 mel gebracht wiert/ geboelde hem also
 versterkt/ dat hy dooz de k^zacht der sel
 ver spijse / ging veertig dagen en veer
 tig nachten/ tot dat hy kwam aenden
 Berg Gods Horeb/ 1Reg. 19.8. en ik/
 Heere / die geraekt zijnde dooz uwen
 Geest/ kome te drinken van dat leven
 de water / en te eten van dat Hemels
 broot/ het welke/dragende de hitte van
 den toorn Gods op den altaer des
 k^zurces / ons is geworden een boedsel
 des eeuwigen levens ; geest dat ik dooz
 de k^zacht van dit heylig broot/voort ga
 van gelobe / en van genade tot genade/
 tot dat ik voort u kome nederballen op
 den Berg Zion / alwaer my niet meer
 nodig sal zijn de heylige Sacramenten
 te gebruiken : want de gordyne wech
 geschoven / en de voortgang gescheurt
 zijnde/sonder schaduwte ofte voortbeelt/
 so sal ik u als dan van aengesichte aen
 schouwen. Ik sal mijnen Jesum vol
 gen/waer dat hy ook sal gaen. Ach en
 sal noch honger nog dorst meer hebbē :
 want het Lam dat midde in de Thron
 is / sal my weyden/ en mijn Leidsman
 zijn

H. Avontmael des Heeren. 193
zijn tot de levendige Fonteyne der wa-
teren: Apoc. 7. 17. en Godt selve sal als
les in my zyn / Amen.

12. Meditatie of Danklegginge, na dat
men het H. Avontmael heeft ontfan-
gen door *C. Drelincourt*.

Al spzakt ik de tale der Engelen / en
al hadt ick een van de harpen van
die geluksalige heyligen / die in den he-
mel ober de overwinninge singen en
spelen / soo en soud ick nochtans niet
dankbaer genoeg konnen zyn / vooz de
genade die Godt my desen dag gedaen
heeft.

Met verwonderingh woxt aenge-
merkt het geluck van Abraham, om dat
hy Engelen geherbergt hadt / Hebr. 13.
2. maer mijne geluksaligheyt is onge-
lyck veel grooter; want ick huyzveste
hem dien de Engelen aenbiddē / en vooz
wiens tegenwoordigheyt de Sera-
phims haer met hare vleugelen bedec-
ken / Psalm 96. 9. Esai. 6. 2. De Engelen
bleven seer weynig tijts in Abrahams
huys; maer Jesus Christus wil eeu-
wiglyk in mijn herte blyben.

De Koninklycke Propheet verheft
de

de goetheyt Godts / om dat hy den menschen tot spijsse gegeven heeft de dieren des velds / de vogelen des hemels / en de visschen der zee / Psalm. 1. 9. maer ick heb veel meer oorzsaek de onepndelijke barmhertigheyt Godts te verheffen / die my boedt met het vleesch en bloet sijns eenigen Soons.

Dese selve Propheet sagh de Maen ende Sterren met verwonderinge aen / dewelcke upt gunst tot de menschen aen den Hemel lichten / Psal. 8. 4. maer als ick / Heere / ernstelijc bemerkte de innerlijke bewegingen der barmhertigheyt onses Godts / met welcke ons besocht heeft de Opgangh upt der hooghte / Luc. 1. 78. voelende de Sonne der gerechticheyt stralen in mijn herte / so heb ick veel meer oorzsaek om met verwondering opgetogen te wesen / en upt te roepen: wat is den mensch / dat gy sijner gedenkt / ende de Sonne des menschen / dat gy hem besocht? Psal. 8. 5.

Elizabeth, de moeder van den heyligen Joannes de Dooper / besocht zijnde van de gelukifaligste maegt / riep upt: Van waer komt my dit / dat de moeder

der mijns Heeren tot my komt? Luc.
 1. 43. Maer ick kan heden niet veel
 meerder verwondering seggen: Van
 waer komt my dit / dat niet de Moes-
 der mijns Heeren/maer dat mijn Hee-
 re selve hem verwaerdigt heeft my sijne
 armen dienaer te besoeken? dat den he-
 mel sich neder gebogen heeft tot op der
 aerden: dat den Schepper niet sijne
 heylige tegenwoordigheyt sijn schep-
 sel bereert heeft. Soo haest als de groes-
 tende stemme van de heylige Maeght
 tot de ooren Elifabeths gekomen was/
 huppelde het kleyne kindt van bregde
 in haren buyk: dewyl dan dat niet
 alleen de groetensse mijnes Saligma-
 hers tot mijne ooren gekomē is; maer
 dat hy ook selve is komen wonen tot
 in't binnenste van mijne ziele; dat dan
 mijn herte opspringe van bregde/ dat
 al mijn ingetwant zy ontfekten / dat
 mijne genegentheden branden. Dit is
 de [geluksalige] dagh / dien de Hee-
 re gemaect heeft / laet ons op den
 selven ons verheugen ende verblijdt
 zyn Psalm. 118. 24.

Beele herbergen Koningen/ en haer
 Hof

hof-gefin/ die daer niet te rijker van en
 worden: maer ik/ herbergende den gee-
 nen/ die in sijn kleet/ en op sijne heupe
 geschreven boert/ den Konink der Kro-
 ningen/ ende den Heere der Heeren/ sal
 eeuwighlyck onuytputtelijcke schatten
 besitten: want die oock sijnen eygenen
 Sone niet gespaert en heeft/ maer heeft
 hem voor ons alle overgegeven/ hoe
 en sal hy ons oock niet hem niet alle din-
 gen schenken? Rom. 8. 32.

Indien dat Godt het Hups van
 Obed-Edom gezegent heeft/ om dat
 hy de Arke des Verbonts gehupsbest
 had/ 2 Sam. 6. heb ik geen oorsack te ver-
 hoopen dat Godt my zegenen sal met
 sijne heyligste zegeningē / dewyl dat ik
 voor altijd en eeuwighlyk herberge den
 geenen / van wien de Arke des Ver-
 bonts maer een afbeeldinge was / en
 den voetbank sijner voeten? Gezegent
 zy de Godt en de Vader onses Heeren
 Jesu Christi / die ons gezegent heeft
 met alle geestelyke zegeningen in den
 Hemel in Christo: en die ons bequaem
 gemaakt heeft om deel [te hebben] in de
 Erve der heyligen in het licht / Eph. 1. 3.
 Col. 1. 12.

H. Avontmael des Heeren. 197

Ick sal den dieren tijt niet meer breefen ;
want ick herberge tot mijnent dien gro-
ten Propheet / die niet alleen vermenig-
vuldigt het meel in de klynke / en de oly
in de flessche : maer die ook selve is het
broot des lebens en de spring-ader van
levendig water / springende ten eeuw-
gen leven. De Heere is mijn Herder /
my en sal niets ontbreken / hy doet my
neder leggen in grasige weyden ; hy
voert my sachtliens aen seer stille wa-
teren / hy berkwicht mijn ziele / Psal. 23.
2 / 3. &c.

Ick sal de werelt / noch hare ongestuy-
mighent niet breefen : want Jesus
Christus heeft de werelt overwonnen /
Joan. 16. 33. Hy gebiet de winden en de
baren / en hy wert gehoorsaemt / Matth.
8. 27. Laet hare wateren bruyfen / laet-
se beroert worden / laet de bergen dabe-
ren / door der selver verheffinge / Sela !
De beexkens der riviere sullen verblij-
den de Stad Godes ; het heyligdom
der wooningen des Alderhoogsten /
Psal. 46. 4 / 5.

Ick sal het zwaert des slaenden En-
gels niet breefen ; want niet alleen de

bovensten doorpel / en de deur-posten
 mijnes huys / maer ook het binnenste
 mijner ziele is besprengt met het bloet
 des onbeblekten Lams / Exod. 12. Ik
 sal het woeden des rooden Dzaecks /
 noch de arglistige beschuldigingen van
 de oude Slangē niet breefen: want de
 dubbel vermag niet tegē Jesum Chri-
 stum noch aen sijne Leden. Nu is de
 saligheyt / ende het Koninkrijke gewor-
 den onses Godts / ende de macht sijnes
 Christi: want de verklager onser broe-
 deren / die haer verklaegde booz onsen
 Godt dag ende nacht is nedergetwor-
 pen / Apoc. 12. 10. Wy hebben hem o-
 verwonnen dooz het Bloet des Lams /
 en sullen hem kortelijck vermozfelt sien
 onder onse voeten / Rom. 16. 20.

Also wepning sal ick ook de doot en de
 helle breefen: want hy heeft in sijne
 hant de sleutel der helle en des doodts.
 Doodt: waer is uwe prikkel? Helle!
 waer is uwe overwinninge? De prikk-
 kel nu des doodts is de sonde / ende de
 kracht der sonde is de Wet; maer Gode
 sy dank die ons de overwinninge geeft
 dooz onsen Heere Jesum Christum
 Apoc. 1. 18. 1 Cor. 15. 55, 56, 57. Ick

H. Avontmael des Heeren. 199

Ick sal ook niet bresen den eyndelijckheit
ondergang deser werelt; als de heme-
len gelijk het ruyffchen eenes geweldi-
gen wints sullen voorby gaen / als de
Elementen door de hitte versmelten
sullen / ende de aerde / en alles wat daer
in is / geheel verbranden sullen / 2 Petr.
3. 10. dan sal my Godt in sijne barm-
hertigheyt bewaren: en ick sal niet ont-
geroep worden na de maniere der ver-
banningen: want ick herberge / niet de
Gesanten van Josua, maer den waer-
achtigen Josua selve: Hy sal my sijne
Engelen senden / die my / ont den brand
treckende / by der hant sullen leyden tot
den Bergh Zion / in de Stadt des le-
vendigen Godts / Josua 6.

Ten kostten / ick sal oock het laetste
oordeel niet bresen; want met het ver-
borgen Manna hebbe ick den witten
keursteen bekomen / Apoc. 2. 17. die het
rechte teeken van de voorspreekinge der
doots-werdigen is: mijn Rychter sal
mijn voorspraek zijn / en soo Godt my
rechtbaerdigt / wie sal my verdoemen?
Rom. 8. 31.

O mijn Godt! laet niet toe / dat ick soo

veele weldaden hebbende ontfangen / in deselve niet ondankbaerheyt soude vergelden: dat ick niet en doe als de Koninck der Amoziten / die de Gesanten schondt / dewelcke David gesonden hadt om hem te bertzoosten / 2 Sam. 10. Dat ick den getzoutwen Gesant geen leet en doe / die gekomen is om een eeuwigh verbont met my te maken. Dat ick dien tzooster niet en bedroef / die my verze gelt tot den dagh mijner verlossinge / Ephes. 4. 30. maer dat hy in mijne ziele gediend en ge-eert werde met mijne alderheyligste en byerigste genegentheden / dat ick dag en nacht sijne genade overdenke.

En gelijck eertijts in de Arke niet kostelijker was dan de tafel der Wet: na dien dat gy my uptverkoren hebt om te zijn in uw heyligdom / en den Tabernakel uwer heerlijkheyt / so vernieutwt my in sulker boegen na uw beelt / dat ick in de werelt niets waerdiger achte / als uwe heylige Geboden te gehoorzamen / Exod. 20.

Ik weet wel / dat ick van mijn selven onbeguaem ben om u te dienen: want
ik

ik ben van nature een kint des toorns/
 gelijk ook de andere/ Ephes. 2. 3. Alle de
 inbeeldingen mijns herten zijn boos
 tot aller tijt/ Gen. 6. 5. Ja ik ben doot in
 mijne sonden en misdaden/ Ephes. 2. 1.
 Maer indien het bloet der stieren en
 bokken/ en de asche der jonge koe/
 besprengende de onreynne/ haer heylig-
 de tot de reynigheyt des vleesches/ haer
 beel te meer sal het Bloet Christi/ die
 door den eeuwigen Geest hem selven
 Gode onstraffelijck op-geoffert heeft/
 mijne conscientie reynigen van doode
 werken/ om den lebendigen Godt te
 dienen; Heb. 9. 13/ 14.

En min noch meer/ gelijk de raede
 Arons bloeyde/ Num. 17. 8. en Amande-
 len droeg/ toendie in de Hutte des Be-
 schepts gelegd wiert/ Hebr. 9. 4. Alsoo/
 Heere/ nademaal dat gy door uwre heyl-
 lige tegenwoordigheyt my heden heyl-
 igt/ om een geestelijcke raede in uwre
 huyse te zijn/ so sult gy my dagelijks
 doen bloeyen en vrucht dragen/ tot goe-
 de werken.

Indien hoormaels een doode ver-
 rees/ om dat hy aengerackt had de ge-
 been-

beenten van den Propheet Elifa 2 Reg.
13. 21. So sult gy my/ Heere/ opwek-
ken tot nieuwigheyt des lebens / de-
wijl ik heden den gekruypten Jesum
Christum omhelse: want of wel mijn
ziele in een schrikelijker doot / en in een
dieper graf is / als die arme doode
eertijts was; soo heeft ook/ Heere/ de
aerwakinge van uwen Geest meerder
kracht / als de aerwakinge van de ge-
beenten uwes Propheeten.

Op de komste Jesu Christi in dese
werelt / bluchteden de boose geesten / en
de besetenen wierden verlost / Matth. 12.
22. Dat dan de blijde inkomst des Sa-
ligmakers in mijne ziele / daer uyt ver-
jage alle de boose geesten / en dat ik ver-
lost sy van alle de helsche begeerlijche-
den / die my stozten / mi in het vper van
toorn en haet / en dan in den slyk van
mijne vyle geneuchten.

O mijn Godt ! geest my / dat ik den
gekruypten Jesum Christum altijd
voor oogen heb / Gal. 3. 1. Drukt hem
in mijn hert / dat hy my so ingebeeldt
werde / dat hy sy het voorbeeld mijns le-
bens / en eene vertroosting in mijnen
doot.

H. Avontmael des Heeren. 203
doot. Dat ik nimmermeer en roeme /
dan in het kruzice Jesu Christi / mijnes
Saligmakers / dooz welke my de werelt
gekruyst is / ende ik de werelt / Gal. 6. 14.
Dewyl gy in my geleght hebt de spyzing
ader des lichts en des lebens / den
schat der wijsheyt en der kennisse / en
den oorsprong der ware en hemelsche
bermakelikheden: geeft dat ik tot aller
stont mijne doost daer kome lesschen.
Dat ik dooz geen andere geneugte ver
andert werde. Dat ik geenen anderen
rykdom begeere. Dat ik my sonder op
houden in dit licht verheuge / en dat ick
het selve nabolge / tot dat het my sal in
geboert hebbē in uwo hemels Canaan.

Dat alle mijne handelingen / mij
ne woorden en mijne gedachten zyn
tot de eere uwes heyligen Naems /
tot de stichtinge mijnes eben naesten /
en tot de saligheyt van mijne ziele.

En nademael / Heere / dat het lyden /
waer van ik heden / dooz uwe genade de
gedachtenisse gehouden heb / my niet
alleenlyck voorgesestelt is geweest / om
mijn verlossing te verskeren / maer oock
om my te dienen tot een boozbeelt / or

dat ik nabolge de voetstappen mijnes
Saligmakers; soo vermeerdert dan
mijn geloobe / verstaelt mijnen moet
tot lijden / en versterkt my in sulcker
voegen / dat ik / met Simon van Cirenen
Jesum Christum moge nabolgen / sijn
kruyce dragende / Matth. 27. 32.

En miin noch meer / als mijnen Sa-
ligmaker sijn heylig Abontmael met
sijne Discipulen gehouden hebbende /
ging in den Hof / alwaer hy / beangst
zijnde tot'er doot / druppelen bloedts
zweete : dat ik ook also / Heere in 't af-
gaen van dese heylige Tafel / na dat ick
den lofsang met dese gelukfaliige verga-
dering sal gesongen hebben / Psal. 111.
my bequaem en bereypt vinde / om vooz
sijnen Naem te lijden / Actor. 7. 41.

Dat ik bereypt zy mijn bloet te bergie-
ten / ter eeren des geenen die het sijne
niet gespaert heeft / tot de afwassing
mijner sonden. Dat ik gereet sy / om
mijn leven te stellen vooz den dienst des
geenen / die sijne ziele gegeven heeft tot
een schult-offer mijner verlossing / Esai.
53. 10. Dat ik my niet en schaame der
handen noch der gebangenissen / noch
selfs

selfs der opperechte galge / om sijner
wille ; dewyle Jhesus Christus / mijnen
Heere / om mijner wille hem niet ge-
schaemt heeft gebonden / gegeeselt / en
aen 't verbloekte kruzg tusschen twee
moordenaers gehangen te worden.

De krijgsman bint hem te moediger
en stouter tot den strijt / hebbende sijne
maeltijt gedaen ; en ick / Heere / na een
soo uytnemende maeltijt / na dat ik van
den nieuwen wijn uwer Koninkrijks
gedronken heb / begin te gevoelen nieu-
we kracht en sterkte / om den goeden
strijdt des geloofs te strijden / grijpen-
de na het eeuwige leven / 1 Tim. 6. 12.
geef dat ick ongemack verdrage / als
een recht krijgs-knecht Jhesu Christi :
dat ick hem getrouw zy tot'er doot /
versekert zijnde de kroone des levens
te sullen bekomen / Apoc. 2. 10. want
dit woort blijft vast : Als 't dat wy met
hem gestorven zijn / soo sullen wy oock
met hem leven / 2 Tim. 2. 11. En so wy
in ons lichaem ondragen de doodinge
des Heeren Jhesu / soo sal ook het leven
Jesu in onsen lichaeme geopenbaert
worden / 2 Cor. 4. 10.

Och my! Heere ick weet wel / dat ick
 van my selven de minste aenbechtige
 niet kan wederstaen. Maer ick bermag
 alle dingē dooz Christum die my kragt
 geeft / Phil. 4. 13. Dese mijne arme ziele
 is bevangen met verschickinge / en be-
 spzongen dooz pdele breefe; maer niet
 anders dan gelyck onse Saligmaker /
 makende het schipken dat dooz den
 storm beweegt wiert / tot sijne Disci-
 pelen seyde: Ick ben't / en breeft niet /
 Matth. 14. 27. 32. en so haest als hy in't
 schipken getreden was / het onweder-
 stelde: also / dewyl Jesus Christus he-
 den tot my gekomen is / so sal hy de on-
 rust van mijn gemoet stillen / en sal my
 de genade doen / dat ick / in't midden van
 mijn grootste tegenspoet mijn ziele in
 gedult besitte. Met onbeschroomt-
 heyt sal ick het meyr des werelts ober-
 baren / dewyl ick in mijn schipken heb-
 den Souvereyn des aertbodens / en
 den Opper-Heer van alle schepselen.
 Wy zijn geacht als schapen der slach-
 tinge / maer in desen allen zijn wy meer
 als overwinners / dooz hem die ons lief-
 ghadt heeft / Rom. 8. 36 / 37.

O Heere Jesu ! blijft by ons / en laet
 ulwe genade ons niet verlaten ; want
 de Sonne begint te dalen Luc. 24. 29. en
 het licht ons te begeben. Daer en is
 geen t'zouwe noch weldadighent in den
 Lande / Hof. 4. 1. De sonden / die selve
 in uwa Israël de oberhant hadden / drey-
 gen ons met een duystere eeuwwe. Den
 avondt genaecht / en den nacht begint
 het aenschijn der aerden te bedecken ; ja
 vele nachten : eenen nacht der aenbech-
 tinge en aenwadinge tot het quade /
 eenē nagt van verschrickinge en smert
 en sozge / eenen nacht van angst / druk /
 en verbaerlijke doot / eenen nacht / die
 de dwase en wijse Maegden in slaep
 brengt ; eenen nacht / die den onschuld-
 gen en onnoselen verstryckt. Maer
 Heere Jesu / soo gy by ons blijft / geen
 van dese nachten sullen ons konnē ver-
 schrieken ; want schoon wy in alles ver-
 drucht worden / ebenwel niet benau-
 wet / twijffelmoedig / doch niet mis-
 moedig / vervolgt / doch niet daer in
 verlaten / nedergeworpen / doch niet
 verdozben / 2 Cor. 4. 8. 9.

In 't midden van de dikste duyster-
 nisse

nisse sult gy mijn licht zijn / Psal. 27. 1.
 in de donkerste holen sal de Sonne u-
 wer genade my rontom beschijnen.
 gedurende de oorlogen en oorloghs-
 geruchten / sult gy mijn ruste / mijn
 brede en mijn stillheydt zijn ; in mijn
 bluchten sult gy mijn toeblycht zijn ;
 in myne armoede mijn schat ; in myne
 naektheyt / mijn deksel ; in dieren-
 tijt en hongers noot sult gy geduerig
 mijn deel / mijn spijse en mynen drank
 wesen.

In mijn versmaetheyt sult gy mijn
 eeren-kranz en heerlyke kroone zijn ;
 in mijn grootste eensaemheyt sult gy
 mijn geselschap zijn ; in myne meeste
 byesse / sult gy mijn vertrouwen / en den
 burgt van mijn herte zijn. In het dal
 ende de schaduwte des doots / sal u-
 wen stock ende staf my vertroosten /
 Psalm. 23. 4.

Ick heb op u gehoopt / Heere / ick en
 sal niet beschaemt zijn ; uwē goederen
 en weldaden sullen my alle de dagen
 mijnes lebens bergeselschappen. En
 als ik mynen loop voleynt sal hebben /
 den goeden strijdt gestreden / ende het
 geloof

geloobe behouden / soo sal ick gekroont worden met de Kroone der gerechticheyt / 2 Tim. 4. 7/8. Want die gene die ick yeden ontfangen hebbe / sal my ontfangen in de ure mijnes sterbens. Die gene / die ick plaetse in mijn herte gegeven hebbe / sal my plaetse in sijn koninckrijcke geben. Alwaer geen nagt nog duysternisse meer en sal zijn. Want Godt selve is het Licht / en het Lam de Fackel / die nimmermeer uytgebluscht wort / Apoc. 21. 13. Alwaer geen weenen noch schreyen / noch smerte meer en sal zijn; want smerte en sugten sullen wechblijeden / eeuwige brenghende sal op onse hoofden zijn / ende brenghende ende herten-lust sullen wy verkrijgen / Esai. 35. 10. En Godt sal alle tranen van onse oogen afwasschen / Apoc. 21. 4. Daer en sal niets meer onthreken / want de Boom des Lebens sal ons yeder Maent des Jaers sijne vruchten voortbrengen / en wy sullen geduerig gedrenkt werden aen den stroom des lebendigen waters / dewelcke afbloeit van den Throon Godts / en des Lams. Versadinge der brenghende

de

Gebeden na het
 die is by uwa aengesichte ; lieflykhedem
 zijn in uwe rechterhandt eeuwiglyk /
 Psalm 16. 12. Amen.

Een Gebedt. tot:

C H R I S T U M.

O Almachtige Sone Godts / weest
 doch gedachtig uwes grooten ly-
 dens / dat gy hadt aen 't houte des
 kryncs / doen uwe ziele uyt uwa lic-
 haem scheidde : Weest oock mijner
 gedachtig / wannser mijn arme ziele
 uyt mijn lichaem scheidt. Heere Je-
 sus Christus / u leebe ick / u sterbe ick /
 u ben ick / doot ende lebendig. Amen.

Klagte van een
ZWAERMOEDIGE
ZIELE,
 WEGENS

Het gebruyken van des Heeren H. Avont-
 mael, met een nevensgaende Troost.

Klager.

Ach my! wat is my? hoe vinde ick
 dus mijn ziele ontfet? vreesse heeft
 my allesins aengegrepen / en ver-
 schrikinge heeft my ontfangen / ick be-
 hoorde mi gantsch lustig en vrolijk te zijn /
 als eene die ten Feeste genoodigt is / maer
 siet! het tegendeel is daer / och! dit zijn bo-
 den des doots / en boortekenen van Godts
 gewisse wraek / ô mijn ziele! wat sult gy
 nu doen? Nadert gy / licht nadert gy ten
 bloecke / en verzwaaert so uw oordeel.

Tr. Siet! hoe listig is de duivel / en hoe
 maekt hy sig by alle gelegentheden op / om
 onse zielen t'onder te houden / en te beroben
 van dien geestelijken Troost? kan hy haer
 voortshants niet bevegten / so sal hy haer
 soeken uut te hongeren / haer ontzreckende
 het geestelijke voedsel / so des Woorts / als
 ook der H. Sacramenten.

Kl. 't Is niet de moedwille van den
 duivel / maer de aenklachte van mijn
 eygers

212 Klachte van een bedroefde Ziele,
eygen schuldig hert / dat my soo seer doet
vertzagen / en die geestelijke vyzinoedig-
heyt geheelijks beneemt.

Tr. Gy moet ook stemnisse nemen van
de bedriegelijckheit uwer eygen herten / t'sa-
men spannende met den hoosen vrant /
en soo wel daer tegen waeken / als tegen
den duyvel selfs.

Kl. Ick woude dat ick wel wiste van
mijnen staet te oordeelen / en wijffelijks in
dese gewichtige sake te handelen.

Tr. Gy sult my tot een gewillig Gaets-
man hebben.

Kl. Wel wat sal ick dan in dese mijne
grootte verlegentheit doen?

Tr. Gy sult nochte den duyvel / nog uw
eygen bedriegelijks herte eenig gehoor geben /
maer dooz alle dese hindervalen soecken
dooz te brycken / om dit geestelijks voetsel
deelachtig te werden : gy weet wat Godt
gesegt heeft van de spijsse des lichaems / in
't zweet uwer aenschijns sult gy uw broot
eten Gen. 3. 19. veel meer past dit op het gee-
stelijck voetsel : onse Godt heeft vermaekt het
zweet op het aensigt sijner kinderen te sien / als
de Alrgi / die voortijts eerder haare kinderen
geen eten souden gegeven hebben. Wekt dan
op uwe couragie en dapperheit / en als de
Helden Davids, dringt dooz het Leger van
dese helle Philistijnen / om die water des
levens van onder de horn-putte Bethle-
hems te halen.

Kl.

Kl. Hoe durve ick sullis bestaen / en soo
 bymoedig zijn / daer ick niet en sie waer op
 te bertrouwen / en eenige gront van hoops
 te visten?

Tr. Dint gy gene bymoedighent in u
 selven? alse ook daer niet en is / siet wat
 gront des bertrouwens u gegeven wert in
 die vriendelijcke nodiginge uwes Saligma-
 kers Jesu Christi / seggende tot alle ver-
 slagene herten / Matth. 11. 28. Komt alle
 tot my / etc. verstant u daer op / en tzeet toe:
 siet u hier te voozen het exempel van den
 blinden Bartimæus, dewelke hoozende van
 de Discipelen onses Heeren / Siet! de mee-
 ster roept u / daer op terstont resolbeerde/
 werpende sijn mantel van sijn schouder /
 en komende tot Jesum. Doet gy ook het
 selfde: Siet Jesus roept u in den Euan-
 gelio / tredet toe op sijne vriendelijcke nodi-
 ginge / en van u werpende den mantel der
 vleeschelijcke heletselen / soo volbringt het
 woort Jesu Christi. Siet ook wat de heyl-
 lige Petrus dede / Luc. 5. 5. als hem de Hee-
 re geboot het net wyt te werpen: hy had-
 de / als hy segt / de gantsche nacht gebist / en
 niet gevangen / daer scheen weynig appa-
 rentie van vangen te zijn / maer egter hoo-
 rende het woort Jesu / so toont hy hem ge-
 willig / en segt; Heere op uw woort sal ick
 het doen. Hy gehoorfaemt het woort Je-
 su al gingh't tegen sijne experientie aen / en
 hout

214 Klachte van een bedroefde Ziele;
bont zegen / doet gy ook so / loopt het aen
tegen u gevoelen / vertzouwt op het woort
Christi / werpt het net wjt op syn bevel / en
het sal niet pdel zijn / breeft gy niet te van-
gen / Jesus segt het tegendeel: doet gy na
sijn woort / en verwacht sinen zegen: gaet
tot zijn huns / gaet aen zijn Tafel / ver-
zouwt op zijn woort / en verwacht zijn ze-
gen; grijpt moet / en hoopt op zijn beloften.

Kl. Ik woude moet scheppen op die wo-
diginge Jesu / soo ick niet het tegendeel in
mijne ziele en gevoelde: maer eplaes! die
segt my / dit heyl en is niet vooz u; ware
het anders / de Heere Jesus en woude oock
wiffelijck so breeft niet met my handelen.

Tr. Ja in tegendeel is dat te niet de wij-
se onses Godts / dat hy sich meest verhoor-
gen houd vooz die gene / aen welke hy hem
op het heerlijckste wil openbaren. Niet seet
ongelijck handelt de Heere onse Godt dichte
wils met sijne kinderen / als Joseph met sij-
ne broederen / als hy haer wilde troosten / en
sig aen haer ontdecken / sprack hyse op het
alderhartste toe / doen namelijck / als hy sijn
Wofmeester hadde last gegeven de Tafel
vooz haer te decken / en sijn kooym-kna-
pen hare sacken te vullen: ja om meer te
seggen / gelijk Joseph Benjamin ter banden
upteschte / die hem de lieffte was / Gen.
42. 20. so toont sich oock de Heere altemets
het alderstrengste even aen die gene / die
hem naest aen 't herte leggen.

Kl. Behbet gy opt yets diergelijks vernomen in eenige Godtsalige ziele / als ick u verklaert hebbe / en is niet dese vrese een openbaer merk der Godtloosen / als de Propheet segt / Esai. 33. 14. De Sondaren te Zion zijn verschrocken / bevinge heeft de huychelaren aengegrypen.

Tr. Daer is ook een heplige vrese / die in Godes kinderen plaetsse heeft / en by de vernieuwinge des Verbonts Godes niet vreemt en is. Wy lesen selfs / als de Heere soo Wonderbaer sijn Verbont met Abraham maekte / Gen. 15. 12. Siet! een schrik / een groote duysternisse viel op hem. Van andere Godtsalige dan behoeve ick niet te seggen / alhoewel ick een ruppe stof hadde: dit eene exempel van den Vader der geloobigen kan genoeg zijn / en velt dan op dese gront geen wan-oordeel over uw wylt; is uw ziel wylt aenmerkinge van dese eerwaerdige bondt-zegelen ontsiet / verwierpt nog wien staet niet / gy kont egter een kindt Abrahams zijn: ja siet't ook sekerlyk hier in desen grooten Vader gelijck.

Kl. Och! kendet gy de vreeselijckheyt mijner ontsteltenisse / gy soude licht een ander oordeel over my vellen.

Tr. Ick weet oock / dat heftige aenverchtingen een Godtsalige ziele kunnen aentreffen: de harde blyen en sterke wunden vallen soo wel op een doze hepde / in huyt.

216 Klachte van een bedroefde Ziele,
huyplende wildernis / en soo zijn ook vrome
herten te mets heftige aenvechtingen on-
derwoopen / 't is altoos geen Sommer-zan-
soen / daer komt ook te mets een quere
Winter / die de boomen / in den Hof des
Heeren geplant / seer schuddet.

Kl. So maer de boom niet uyt de grout
en waeyt / en dat is al mijne vreesse.

Tr. Geen noot door een Christen ziele!
dat zijn vaste Eplien-boomen / Esai. 61. 3.
die wel van de winden werden geslingert /
dog niet bedorven / maer des te dieper in de
aerde werden gewortelt: en wat dese Ziele-
winter belangt / sy moet ook al het Geeste-
lyk goet der kinderen Godts bezorderen /
doende door haer koude en vorst verster-
ken / die wormen en kankers / die anders
de boom schaden souden.

Kl. Soude sulck een ziele als de mijne is /
nog eenige hoop durven scheppen / en tot
die heylige Druyloft durven naderen?

Tr. Gy moet dat doen / op de nodigin-
ge Jesu Christi / en tot dien eynde dat
schrickelijck heylleger van die vertwijffe-
lende gedagten doorbuzelen / en soo tot den
Heere Jesum komen / als die Druywe /
Marc. 5. 27. die door de schare heuen tot
Jesum quamen dringen / om sijn kleet aen
te raken / en soo genesen te werden.

Kl. Ik bekennie / ik hebbe my al diltwils
tusschen dese twee gedagten benart gevon-
den /

den / van de last Jesu Christi en mijne on-
 waerdigheyt: sie ick op mijnen Heere / daer
 leyt sijn woort / 't welck ick niet kan nala-
 ten / sonder ongehoorsaem te zijn; maer
 wat doe ick? mijne onwaerde sryft daer te-
 gen / en weert my de toegang tot dat heyl-
 lige.

Tr. Het eerste moet zwaerst by u wegen /
 het woort van uwem Jesus verbint u / die
 oock uwe onwaerde wel overziet; soo gy
 daer ober belast ende beladen zijt.

Kl. Och my! ick soude dooz mijne toe-
 komste mijnen Jesus al te seer onteeren in
 sijne waerdige ordmantien / en sijne heylige
 Tafel also onreyn maken.

Tr. i. Gy sult uwem Jesum in 't mid-
 den uwer geringheyt verheerlijken / dooz
 de erkentnisse van dien / en uwe ernstig be-
 klagh daer over. 2. Dint gy sullte sozge om
 Jesus niet te onteeren / wel scheept moet /
 ick sal u opwecken / op gelijke wyse / als ick
 van een Godtsaligh man gelesen hebbe.

Mr. Peacock, deselve van een Predikant
 besocht / en gebraegt zijnde / of zyn beger-
 te was / dat men Godt den Heere eens vooz
 hem wilde bidden / alsoo hy in groote mis-
 troostigheyt was / gaf ten antwoort; Neen:
 siet toe dat gy Godts Naem niet pdelijck
 gebrynck / nets biddende vooz soo een ver-
 woopen vat als ick ben: maer wat seyde
 een van sijne kinderen / daer by staende met
 een

218 Klachte van een bedroefde Ziele,
een bewogen hert en tranen in d'oogen / (en
paf u nu dat selve toe /) Och Vader ! feyde
het foete hert / en segt niet dat gy een ver-
wozpeling zijt / want ware dat / gy en foud
fo bezogt niet zijn vooz de eere Godts / die
brefende dooz den gebede te ontheplygen.

Kl. Het dunckt u eenig bewijs van het
Chriftendom in mijne ziele gebonden te
hebben / maer och ! wift gy hoe ellendig
dat'et daer staet !

Tr. Het is zekerlijkt een goet teken fo ja-
loers te zijn vooz de eere Jesu Chrifti / en
eerbiedig ontrent fijn heplige Oordomantie.

Kl. Gy gevoelt gantsch gunftelijkt van
my / maer het is een oordeel van liefde / ik
gevoele wel anders in my / daerom soo
wegert ook mijn ziele uwe vertzoofingen
aen te nemen.

Tr. Gy en fult my niet met geen redenen
wederspreken.

Kl. Wat feyt gy / my dunckt niet een teken
van ware genade in my te komen vinden /
maer wel tot mijne veroordeeling te fien.

Tr. Ik heb alree het tegendeel getoont ;
maer het dunckt my niet vzeemt fuchts te-
genwoozdig uyt u te hooren / alsoo ick in u
een byfondere bedwelminge fie. De ftaet
nu van bedwelminge is een ftaet van dunn-
fteriffte / als ons fo voozkomt in de heyl-
lige Schrifture / Esai. 50. 10 / 11. &c. Gy
brenge als een dicke nevel vooz het oogte
der

der ziele / soo dat men als dan hoor die tijt
 soo niet sien kan de goede gaven van on-
 sen Godt: de droefheyt verzwelgt die goe-
 de hope / als een zee in haren ondoorzou-
 delijken kolk / Job 6. 3. Maer hebt goede
 moet: eens anders ooge siet wat kostelijks
 in u / icht hebbe u een goede bruyt des H.
 Geestes getoont / en veele andere sullen sig
 noch / als heldere Sterren in dese nacht der
 dunsternisse opdoen. Het is nu een bewolk-
 te standt / maer gelijkt men in een nebelige
 dag nog wel soo veel licht kan sien / om
 van den dag te besnijten / soo even in sul-
 ke sonden / om de genade Godts te erken-
 nen. 't Geene alree gesegt is / vertoont
 sulcks genoeg / en heeft een klaer bewijs
 dat gy een plantinge des Heeren zijt / ge-
 lijkt men selfs uyt een trosjen druypen be-
 quamelijck kan sien / dat 't een wijnstok/
 en geen dazren dooren en is.

Kl. Dewijle ick nochtans sulcks niet by
 my en bevinde / hoe durve ick tot dien gro-
 ten Saligmaker gaen?

Tr. 1. Salomon segt / daer is een / die hem
 selfs denkt rijk te zijn / en hy is arm: en een
 die hem denckt arm te zijn / en hy is rijk.
 De Godtsalige denkt dickwils seer gering
 van hem selfs / bysonderlyk in den nacht
 van dese ziel-bedwelingen / en siet! daer
 is noch al by een grooten schat in de ziele:
 't gaet met de genade / als met het gout in

220 Klachte van een bedroefde Ziele;
de Nymen / daer is wel gouts genoeg /
maer het leyd diep begraven in de Nymie.
So is dikwils de genade in de ziel / maer
sy legt verborren; gelijk het in 't lichame-
lijke dikwils beter staet / als de mensche
denke / so gaet het in 't geestelijke: de God-
salige denken een gantsch desolaten boedel
by haer te vinden / en siet daer zijn noch al
verborren schatten. 2. Maer genomen dit
gebreck der ziele: wel! dat en moet u van
Jesu Christo niet afhouden / maer so veel
te meer hebt gy van nooden om tot Jesum
te gaen / dat uwe ledigheyt uyt sijne vol-
ghent mogte verbult worden. 3. Gy toont
ook in desen niet recht te verstaen de werke-
saemheyt des geloofs / het welke niet op
hem selfs en rust / maer geheel tot Jesum
Christum uytgaet. 't Was een soet woort
van Mr. Bradford; So de werken / segt hy /
oorfaken waren van mijne saligheyt / ick
soude geheel wanhoopen / maer nu is 'er
het gelove / en dat doet my moet grijpen in
Jesu Christo / de Fonteyne des heyls. Gy
gaet een recht anderen wegh in: om dat uwe
gaben soo groot niet en zijn als gy wel
woudet / daerom wantrouwt gy: gy siet
niet genoeg op Jesum de Heel-mester der
Ziele? gy wilt u selfs brengen / om Jesum
aengenaem te zijn / ja sijn gunste te verdie-
nen; gy wilt hem niet uwe eygen minste be-
talen / dat mishaget onsen Jesus / die wou-
een

een Omgever van sijn gaven wil erkent
 sijn / en sijn genade voor niet / en sonder gelt
 uptdeelt / Esai. 55. 1. Ten besten genomen /
 so en wilt gy soo geheel op Jesus niet steu-
 nen / of wilt ook wat in u eygen selfs be-
 binden ; niet ongelyk de Apzicoos en Per-
 sik / die men wel aen de muur opbint / maer
 eyter ook hare vastigheyt in haer eygen
 wortel heeft. Gy moet op Jesus vertrou-
 wen / en geheel lemen / Cant. 8. 7. Op dien
 uwen vriendt / daer is heyls en zegens ge-
 noeg by hem / die hy vryelyk wil wech
 geven / en niet verkopen.

Kl. Godt wil nochtans niet dat men met
 ledige handen voor hem verschijne / en wif
 een offer voor hem mede gebracht hebben.

Tr. De beste gabe is een ootmoedig hert /
 en gelobe in Jesus Christum: wat hadt
 die arme vrouwe? Marc. 5. 20. sy hadde al
 haer goet vermeestert / en had niet ober
 als het vertrouwen op Jesus / dat hy haer
 helpen wilde / en haer geloobe behielt haer.
 Volgt op haer voet-spoor; gelooft / en uwe
 siele sal behouden zijn.

Kl. Maer het geloobe moet werksaem
 zijn / en sig vertoon en / in heylige oeffenin-
 gen en deugden des gemoets. Maer die en
 vinde ik niet.

Tr. Windt gy niet een mishagen in uwe
 aenhangende gebreken? Wenscht gy niet
 van dat lichaem der sonde ontslagen te zijn?

222 Klachte van een bedroefde Ziele;
Woudet gy Godt niet beter dienen? Is
Jesus niet waert in uwe oogen? Woudet
gy niet sijne goetheyt smaken / en voortaan
niet hem wandelen? Is u wel iets bitter-
der als de kragt sijner werkinge / en gun-
stige tegenwoordigheyt soo niet te mogen
smaken? Wel past'et u dan toe / dat eene
tot soo een verlagen herte seyde: Waert gy
geen bywlofs kint / gy en soud soo om't
af wesen des bywdegoms niet suchten.

Kl. Och! Godt weet / en mijne ziele weet /
hoe gebrekelijck ik nog in desen allen ben.

Tr. 1. Ik verwonder my dikmaels / hoe
ik het volck Godts soo bekommert vinde
over haren staet / daer de werelts kinderen
soo onbesorgt en weeldig daer henen gaen /
als of sy de ware Bontgenooten waren.
Maer het gaet hier in het geestelijcke / als
men te mets in het tijdelijcke verneemt;
het spreekwoordt seyt: Dum cantant pau-
peres, gemunt divites: dat is / terwijl de
arme lieden singen / soo suchten de rijcke.
Soo vint men 't dikmaels: terwijl de ar-
me man singt in sijn pothuncken / soo is
de rijcke man vol rouw in sijn rijck zalet.
Eben gaet 'et ook dikmaels na de ziele / de
ledigste zielen zijn te mets het meest ver-
heugt / als of het by wat ware / daer de
meest begenadigde kermen en suchten.
Dat vertoont sig bysonderlijck / als het
Abontmael voor handen is / die bloote ho-
ij

lijderen gaen dikmaels met groote ver-
 waentheit daer heenen / als of sij alleen de
 leden Christi waren / daer de ware Disci-
 pulen klagen en kermen over hare onwaer-
 digheit / qualijk durvende de vrymoedig-
 heidt nemen om tot haren Heere toe te
 gaen. 2. Het is ook een groote misflag / dat
 wy ons door het gevoelen van onse gebre-
 ken en nietigheden souden laten afleiden
 van hem die ons alleenlijck heelen kan:
 wy moeten liever daer door tot den Heere
 Jesum werden heemen gedreven / en tot die
 behulpmiddelen onser saligheit. Wyden
 die siekelijk zijn / en moeten niet heel en al
 abstinence van de spijse / maer als men
 sent / de mont wat bieden / tot nodig boed-
 sel / en herhael van hare sterkte / al is de
 appetijt schoon zwak. Een man die dun-
 ster is van gesicht / sal hy de vensters toe
 doen / op dat het in hyns donker zy? neen /
 hy false open setten om licht te ontfangen /
 en beter te zien: hoe sig yemant houder be-
 vint / hoe hy ook meer van nooden heeft
 wy 't wyer te gaen / of eenig werck van
 oeffening ter handt te nemen. Wenden wy
 het gebreck van onse ziele / het moet ons
 niet van / maer tot den Heere Jesum he-
 nen leiden / en doen betragten alle die mid-
 delen / van welke wy iets goets te ver-
 wachten hebben: wy en moeten oock in
 desen niet ledig blijven sitten / als sonder

224 Klachte van een bedroefde Ziele,
moet / maer uyt gaen tot onsen Heere die
genoeg heeft / om onse verlegentheit te
hulpe te komen: Gelijck als Jacob seyde
tot sijn bedroefde kinderen / in die groote
honger's noot van Canaan / Gen. 42. 2.
Wat sit gy bedrukt / siende den een op den
ander / als of er geen hoop was / en gy alle
van hunger vergaen moest? Daer is broot
genoegh in Egypten / trecket op / en haelt
dat ons noodig is. So mede Christen ziele
wat sit gy daer neder / bedrukt en versta-
gen / als of er geen raedt was / daer is
broots genoeg by uwen hemelschen Joseph,
trecket / en versiet u van sijn heerlijke goede-
ren / op dat gy niet en sterft. Hebt gy niet /
en geeft de moet niet verlozen / maer laet
u gebreke u meer tot Jesum / en sijne heyl-
ge Tafel opwecken:

Kl. Wist ik dat Jesus mij wilde aennemen
ick woude mij verstituten / en henen gaen.

Tr. Weet dit voorzeker / dat Jesus veel
meer mishagen heeft in dese wantzoutwen-
de gedagten / als in uwe sonden selfs. Gy
weet dat een Medicijn meester meer ver-
stoot is ober de verwervingen des patients
van sijne medicamenten / als de walgelij-
heyt van de siekte selfs: welk op uwo geloof-
ve / en eert desen Hemelschen Medicijn-
meester / in het ontfangen van sijne genees-
middelen / en gy sult hem gantsch toe-ge-
negen t' uwaerts bevinden.

Kl. Och Broeder! ick vinde mijn herte
soo geheel ledig.

Tr. Gaet tot uwen Jesium / hy is de reg-
te Elizæus / die niet uwe vaten met wyterlij-
ke olie / als die vrouwe van de sone der Pro-
pheten gebeurde / 2 Reg. 4. 6. maer uwe
ziele met de olie sijner genade vervullen sal.
Zijt gy veel schuldig / kunt gy niet betalen /
en vrees niet: Godt sal u ende uwe kinderen
om des schults wille niet in den kerker wer-
pen / dat is / ziel en lichaem niet in de helle
smijten / want hier is hy die voor u sal vol-
doen / en uwe schulden betalen: gaet tot hem /
en hoe veel u ontbreekt / hy heeft genoeg om
u te geven / hier is voorraets genoeg / niet
de volheyt van een vat / maer van een
Fonteyn / ja een geheele Zee.

Kl. Doelde ick cenig geestelijk leven / en
eenige hemelsche beweginge / ik woude na-
deren / maer ick voele my so vakerigh en so
slaperig.

Tr. Doelt gy uwe ziele soo vakerigh en sla-
perig / wilt gy daerom uwen plicht nala-
ten? O! soo veel te meer moet gy u op-
maken: hoe doet gy als u heen in slaap is /
als men seyt / blijft gy sitten? neen gy staet
op / gaet daer op / en siet / het is gedaen / so
mede sal de heylige oeffeninge dese slaperig-
heyt verdryven.

Kl. Maer ick vinde oock mijn ziele soo
gantsch doodig / en sonder geestelijk leven.

Tr. Wel / oock dat moet u tot den Heere
 Iesum voort drijven / om meer levendig te
 werden: Wie is de Fonteyne des Oefste-
 lijken Levens / als eben Iesus Christus
 onse Heere? Het schijnen van de Son
 geeft licht aen alle Elementarische licha-
 men / en dat doet Iesus aen de ziel. Als
 gy by 't byer zijt / en uzijgt een doobe kool
 in handen / wat doet gy / als gyse wilt doen
 glimmen? gy brengetse by een brandende
 kool / en sy wort mede brandende. Is utwe
 ziel doof / brengetse tot Iesum / en utwe
 doobe kool sal glimmen. Segt gy oock /
 mijn ziel is soo doodig / wel Iesus kan
 oock doode levendig maken. Het was een
 sonderbaer geval / 2 Reg. 13. 21. dat een
 doot man geworpen in 't graf van Eliza,
 en sijne beenderen aenrakende / levendig
 werdt. Werpt u mede op den dooden Ie-
 sum / op sijn doot Lichaem in het heylige
 Avondtmael / raekt aen die heylige Pan-
 den / en wat gelt 'et / utwe ziel sal leven.

Kl. Hadde ick eenigh verlangen na dese
 waerdige Panden / maer daer is als een
 walginge in mijne ziele van dese heylige
 spijs: Ick behoorde daer na te verlangen /
 als eene die ter Zyuploft sal gaen / en dat
 en vinde ick niet?

Tr. Dat doet utwe tegenwoordige rouwe
 en ziel-bedwelminge. David dooz sijne
 menighvuldige verdrukkinge / klaegghde
 sijnes

lijnes broodts te hebben vergeten / Psal.
102. 5. scheurt af desen dicken roumantel
en schuddet u uyt den stoffe / en uwze ziele
wil hare vorzige gestalte bekornen.

Kl. Maer ach! hoe langh sal ick my dus-
danig bevinden / wat raet? Godt wil een
begeerige ziele en geopende mont / die heb
ick niet / hoe sal ik dan dese Hemelsche soe-
tigheden smaken?

Tr. Hebbet gy niet die begeerte die gy
woudet / biddet Godt / en hy sal u die
geven / en sich ober uwze zwachheden er-
barmen / hy sal oock uwzen mont verbul-
len met sijne Hemelsche goederen: by hem
is de Fonteyne des Levens / en by hem is
een gantsche volheydt / 't en sal hem aen
geen verbuilinge ontbreken.

Kl. Ick weet wel / dat 'er genoeg is by
den Heere / waters genoeg in die Fon-
teyne / en Melk in die Borsen der ver-
zoosfinge / maer ach! ick hebbe geen kragt
om daer aen te zuigen / en die Hemelsche
soetigheden na my te trecken!

Tr. De Heer is genadich / hy sal u moed
en krachten geven / en dat Hemelsche nat
ten monde doen inbloeyen / gelisk de Heer-
ders doen aen de zwacke Zuyg-lammer-
kens / melkende de melck uyt de ups-
ren / ende dat druppende in den mont van
de teere Schaepkens: of als een Moeder
aen haer zwack en sieck Zuygelinghen
doet /

228 Klachte van een bedroefde Ziele,
doet / perffende het fog uyt de borst met
haer eygen vingers / en daer mede het tee-
re kindeken lavende / so sal ook de Heere doen:
hebt gy geen kragt om te zynge / de Heere
sal selfs dese Melk der vertroostinghe uyt
die volle aderen drucken / en u in de mont
doen indruppen. Scheppet moet / en laet u
niet hinderen van dese troostelijcke zegelen.

Kl. Ach ick ben onwaerdig / om tot den
Heere toe te treden aen sijne Tafel.

Tr. De liefde Godts sal u waerdigh
maken / en waerdig agten / tzeet maer toe.

Kl. Hoe durst soo een arm bedelaer tot
Jesum komen / als ick?

Tr. Ja voor de armen bzeekt Jesus sijn
Wodt / Psal. 107. 9. Luc. 1. 53. Ahasve-
ros bereyde sijn maeltijt voor Dorsten / Je-
sus voor de behoeftige zielen.

Kl. Ick hebbe geen klederen om tot soo
een groote huyloft te komen.

Tr. Jesus heeft klederen voor u / die sal
u verciere / alle onse cieraegie moet van
daer komen / als die van Koninklijcke keur-
dogteren uyt s Konings huylo / Esth. 2. 3.

Kl. Ick schame my in dat gezeegende ge-
selschap der Heyligen neder te sitten / en
met haer mijne handen uyt te steken.

Tr. Die ons alle waerdig maekt / is Je-
sus Christus / die ook u sal geven dat gy
behoeft / scheidt moet in de goedertierent-
heyt en medogentheyt uwes Heeren: hy is
seet

seer bziendelijck / en bysonder om verlegene zielen aen te nemen.

Kl. Ja waerlijck verlegen binde ick mijne ziele / ja geheel sonder verwagtinge en hoope.

Tr. Wanhoopt in u selven / maer wylt op u vertrouwen in de goetheyt uwer Heeren.

Kl. Sou Hy so een arme ziele willen aennemen / als de mijne is?

Tr. Ja sekerlijck / soo gy sulcks van hem begeert / Psal. 81. 11. verze zy het / dat hy sulcks eenige begeerige ziele soude wengeren. Hier is niet te vresen / dat gelesen wert in het Klaegliedt 4. 4. De kinderen roepen om broot / en daer is niemant die 't haer geeft. Gaet tot Jesum / en hy sal uwe hongerige ziele verzadigen.

Kl. Was ick sijner kinderen een / ick woude oock een deel verwachten.

Tr. Een kint zijt gy / en een deelgenoot der genade Jesu Chrysti. Hebt gy niet de wasdom en sterckte van andere / dat en kan uw kinder-recht niet benemen. Gy weet dat in een groot huysgesin kinderen van verscheyde conditie zijn / groote / kleine / gesunde / siecke / etc. Soo oock in 't huysgesin van de Heere onse Godt: in den Hemel heeft hy die stercke Wziden / qui fruuntur visione, die altoos sijn aengesigt sien / de heylige Engelen: op aerden heeft hy oock kinderen van verscheyde slag / daer heeft hy sijn Mannen / jongelingen / kinderen /

230 Klachte van een bedroefde Ziele,
deren / ja ook Zuyngelingen / die niet als de
mam verdragen konnen : daer heeft hy ge-
fonde en sieke kinderen : sommige welkers
aengesicht is blinckende / en andere wel-
kers gelaet dooz geestelijcke kranckheden
is verdonckert en vervallen.

Kl. Och! soo ick maer van de minste ge-
nade Godes konde versiekert wesen / dat
woude my genoeg zijn.

Tr. Ja dat ware ook in der daet so : Het
heyl van Godts kinderen en hanght niet
aen de groote / maer aen de waerhent van
de genade. De minste Christen is soo wel
een Christen / soo wel met Christo ver-
eenigt / als de meeste. Niet alle Sterren
zijn even groot / maer staen alle aen d'Or-
bis, of Hemelronde. Niet alle leden des
lichaems zijn even groot / maer zijn alle
nochtans op gelijcke wijze met het hoofd
vereenigt: so zijn niet alle Christenen even
sterk / maer nochtans gelijckelijck met den
Hoofde Jesu Christo vereenigt / ja gelijk
de levendige geesten haer so wel verwoegen
in het minste deel des lichaems / een pink /
een teen / &c. om het selve levendig te ma-
ken; en een boom haer sap by set / soo wel
aen her kleynste ruyssen / als aen de groot-
ste tack / soo sal sich oock de kragt der ver-
diensten Jesu soo wel verspreyden tot de
minste Christen als de meeste. Het kleynste
ledeken in Godes huys en sal niet outbre-
ken

ken dat hem heylsacm is. Ja men beuint in den woorde onses Godts dat het herte onses Heeren op een bysondere wijze over die zwacke en sieke kinderliens hangt. In het zuygen der zuygelingen blinckt wyt de wijsheyt onses Godts / als David aenmerkt Psal. 8. 3. En so blijkt in het geestelijke oock sulks wonderbaerlijck / als hy het selfde aen de hemelsche zuygelingen doet. Dat verklaert de Heere by den Propheet Hoseas, aengaende Ephraim; seggende / als Ephraim een kint was leerde ick hem gaen / cap. II. V. I. 3. 4. ik reykte hem voeder toe. Als een Minne de borsten wythaelt / en het kint toe reykt / so verklaert de Heere dat hy aen Ephraim gedaen hadde. Dat is de goet-goetgunstighheyt onses Godts aen de sijne; en gelijk van Joseph, Gen. 40. 21. verhaelt wert / dat hy sijne broederen onderhielt tot de mont der kinderliens en zuygelingliens toe / so heeft dat bysonderlijck in onsen waren Joseph, de Heere Jesus Christus sijn plaetse en toepassing. Ik begonde oock boven alrede te seggen / dat selfs het herte van de Heere onse Godt bysonderlijck op die zwacke zielen geset is. Hanght niet het herte van de lief hebbende en barmhertige moeder meer over het teere zuygelingliens in den wieg / schreyende om de borst / en het sieke kinderliens in sijn kribbeken / als over de oudere kinderen die over hups gaen / en gesont zijn /

232 Klagte van een bedroefde Ziele,
roepende om haer behoefte? salse niet de
ouder en gesonde laten gaen / om het zo-
gend' en sieke kindelken sijn gemakt te doen?
wel dat moederlijke hert / ja meer betoont
de Heere onse Godt oock aen alle sijne
zwache sieke kinderliens: sy zijn het /
over welcke sijn ooghe bysonderlijck ten goe-
de is / en die de eerste zijn in sijne voozorge.

Ja het is te verwonderen hoe veel
werks Godt de Heere van sulke trewi-
ge herten maekt: wy sien 't in 't exempel van
het verlaten Israel / Esai. 66. 12. 13. 14.
Als een Vader met sijn teere kindelken
speelt / dat hy op sijn knie neemt / en dan-
deynt om wat te vernaken / soo belooft
oock de Heere dat hy aen het bedroefde en
neergedrukte Jerusaleem wil doen.

Kl. Was ik alleen zwak en siek / en niet
soo ongelobdig / mijn ongelobe sal my ver-
doenten / en sijner gunste ontwaerdig maken.

Tr. Ongeloope was 'er oock by Thomas,
en nochtans krijgt hy verlos sijne vingeren
in de zijde en wonden Jesu te steken. In
het Heylig Abontmael staet Jesus met
sijne opene zijde / en doozstekene handen en
voeten: byngt oock uwe vingeren daer toe /
op dat gy gelooven mengt: hoorz wat uwe
Saligmaker segt / hy roept u toe / en segt
tot u als eens tot Petrum, wat vreesz gy
klein-gelobdige / Matth. 14. 31.

Kl. Kon ik mijn noot aen Jesus klagen /
wat

wat noot was 't noch: maer ick kan niet
bidden tegen mijne noden / wat raet nu?

Tr. Godt kendet uwe noden / en sal u troos-
ten. De moeder verstaet wat het kindt
wil / als het schreyt in de wiege / al kant het
sijn noot niet klagen / en komt 'et te hulpe.
Men weet oock de begeerte van den bedes-
laer / al is hy stom / en men geeft hem een
aelmoes. Siet de uitkomst van die be-
doefde vrouwe / Matth. 9. 21. 22. niet veele
woorden hoort gy van haer / sy sprak in
haer herte seght de Text / maer Jesus
kende haer begeerte: dat sprakeloos doch
hertelijck versoek vermogt by den Heere; hy
hoorde de woorden hares herten / en ter-
wijl sy hare bevende hant tot de zomen sij-
ner kleederen bragt / siet! een wonderlijcke
kracht ging van hem tot hare genesinge.
Bint gy oock uwen mont als toegesloten /
om tot Jesus te bidden / en uwe hant als
bevende / om sijne kleederen aen te grijpen /
och! sprek in uw herte / en raecht maer
het uiterste des kleets aen / en gy sult oock
uwe hope niet verpelt sien.

Kl. Hoe soude ick door al dat heyl van
mijn ziel bezwaernissen / en soo veel geboes-
lijke tegenspraken durven doorbreken?

Tr. Ja gelijck gy gemelte Vrouwe die
dicke drommen van die verdriingende Scha-
re siet doen / Mar. 5. 27.

Kl. Och! kendet gy de ongedaenheyt van
mijn

234 Klachte van een bedroefde Ziele,
mijn herte / het is soo droog en dorre / niet
anders als een boom die geheel uytge-
gaen is.

Tr. Wagt u wel / ô ziele! u soo geheel
te verwerpen: hoorz uwe Godt spreken / en
denkt tot u gesegt te zijn. Segt niet / (segt
de Heere) ik ben een dorre boom / Esai. 56. 3.
Vindt gy u zwak / Godt sal u stercken / en
werpt de moet nog hope niet wech. Segt
niet ik ben verloren / maer grijpt moet / en
segt ick sal nog sterkte bekomen. De zwac-
ke segge / ik ben een hest / Joël 3. 10. Groent
uwe tack niet als gy wel wenschet / hoorz
wat de Heere segt: hy is 't / segt hy / die den
nederigen boom verheft / ende de drooge
boom bloepende maakt.

Siet gy het Huns Gods / wel daer bloeyen
de Hemelsche beeken / Psalm 87. en bysonder
aen de heylige tafel / wel! daer is dat heylsa-
me bloet / dat uwen dorren wortel besproe-
pende / uwen boom bloepende maken sal:
daer henen / O verlegene ziele! legget u
aen die water-pijpen / en 't sal u wel zijn /
laet uwe zwachtheit u niet af-schrieken /
want hoe gy zwackter zijt / hoe gy de greef-
lijke genees middelen meer van doen hebt /
als een zwack lichaem de spijse / een siecke
de medicamenten / de winstok de muur / en
een teer boortje met houtte lotten / en
een vallend' huns met stutten onderzet
wert. Is u geloove kleyen / wel het sal nog
al

al groote dingen kunnen doen. De tonge
 is een kleyn lidt / maer wat recht 'et niet
 al nyt? Een kleyn toom regeert het paart /
 en een kleyn roer het gantsche Schip / een
 kleyn geloof kan ook al groote mirake-
 len doen. Durst gy de gantsche hant niet
 in Jesu Chrizti schootel steken / wel brenge
 hier het uiterste van uwe spiessse by / en
 raecht daer mede in desen geestelijken ho-
 nig / en wat gelt 'et / uwe ziele sal bekomen /
 en uwe donkere oogen op klaren / als eenes
 Jonathans, 1 Sam. 14. 27.

Kl. Soekte ick my al schoon wat op te ge-
 ven / siet! de mistzoosstighheit mijns herten
 woerpt my terstont al wederom neer: den-
 ke ick aen Godt / en dese heplige Panden /
 mijne ziele maekt misbaer in my / en ver-
 schrickinge grijpt my aen.

Tr. Sy konnen u daer-en-tegen stoffe
 geven tot geestelijcke moedtgrijpinge / siet
 de koningh / die de dis bereydt / wie is
 hy? de vriendelijcke Jesus / in welkers
 lippen is genade / en welkers handen
 druppelt van vettighheit. Siet in den be-
 ginne des Evangelii / daer van Jesu
 Chrizto gebootschapt wert / wat is het
 woort der Engelen tot Maria / tot de
 Berders? 't Is al / en breeft niet / en breeft
 niet / Luc. 1. 10. en 2. 10. Onse Salig-
 maker predikende door sijnen Geest / wat
 heeft hy al vrede-bootschappen aen de tzen-
 rige

236 Klachte van een bedroefde Ziele;
rige herten laten brengen / Esai. 40. 1. en
46. 3. Psal. 29. 11. Esai. 61. 1. betoonende
dat hy is die grote Hogepriester / spreken-
de vrede en zegen over sijn volck. Komende
in de werelt / dropen sijne lippen van salig-
heden in sijne Predicatie / salig / salig / tot
acht malen toe / Matth. 5. Scheppende wyt
de werelt / was 't al vrede / vrede / Joan. 14.
27. Keerende tot de Discipulen na sijn op-
standinge / was 't / wiens sonden gy ver-
geeft / &c. Joan. 20. 23. 't was vergevinge
der sonden. In den dag des oordeels sal de
sententie tot de Schapen zijn / komt gy ge-
zegende: wat sal ick seggen? het gantsche
Euangelium geeft getuygenis van de
goetheyt en vriendelijcheyt onses Heeren:
Wie quam opt tot den Heere Iesum met
een oprechte begeerte / die niet geholpen en
wierdt? Hoe veel vriendelijker vinden wy
selfs den Heere Iesum / als sijne Discipi-
len: Paulus sloeg Elymas met blindtheyt /
Iesus doet de blinde Bartimæus sien. Pe-
trus sloeg Ananias en Saphyra met de doot
dooz sijn woorden / Iesus maect niet sijn
woorden den dooden Lazarum levendig. De
Discipelen verbodē de Sprophœciaensche
vrouwē / Iesus riepsē tot hem / als sijnē beke-
vē / datse haer als een hondē quam najan-
kē / en Hy gaf haer hare begeerte. Alde wer-
ken onses Saligmakers zijn werken van
saligheyt / ten leven / en niet ter doot. En hoe
hy

hy sig ontrent de verlegene zielen wil gedrag-
 gen/blijkt uyt sijne vriendelijke uytſpraeck/
 Matth. 11. 28. Komt alle tot my die belaft
 en beladen zijt / ik ſal u verquicken / en gy
 ſult ruſte vinden voor uwe ziele. Slaet gy
 het oog op de Tafel des Avontmaels / en
 op die panden in deſelbe / wel het is een lief-
 de-tafel / en vriende panden die Jeſus al-
 daer aen de ſijne uitdeelt. Hadt gy oogen
 om te ſien / gy ſaegt daer den vriendelijken
 Jeſus ſtaen al noodigende en roepende /
 Gen. 24. 31. Komt in gy gezegende / wat
 ſtaet gy daer buyten / ik hebbe voeder voor
 uwe ziele : aen de randen van deſe lief de-ta-
 fel ſtaet geſchreven / Cant. 5. 1. Eet en drinkt
 vrienden / etc. dit heb ik voor u bereyt / ſiet
 daer by mijn hert en goede wille tegens u.
 En dan / wat reden hier te breeſen ? is 'er
 in tegendeel geen reden / om niet blijdt-
 ſchap aen deſe H. Panden / en deſen mil-
 den Hymſwaert te denken ?

Kl. De oorſake van breeſe is in my ſelbe :
 Hoe durbe ik geringe tot ſoo een groot en
 heerlijk Koning toegaen ?

Tr. Uwe bymoedigheyt beſtaet in ſijn
 goetheyt / niet in uwe waerde. Siet ! de
 Heere roept u / als wy ſenden / op ſijne roe-
 pinge / en niet uwe verdienſten / hebt gy
 toegang te nemen. De groote Koningh
 reyt u als van den Hemel ſijn Scepter
 toe / en veroorloft u te komen in den
 Binnen-

238 Klachte van een bedroefde Ziele,
Binnen-hof: zijt gy gering / hy wil u
egter verwaerdigen; Ick hoore spreken /
Prov. 9. 1. van een groote Majesteit / on-
der de naem van de opperste wijsheit /
van een koninglijk huys / en feest Ho-
pael / maer als ik sie wie de boden van desen
hemelschen Koning zijn / so binde ik dat
't zijt slegte en geringe lieden: Wie is slegt /
hy keere sig herwaerts (segt de Wijsheit)
hy kome en eete van mijn broot / en drincke
van den wijn die ick gemengt hebbe / v. 4. 5.
Job 5. 27. Hoozet ook dit / O gy slechte!
hoozet dit / en onthoudt 'et voor u.

Kl. Maer wat heb ick om soo een groot
Koningh te presenteeren / 1 Sam. 9. 7. Wat
is 'er in mijne handt / en wat is mijn gabe.

Tr. De Heere en schat onse gaben niet na
hare waerde maer na de genegentheit on-
ses herten: brenge wat gy kont / en 't sal den
Heere welkom zijn. Brenge lammeren
voor den Heerscher der gantscher Werde /
Eesai. 16. 1. Wat is een lammeken voor
den Koning der gantscher Werde? noch-
tans wil hy het niet veragten / als het heit
van een waer Israeelijt wert opgedragen.
De groote Godt laet sich niet soo een ge-
ringe en lilepne gabe genoegen.

Kl. Soo ik een aerdsch Koning verwagt-
te / hoe woude ick bekommert wesen / ont-
hem te ontfangen: nu is het de groote Ko-
ningh des Hemels die ik wagte.

Tr. Hebt gy niet gehoozt dat de Hemel-
sche Koning een goedertierent Koningh is /
doet wat gy kondt en hy wil het sig laten
gevallen; daer zijn Historien van Konin-
gen en groote Personagien / die selfs een
knol of dronk waters van hare onderda-
nen dankbaerlijk hebben aengenomen: ook
weet gy wel / dat het der Koningen wijse
niet en is / van de middelen van eenig byson-
der onderdaen te leven / sy senden selfs ha-
re bagagie en Koninglijcke toerustinghen
voor uyt / na waerde van haer staet.
Doo sal ook uwe goede Godt doen / dat
gy niet hebt / en hy nochtans eyscht / sal hy
u geven / en selfs mede bzingen. Vertrouwt
op sijne goetheyt / en stelt u te vreden.

Kl. Onse Godt is van een verschrickelijcke
Majesteyt / ende dat doet my vresen.

Tr. Een heylige vrese betaemt ons / maer
dat die niet verhindeere onsen dienst aen den
Heere onsen Godt; doet gelosten / en be-
taeltse den Alderhooghsten / alle gy die
rontom hem zijt / laetse dien / die te vree-
sen is / geschencken bzingen die den geest
der Dorsten als druyben affnijdt / die den
Koningen der aerde vreeslijk is / Psalm 76.
12. 13. Daer komt ons Godt te voozen /
onder eenige heerlijcke expressien / en oock
als die vreeselijke Godt / die selfs den Ko-
ningen der aerde verschrickelijck is. Maer
wat? sal dat het Volck Gods affschrieken /

240 Klachte van een bedroefde Ziele,
om haer geschencken tot dien Godt te bren-
gen? neen: brengt geschencken dien / die te
breesen is. Brengtse wel met een breesse
en eerbiedigheyt als tot dien grooten Kon-
ning / maer doek met een bymnoedig-
heyt als tot uwen lief-hebbenden Godt.

Kl. Hoe durst soo een arm schepsel / als de
mensch is / eenige bymnoedigheyt nemen /
om tot dien grooten Godt toe te treden / daer
sels die heerlijkste schepselen / die Praven
en Hertogen van den Hemel / de heylige
Engelen als met beven en beschaemtheyt
voor hem bestaen?

Tr. Treden wy toe in ons selven / wy
mogten breesen / nu schuylen wy agter de
rugge en onder de klederen Jesu Christi /
de Sone en erfgenaem des hemels / mede-
geselle Godts / Godt selve; die heeft ons
dien levendigen weg ten hemel gebaent /
en voor ons verdient / dat wy met bymnoe-
digheyt mogen toe treden / en onse nooden
voor den Heere brengen. Laet ons met bym-
noedigheyt toegaen tot den Chroon der ge-
nade / op dat wy barmhertigheyt mogen
verkrijgen / en genade vinden om geholpen
te werden ter bequamer tijt / Hebr. 4. 16.
Wy mogen in Christo Jesu toe treden tot
Godt / ja met bymnoedigheyt toe treden.
O wonderlijke sake / en onbegrijpelycke
beheffinge voor den armen mensche! als
de oude Leeraer Chrysostomus seyde: Daer
de

de Engelen het aensicht moeten decken /
 daer wert de mensch genodigt om met vry-
 moedigheyt / en als met ongedekten hoof-
 de tot Godt te gaen / sonder dat hy hebbe
 te vreesen vergeefs te sullen komen: neen /
 hy sal barmhertigheyt vinden / en geholpen
 werden ter bequamer tijt. Bedenkt dit / O
 tzeurig herte! en wekt op uw geestelijk ver-
 trouwen in Jesum Christum: siet gy op u
 selven / vrees / maer siet gy op Jesum
 Christum / vertrouwt; Hy is wel een groot /
 maer ook seer vriendelijk / en goedertieren
 Koning. Zijn Chroom is een seer heerlijken
 Chroom / maer ook vol genade ende goeder-
 tierenheyt. Ick hebbe met opmerking
 gelesen / 1 Reg. 10. 19. dat ter zij-
 den van Salomons thron twee leenen wa-
 ren tot sit-plaetsen / en twee Leeuwen ston-
 den by de leenen. Het woort obergeset lee-
 nen / betekent ook handen: het schijnt dat
 die twee leenen gemaectt zijn geweest als
 twee handen / die waren ter ziden van den
 Koninklijken stoel / en schenen als de on-
 derdanen toe te roepen / en te beloven de be-
 hulpelike handt des Konings: dog op dat
 ook een recht ontsag dese vryheyt mochte
 matigen / soo stonden daer twee Leeuwen
 by. Gaet so tot Jesum / tempert uwe vrees
 en vertrouwen onder een / laet u de
 Leeuwen van Godts verschrikelijckheyt
 so niet verbasen / of laet u sijne uitgestokene
 hand

242 Klachte van een bedroefde Ziele,
handen om u goet te doen / wederom en-
courageren en moet geven: leert hier u-
wen Jesum recht kennen / en sondeert in
hem uwe Christelijke vrymoedigheid.

Kl. Hoe durve ick tot Jesum Christum
naderen / ick sondige / tot hem die de Heilig-
heyt selfs is? Wy sal my onreine niet lij-
den / de godtloose zijn hem een groutwel en
de werkers der ongerechtigheyt sullen by
hem niet verkeren / sijne oogen zijn te reyn /
om het quade te verdragen / och ick en sal
hem niet kunnen dienen. Want hoe soude
ick voor sijn aengesichte bestaen?

Tr. 1. Soo gy uwe sonden in 't binnenste
geboelt / en hertelick daer ober kilaegt / Je-
sus sal barmhertig zijn: het is de Leeuw
genoeg / dat sijn partje sig voor haer neder
werpt en soo oock Jesus Christus / die
Leeuw int den Stamme Juda: hy haet
de sonde / als een seer snoot vergift / maer
sietse nochtans niet ontferminge aen / die
tegens haer danck daer toe verboert wer-
den / en daer ober sugten. Wy hebben een
natuerlijcke tegenheyt tegens het vergift /
sien wy een vergiftige padde / spinne / adder /
wy groutwelen daer van / maer neemt /
dat vermant onberhoets eenig sennin hebbe
ingenomen / of een onnosel kint mogte ver-
giftigt zijn / wy erbarmen ons daer ober:
so mede onse Godt / sijne nature groutwelt
van de sonde / als de onse van vergift. Een
Godt

godtbergetent sondaer (wel is waer) is in
 sijne oogen / als een vergiftige padde of slan-
 ge en ook vooz ons / maer gelijk wy met
 medogen een vergiftigde aenschouwen / so
 mede de Heere onse Godt met erbarmin-
 ge / die van den Duyvel als vergeven zijn /
 en daer over kermende / haren toevlucht
 en genesinge tot hem nemen. 2. De Heere
 weet oock wat maeksel dat wy zijn / hy
 kent onse zwachheden en gebreken / en sal
 ons daerom niet verstoten / soo ons herte
 anders met hem is. Wie verwerpt het
 gout om het schuym / de wijn om de moer ?
 etc. Den Ackerman verwerpt den gee-
 len Acker niet / om dat 'er eenige distelen
 en doornen op wassen / hy pluktse uyt / en
 bewaert den Acker. Soo wil Godt oock
 ontrent de sijne doen / hy sal ons niet ver-
 stoten / om die gebreken die hy ons zijn /
 maer onse herten sijnveren / en vooz sijn
 engendoni toebereyden. Bedenckt dat /
 en verders. 3. soo legt het oore aen de deu-
 re van Godts Hums / en lustert na die
 soete stemme van het troostelijck Euan-
 gelium. Siet! dat leert ons het Euan-
 gelium / dat het geene in ons engen selven
 ontbreckt / verbult wert uyt de volheydt
 Jesu Christi / hy heeft kleederen vooz
 onse naeckthept / en gerechtigheydt vooz
 onse misdaden. Maekt daer u gebrecks
 van / bindt gy uwe geestelijcke gebreken /

244 Klachte van een bedroefde Ziele,
gaet tot Iesum om Medicijn / als de siele
tot den Doctor / daer is hulpe genoeg by
hem; ja leert hier / van het hert des wouts/
als het selve vergift heeft ingenomen / het
loopt over bergh en dal / door pzieliende
doornen / en lieffelyke velden / en laet sich
nergens mede ophouden / niet rustende / eer
het tot de Fonteyne komt / sijn medicijn en
behandenisse. Doet het selve: heeft de fon-
de u vergiftigt / loopt henen tot de Heyl-fon-
teyne Israels / en soekt daer uwe genesin-
ge. Laet u nergens mede toeben of ophou-
den / eer gy dat heyl-middel gebonden hebt.
Hebbet gy niet? Iesus heeft alles: verdoe-
men u uwe sonden / daer is weer voorspra-
ke in Iesu wonden; zyt gy schuldig / hier
is de hoorn des Altaers / die u bebeyligen
sal: bindt gy u naect en bloot na de ziel:
berschuyt u onder de slippe Christi / en
segget tot hem / als Ruth tot Boaz: Breyt
uwen vleugel ober my uit / want gy zyt
mijn verloffer: schuyt onder dien purper-
ren mantel / gedoopt in het rode bloet van
Godts Soon. Diet de Heere Iesus reykst
u die toe / een meerder eere als een Mardo-
chai ontfing; hy sag een koninglyk kleet /
hem omgehangen van sijnen wyant / door
de hant Hamans: hier is onse lieffste vriend
die met sijn eygen hant ons het kleedt des
heyls om doet / beter als de beste Calibett
die een koningh op aerden kan dragen.

Kl. Hoe soude ick die gunste van Jesu Christo durven wachten / daer ik hem sooditwils verongelijkt hebbe: ick hebbe niet mijn sonden my dickmaels als een partije tegens hem aengesteld / wat hope en verwachtinge dan voor my?

Tr. Ware Godt geen getrouwer vrient / als wy / ons heyl woude lang wylt zijn / nu toont hy sich goedertieren / in het midden van onse ontzouwigheydt. Hy gaf het Manna wylt den Hemel aen een nimmer-rent Israael / en dronkte haer niet water wylt de rotte. Joseph bereyde de tafel voor sijn onbroederlijke broederen / die hem verhocht / en na Egypten gesonden hadden. So oock onse hemelsche Joseph voor ons / niet tegenstaende onse verongelijkingen aen hem. Simson leed en droeg Delila, onafgesien het leet hem van haer geschiet / en so de Zyndegeen onser ziele. Petrus was het die den Heere Jesum hadde versaecht / en kreeg nochtans de eerste boeschap van sijne opstandinge / ja Judas selvs hadde (als een oudt Leeraer segt) vergevinge gekregen / soo hy voor de Overpriesters tot Jesum ware gegaen / en pardon voor dat schickelijck verract hadde gesocht. Hebt gy misdaden / O ziele! gaet tot Jesum Christum / bekent en beschreyt uwe soute niet de broederen Josephs, en gy sult sekerlijfs vergevinge bekomen / en een deel verkrij-

246 Klachte van een bedroefde Ziele,
gen van sijn Koninglijke gerechten. Laet
het gevoelen uwer sonden wel baren een
diepe ontsteltenisse in uwe ziele/ maer geen
mistrouwen. De verlozen Soon en despe-
reerde niet in sijn quaed / maer seyde / ick
sal opstaen en tot mijnen Vader gaen / etc.
Soo David in die groutwelijcke sonden: hy
seyde / ick heb gesondigt / maer niet / ick ben
verlozen / ick ben verdoemt: hy stont op /
belcet sijne sonde / en kreeg genade. Volgt
hare vooꝝgang / ende de Heere sal met u zijn.

Kl. Maer mijne sonden zijn so groot en
zwaer / ick denke niet / dat 'er soo groot en
mismaeckte ziele in de heele werelt is als
de mijne.

Tr. Soo gy beladen zijt met uwe sonden /
en daer ober vermoent / hoedanig sy zijn /
daer is vergevinge vooꝝ u / want / secht
onsen Saligmaker / sonder eenige uitsou-
deringe / O! alle gy vermoeyde / komt tot
mij / Matth II. 28 / 30.

Kl. Och! hadde ick die rechte vermoent-
hent des herten / dat recht gelineust en be-
laden herte ober mijn sonden! maer dat en
hebbe ick niet / mijn herte is soo hardt en
ongevoelig.

Tr. 1. Doelt gy uw herte so hart / brengh
het in gebeden tot uwen Godt / en roep met
de kerke / Elai. 63. 7. O Heere! waerom
verstoclit gy ons herte? 2. Brengh u te
vozen de Wer uwes Godts / oberlegt daer
hy

by uw sondig bedryf / legt uw hert als
tusschen die twee tafelen / als tusschen twee
eyen steenen / en wat gelt 'er / die ernstige
overdenkinge wil seer nuttig zijn / omdat
herte te verguysen / en in stukken te ma-
len. 3. Bysonderlijck soo weekt dat Dia-
mantisch herte in het Bloed Jesu Christi
wat de waerhent zy van de smeltende dia-
mant in het boeken-bloet / het is hier se-
ker / dat de overdenkinge van de liefde on-
ses Heeren Jesu en bysonder van sijn lij-
den en sterben / seer krachtig is / om de ziele
tot een recht gevoelen en verslagenheyt
over haer sonden te brengen.

Siet hier het recht gebruik van dese hoog-
waardige Maeltijt / daer wy den doot on-
ses Heeren verkondigen / hare conscien-
tuse verrichtinge heeft oock dit aen sich dat
si dese heylige beweginge van droefheyt o-
ver de sonden in de herten der Communi-
canten seer wonderlijck opwekt en voortset.

Kl. Waren mijne sonden gemeen / ick
woude noch hopen / maer eplaes! sy zijn
soo zwaer en grouwelijck / dat my Godt
niet sal willen aenschouwen.

Tr. Gedenckt oock / dat onse Jesus is
een heerlijcke Medicijn / die selfs groote / ja
desperate siekten geneest / onhulpelijcke
teeringe / doodelijcke popelshe en de wal-
gelijcke melaetsheyt der ziele / ja soo licht
als de minste siekte en flaenwte. Siet de
woude-

248 Klachte van een bedroefde Ziele,
wonderen uwes Godts. Begint eens met
Adam, hoe zwaer was sijne overtredinge?
hier was een sonde wellers geene gelijk
was / een sonde sonder voorgaende exem-
pel / een sonde eersten gemeyn / waer door
het grantsche menschelijck geslagte is bedro-
ven en vervallen. Hadde Godt de Heere
geen lust gehad / om de kinderen der men-
schen goet te doen / en soude hy dien eersten
mensch niet by de gevallenen duivelen ge-
doemt hebben? Nu levert hy een byzief
uyt den Hemel / en belovende dat zaed der
groutwe / toont niet een datter by het selve
kragt en balsems genoeg is tot vergevin-
ge. Gedenkt verder aen de eerste werelt / de
Heere meidende dat het gedichtsel des men-
schen so boos was / (een genoegsame reden
om hem tot toorn te doen resolveren) heyt
eben daer aen / ja mengelt daer onder die
belofte van de werelt niet meer niet water
te verdoen / Gen. 8. 21. Daer nevens zyn-
der veele bysondere plaetsen in welke Godt
na een verhael van de groutwelen sijnes
volcks / nederdaelt tot een vertoog van sijne
goedertierentheit / siet Elai. 43. vs. 22. 25.
zijnde voorgestelt de boose wegen van Is-
rael in voorgaende verffen / so komt de Hee-
re verder / en proclameert sijne heerlijcke ver-
gevinge uyt / seggende / ick / ick ben het die
uwe overtredingen uytdelegt. Soo ook Hof.
2. 13. Nogtans niet tegenstaende / (datte
na

namelijck / so van my hebben afgehoereert /
 sal ickse locken / en na haer herre spreken /
 Hier konden toegevoegt werden de exem-
 pelen van groote sondaren / van den Heere
 geardeanneert / David, Manasse, Petrus,
 de Tollenaar, de verlozen Soon, de Sonda-
 resse, Luc. 7. Stelt u dit voor oogen / O
 tzenwige ziele! is uwe sonde groot / en mis-
 trouwat egter niet / isse groot / sy is niet on-
 vergeeslijk / al wasse sonder gelijck / en son-
 der exempel / als Adams sonde / daer was
 hoop: Jesus heeft halfens genoeg / om de
 alder desolacetsie wonden te heelen. Soekt
 hem / gy arm patientken / toont hem uwe
 wonden en blylen en hy wil eere in uwe ge-
 nesinge inleggen. Doet als die heylige Son-
 darsse dede / sy by Jesus komende / daer
 hy in het huys des Pharisens ter maeltijt
 was / beschryvende hare sonden seer bitterlijck /
 en kreeg vergevinge. Komt oock soo tot de
 Heylige Tafel by Jesus / met een klachtig
 hert en tranende oogen / en wat gelt 'et /
 uwe hope en sal niet afgesneden werden.

Kl. Och! ick ben soo ver van Jesus af-
 geweken.

Tr. Deze was de verlozen Soon afge-
 dwaelt van sijn Daders huys / nochtans
 wert de tafel gedeelt / en 't half geslagt als
 hy wederomme keerde. Keert tot uwen
 Hemelichen Vader! O gy afgedwaelde /
 en hy sal u dat geestelijck voedsel niet ont-
 houden.

250 Klachte van een bedroefde Ziele,

Kl. Dat groot en is voor my niet / so een
ontwaerden hondt als ick ben.

Tr. Golt eten de hondelkens van de krum-
melkens / die daer van haers Meesters taf-
fel vallen.

Kl. Wijst my de wech om met Jesus
versoent te werden.

Tr. Gaet tot hem / en in ootmoedigheyt
belept uwe sonden.

Kl. Hy mocht my dooden.

Tr. Neen / hy sal u verschoonen: wijcht
gy van hem / en sondert gy u af van sijne
domantien / hy sal u wel weten te vinden /
daer is geen verbergen voor hem / daerom
gaet liever tot hem / en bid uw's lijfs ge-
na. Ick hebbe eenige notabele Historien
van aerdsche Koningen / die ick u ophalen
moet. Het wert verhaelt in de Engelsche
Historien van Eduwart den Eersten, dat
hy zijnde vertoornit tegens een sijner knech-
ten / die tegens hem verbeurt hadt / en den
selven te paerde narijdende; als hy niet
verder konde ontvluchten / en ootmoede-
lijst op sijn knien viel / biddende lijfs-ge-
na / in plaets van doot-straffe / nog wierde
verschoont / ja zelfs als een gunsteling des
Konings naderhandt aengenomen. Hooft
nog een ander verhael dat wonderlijker is:
Seker Roomsche Keeser hadde gelt gestelt
op het lijf van een misdadige / 't welck hy
soude ontfangen die hem aenbrycht: wat
ge-

geschiet 'er? de misdadige komt selfs /
 brengt hem aen / en bidt genade: de Kerser
 gevallen nemende in dese daet / geeft hem
 niet alleen het leven / maer ook het beloof-
 de aenbrenghers gelt. Indien dese menschen
 die boos waren sulck een barmherticheyt
 hebben kunnen bewijzen tegens die oot-
 maedige Schult-bekenners: wat niet de
 Heere onse Godt / die goede en barmherti-
 ge Koningh / aen die gene / die haer so voor
 hem vernederen sullen? Volgt dese exem-
 pelen: van den Heere kondt gy niet wech-
 bluchten / sijne hant kondt gy niet ontgaen /
 wat dan? gaet tot hem / belijft uwe schuldt /
 bidt om u leven / en lijfs genade; op dat de
 dwyvel u niet en beschuldige en aen klage /
 soo beschuldigt u selven / en Godt sal u by
 spreken / en in genade aennemen.

Kl. Wat sult gy mi seggen van dat schre-
 kelijck oordeel / dat Godt dreygt over het
 misbruyck van sijne Tafel?

Tr. Dat is voor de godtloose onthevli-
 gers / niet voor de zwacke sondaren / Godt
 heeft verschooninge voor de gebreken van
 de zwacke Communicanten; Hooft het
 gebedt des Konings Hiskiaë in opsichte van
 het Pascha: De Koning hadt voor de me-
 nigte / en seyde / de Heere / die goet is / ma-
 ke versoeninge voor dien / die sijn grantsch-
 herte gericht heeft ont Godt den Heere /
 den Godt onser Vaderen te soecken / hoe

252 Klachte van een bedroefde Ziele;
wel niet na de reynigheyt des heylighdoms.
Siet! daer was gebreek / maer wat volgt
er? de Heere hoorde Hizkia, en heelde 't
volck / 2 Chron. 30. 19. 20. doet het selve in
opfigt van het H. Abontmael / legget voor
den Heere uwe aenkelevende zwachheden /
en wagt ook een genadige verschooninge.

Kl. Hoe komt dat over een niet die ver-
schrickelijke exempelen / die wy in andere
boorzvallen sien / van den Toorn Godts /
gedrengt en uytgevoert in saken van min-
der consideratien en belang?

Tr. Haeltse my op / soo gy kondt.

Kl. Wy lesen voor eerst / als Godt de Wet
soude geven / dat onder straffe des doodts /
niet geoorloft was een voet meer te nade-
ren / als hy het bestek stelde / selfs / tot de
beesten toe / Exod. 19. 12. 13. Och wat
heeft hy anders te wachten na de ziele / die
in het naderen tot Godt / in sijn Heyligh
Abontmael haer in de juiste paen der
boorzberedinge so niet en kunnen houden?

Tr. Leert kennen de nature des Euan-
geliums / en gy sult niet meer so twijffelen.
By de Wet dryngementen en bloecken te
hooren is niet breekt / donder en bliem te
bemerken: Maer anders is de gedaente des
Euangeliums: de Wet segt al verbloekt /
verbloekt etc. Deut. 27. en 28. maer
het Euangelium / salig / salig / etc. Nu en
zijn wy niet gekomen tot den brandenden
Berg /

Berg / maer tot Zion / etc. Hebr. 12. 22.

Kl. Wat een schreckelijck oordeel quam 'er
 over de Bethsemiters, kijkende in de Arcke /
 en over den omwafelen Uza, om het aenra-
 ken der selve / als ick dat gedenke / soo heeft
 mijn ziele / en staen my de hayren te berge /
 en ick kan niet nalaten te roepen met den
 heyligen David: Och hoe sal de Arcke des
 Heeren tot my komen! Och hoe sal ick ten
 Avontmael konnen gaen?

Tr. Het exempel van Uza is hier
 gantsch ongelijk: want onse Godt hadde
 by speciale last geboden dat niemant als
 de Priesteren de Arcke soude handelen; 't
 was oock niet geoorloft de Arcke te openen/
 en het manna of de heylige dingen daer
 binnen te sien. Nu heeft de Heere onse
 Godt de heylige panden niet in de Arcke
 besloten / maer openbaer op de Tafel des
 Avontmaets gelegd / en geeft niet alleen
 byzicht om die te sien / maer te handelen /
 ja te nuttigen. Het eenige dat hy eyscht / is
 een eerbiedige toebereydinge: bevljcht u
 daer in wat gy kondt / en verblijdet u in
 dese wytzeydinge der genade Godts.

Kl. Daer waren in den Ouden Testa-
 mente sulke nauwe Wetten van bepalinge
 in die gene / die tot het heylige quamen /
 geen bastaerden / onbesnedene / melaet-
 sche mochten daer naderen / etc. Wel dit
 heeft al sijn Geestelijke beduydinge.

274 Klachte van een bedroefde Ziele;

Tr. 1. Het moet u leeren u zelfs te reynigen van alle besmettinge des vleesches en des geestes / maer ondertusschen moet gy weten / gelijk wy noyt van dese gebreken geheel in dit leven sullen bevrijdt zijn / wy nochtans van Iesus Christus die belofte hebben / dat wy des niet tegenstaende / so wy daer van gevoelen hebben / en dapperlyk tegenstryden / echter daerom niet verwerpelijck sullen zijn. 2. De Wet is seerszick en streng / en weet van geen verschonen / het Euangeli is sacht en lieflijck / en spreekt van vergeven. De Wet seyt / naders niet / Exod. 19. 13. raekt niet / siet niet : het Euangeli / komt / nadert / siet / handelt / proeft / Matth. 11. 28. De Wet seyt / geen blinde / kzeupele offerhanden / etc. maer gabe / reyne : maer het Euangeli laet ook kzeupele blinde tot de koninglijcke Bynolofst noden / Matth. 22. 10.

Kl. Ick binde veel malen de strenge be-
drenghinge tegens de onthepligers der heylige dingen / als Psal. 50. 3. en elders. O gy godtloose / wat neemt gy mijn Verbondt in utwen mondt. Siet / hoe gestreng sig Godt tegens de selve aenstelt.

Tr. Dat raekt de moetwillige onthepligers als gy siet / de godtloose : Maect wat belanght die gene / die Gode in onrechtighendt / hoewel noch met veel zwalgheden dienen / daer van kondt gy sien het laetste

laetste vers van dien selven Psalm / maer
 seyt de Heere / die sijn wech wel aenstelt /
 die sal ick mijn heyl doen sien. Onse Godt
 als te gemoete siende die ontstellende ge-
 dachten van sijne kinderen / ober die vooz-
 gaende harde bedreynginge / daer sy haer
 ook al eenigsmis in schuldig moeten kennen /
 boegt dit vooz haer daer by / op dat sy in
 desen de moet niet en lieten verloren gaen /
 maer haer herten sterkten in de overden-
 kingen van sijne goetheyt.

Kl. Gy hebt mij in veel bezwaernissen
 geleden / ick moet u noch eene salie klagen /
 ick ben soo dickmaels aen die heylige Tafel
 geweest / en hebbe soo weynig vruchts daer
 van genooten / ick vreesse langer die heylige
 middelen te misbruyken.

Tr. 1. Wacht u wel den heyligen Af-
 vaels perck te stellen / hy sal komen tot u-
 we ziele / als het recht tijdig sal zijn. Het
 staet ook aen sijne wijsheyt / te geven soo
 veel het hem beliest: Het wanneer / en wat
 moet gy aen hem laeten blyven. Boaz liet
 niet geheele schoben / maer eenige handt
 vollen nederballen vooz Ruth op datse niet
 soude aflaten / maer het veldt houden /
 ende de Maeners al achter na gaen.
 Joseph gaf ook sijn Broederen niet so veel
 koozn / alsse vooz lange tijt van doen had-
 den / maer vooz de weg / en heel weynigh
 noordrust / op datse geen delay souden ma-

256 Klachte van een bedroefde Ziele,
ken/ maer van noden hebben h' aefstelyck
wederom te keeren/ en Benjamin mede
brenghen. Soo wil Godt de Heere dat wy
oock niet als van sijne hant afhangen;
geeft ons maer weynig ayren/ maer teer-
kost op den weg/ en nootdrift/ dat wy sijn
ordinantien niet souden versmaeden/ maer
des te gereeder zyn/ om weder tot sijn
hroot-huys te gaen/ om spijse te haelen:
hebt gy noch niet dat gy wenscht? latet
bevelen de wijsheit des Heeren/ en wacht
op hem. 2. Licht hebt gy oock al daer gy
over klaegt. De silvere beker is dikwils al
in de salt gestoken/ al hebben wy 't niet
vernomen. De heylige ordonnantien ge-
ben niet altoos terstont hare vrucht/ ge-
lyk het gezaende niet terstont op-schiet/
maer t'sijner tijt. 3. De ziel neemt te mets
het meeste toe/ als sy het minst gevoelt/
gelijck de maeg noyt meer vrucht van de
spijse heeft/ als wanneer de mensch slaapt/
en 't minst gevoelen daer van heeft.

Kl. Ick hebbe uwe redenen niet geheel
sonder vrucht aengehoort/ doch kan noch
qualijk vast setten wat te doen.

Tr. Greet toe met een heylig vertzoutwen
tot uwen Jesum.

Kl. Ach! hoe sou ick durven.

Tr. Doet het op sijn woort.

Kl. Soud' ick hope durven scheppen?

Tr. Och ja! gantschelyk. Ik heb u ge-
segt

seggt van die ellendige vrouwe / Marc. 5. 27.
 sy seyde by haer selfs / mach ick hem aen-
 raken / ick sal genesen zyn. O wonderlijke
 daet! wel vrouwe / waer hadt gy daer
 van eenig gebodt / of belofte / of exempel?
 voozwaer geen van allen was'er / noch-
 tans sy vertrouwde / en wert genesen; Je-
 sus voelde kzych van hem uytgaen / en
 seyde / wie heeft my aengeracket / hy kome
 te voozschijn / niet om hem te belipben /
 maer om sijn geloof te prijsen. Gy hebt /
 O lieve ziel een gebodt / belofte / en exem-
 pel / dat Jesus u in het Avontmael sal
 helpen / gaet dan te vpinwoediger tot hem /
 en uwe komste sal met zegen en heyl ge-
 kroont zyn.

Kl. Sou Jesus in soo een bedorven vat /
 Psal. 31. 13. als mijne ziele is eenige genade
 willen instorten?

Tr. Hy sal uw herte reynigen / en dien He-
 menschen Balsam / en genesende Olie sin-
 nes Heyligen Geestes daer in gieten.

Kl. Sal ick sulckts bestaen / en eenig heyl
 wachten?

Tr. Ja weckt u op / om den Heere en sijn
 genade aen te grijpen.

Kl. Och! hoe woelen daer myn vpan-
 den tegen.

Tr. Godt sal u een Tafel toerechten in
 't gesichte uwer vpannen / Psalm 23. 5.

Kl. Berzgen van zwaarighent zyn als in
 de wege.

Tr.

258 Klachte van een bedroefde Ziele;

Tr. Had gy geloof gy soud ook bergen
konnen versetten / als u Saligmaker leert /
Mat. 17. 20. geloofst en tart die bergen uit
en roept: Waer zyt gy / O berg! Psalm
68. 17. De gelovige ziel is die hinde / sprin-
gende ober die bergen / in 't Hoogliedt.

Kl. Ach! hoe werde ik geslingert en mij-
ne Arke gesolt op de wateren van verder-
bende gedachten.

Tr. Uwe Arke sal sig nog eens setten op
dat liebe Ararath / die blijden Kustberg van
Jesu Christi verdiensten / en het zwevend
duyftken uwer ziele nog eens met zege-te-
kenen keren tot de Arke uwer behoudenijsse.

Kl. Ik ben gantsch moede van suchten.

Tr. Geeft echter de sake niet verlooren /
maer houdt aen te woystelen met den Hee-
re als Jacob, die als sijn heuwe verwoon-
gen was / noch de Engel niet liet gaen /
maer met sijn handen vast hielt; of als die
soldaet / die / als hem de handen waren af-
gekapt / het Schip met de tanden vast
hielt. Rondt gy den Heere niet houden door
gevoelen / houdt hem door geloove.

Kl. Ik woude tot Godt gaen / en hem die-
nen / maer mine gedachten beletten sulcks.

Tr. Doen uwe gedagten u schudden /
als de winden de taerckens en het loof der
boomen doen / na de kracht van Davids
woort / de vertroostinghe Godts sullen we-
der uwe ziele bevestigen en verquicken /
Psalm. 94. 19.

Kl.

Kl. Ach! hoe kome ick tot Jesus / die
noch voeten noch kizachten hebbe?

Tr. Godt ontmoet de sijne op sijne we-
gen / Esai. 64. 5. gaet hen tegen als de
Dader van de verlozen Soon / Luc. 15. 20.
kint gy niet komen / hy sal u halen als Jo-
seph sijn Dader en vzienden deed' / siet / hy
sent sijn wagenen u te gemoet / klimt daer
op / en rijt voorspoedig tot uwen Jesum.

Kl. Sal ick uwen raet volgen? ach! myn
herte worstelt daer so tegen.

Tr. Gy moogt'et niet versumpen / soo
gy uwe ziele wel wilt.

Kl. Wat gestalte sal my nu passen / die
soo ellendig en schuldig ben?

Tr. De gestalte van den verlooren Soon /
die sijn Dader niet voorschreef / maer
wachte wat hy hem schenken wilde / of'er
genade was / of niet : soo gy van Jesus
wijkt / soo zijt gy verlozen / resolveert dan
tot hem te komen / en wacht van sijne be-
palinge / wat hy u schenken wil / seght
Esther 4. 18. kome ick om / so kome ick
om; en met die Melaeltsche / 2 Reg. 7.
&c. Ick verseliere u een beter lot / als gy
u verbeelden kondt.

Kl. Och! mocht ick een weynig sterclite
bekomen / en een droppelken van die beec-
ken der vertroostinghe.

Tr. Dit is alleen de wech daer toe / by
Jesum zijn de woorden des eeuwigen
Lebens.

260 Klagte van een bedroefde Ziele,
lebens. Breyngt alle uwre zwaerigheden tot
hem / en hy salse haest wech nemen: werpt
alle die dwerzplanken in dat water / en sy
sullen haest blot werden. Meent een stuk
houts / soo lang het selfde op de werf leit /
is het seer zwaer / en qualyk te tilken /
maer gewoopen in 't water / kan van een
jongens hant herwaert en derwaert ge-
trocken werden. So is 't niet onse ellen-
den / soo langse op ons eygen herte leggen /
zyn sy seer zwaer / maer gebraecht tot Je-
sum werden seer licht. Het onvermogen
herte / dat in hem selven was als een schuyt-
jen op droog / gesettet ook in dese wateren /
krijgt goede bequaemheydt om blot te
worden / en schein na den Hemel te doen.

Kl. Ik sal my verclocken / en verschoo-
ninge van den Heere verwachten.

Tr. Doet dat / en gy sult u des wel behin-
den: hoort David Psalm 9. 11. Die uwre
Naem / O Heer! kennen / sullen op u ver-
trouwen / om dat gy niet verlaten en hebt
den genen / die u soeken.

Kl. Ik ga / och Jesus helpt my!

Tr. Hy verlangt al na uwre tegenwoor-
digheyt / en wenscht u goet te doen.

Kl. Staet my by met uwre gebeden / als
gy gedaen hebt met uwre raedt.

Tr. Gaet henen in bredde / en Godt doe
sijn Aengesicht over u lichten / Amen.

Samen-spraecck vande noot-
zakelyckheyt des H. Avontmaets

Ten: zy dat gy het Vlees des Soons des Menschēet-
en syn bloet drinket, soo hebt gy geen leuē in u seluen.

De Noodtzakelijckheyd

Des

H. AVONTMAELS

Door G. Udemans.

THEOPHILUS.

Ik ben verwondert / Urbane, mijnen goede vriend / dat gy soo neerstig ter kerke komt / en dat gy evenwel u selven niet begeest tot het gebruik des Avontmaels.

De eerste Uytvlugt.

URBANUS.

Meent gy / ô Theophile, dat daer aen so veel gelegen is / of wy het Avontmael gebruiken / of niet? als wy maer Godt zoeken te dienen met een goede conscientie. Godt is een Geest en daerom wil hy insonderheit gediend zijn in den geest en in der waerheit / Joh. 2. 24.

Theoph. Ach! Urbane, ick ben bedroeft over de ongesoute woorden die gy uytwerpt / die ick van u geensins verwacht en hadde: maer bedenkt eens u selven / liebe vriend / kunnen wy ook Godt wel dienen met een goede conscientie / als wy sijn gebodt en ordonnantie versmaden? of is daer weinig aen gelegen?

Urban. Neen dat en wil ick niet seggen: Want

De Overdenkende 261
Disgenoot.

IS 't al noodfakelick,
Dat elk fig hier toe schik?
En houd de plegtigheden,
Meer uyt gewoonlickheden,
Als wel uyt ware fugt
Tot Godt, en fondens-tugt,
Gelijk men fiet geschieden?
Wat hulp wil God die bieden?
Men doet soo wel sijn zijn,
Daer buyten, als daer in.
Neen Ziel. De Kerk staet open
Voor veel, om in te loopen,
Maer niet den Hemel, daer
Stelt Godt een Evenaer.
Judas kwam zo wel aentreden,
Als Petrus en Johannes deden,
Ter Dis, als bond genoot.
Tweelingen in een schoot,
En nogtans een verloren.
Het kaf wafcht onder 't Koren.
Here! geeft my 't innig merk,
Tot dit noodfaek'lijck werk.

Want ick weet wel soo veel dat wy Godt moeten gehoorzaem zijn / maer ick meene dat de liefde is den bandt der volkoment- hent / Col. 3. 14. En als wy Godt lief- hebben boven al / en onsen naesten als ons selven / dat daer aen hangt de gantsche Wet ende de Prophteten / Matth. 22. 39/40.

Theoph. De woorden die ghy uyt de Schrifsture by brengh / zijn goet; maer 't beslymt endenigt niet dat gy daer uyt trec- ken wilt / gelijck ook meer andere niet u / die daer mede hare consciencie soecken in slaep te wiegen. Maer ick bidde u / overlegt eens in goeder consciencie / wat ellendige misgrepe dat gy begaet: Want die Godt lief heeft / die moet immers sijne geboden / en derhalven ook de H. Sacramenten ge- bryucken die van hem zijn ingestelt / Joh. 14. 15. Joh. 3. 24. Gelijck de Heere Christus seyde tot Iohannes den Dooper: (sprekende vanden H. Doop) Het betaemt ons dat wy alle gerechticheit volbrengen Matt. 3. 15.

Urba. Ja / ick hebbe het tot nog toe ver- staen / dat het Abontmael een middelmati- ge sake is / die men doen of laten mach: Want de Schrifsture seyt Gal. 6. 15. Dat vooz Godt niet en geldt besnijdemisse noch voozhuyt / maer de nieuwe creature.

Theop. My verdriet / Urbane, dat gy de H. Schrifsture soo jammerlijck mis- bryukt / plat tegen haer oogemerck. Want den

den Apostel en wil daer niet seggen / dat het gebruik der Sacramenten eene middelmatige sake is: maer hy handelt tegen de gene die de besnijdenisse nog willen drijven / en daer op roemen / na datse door den doot en opstandinge Christi verbult was: Want na dien tijdt en was sy eygentlijk geen Sacramenten meer / alhoewel nochtans dat oude teken voor eenen sekeren tijt mogte onderhouden worden / en dat alleen om de zwacke Joden wat te gemoet te komen / die de Wet der Ceremonien so haest niet en konden vergeten / Act. 16. 3. De plaetse en dient dan gantsch niet tot uw boornemen. Maer lieve / segt my eens / is den Doop een middelmatige sake?

Urba. Neen hy trouwen / want een pegelijck moet bekennen dat den Doop is het veldt-teken van het Christendom / gelijk Christus seyt: Gaet henen / leert alle volken / hen doopende in den Name des Vaders / des Soons / en des H. Geests / Matt. 18. 10. Daerom dunckt het my dat het met den Doop in dit stuk wat anders gelegen is / als met het Avontmael.

Theop. Ick weet wel / Urbane, dat veele menschen in dat gevoelen steeken / maer het en is niet wonder / dat die gene die haer engen vernuft meer gelooven als de Schrijfture / den eenen misflagh doen op den anderen. Want segt my doch eens /

eens / om wat reden dat gy het **H. Abontmael** minder agt / of soo nootsakelijk niet erkent als den **Doop**? want so wy letten op den **Wurtheur** / sy zijn beyde ingestelt van **Jesu Christo** den **Sone Gods** / dien wy alle te samen moeten gehoozsaem zijn / op de straffe van den bloek / Deut. 18. 19. So wy letten op de belofte / die en is niet minder by 't **H. Abontmael** als by den **H. Doop**. Want gelijk de **Doop** is een teken van onse inlijvinge in de **Christelijke kerk** / daer beneben een zegel en pant van de vergevinge der sonden dooz't bloet **Christi** / en van de wedergeboorte van den **H. Geest**: also is ook het **H. Abontmael** een pant en zegel van het **Geestelike boedsel** en versterkinge onser zielen / in de salige gemeenschap **Jesu Christi** ten eeuwigen leven / Actor. 2. 21. Tit. 3. 7. Want het broodt dat wy breken / is de gemeenschap des **Lichaems Christi** / en den drink-beker der dancksegginge / is de gemeenschap sijns **Bloets** / sonder welke gemeenschap wy niet en kunnen salig worden / I Cor. 10. 16. Joh. 6. 53 / 54 / 55 / 56. Soo wy letten op het bevel / wy hebben van het **H. Abontmael** soo wel een uitgedrukt gebodt **Jesu Christi** / als van den **H. Doop** / Mat. 26. 26. 27. Want **Christus** seyt: doet dat tot mynder gedagtenisse / Luc. 22. 19. Outhout dit van booz eenen vasten regel / Urbane, dat
al

al dat Christus ons gebiedt / noodzakelijck
moet gedaen worden / en geliijc eertijts de
gene die besneden waren / schuldig waren
de gantsche Wet te houden / Gal. 5.3. Al-
soo ook nu / de geene die gedoopt zyn / zyn
schuldig te onderhouden al 't gene / dat
Christus geboden heeft / Matt. 28. 19. en
derhalven ook het H. Avontmael / dat hy
tot sijn gedachtenisse / en als sijn Testa-
ment heeft ingestelt: Wel verstaende de
gene die volwassen zyn / en haer selven be-
proeven können.

De tweede Uytvlugt.

Urba. Ik bekenne wel Theophile, dat
hy niet qualijk en doet / die hem selven
daer toe voegt met een goede consciencie:
Maer daer gaender veel die daerom niet
een hant te beter en zyn / en die na myn oordeel
veel liever mochten van daer blijven.

Theop. Die onwaerdelijck eet en drinkt /
die eet en drinkt hem selven een oordeel /
1 Cor. 11. 29. Het misbruyck van sommig-
ge en neemt het recht gebuyck van eene sa-
ke niet wech: Of anders moesten wy oorde-
den H. Doop nalaten / want die wort im-
mers soo veel misbruyckt als het H. A-
vontmael. Laet ons dan Godts gebodt
volgen / sonder naer nemant om te sien /
want elck sal sijn pack dragen / Gal. 6. 5.

Urba-

Urba. Maer seyt de Schryft niet: dat een wepnig zuurdeessem / het geheele deeg zuer maect / dat is / (na dat ick het versta) dat de goede door de quade besmet worden?

Theop. 't Is waer / Urbane, dat de Schryfture somtijdts die gelijckenisse gebruykt / 1 Cor. 5.6 . Gal. 5.9. Maer niet tot sulken eynde / als gy dat verstaet / dat de onnossele souden besmet worden door de sonde van anderen / als sy daer over sughen en jammeren / want alle de geene / die daer treuren en suchten ober de sonden die in de gemeynten geschieden / die zijn van Godt getekent aen haer voorhoofd / alsoo dat sy niet de quade niet en sullen vergaen / Ezech. 9.4. Soo en wil dan de H. Schryfture anders niet seggen met die gelijckenisse dan dat de quade exempelen / soo in leere als in leven / als sy niet bestraft en worden / zijn als enen zuurdeessem / die hemmelijk door dzingt om meer andere te besmetten / te weten de gene die de sonden boeden en nabolgen / of immers daer ober niet suchten / of niet pogen te verhinderen / elck na de gelegentheynt van sijne beroeping: maer daer upt en volgt niet dat de goede door de quade besmet worden / 't zy dat sy de sonden toestaen of niet. Want dat sonde strijden tegen de gerechtighendt Godts / dewelcke dat mede brenghet / dat de ziele die daer sondigt / sal den doodt ster-

sterben / Ezech. 1. 8. Soo moesten oolt de
 elft Apostelen besmet zijn dooz de sonden van
 Judas Iscarioth, ende de geloovige binnen
 Jerusalem dooz de sonde van Ananias en
 Saphyra. Boven dien als wy niet een op-
 recht hert in de gemeente Godts komen /
 soo komen wy tot de gemeenschap van den
 Vader / Sone en H. Geest / 1 Joh. 1. 3. Die
 nu de Sacramenten misbruyken niet een
 gebeynst en valsch herte / gelijk Simon de
 Cobenaer / die en hebben nog deel / nog lot
 in dit woordt Actor. 8. 21. En daerom
 hebben wy eigentlijck geen gemeenschap
 met haer / niet meer als een levendig lidt
 met een houten been heeft / dat tot het
 lichaem niet en behoort. En behoort ook te
 denken / Urbane, dat wy dooz den Doop
 soo veel gemeenschap krijgen met het li-
 chaem der Kerke / als dooz het H. Avont-
 mael / gelijk den H. Apostel segt / 1 Cor.
 12. 13. Dat wy alle in eenen Geest tot een
 lichaem gedoopt zijn / en dat wy alle eenen
 drank gedronken hebben tot eenen geest.
 Wat dinkt u nu / sullen daerom de gene /
 die haren Doop wel beleven / moeten ont-
 gelden de sonden van de gene die haren
 Doop onteeren en metter daet verlooch-
 nen? Neen sy boozwaer : want elk sal sijn
 pak dragen / als te voren gesegt is ; daer-
 om staet ook aen te merken dat Paulus
 de gemeenschap der Kerke niet bozder er-
 trekt dan tot de gene die eenen geest ont-
 fangen hebben.

De derde uytvlugt.

Urba. Maer ick hoorze als men in de Gemeente is / dat men niet een eenigen vinger mach in de asche steken / of men wordt terstondt daer ober aengesproken by de Predicanten en Ouderlingen.

Theoph. De straffe is niet te vreesen den geenen die goet doen / maer die quaet doen: doet wel / soo sult gy prijs van haer hebben / Rom. 13. 3. Maer soo gy doet dat quaet is / soo moet gy Godt daer vooz danken / dat daer nemandt is die de wagt houdt ober uwe ziele / Heb. 13. 17. David was een koningh / maer hy rekent dat vooz een groot geluck / en als een balsam op sijn hooft / als hy van vrome lieden vermaent en bestraft wierde / Psalm 141. 5.

De vierde uytvlucht.

Urba. Maer / lieve Theophile, ick moet u mijn herte utklagen / overmits ick u houde vooz mijnen ouden getrouwen vrient: gy weet wel hoe dat mijne vrienden meest al gesint zijn / insonderheyt myn Vader: ick vreesse dat hy het qualijck soude nemen indien ick my tot de Gemeente begave.

Theoph. Men moet Godt meer gehoorsam zyn dan de menschen / Act. 5. 29. Want de Heere Christus segt: Die Vader of Moeder / suster of broeder liever heeft dan my / die is mijns niet weerdig Matth. 10. 37.

Urba. Ick merke wel / Theophile, dat men

menschelijke wyluchten tegen Gods overdommantien niet gelden: maer lieve segt my nu met eenen/ hoe dat ik het Avontmael recht soude mogen gebruiken tot mijner zielen saligheyt?

Theop. Ik wil dat geerne doen/ als ik maer uwe ziele daer mede sichten mag. Dooz eerst soo dient gy wel te verstaen wat gy doen moet vooz het gebruik des H. Avontmaels: Daer na wat gy doen moet onder de actie/ of onder het gebruik. Ten derden/ als gy dat gebruikt hebt.

Urba. Wat moet ik doen vooz't gebruik?

Theop. Gy moet u selven recht beproeven/ na de vermaninge Pauli, 1 Cor. 11. 28. Dese beproevinge bestaet in drie stuccken. Ten eersten moet gy u selven onderzoeken of gy een grondige kennisse en een hertelijck berouw hebt van uwe sonden: Ten tweeden/ of gy een oprecht geloove hebt aen Iesum Christum. Ten derden/ of gy eene oprechte liefde hebt tot Godt en uwen even-naesten/ 1 Cor. 13. 12.

Urba. Maer waer int kan ick weten of mijn berouw oprecht is of niet?

Theop. Indien gy de teekenen in u gevoelt/ die Paulus stelt/ 2 Cor. 7. 11. Te weten/ neersigheyt om de voorgleden sondente laten/ ontschuldige/ dat is/ dat wy onse consciencie soecken te ontlasten vooz Godt en menschen/ niet met verschooninge der sonden/ maer met een eenvoudige en

waerachtige belijdenisse van de grantsche
geleentheit der selver: Verontweerdinge /
dat is / een ongeveynsde versoepinge der
sonde: Dzeese / dat is / een kinderlijck ont-
sag vooz de granschap Godts: Begeerte /
dat is / een hertelijck verlangen na de gena-
de Godts in Christo / ende de blijdschap
des H. Geests: Operigheyt / dat is / nieu-
we waekerheyt in alle oeffeningen der
Godtsaligheyt; Wzake / dat is / kasti-
dunge en onderwerpinge onses lichaems / doo-
waken / vasten en bidden. In somma / in-
dien gy geboelt eene Goddelijcke dzoefheyt /
die in u werkt een onberouwelijcke bekee-
ringe tot zaligheyt / 2 Cor. 7. 10.

Urba. Het ware goet dat ik en alle men-
schen sulken berouw hadden / maer wat
raet om daer toe te komen / vermits onse
herten van nature sorgeloos zijn?

Theop. Dooz eerst moet gy de wet Gods
namentlijck de Tien Geboden wel leeren
verstaen / om te weten wat gebreken dat
in elk Gebodt verboden zijn / soo inwendig
als uytwendig: en wederom wat deugden
dat daer geboden worden / Psal. 119. 6. 11.
Daer na moet gy u selven in desen spiegel
gaen bemerkken / dat is / u selven daer tegen
gaen overleggen van jongs op / gelijk Da-
vid dede / Psal. 51. 7. So en sult gy niet al-
leen behinden / dat gy in sonden zijt outfat-
gen ende gebozen: maer oock dat gy niet
uwe dadelijcke sonden / gedagten / woorden
en

en werken / seer jammerlijk hebt misdaen
tegen de liefde Godts / en des Naesten /
Psal. 51. 6.

Daeromme moet gy ook insonderheyt
letten op de sonden daer uw vlees meest toe
genegen is / en daer toe dat gy de meeste oc-
casien en aenlokingē hebt / Prov. 4. 23. 24.
Want de eene mensche is tot de eene son-
de meer genegen als tot de andere. Daer
zijn oock in elck bysonder ampt eenige by-
sondere vergrijpingen / die een peder na sij-
ne gelegentheyt moet ondersoeken en ver-
mijden / als Overigheden / Predicanten /
Diaconen / Schoolmeesters / Waaplieden /
Ambachtslieden / etc. 1 Cor. 7. 17. Als gy
nu uwe sonden ondersocht hebt / soo moet
gy gaen bedenken wat straffe dat gy daer
mede verdient hebt / na ziel en lichaem /
tijdelijke en eeuwige / Deut. 27. 27.
Dan moet gy met een gebroken herte
uwe elende voor Godt gaen bekennen / gy
moet u selven beschuldigen en overtuygen
voor sijn Dierschaer dat gy de snootste zyt
van alle sondaren / hem biddende dat hy uwe
sonden vergeve door Iesum Christum /
Psal. 3. 5. Want als wy ons selven so oor-
deelen / soo en sullen wy van Godt niet ge-
oordeelt worden / 1 Cor. 11. 13.

Urba. Maer waer uyt kan ik weten of
mijn geloove oprecht is of niet / insonder-
heyt als ik soo veel twijffelingen in mijn
herte gevoele / dat ick de genade Godts

my selven qualijck kan toe epgenent.

Theop. Dooz eerst moet gy verstaen/ dat een oprecht geloobe wel kan zyn een zwak geloobe. Daaromme en moet gy de moet niet verlooren geben/ al voelt gy eenige zwachheden/ maer gy moet daer tegen strijden met vperige gebeden. Nochtans hoe zwack dat het geloobe is/so kan het mit dese tekenen bekent worden/ nammelijck so gy treurt over uwe zwachheden/Mar. 9. 24. Doo gy verlangt naer de gerechticheydt Christi/ ende de vergevinge der sonden/ Mat. 5. 6. So gy van herten gedurig daer om biddet/ Phil. 3. 14. Syndelijck/ indien daer geen valsheyt en steeckt in u herte/ Luc. 17. 1. Want dooz 't geloobe wort het herte gereynigt/ Act. 15. 9. En 't is altyt werckachtig tot vruchten der Godts saligheyt/ alhoewel het op eenen tijt vperger is dan op den anderen/ Gal. 5. 6.

Urba. Maer wat middelen moet ik gebruiken om in 't geloobe versterckt te worden?

Theop. Gy moet de beloften Godts in Christo Jesu wel-leeren verstaen/ die ons geopenbaert zijn dooz 't N. Evangelium/ 2 Cor. 1. 20. Daer van de twaelf Artijckelen des Geloofs een kort begriip zijn; gy moet alle dagen in uwe consciencie wel overleggen/ of gy toeneemt in de trappen van de saligheyt/ die wy hebben/ Matth. 5. Gy moet ook neerstig zijn in alle oeffeninge

ge der Godtsaligheyt / in 't openbaer en in
t bysonder / Act. 2. 42.

Urba. Waer uyt kan ick weten / of ick
Godt recht lief hebbe en mijnen Naesten ?

Theop. Dat kondt gy daer uyt weten /
soo gy lust hebt om in Godts geboden te
wandelen / Rom. 7. 21. 22. Soo gy Godt
ontsiet te vergrammen met uwe sonden / of
soo gy poogt straks met hem te versoenen
indien gy hem vergramt hebt / Psalm 119.
11. So gy vermaek hebt in Godtsalig-
heyt / Psal. 119. 63. Soo gy wenscht liever
van hier te verhuysen om by Godt te gaen
wonen / 2 Cor. 5. 8. Doorts / de teekenen
van de liefde des naesten staen / Mat. 5. 44.
Joan. 15. 12. Daer van is dit de somma /
dat wy niemant en moeten quaet wen-
schen of doen / met gedachten / woorden
ofte wercken: dat wy oock quaet konnen
verdragen sonder wraeckgierigheyt of bit-
terheyt in ons herte te laten wortelen / dat
wy oock moeten bereyt zijn alle menschen
goet te doen / al waren 't oock onse meeste
vrienden.

Urba. Dat is al wat zwaer om te doen /
wat raet is daer toe / lieve Theophile ?

Theop. Hier moet gy wederom voor ogen
nemen de Wet Godts / en denken hoe scherp
dat u de liefde bevolen is. Daerom moet
gy niet sien op de waerdigheyt of onwaer-
digheyt van uwen eben-naesten / maer al-
leen op Godts gebodt / en sijn exempel /

want hy is ook lankmoedig over de God-
lofen / en hy doet veelc weldaden aen de on-
dankbare. Willen wy dan sijn kinderen
zijn / so moets wy hem nabolgen / Mat. 5. 45.

Wat men moet doen onder de Actie.

Urba. Nu versta ick / wat ick vooz het **A-**
bontmael doen moet: wat moet ik nu doen /
dewijle de Actie duert van 't **A**bontmael?

Theop. Gy moet dat doen tot **Ch**risti ge-
dachtenisse / dat is / gy moet daer dooz den
doot **Ch**risti verkondigen tot dat hy komt /
I Cor. 11. 26. 29. Daerom moet gy vooz al
goet verstant hebben van dit hoogwoerdigh
Sacrament / om 't lichaem des **H**eerens
wel te onderscheyden: gy moet daer komen
met een ootmoedig / aendachtig en verfla-
gen herte: gy moet uwe oogen en sinnen af-
trecken van de menschen en alle mensche-
lijke dingen / en uwe herte na den **H**emel op-
heffen / om wel te bedenken dat het broodt
dat wy brecen is de gemeenschap des **L**i-
chaems **Ch**risti / ende de dzinckbeker die wy
dzincken / de gemeenschap van sijn bloedt /
dat hy eens vergoten heeft om onsent wille
aen den stamme des krus: daer toe moet
u doock helpen 't gene dat onder de **A**ctie
wt de **H.** **S**chrijtuere wort voozgelesen.
Ten lesten / gy moet hier dooz gebzacht
worden om te verlangen na den nieuwen
most / Mat. 26. 29. **E**n die salige **M**aeltijt
die **A**braham, **I**saac en **J**acob met alle **U**yt-
verkozene genieten boven in den **H**emel /
Matth. 8. 11. Wat

Wat men moet doen na de Actie.

Urba. Wat moet ik na de Actie doen?

Theop. Gy moet Godt vooz sijne welda-
den danken: gelijk Chzistus dede met sijne
Apostelen / als hy dit Sacrament aldaer
eerst hadde ingestelt / Mat. 26. 30. Daerom
dat het ook van de oude Leeraers dikwils
genoemt wort Eucharistia, dat is / Dank-
segginge. Dese danksegginge en bestaet
niet alleen in vyerige gebeden en loffangen/
maer ook in milde aelmoeffen aen den ar-
men / in neerstige oeffeninge der Godtsalig-
heydt en waernemen van ons bysonder
ampt en beroeping / Hebr. 13. 16. In som-
ma / in de vernieuwinge van ons gantsch
gelobe en leven: daerom en moeten wy niet
alleen dien dag / maer voozts alle dagen on-
ses levens daer aen gedenken / wat wy daer
ontfangen hebben / en wat wy aen Godt
tot dankbaerheyt beloofd hebben.

Urba. Maer lieve Theophile, wie is hier
toe bequaem om dit alles te doen?

Theop. Wy moecen van herten daer na
pogen / en voozts Godt bidden en vertrou-
wen met Hizkia, 2 Par. 18. 19. Verskert
zijnde / dat de Heere die goedig is / onse
zwalheden sal versoeten en genadelijk ver-
geven / te weten / vooz alle die haer herte
geschick hebben om te soecken den Godt
harer Vaderen / al is 't niet na de synber-
hent des Heyligdoms: want dan wil God
onser verschoonen / gelijcken Vader sijnen

Done verschoont die hem dient / Mal. 3. 17.
 Urba. Ik dankte u / Theophile, voor uw
 goed onderwijs: de Heere geve dat het ter
 dege op mijn herte mach werken tot mijn
 uer zielen saligheyt / Amen.

Belydenisse des Geloofs,

Voor die haer tot des HEEREN Heylig
 Avontmael willen begeven,
 door G. Udemans.

De eerste Vrage.

Wat redenen bewegen u om u selven
 tot het H. Avontmael te begeven?

Ant. Ten eersten om dat Christus onsen
 Heere my ende allen gelovigen dat bevolen/
 ende tot een Testament nagelaten heeft /
 Luc. 22. 20. Ten anderen / op dat ik daer
 door in den geloove, ende de salige gemeen-
 schap Christi soude versterkt werden: want
 het broot dat wy bresken is de gemeenschap
 des Lichaems Christi / 1 Cor. 10. 16. Ten
 derden / om dat ik daer mede soude belij-
 derisse doen van mijn gelobe voor de men-
 schen / het welk ik doen moet / wil ick an-
 ders van Christo beleden zijn / en saligh
 werden / Mat. 10. 32. 33. Rom. 10. 10.

2 Vr. Hoe moet een Christen gestelt zijn /
 als hy hem selven begeven wil tot het H.
 Avontmael?

Ant. Hy moet hem selven beproeben na
 de leere Pauli / 1 Cor. 11. 28.

3. Vr. Waer in bestaet dese beproebinge?

Ant.:

Ant. In drie stucken: Eerst moeten wy ons beproeben of wy recht vernedert zijn door het geboelen van onse ellendigheyt / Apoc. 3. 17. Ten anderen / of wy een oprecht geloobe hebben van onse verlossinge / 2 Cor. 13. 5. Ten derden / of wy ook van herten gesint zijn om Godt te bewijfen een oprechte dankbaerheyt / Rom. 12.

Van onse Elendigheyt.

4. Vr. Waer in bestaet de Elendigheyt?

Ant. In de sonden / en in de straffe der sonden / Rom. 3. 23.

5. Vr. Hoe veel soorten van sonden zijner?

Ant. Insonderheyt twee: Eerst de Erfsonde / daer inne dat wy al t'samen ontfangen en geboren zijn / Psal. 51. 7. Daer naer de dadelijke sonden / die wy doen met gedagten / woorden en werken / tegen de Wet Godts / Rom. 1. 29.

6. Vr. Maer zijn wy soo verdorven dat wy van ons selven onnut zijn tot eenigen goede / en geneuyt tot allen quade?

Ant. Ja wy / ten zy dat wy door den Geest Godts wedergeboren worden / Gen. 8. 21. Rom. 8. 16. 2 Cor. 3. 5.

7. Vr. Wat straffe verdienen wy met de sonde?

Ant. Den bloek des wets / dat is / alle tijdelijke plagen: daer na ds eeuwige verdoemenisse / Deut. 27. 26. Rom. 6. 23.

8. Vr. Hoe zijn wy in dese ellendigheyt geraecht?

Ant. Niet dooz de Scheppinge / want Godt heeft ons goet en na sijn Ebenbeeld geschapen / dat is / in ware gerechtigheyt en heyligheyt / Gen. 1. 27. Ephes. 4. 24. Maer dooz den val en ongehoorzamigheyt van Adam en Eva / in de welke dat alle menschen gesondigt hebben. Rom. 5. 12.

Van onse Verlossinge.

9. Vr. Waer inne bestaet nu de bezoevinge des geloofs?

Ant. Eerst / of ik Godt recht kerne / en sijnen Sone dien hy gefonden heeft / Ioh. 17. 3. Ten anderen / of ik mijn bezouwen op hem alleen stelle in leven en in sterven / Heb. 3. 6.

10. Vr. Waer int kerne wy Godt te rechte / en sijnen Sone Jesum Christum?

Ant. Int den H. Evangelio: waer van de twaelf Artijckelen een kort begriip zijn.

11. Vr. Kunt gy dese twaelf Artijckelen van huyten?

Ant. Ja ick: Ik geloove in Godt / etc.

12. Vr. Hoe werden dese twaelf Artijckelen gedeelt?

Ant. In drie stucken: Het eerste handelt van Godt den Vader en onse Scheppinge: Het tweede / van Godt den Sone en onse verlossinge. Het derde / van Godt den H. Geest en onse heyligmakinge.

13. Vr. Ken gesien dat'er maer een eenig Goddelijck wesen is / Deut. 6. 4. Waerom me n'emet gy dan den Vader / den Sone en den H. Geest? 1 Cor. 8. 6.

Ant.

Ant. Om dat hem Godt also in sijn woort
geopenbaert heeft / dat dese drie onder-
scheidene Personen de eenige / eeuwige en
waerachtige Godt zijn / Matth. 28. 12.
1 Joh. 5. 7.

14. Vr. Verklaert my wat nader wat
gy gelooft van Godt den Vader en onse
scheppinge?

Ant. Dat de eeuwige Vader onses Hee-
ren Jesu die Hemel / Aerde en Zee / met al
dat daer in is / uit niet geschapen heeft /
Act. 4. 24. En nog door sijne voozstienighent
onderhoud en regeert / Joh. 5. 17. Om sijns
Soons Christi wille / mijn Godt en mijn
Vader is: die my kan en wil versorgen van
alle goet / en bewaren vooz alle quaet /
Joh. 20. 17.

15. Vr. Wat gelooft gy van de 1 Per-
soon Christi?

Ant. Dat hy waerachtig een onsterffelijk
Godt is / en blijft / hebbende een Wesen
met den Vader / Rom. 9. 5. Joh. 10. 10. Dat
hy ook de ware menschelijke nature uit
den zaden Davids / dat is / der Maget Ma-
ria / door de werkinge des H. Geestes heeft
aengenomen / Phil. 4. 7. ons / sijnen broe-
deren in allen gelijck / uitgenomen de son-
de / Hebr. 4. 15. En voozwaert onse Mid-
delaer moesie die twee naturen hebben in
een persoon / want sonder de menschelijke
nature en hadde hy vooz ons niet konnen
steruen: sonder de Goddelijke nature en
hadt

hadt hy de doot niet konnen overwinnen.

16. Vr. Wat gelooft gy van sijn Auyt/
dat is / onse Verlossinge?

Ant. Dat hy alleen onsen Jesus / dat is /
Saligmaker is / en onsen Christus / Act.
4. 12. dat is / die van de Vader met de vol-
hent des H. Geestes gesalft is tot onser
oppersten Propheet / Priester en Koning /
Luc. 4. 18.

17. Vr. Maer wat heeft Christus al ge-
daen en geleden om ons te verlossen?

Ant. Hy heeft den gantschen tijt sijns le-
vens op der aerden / maer insonderhent aen
het eynde / beyde aen lijf en ziele / vooz ons
geleden den toorn Gods tegen onse son-
den / en alle gehoorzaemheyt der Wet vol-
bracht / Rom. 8. 3. En heeft hem selven
vernedert tot den doot des kruyces en tot
den angst der hellen (in het hof en aen 't
kruyce) Phil. 2. 8. Om ons also van den
bloekt des Wets en de pijn der helle te ver-
lossen / Gal. 3. 13. Daer na is hy heerlijck
verresen ten derden dage / als overwinner
van de sonde / doot en duyvel / 1 Cor. 15. 4.
Hy is niet sijne menschhent opgebaren ten
Hemel / om vooz ons te bidden / Rom. 8.
34. Hy sit nu ter regterhant des Vaders /
als het Hooft van sijn Gemeente / Ephes.
1. 22. En hy sal te sijner tijt komen om te
oordeelen de levende ende de doode. Dat
is / alle menschen / Act. 10. 42.

18. Vr. Wat gelooft gy van den H.
Geest /

Geest / en sijn werk der heyligmakinge?

Ant. Van sijn Persoon geloof ick dat hy waerachtig Godt is met den Vader en den Sone / Act. 5. 4. 32. Van sijn Ampt geloove ick dat hy my en alle kinderen Gods geschonken wort om ons te heyligen / dat is / te weder baren aen ons verstant en wille / Gal. 3. 5. Joh. 3. 5. Om ons door een oprecht geloove deelachtig te maken aen Christus en alle sijne gaven / om ons te troosten / en in der eeuwigheyt by ons te blijven / 1 Cor. 12. 13. Joh. 14. 16.

20. Vr. Waer aen kent men van bunten de rechte Gemeente Christi?

Ant. Men de sijnbere Predicatie van de Apostolische Leere / ende de sijnbere bedieninge der Sacramenten.

21. Vr. Wat schatten heeft Christus aen sijn Gemeente geschonken?

Ant. Insonderheyt vier / te weten / een salige gemeenschap met Christo en met alle geloovige / 1 Joh. 1. 7. De genadige vergevinge van alle onse sonden door sijnen bloede / Rom. 3. 25. En salige verrijfswisse van onse sterffelijke lichamen / en t eeuwighe leven.

22. Vr. Maer waer blijven onse zielen na dit leven?

Ant. De zielen van de gelovige komen van stonden aen by Christus haer Hoofst / scheidende upt den aertsehen Tabernakel / in de hemelsche wooninge / 2 Cor. 5. 1.

Maer:

Maer de zielen van de ongelobige worden stralig geworpen in de helsche gebanknisse / als blijkt aen den rijken Drek / Luc. 16. 23. De ongehoorzame geesten van de eerste werelt / en de Sodomiten / 1 Petr. 19. Judas v. 7. 23. Vr. Welke is de boozmaecste vrucht van ons geloobe ?

Ant. Dat wy in Chzisto booz Godt rechtveerdig zijn / Rom. 5. 1. (Sonder eenige onse verdiensten) en erfgenamen des eeuwigen levens / Rom. 3. 14. 1 Petr. 1. 19.

24 Vr. Van waer komt dit geloobe ?

Ant. Van den H. Geest / die 't selve in onse herten werkt / Ephes. 2. 8. Dooz de Predicatie des H. Euangeliums / Rom. 10. 17. En sterkt dat selve dooz 't gebryuk der H. Sacramenten / Rom. 4. 11.

25. Vra. Wat zijn de Sacramenten ?

Ant. Het zijn heylige en sichtbare waertekenen en zegelen van Godt ingeset / om ons daer dooz te verskeren de vergevinge der sonden / en het eeuwige leven. Gen. 17. 11. 1 Cor. 11. 23. Dooz de eenige offerhande Chzisti / en ook om ons te vernamen tot rechte dankbaerheyt.

26. Vr. Hoe veel Sacramentē heeft Chzistus in den Nieuwen Testamente ingeset ?

Ant. Twee: den H. Doop / en het H. Abontmael.

27. Vr. Wat moet men insonderheyt in de Sacramenten aenmerken ?

Ant. Eerst 't uytwendige teken; daer na
de

de beloften die daer dooz beduyt en verze-
gelt worden.

28. Vr. Wat is het teeken in den Doop?

Ant. Vlaer water.

Vr. Wat is de belofte?

Ant. Dat ik soo seker gewasschen ben in
Chrysti bloet van alle mijne sonden / Act.
22. 16. en dooz sijnen H. Geest weder ge-
bozen tot een nieuwen leven / Tit. 3. 5. als ik
met dit water gewasschen ben.

30. Vr. Mach men ook de jonge kinde-
ren doopen?

Ant. Ja: Want sy zijn oock in het Ver-
bondt en Gemeente begrepen / als jonge
spruytkens in eenen Boomgaert / Gen.
17. 7. Sy wierden oock eertijts in hare on-
mondighypt besneden / Gen. 17. 12. Sy
hebben de belofte van den H. Geest so wel
als wy: Chrystus roeptse tot hena / Act. 2.
39. Wie kanse dan niet recht het Doop-
water wegeren / Act. 10. 47.

30. Vr. Wat is het teeken in het H. A-
bontmael?

Ant. Natuerlijk broot ende gemeene
wijn / Mat. 26. 26, 27.

31. Vr. Wat is de belofte?

Ant. Dat ick soo sekerlyk gemeenschap
hebbe aen het H. Lichaem en Bloedt des
Heeren tot de vergevinge der sonden / en
ten eeuwigen leven / als ik van dat gebro-
ken broodt en den Wijn uytwendig nutte /
1 Cor. 10. 16. Maer 't Lichaem Chrysti
nut-

nuttē wā geestelijker wijze dooz den mont
des geloofs / want anders en is sijn vleesch
niet nut / Joh. 6. 63.

Van de Dankbaerheyt.

32. Vr. Du hebben wy een kort bescheyt
van 't geloobe / waer in bestaet nu de proe-
be van de Dankbaerheyt?

Ant. Eerst moeten wy ons selven bezoe-
ven / of wy een hertelijc berou hebben van
onse voozledene sonden / Psal. 51. 5. Ten
anderen / of wy ook van herten gesmit zijn
voozaen na de Wet Gods in alle goede
werken te leven / Rom. 7. 22.

33. Vr. Hoe luyt de Wet des Heeren?
kondt gij die van luyten?

Ant. Ja ik: Ik ben de Heere uwe Godt
etc. Exod. 20. 1. 2. &c.

34. Vr. Wat is de somma van de Wet?

Ant. Dat wy den Heere onsen God moe-
ten lief hebben bāden al / ja bōven ons sel-
ven / Mat. 22. 37, 38, 39. En daerom wort
sijn ook in twee tafelen verdeelt / Exod. 34. 1.

35. Vr. Wat enstcht de eerste Tafel?

Ant. Dat zijn de vier Geboden: 't eerste
is dat ick den eenigen en waren Godt alleent
moet vertrouwen en aenroepen / Jer. 17. 5.
Het tweede / dat ick hem moet dienen na sijn
nen wille / niet dooz beelden of andere in-
settingen der menschen / Matt. 4. 10. Het
derde / dat ik van Godt / en alle 't gene dat
hem aengaet niet anders dan met een heyl-
lige vreesse en eerbiedinge moet spreken /
Mat.

Mat. 15. 8. Maer hier mede en wert den
 wettelijken Gedt niet wech genomen / die
 't eynde is van alle tegenspreken / Heb. 6.
 16. Het vierde / dat ik den Sabbath getrou-
 welijck moet vieren met mijn huys-gezin /
 nalatende mijne tijdelijcke bekommeringe /
 om alleene Godts eere en mijn saligheyt te
 besorgen / Jer. 17. 22.

36. Vr. Wat eyscht de tweede Tafel?

Ant. Daer zijn ses geboden: namelijk
 dat ick mijne Ouders / en alle die over my
 gestelt zijn / moet lief hebben / eeren en ge-
 hoorzaam zijn in de Heere / Eph. 6. 1. 6. Dat
 ick mijnen naesten niet en mag krenken in
 sijn leven. 7. Noch in sijn kuisshendt.
 8. Nog in sijn tijdelijcke goet. 9. Nog in sijn
 eere en goeden naem. 10. Ja dat ik selfs
 van quade vliegende gedagten moet vry
 zijn / en lust tot alle gerechticheyt hebben
 Mat. 22. 37.

37. Vr. Maer overmits wy wyt loutere
 genade dooz Christum verlost zijn / waer-
 om moeten wy nog goede werken doen?

Ant. Om Godt daer mede te prijsen /
 Ephes. 1. 14. Onsen naesten te stichten /
 1 Petr. 3. 1. En ons selven wyt de vruchten
 te verskeren dat wy geen doot / maer een
 lebendig geloobe hebben / Hebr. 11.

38. Vr. Maer is daer wel pemant in de-
 sen leven die dese wet volkomenlijck kan vol-
 brengen?

Ant. Neen 't: want daer en is geen men-
 sche

sche die niet en sondigt / 1 Reg. 8. 46. Ende
 oock de exempelen van de alderheyligste
 betuygen dat / Job. 15. 15.

39. Vr. Waerom wort sy ons dan so
 scherpselyk geleert.

Ant. Op dat sy eenen spiegel soude zijn
 van onse elendicheyt / ende een gedurige
 spooze en opweclunge tot danckbaerheyt /
 Rom. 3. 20.

40. Vr. Welck is het voornaemste stukt
 der danckbaerheyt?

Ant. Een geloobig ende vperig gebedt/
 Psalm 50. 15.

41. Vr. Wat wort daer vereyscht om wel
 te bidden?

Ant. Door eerst / dat wy niemant aen-
 roepen dan den waren Godt / Mat. 4. 10.
 Ten anderen / dat wy niet een vast ver-
 trouwen bidden / Iacob 1. 17. Alleen in
 Christi Naem / 1 Joh. 2. 2. Ten derden dat
 wy niet een ootmoedig / Luc. 11. 13. vperig
 ende gestadigh herte / onse Gebeden en
 Danksegginge Gode opofferen.

42. Vr. Om wat saken moeten wy bidden?

Ant. Om alle Geestelijke en Lichamel-
 ijke nootdrift / gelijk wy sien in dat vol-
 maekt gebet dat Christus ons selve geleert
 heeft / Mat. 6. 9.

43. Vr. Hoe veel Beden zijn der in dat
 voorsende gebedt?

Ant. Ses. De drie eerste dienen tot de
 eere Godts / de drie andere tot onse wel-
 vaert en saligheyt.

44. Vr. Wat is den sin van de drie eerste Beden?

Ant. 1. Dat Godt van ons recht mag bekent ende geprezen worden. 2. Dat sijne Gemeente mag toeneemen in menigte en deugden / ende beschermt werden tegen alle hare vanden. 3. Dat wy sijnen heyligen wille so vlijtig mogen doen / gelijk de Engelen in den Hemel doen.

45. Vr. Wat is den sin van de drie laetste Beden?

Ant. 4. Dat ons Godt in dit leven wil versorgen van decksel en voedsel. 5. Dat hy om Christi wille alle onse sonden wil vergeven / gelijk wy bereyt zijn te vergeven den genen die ons misdaen hebben. 6. Dat hy ons tegens des Satans bekoozinge also wil stercken / dat wy in geen ongeloobe of sonden verballen / maer dat wy vromelijck mogen kampen / tot dat wy eens volkomelijck sullen verlost zijn na dit leven.

46. Vr. Waer toe dient de voorzeden : Onse Vader die daer zijt in den Hemel / en het beslijpt : Want u is dat Vrijke / etc.

Ant. Om ons geloobe te stercken in den aenbank en 't eynde von ons gebedt / namelijk / dat Godt ons wil helpen als onsen Vader en genadigen koning / Mat. 7. 11. En dat hy ons kan helpen / want sijnen Throon is in den Hemel / en hy kan door sijn almogende kragt doen al wat hy wil / Ps. 115. 3.

47. Vr. Zijt gy dan seker dat Godt u verhozen sal.

Ant.

288 Kort onderwys van de Dankb.

Ant. Ja ik: want Christus heeft't be-
looft: en daerom segge ik: Amen/ Joh. 14.
13. 16. 26.

48. Vr. Dus verze van de regte dank-
baerheyt: maer wat raet mi niet de Hypo-
critten en openbaere sondaers / die hier op
niet en achten?

Ant. De Hypocriten en geveynsde sal
Godt oordeelen: Maer tegen de gene die
opentlijck in ongelobe en moetwillige son-
den verballen/ daer tegen moet men oeffenē
de Christelijke discipline/ na Christi ordon-
nantie / namelijk / haer verschende malen
vermanen en bestraffen: en so sy niet moet-
wille de vermaninge veragten/ Mat. 18. 15.
16. 17. de selve upt de Gemeente werpen:
en voor Heydenen rekenen / 1 Cor. 5. 4. 5.

49. Vr. Maer moet daer boven de Ker-
ken-tucht nog andere straffe tegen de gro-
ve sonden geoeffent werden?

Ant. Ja't/ te weten/ van de Overheyt/
die het zwaert niet te vergeefs en draegt /
maer tot prijs van de goede / en straffe van
den quaden / Rom. 13. 4.

50. Vr. Maer mach dit ampt ook van
de geloobige wel bedient worden?

Ant. Ja't gewisselijck / als sy dat in de
vreesse Godts bedienen. Want het is Godts
ordinantie / en het is van veel gelovigen in
den Ouden en Nieuwen Testamente also
bedient geweest / Mat. 8. 9. Luc. 23. 50.
Act. 10. 1. en 13. 12. Rom. 13. 1.

D E

REYSE na BETH-EL,

In welke de Plichten der Geloovige Zie-
len / ter Kerke gaende / en wederom
t'huys komende / levendig ver-
toont worden.

Te gelijk,

Gebeden en Betrachtingen ; om Godts
Woort heylsaemelijk te hooren , en waer-
diglijk aen des Heeren Heylig Avont-
mael gemeenschap te hebben.

Door *Johannes van Focquenbergues*, Die-
naer Jesu Christi tot *Diepen*.

Die de werelt door-reyfen / zijn ge-
woon / met goede onderrichtingen
haer te versien / op datse hun tot
aenleypdingen behulpmiddelen dienen mo-
gen / om haer voorgenomen reys / so in't
begin / vervolg / als wederkeeren der selve /
wijsselijck aen te leggen. De waerheyt hier
van / leeren we in de heylige gedenck-schrif-
ten / dat sulks door den Vader der Geloos-
bigen / Abraham , in't werk is gestelt ge-
weest / doen hy sijn dienstknegt / den oudsten
zijnes huys / na Mesopotamien sond ; en
naderhant door sijnen Nebe / Jacob , doen
hy voor de tweede-mael zijn Sonen bevol-
gaf na Egypten te trecken / om'er levens
middelen te koopē / en daer van daen te
bryngen.

Soo sulks op de reyse / welke de menschen van 't een na 't ander landt by der hand nemen / noodtsakelijck is; hoe veel te meer zijn wy verplicht te gedenken / dat de heylige onderrichtingen ons profijtig en heylzaam zijn / om ons op onse reys te geleiden / welke men gemeenlijck doet van onse huysen na 't Huns Godts / en door welke wy / als uyt de werelt gaen / uyt ons Vaderlant / en ons van onse maegschap afscheyden / (even gelijk den geloovigen Abraham,) om te gaen in een Canaan / in een heylig Land / den Heere Iesu toegelicht / welkers geheele maegschap in de Hemelen en op aerde genaemt wort.

Op dat gy dan / gelovige Ziele / om dese reys by der hand te nemen / en gelukkig te volbrengen / beginnen moogt / (so lang 't den oppersten Heer der Heeren gelieven sal u met desen zegen te achtervolgen / als met een genadige hulpe van onderhanding der beveelen sijns H. Majesteits / om welkers voorspoet / als sijn 's Koninkrijcks Huns / en sijn 's gantsche Koninkrijcks / gy dagelijcks uwe gebeden en smeekingen den Konink der Koningen op-offert / volgens 't bevel Godts / door den mond van sijn Apostel /) soo merkt neerstelijck aen / en stelt zorgvuldelijck in 't werk de navolgende onderwijssingen.

Eer gy uyt u huys gaet, soo denkt en overlegt wel waer gy henen gaet, op datge u in een goede standt stellen moogt. Stelt u voor oogen, datge gaet naer 't Hof

Hof en Palais van den Koning der Koningen, om uwe Gebeden den Heer der Heerlijckheyd voor te stellen, om van uwen Hemelschen Vader te ontfangen sijne geestelijke en tijdelijke zegeningen, om te horen en verstaen de Goddelijke Hemelspraken van a' eeuwige wijsheyt, en om te ontfangen de kostelijke panden van sijne liefde, en de voorlinaken van sijne eeuwige geluksaligheit. Begint dan dese aengename reys door dese betragting.

I. BETRACHTING.

Eer men uyt zijn huys gaet.

Mijn Heere ende mijn Godt / ick ga voo? eenen kleynen tijt uyt dit mijn huys / waer ick mijn tijdelijcke woonplaets houde / tot dat ghy my eens doet woenen in een eeuwige Huis in de Hemelen / welcke sonder handen gemaect zijn / en waer mijn Saligmaker Jesus henen gegaen is / om my plaets te bereyden: Tegenwoordig ben ick bereyt / om my na 't uwe te begeven / daer uwe kinderen en Beloobigen in uwen Naem sich by een vergaderen. O Godt / doet my de genade / dat 't niet en zy alleen na den lichame / maer insonderhent na den Geest en metter herten. Mijn ziele / aengesien gy niet te geslijck aen Godt en aen de Werelt kint gesdenken / noch ter selver tijt den Hemel en d'Werde aenschouwen; soo laet hier blijben de gedagten van uw hantshouding / en ontlast u van de moeselijcke sorgen en besommernissen der dingen deses lebens. Gedenk aen het Wijs Loths / om niet achterwaerts te sien; want gy en soud als dan niet wel gestelt zijn tot het Koninkrijk der

Hemelen. O Koning der heyligen / laet my
 Dog geheelyk verlaten Beth-aven, het huys
 der ongerechtigheyt, dat is de werelt / die
 in 't boose gelegen is / om te mogen gaen
 naer Beth-El, het Huys des stercken Gods.
 Doet my uyt schudden d'oude kleederen der
 ondenyden / en den besootelden rok der son-
 den / welke my soo lichtelyk omvangen; op
 dat ick van binnen verciert mach zyn met
 notmoedighent / bedeckt met het kleet van
 onnosselheyt / en gekleet met den mantel
 der gerechtighent / aengesien ick my verto-
 nen moet voor den Heyligen der Heyligen.
 Heere / doet my aen den waren Bruylofts-
 rok / en bekleet my met de welriekende kle-
 deren van mijnen oudsten Broeder Jesus
 Christus; op dat de reuck der selven zy /
 als de reuck eens vruchtbaeren velds / door
 uwe genade gezegent. 't Welck ick van u
 begeere / om uwes wel-lieben soons Jesu
 Christi wille / die ons van u geworden is
 Wijsheyt / Rechtveerdighent / Heyligma-
 king / en Verlossinge / Amen.

Als gy deeze Betrachtung sult ge-eyndigt hebben,
 zoo gaet uyt uw huys, opgeslooten hebbende alle
 uwe bekommernissen en zorgen dezès werelts, op
 datse u geen hinderpalen en zyn in uwe H. oefeningen,
 en terwijl gy nog alleen op den weg zyt, zoo neemt
 nog middelerwijlen waer, om in uw herte de navol-
 gende Betrachtinge uyt te spreken, welke anders
 niet en is als een t'samenknoppingh van verscheyde
 plaetsen der Psalmen, en als een roos van verschey-
 de kostelijke diamanten, welke by een vergadert,
 ende op de navolgende wijze geschickt zyn.

II. Betrachtinge.

Op den weg zynde om ter Kerke te gaen.

Gelijc een Hert schreeuwet na de water-
stromen / alsoo schreeuwet mijn ziele tot u /
O Godt ! mijn ziele dorstet na God / na den
levendigen Godt; ô ! wanneer sal ik ingaen
en voo? Godts aengesichte my vertonen?
Mijn ziele is begerig / en bezwijst ook van
verlangen / na de Doozhoven des Heeren:
mijn hert en mijn vleesch roepē uyt tot den
levendigen Godt / ja na uwe Altaren / O
Heere der Heerscharen / mijn Koning en
mijn Godt: mijn hert seyt my van uwent
wegen / soekt mijn aengesichte: Ick sal u
aengesichte soeken / O Heere ! en nadien ik
dese reys hebbe aengenomen om te gaen
van kragt tot kragt / en my te vertoonen
in u Godt-geheyme Zion; om u aldaer op
te offeren de offerhanden van gerechtig-
heyt; soo laet doch het licht uwes H. Men-
schijns over my opgaen. Leert my verstaen
uwe wegen. Stiert my in uwe waerheyt /
en onderwijst my. Gelept my doo? uwe
gerechtigheyt van wegen de menigbuldig-
heyt mijner vanden / en maekt den weg
voo? my effen. Sendt uw licht en uwe waer-
heyt / op datse my geleiden tot den berg u-
wer heyligheyt. O ! hoe gelukzalig is die
mensch dien gy hebt uytverkooren / en tot
u doet naderen; hy sal wonen in uwe Dooz-
hoven eeuwiglyck. Wy sullen versadigt
worden van de goederen uwes Huys en u-
wes Heyligen Tempels / Amen.

Wyt kragt van deze heylige gedagten, welke uwen yver zullen aensteken, zo gaet door de Stad, door de Dorpen en velden, als door 't midden van de Woestijnen. Dat uwe ogen niet te seer heen en weer swieren, om de voorby gaenders aen te schouwen, en om al te naeukeurigh te weten wat 'er geschiet. Dat uwe gang deftig en zedig zy, uw gelaet en aengesigt, als eenes die na Jerusaleim, het gesigte des Vredes, gaet. Groet met eerbiedigheyt de Persoonen van aensien, ende en veragt de mindere niet. So men eenige schimpingen op u uytsticht, wagt u wel, dat gy'er u over ontsetten zoud: Jesus Christus, om welkers wille gy gelaftert word, als men hem bespottede, hy en gaf'er geen antwoord op, en als men hem quaed en ongelijk aendede, hy en gebuykte gene dreygementen; maer hy beveelde 't dien die regtveerdighlijk oordeelt. Doet van gelijken. En vermits hy voor ons geleden heeft, ons een voorbeeldt nalatende, op dat wy sijne voetstappen navolgen, so bidt den Vader gelijk hy aen 't kruys gedaen heeft, dat hy 't haer vergeve, en haer gelieve te bekeeren, en alle die gy bespeuren sult eenen anderen weg in te gaen, als dien, dien gy houd. Gaet nyt met Christus buyten de Legerplaetse, sijne smaedheyt dragende. Soo gy u in eenig Geselschap bevind, dat tog uwe woorden en redenen aengenam. goet, eerlijk, stigteijk en heylig zijn. Wagt u, met veragting van uwen even naesten te spreken; ende en zijt niet te nieuwsgierig na een anders mans zaken; nogte laet niet bliken, dat gy kennis hebt van 't geen onder uwe bauren omgaet en gebeurt. Breeckt liever zoodanige redenen af, als'er het oor toe te leenen. En zoo 't gebeurt, dat men begint van eenige zaken, als Staets en Lands-zaken te spreken, neemt daer liever oorfaek uyt om God te verheerlijken, volgens 't onderwerp, waer van als dan gehandelt sal werden. En als gy de deur des Tempels zult genadert zijn, zoo zult gy aldus by u zelve kunnen zeggen.

III. Betrachtung.

Eer men in de Kerk treed.

Ⓞ waerachtige en stercke Godt / ick bespeure

spreuwe en bevinde / met een onuitsprekelij-
 ke blijtschap / de verbussing der Hemel-
 spraken door uwe Propheeten uytgesproken;
 namelijk / dat in de laetste dagen den Berg
 des huyses des Heeren vast sal gestelt zijn
 op den top der bergen / en dat hy sal verhe-
 ven worden boven de heubelen / en alle Ven-
 denen tot den selven sullen toebloejen: en ve-
 le volken sullen henen gaen / ende seggen /
 komt laet ons opgaen tot den Bergh des
 Heeren / tot den huise des Godts Jacobs /
 op dat hy ons leere van sijne wegen / en dat
 wy wandelen in sijne paden. Opent my /
 O Heere! de poorten der gerechtigheyt / ick
 sal 'er ingaen / en uwen Naem groot maken
 en prijfen eeuwiglijk. Dit is de poorte des
 Heeren / de rechtveerdige sullen 'er ingaen.
 O heylige Israels! gy / die u mijn lichaem
 hebt toegeheyligt als een heylige Tempel /
 alwaer uwen Geest woont; ende mijn her-
 te / om te zijn een kleyn Heyligdom / in 't
 welck gy groote Godt en mijn Saligmaker
 Jesus Christus / uyt genade door 't geloove
 wonen wilt / ick opene u blijnmoedelijk de
 poorte mijnes herten / op dat gy tot my in-
 komt / en / als in uwe Kerke / een eeuwig
 wooninge by my maken moogt. Amen.

Als gy de Kerk zult aengezien hebben, als de H.
 plaets, waer gy verschijnen moet voor den Godt des
 Hemels, en in welckers tegenwoordigheyt de Sera-
 phijnen zelfs hare aengezichten met hare vleugelen be-
 decken; hoe veel te meer zult gy u dan voor hem ver-
 oormoedigen en nederbuygen, (gy die in zonden zijt

ontfangen, en in ongerechtigheyt geboren) ter plaetse daer gy gaet spreken tot den Koning en Heer der Heerlijckheyt, schoon gy anders niet en zijt als stof en asche: En daer gy u vertoonen wilt voor hem, die in sijn Heerlijckheyt geheel en al met vlammen des vuurs omcingelt, en als een verteerent vuur is, hoewel gy anders niet zyt als kaf en stroo. Aldus by u selven dit overlegt hebbende, treet en gaet daer dan in, met vreeze en beving, met ontsag en eerbiedigheyt, zo een eerwaardige plaets betamelijk, en spreekt by u zelven dese, of diergelyke woorden:

IV. Betrachting.

De Kerk ingaende.

Heere / ik sal dooz de grootheid uwer goe-
dertierentheit in uw huys ingaen / ik sal my
bungen na 't Paleys uwer heylighent / in
uwe vreesse! Waerlijck de Heere is hier; want
waer twee of drie der Gelobigen in den Na-
me Jesu Christi by een vergadert zijn / daer
is hy in 't midden van haer. Hoe schzicke-
lijck / hoe eerwaardig en is dese plaets niet /
en wat een eerbiedigheyt en behoort men 'er
niet te betoonen jegens de Goddelijcke Ma-
jesteit! Dit huys is niet alleen 't Huys Gods
maer oock te gelijck de Poorte des Hemels.
Dit Huys is niet alleen Beth-El, het Huys
Godts; maer oock Beth-lemes, het Huys
der Sonne der Gerechtigheyt; onder wele-
kers vliengelen genesinge is / als zijnde het
waerachtige Licht / verlichtende een pege-
lijk mensch / komende in de werelt. Hier zijn
de duysenden der Engelen / en de Geesten der
geheyligde Zielen tegenwoordig. Hier is de
vergadering en de Gemeente der Eerst-ge-
boor-

broozmen/die in den Hemel opgeschreeven zijn.
 Hier is de Bergh Zions / de Stadt des leb-
 vendigen Gods / en het voorbeeld van 't Hes-
 melche Jerusaleem / in 't welke ons Godt
 de Heere eens inbrugen sal door Jesu Chri-
 sto / de Middelaer van 't Nieuwe Verbond /
 die ons door sijn bloet vryheit gegeven heeft /
 om in de heylige plaetsen in te gaen / daer
 hy ingegaen is als onse voorloper.

Zijnde op uw plaets gekomen, zo buygt de knien
 uwes herten met een zedig gelaet, gelyck de Christe-
 lijke zedigheyt betaemt en spreek tot Godt dit of dier-
 gelyck Gebedt.

V. Betrachting.

Gebedt, dat men zijnde in de Kerk gekomen tot
 Godt by hem selven kan uyt spreken.

Groote Godt / ick ben hier gekomen / om
 my voor u aengesigt neder te werpen / u aen-
 te bidden / en aen te roepē in 't Huis des Be-
 beds. Doet my de genade / dat ick'er u mag
 verheerlijken / en na lichaem en na ziele / wel-
 ke u toe behooren / ende dat ickse beyde u op-
 offere tot een levende / heylige en welbeha-
 gelijke Offerhande / welke den redelijken
 Godtsdienst is / dien gy van uwe hinderen
 hegeert. Opent mijn herte / gelyk dat van
 Lydia / om wel te mogen verstaen de woor-
 den van uw Dienaer. Bestiert mijne oogen
 datse niet aenschouwen de ydelheyt deses
 werelts / en mijne gedagten / datse op de we-
 reltsche dingen niet denken. Verleent my
 verlichtede oogen des verstants / om te mo-
 gen begrijpen uwe groote verborghentheden /

en sterkt mijn memorie / om wel t'onthou-
den 't geen 'er gepredikt sal werden. Neemt
mijn herte tot uwe getuygenissen. Neemt
weg alle hoogheyt / die sig tegen uwe ken-
nisse opwerpt / en legt alle mijne gedagten
gevangen tot gehoorzaamheyt van Jesus
Christus. Cyndelijck / laet u woort my die-
nen tot een lampe vooz mijne voeten / en tot
een licht op mijne paden / op dat ick dooz den
weg van gode werken / welke gy ons ge-
boden hebt / my mag spoedigen en stercken
na 't koninkrijk der Hemelen / 't welck my
verhoegen is geweest dooz 't dierbaer bloet-
vergieten des Heeren Jesu / den welcken /
als oock H / ende den H. Geest zner en
heerlijcheyt in der eeuwigheyt. Amen.

Als gy opgestaen, uw Gebed uytgesproken, en uw
plaets ingenomen zulk hebben, uwe Gebueren met
beleefcheyt gegroet hebbende, zoo luyfert als dan
met aendagt naer 't Woord des Heeren, dat'er voor-
gelezen zal werden. Voegt uwe stem, in 't zingen der
Psalmen, by de stemmen van d'anderen, en zingt in
den geest en met verstant, volgens de vermaninge van
den H. Paulus, op darge aen het verwijt, dat Godt
door de Propheet Esaias doet, geen gemeenschap
moogt hebben, zeggende, dit volck nadert zig tot my
met haren monde, ende eert my met hare lippen, dogh
haer herte is verre van my. En op 't eynde van yder
Pause zult gy bequame gelegentheyt genoegh hebben,
om van herten deze wensch uyt te boesemen.

VI. Betrachtung.

Na het zingen van yder Pause of Psalm.

Heere / ick heb u / met de Heyligen op
der aerde / in u Gemeente groot gemaekt
en verheerlijkt. Doet my doch de genade /
Gode!

O Godt! dat ick eenmael / in de Hemelen
opgenomen zijnde / met de gelukkigsalige
Geesten u mag toefingen alle eer en heer-
lickheit ende dancksegginge van nu aen
tot in alle eeuwigheit. Amen.

De Dienaer des Goddelijcken Woordts gekomen zijnde, soo spreekt hem inwendig en metter herten na, 't geen hy uytterlick en met den monde zal uytspreeken. Laet uwe oogen op hem gehegt zijn; op dat gy alzoo t'aendagtiger op de Verkondinge van Godts Woort letten moogt; gelijkwe leezen, dat d'oogen van alle die in de Synagoge waren, en Christum hoorden het Euangelium verkondigen, op hem gehegt en als geplant waren. Dat van u niet gesegt werde, dat gy wel in de Kerke geweest zijt, maer niet in de Predicatie, om datge de Predicatie met een zonderlinge aendagt niet hebt aengehoort. Ende spreekt niet met uwe bueren, nog houd met haer geen practje, terwijl Godt zig mededeelt ende tot u spreekt van de verborgenheden uwer zaligheit in Christo Jesu. Wagt u mede, dar de slaep u niet bevange, op dat Jesus tot u niet segge, het is alzo met u gelegen, datge niet een uurtje met my hebt kunnen waken. Merckt neerstelijck op al 't geen'er gezegt zal werden, en inzonderheit 't geen gy nooit zult gehoort hebben. En pluymstrijekt dog u zelven niet, wanneer de Leeraer in 't gemeen de zonden en gebreken bestraft, maer eygent u zelven in 't byzonder de bestraffingen toe, welcke hy tot het volck doet, als ofze u zelven aengiugen; ende neemt 'et in danck aen, dat de regtveerdige met den hamer van Godts Woort u herte weeck maeckt. En verschijnt daer niet om te berispen, maer om te leeren. Vergadert dat Hemelsch Manna met een zonderlinge begeerte, en bewaert het in de goede kruycke uwer herte. En zegt niet gelijk de Israëlitin in de Woeftijne. Onze zielen zijn verdroogt, daer en is niet, wase oogen en zien niet als Man; op dat misschien,
Godt

Godt de Heere beinerkende, dat gy meer werks maect van de vleeschpotten van 't Egypten dezer eeuwe, dat is, van de leeringen des werelts, als van sijn Woordt; hy niet een honger over 't Landt zende, niet een honger na broot, of dorst na water, maer een honger om sijn Woort te hooren; en om dat gy geweygert hebt, effen buyten d'ingang uwer wooningete gaen, om dat Hemels Manna te vergaderen, Godt de Heere u niet en laete swerven van d'eene Zee tot de andere, en u laete omgaen van 't Oosten tot het Westen, soekende sijn Woort, 't welke, gy nogtans niet vinden sult. Hebt mede geen kittelagtige ooren, om na uwe hertstogten eenige Leeraers te doen vergaderen, en zoo 't gebeurt, dat gy eenige Leere hoort, welke niet en smaeckt, schort uw oordeel op, en gaet dien bezoeken die deselve heeft voorgestelt, op dat gy onderwysinge ontfangen moogt. Draegt u eerbiedelijk, en gelijk sulks den kinderen Godts betaemt, terwyle de Goddelijke Sacramenten bedient worden. En wanneer uwe begeerte strecken sal om gemeenschap aen 't H. Avontmael des Heeren te hebben, en na dat gy ruwen huysse, en in 't bysonder sult gedaen hebben 't geene behoorlijk is, als een naeuwkeurige onderzoeker van uwe gewisse, en dat gy u zelve welc sult beproeft hebben, volgens Pauli vermaninge, zoo nadert als dan met een diepe verootmoedinge tot deze eerwaardige verborgentheden, en spreekt tot Godt dit of diergelyke Gebedt.

VII. Betrachtung.

Gebodt dat uytgesproken kan werden, ter Tafel des Heeren gaende.

Barmhertige en liebe Saligmaker / gy die roept en noodigt tot u te komen / alle die belast en beladen zyn / hare ellendigheden gevoelen / daer over bedroeft / ende niet een ernstelijcke boetveerdighheyt en levendig gewacht zyn; ja die tot uw heerlyke en Godtge-

geheymne Synloft roept / alle / die met ge-
 broken en sonden bezet zijn / diese erkennen /
 en een mishagen over de selve hebben. Ik
 ellendige kome / soeckende in uw heylsaem-
 kens verkwiltinge / ende troost in mijne
 elenden / en in 't H. Badt-water van uw
 kostelijck Bloet genesinge van mijne me-
 laetsheyt en geestelijke gevaekthent / hou-
 gende en dozzende na gerechtigheyt / na w-
 heyt en genade : Ik nadere tot uwen God-
 delijken Tafel / om'er het ware Hemelsche
 Manna te eten / welke verborghen is / en de
 vruchten van den boom des levens / welkes
 bladeren strecken tot genesinge der heyl-
 denen : en om'er te drincken van die Fon-
 teyne van water / springende tot in 't eeu-
 wighe leven ; en van den nieuwen wijn des
 Koninkrijks der Hemelen. Maer / O Hee-
 re ! vermits ick niet sonder uwe sonderlinge
 genade vermag / raekt / bid ick u / aen meer en
 meer mijn herte ! op dat het verbult zo niet
 een heylsamen boetveerdighent ; en vermoz-
 felt en neemt weg mijn roefig en steuagtig
 herte ; gelydet mijne boeten op den rechten
 weeg des levens. Heere Jesu / gy die de weeg /
 de Waerhent en het Leven zijt / de eeuwige
 Wijsheit des Vaders / de Zaligmaker des
 werelts / die u selven Gode onstraffelijk op-
 geoffert / uwe heylsamen Tafel met d'al-
 der vermalkelijckste spijzen toegericht / en uw
 seer kostelijck bloet vooz ons vergoten hent /
 ick bidde u / verzuigt mijn herte dooz 't gelowe

op dat ik dooz de selve tot u nadere / en gy in
 my woonen moogt; dat ick tog dooz 't selve
 u omhelsen / en seer naeuw met u mag ver-
 eenigt zijn / op dat ik met u gekruyptigt zijn-
 de ook met u opsta / om de sonden te sterben /
 en ter geregtigheyt te leven. Gy trooster / O
 H. Geest! dompelt my in het wonderwer-
 kende Water bad van het bloet des Lam-
 Godts / dat de sonden der werelt is weg ne-
 mende. Benantwt mijn gewisse met het sui-
 verende bloet der besprenginge. Opent mij-
 nen mont / en verbult die met uwe hemelsche
 genade. Spindelijck / Heere / geeft dat het ge-
 henligde broot / dat gebroken sal worden / en
 ick ontfangen en eten sal / my strecken mag /
 om deel en gemeenschap te mogen hebben
 aen 't Lichaem van mijn Zaligmaker Je-
 sus Christus: en dat den Drinkbeker der
 Danksegginge / welke my voorgefelt sal
 werden / my mag zijn ende strecken tot ge-
 meenschap van 't levendig-makende bloet.
 Ende dat dit hoogwaerdig Abontmael /
 't welk ik ontfangen sal / my zy een zegel der
 geregtigheyt / welke dooz 't geloove is: een
 versekertheyt / dat alle mijne sonden my uwt
 genade vergeven zyn: en gy my in u huys
 spissigen wilt als een uwer welbemindste
 kinderen / om hier tijdelijk my te verheugen
 met d'innemende schoone goederen uwer
 genade / en daer-en-hoben in den hemel met
 uwe Heerlijckheyt. Amen.

Als gy het Broot des H. Avondtmaels uyt de hand des Dienaers ontfangen sult, die het breken, en u ter hand stellen zal, zoo heft dan uw herte na boven, waer uwen Zaligmaker is, die de opperste Herder en Opziender onser Zielen is, en spreekt tot hem met een Ziele geheel en al brandende van yver, aldus:

VIII. Betrachting.

Gebed, dat men in 't ontfangen des broots uytspreeken kan.

Heere Jesu / gy die daer zijt het ware broot des levens / spijst en voedt mijne ziele met u dierbaer vleesch / 't welk om mijner sonde wille is verbrijfelt geweest / op datge my het leven en d'eeuwige onsterfelijkheid soud verkrijgen. Amen.

En als gy den Drinkbeker ontfangen sult, zegt, by u selyen, drinkende dien Godt geheymen Wijn, aldus:

IX. Betrachting.

Gebed, dat men in 't ontfangen des Bekers der Dank-segginge uytspreeken kan.

Mijn Zaligmaker / en mijn God / dzenkt mijne Ziele met u kostelijck Bloet / dat gy vergooten hebt aen 't kruys / tot vergevinge van mijne sonden. Fonteyne en sprinkader des levens / laet in mijne ziele afvloeypen de Wateren / springende tot in 't eeuwige leven / Amen.

Soo haest gy op uw plaets weder gekomen sult zijn, buygt u neder, ende offert Gode op deze naervolgende Danksegginge.

X. Betrachting.

Danksegginge na 't Heylig Avontmael.

Vader der barmhertigheden / gy die uwen eenigen en welbeminden Zoon gegeven / en voor my niet gespaert / maer hem voor my hebt overgelevert: Zaligmaker des werelts

gn die my dooz u bloet van mijn sonden ver-
 lost / en my de genade gedaen hebt / u leven-
 digmakende vleesch te eten / en u kostelik en
 dierbaer bloet te drinken / om te hebben het
 eeuwige leven / en in u te blijven. Goddelij-
 ke Trooster / H. Geest / gn die my heden
 verzegelt hebt de genade en de voortreffelij-
 ke en uytnemende beloften van mijn Godt /
 ende die gn u bewesen hebt te zijn het onder-
 pant van d'onderderffelijke erfensse / wel-
 ke my in de Hemelen bewaert wort. Alleen-
 reuwig / en onbegrijpelijk wesen / welck ick
 aenbidde in drie Personen! nu laet gn uwew
 Dienst-knecht (uwew Dienstvaecht) in vrede
 gaen; want mijne oogen hebben u heyl aen-
 geschouwt. Ik heb geproeft de voorsmaken
 van uwew eeuwige gelucksaligheit. Ik heb
 ontfangen de pande van de gelucksalige on-
 sterffelijchheit / en van de heerlijcke opstan-
 ding / en meer als voordeelige en onuyt-
 sprekelijcke indrukinge van 't zegel der ge-
 nade des lebendigen Godts. En ick geboele
 in mijn herte de vrede Godts / alle verstant
 des menschen verze te hoben gaende. O
 Godt ! ick danke u / van alle de genegenthe-
 den mijnes herten / dat gn my so uytneemen-
 de en kostelijcke genaden bewesen hebt / my
 aen u H. Tafel / so minnelijk gespijsigt heb-
 bende. Heere / gn die my hebt doen smaken
 dat lebendigmakende broot / dat uut den
 Hemel nedergedaelt is / en het leven aen de
 werelt verleent / het vleesch van mijn Za-
 lig.

ligmaker vooz my gekruyget; en die my
 hebt doen drinken den nietwen en uitnem-
 tenden kostelijken wijn van u Koninkrijck/
 het bloet van dien lief-oeffenenden Salig-
 maker/vooz my/in het hofken van Gethse-
 mane / in 't Kraethuys / en op den berg van
 Calvarie/vergoten; doet my de genade / bid
 ick u / dat ick een walging hebbende van de
 vermakelijkheden der sonden / de doodelijke
 spijs / dooz dewelke de Godt deser eeuwde
 zielen vergiftigt / versoepen mag. Dat alle
 mijn blijtschap en opperste vermaect daer
 in besta / dat ick smake en proebe met een son-
 derlinge verwondering / hoe goedertieren
 dat de Heere is / en my / met die uitnemen-
 de spijs van 't geestelijke broot des Godde-
 lijken woorts verzadigen mag: dat ick drin-
 kende in u huys den beker der danckseggin-
 ge / gemeenschap hebbe aen de heylsante
 wateren uwer genade / van die kostelijke
 water springende fonteyne tot in 't eeuwige
 leven afvloepende; ja dat ick mijn geestelij-
 ke dorst lesschen mag uit dien borput des
 levendigen waters / den huys Davids / en de
 inwoonderen van u geestelijk Jerusaleem /
 geopent. Ick bidde u / verleent my de gena-
 de / dat ick geheel en al de sonden opseggen /
 de werelt verlaten / en alle begeerlijkheden
 des vleeschs versake mag / op dat ick geen ge-
 meenschap met soodanige vanden mijn
 ziele hebbe; aengesien gy O Heere! gekomen
 zyt ondez mijn dact / en wooninge by my ge-
 maect

maekt hebt / gy in my leeft / my bemint / en u selven hoor my hebt overgelevert. Welbeminde en liefsoeffenende Saligmaker / gy die u selvs heden my gemeen gemaekt / doo die geestelijke spijsse en drank des eeuwigen levens / verleent my de genade / dat ick van nu af aen met u een en het selve leven levede / de blijtschap van sulck een ontuit sprekelyke weldaet / alle de smerten en bitterheden van't geestelijke Marra versagten en versoeten mag ; want ick ben genootsaekt / so lang ick van u af ben / deselve te lijden / tot dat ick eenmael in 't hemelsch Canaan sal overgebragt werden / alwaer gy ons 't verborgen Manna sult te eten geven / en spijsigen met de vruchten van den boom des levens / die in 't midden van 't Paradijs Godts is ; alwaer gy ons drencken sult aen de riviere der levende wateren / van den Throon Gods en des Lamis afbloeyende / en alwaer wy u sullen toefingen lof ende danckbaerheyt van Eeuwighent tot Eeuwighent.

Gaet noyt uyt de Kerk (ten zy kragtige en dringende redenen sulks vereyssen) voor en al eer gy den zegen Godts uyt den mont des Dienaers sult ontfangen hebben, met den welken, of opstaende, of op u knien leggende, gy 't navolgende by maniere eens gebeds zult kunnen uytsprecken.

XI. Betrachtung.

Gebed, terwijl de Dienaer den zegen uytspreekt.

De Heere zegene en behoede ons; de Heere doe sijn aengesicht over ons lichten / en zy ons genadig; de Heere verheffe sijn aengesicht over ons / en geve ons sijn brede. Laet ons in brede gaen / en dat de geest des Gods des bredes

breedes en der liefde by ons blijve in der eeu-
wighent. De genade des Heeren Jesu/ en de
liefde Gods des Vaders/ en de gemeenschap
des H. Geestes zy en blijve met ons allen.
Amen.

Hier na sult gy ook voor hem, die u in den name
des Heeren gelegent heeft, dien schoonen wensch doen,
welken wy vinden op 't eynde van den 134. Psalm.

XII. Betrachtung.

Gebed, streckende tot zeegeeninge des Leeraers,

**De Heere Zegene u uyt Zion! hy die
den Hemel ende d' Aerde gemaeckt heeft.**

De Vergadering haer afficheyt ontfangen hebbende,
so en gaet uyt de Kerk niet, voor en al eer gy sulck of
diergelijk Gebedr by maniere van Dancksegginge zult
gedaen hebben.

XIII. Betrachtung.

Danksegginge eer men uyt de Kerk gaet.

Mijn ziele/ O Godt! is verzadigt als met
merg en vettigheyt. Ick ben uyttermaten
verblijt en met vertroostinghe verbult. Ick
heb hede een goede schat vooz 't toekomst-
de opgelegt/ en na 't voorbeeld van de geluk-
salige Maget Maria/ sal ick de goede woos-
den/ wellie ick heden gehoozt hebbe in 't bin-
nenste van mijn herte met al mijn kragten /
dooz uwre genade / bewaren: dien kostelijken
en ontwaerdeerlijken Perel / die beter is als
gout en dumsent mael beter als alle de schat-
ten die ick soude mogen bekomen/ sal ick geen-
sins komen te verliezen. Heere / ick heb 't be-
ste deel uitgekosen/ dat my noit sal outnomē
worden. Ende ick bevinde de waerheyt van
't geen gy met uwren hepligen mont uytge-
spoken hebt / Salig zynse die Gods woort
hoozen /

hoozen / en dat bewaren. Een ding heb ick
 van den Heere begeert / en sal 't nog versoz-
 ken / dat ick tog wonen mag alle de dagen
 mijns levens in 't huys des Heeren / om de
 heerlikheit des Heeren t'aenschouwen / en
 de syn Dalen neerstelijck te bezoeken. **O!**
 hoe gelukkigzyn die / die in u huys woo-
 nen / en u sonder ophouden loben / want een
 dag in uwo boozhoben is beter / dan duysent
 elders: ick koos liever aen de dozzel in 't huys
 mijnes Gods te wesen / dan lang te wonen
 in de tenten der godtlosen: Want Godt de
 Heere is ons een Son en Schilt; de Heere
 geeft genade en eere / en onthout het goede
 niet den genen die in oprechtigheit wandel-
 en. Inimmers sullen my 't goede en de wel-
 dadigheit vergeselschappen alle de dagen
 mijns levens / en myn wooninge sal zyn in
 het huys des Heeren in lengte der dagen.
 Amen.

De arme Ledematen des Heeren Jesu die rijk in den
 geloove, Huys-genooten des Geloofs, en u aenbevolen
 zyn, moet gy noyt vergeten; maer haer zoo veel mede
 deelen als uwe middelen verdragen kunnen, en als gy u
 Aelmoesse in de hant neemt als een offerhande van
 goede reuk, en den Heere seer aengenaem, welken so-
 danige offerhanden van mildadigheit en mededeel-
 saemheit aengenaem zijn, soo spreeckt aldus tot uwen
 Zaligmaker Jesus Christus.

XIV. Betrachting.

Gebedt, in 't geven der Aelmoessen.

Heere Jesu / gy die voor aengenaem de
 twee penningkens van d'arme Weduwe
 genomen hebt / neemt desgelijks voor aen-
 ge

genaem aen dese klepne gabe van mildadigheyt welcke ick bytwillig en van herten/ in erkentenis van uwe tijdelijcke zegeningen / u opoffere; want alle dingen ontfangen wy uyt uwe milde handt / en uyt uwe handt offeren wyse u weder op.

Na dat gy uyt de Kerk gegaen zyt, zoo overlegt by w zelve op den weg 't geen gy gehoort sult hebben, op datge ondertussche t'huys komende, na 't exempel der gelovige Bereërs, de Schriften meugt ondersoeken, om te weten, of de dingen, die gy gehoort hebt, also zyn. Soo u eenige zaken van de Predicatie vergeten zyn, tragte te weten van die met u op den weg zyn, ende het geen gy niet wel gevat hebt, datse u het verklaren, op dat gy zeggen meugt gelyk de twee Discipelen, welken sig de Heere Jhesus t'Emaus te kennen gaf, en brande ons herte niet in ons, als hy tot ons sprak, en ons de Schriften opende? En houd u niet op, om te verheffen dien, welken gy gehoort hebt, maer verwondert u veel meer over de genaden en gaven Gods, die sijne Schatten aen sulke aerde vaten mede deelt, niet op dat de uytneemtheit van die kragt den menschen, maer hem toegeschreven werde. En gedenkt aen 't geen Godt de Heere zegt door den Propheet Jeremias: Is mijn Woort niet als een vuur en als een hamer, die de Steentofsen te morselen slaet? Ende uw huys genadert, en uw geselschap verlaten hobbende, soo moet gy dit of diergelijke Gebed tot Godt uyt spreken.

XV. Betrachting.

Gebed, dat men t'huys weder keerende doen moet.

Heere Godt / aengesien ick wederom myn begeben moet tot den gewoonlijken arbeyt van mijn beroep / en laet niet toe bid ick u / dat de sorgen en bekommernissen deses werelts / nog de bedriegelickheit der rijkdommen / zijnde als so veel distelen en doornen het

goe-

goede Zaet / dat gy in de Welcker mijns her-
 ten gezaept hebt / komen te versticken / maer
 besprengt 't met de dauw van uwe genade /
 en verwaant het doo? de stralen van uwen
 Soon / de Sonne der gerechticheyt / op dat
 het sodanig lebende / sterke en diepe wor-
 len voortschiete / dat het 'er noyt kan uitge-
 rukt werden / maer dat het opwasse / bloe-
 je en vruchten van een ware boetbaerdig-
 heyt / oprecht gelobe / Godtsaligheyt en ge-
 rechticheyt voortbrengen mag. Laet my in
 de werelt leven als of ik uyt de werelt was.
 Laet my de werelt gebruiken en nochtans
 niet misbruiken. Laet mijn wandelingh
 zijn gelijk 't den burgeren des Hemels be-
 taemt; van waer wy ook verwachten den
 Saligmaker / namelijk den Heere Iesum
 Christus / die ons vernedert Lichaem ver-
 anderen / ende sijnen heerlijken Lichaeme
 gelijkvormig maken sal. Amen.

Eyndelijck r'huys gekomen zynde, zoo eyndigt
 voor alle dingen uw reys, op deselvewijs gelyk gyze be-
 gonnen hebt, Godt biddende, waer toe het navolgende
 Gebed u behulpzaam sal kunnen zyn.

XVI. Betrachting.

Gy / O Heere Iesu! mijn Saligmaker /
 dewyl gy mijn ziele hebt gespijst en verza-
 digt met u. Woort / my t'eten gegeven van
 het verborgen Manna en gedrenkt hebt
 met de springende wateren tot in 't eeuwige
 leven / welke ik in 't ware Bethlehem / het
 huys des broots des levens gebonden / en
 gy ons bevolen hebt / eerst het Koninkrijke
 Godts

Gods en sijne gerechtigheyt te soeken / met
 verskering / dat alle andere dingen ons sul-
 len toegeworpen werden; daerom bid ik u /
 geest my nog armoede / nog rijckdom: Voed
 my met het broot mijnes bescheiden deels /
 op dat ik zat zijnde / u dan niet verlochene /
 en segge / wie is de Heere? of dat ik verarmt
 zijnde / dan niet en steele / en den Name
 mijns Gods aen en taste. Zegent mijn ar-
 beyt / bestiert het werk mijner handen / en
 laet my in mijn beroep vooꝝspoedig zijn.
 Stort uwe H. zegeningen / so geestelijke als
 tijdelijke van boven uyt den Hemel ober my
 en ober dit huysgesin / en bewaert'er in
 eenwigheyt uw verbont. Heere Jesu / ver-
 hooꝝt om u selfs wille / gy die leeft en regeert
 met den Vader en den H. Geest / Godt bo-
 ven al te pypsen in der eenwigheyt. Amen.

Om dat de Bededagen ingestelt zyn sal men sig tot God
 op een buyten gewoone wijze aldus verootmoedigen.

XVII. Betrachtung.

Gebed, dat men op den Bededag doen moet, eer
 men uyt sijn huys gaet.

Almachtige Godt / Vader der barmher-
 tigheden / gy hebt bevolen dat men u in den
 dag der benauthent sal aenroepen / dooꝝ't
 heyligeneens vasten / by een roepen en ver-
 gaderen der volkeren so wel van onde / als
 jonge kinderen selfs / en dat we ons met va-
 sten / gebeden / smekingen / en herteljk berou-
 en leet wesen ober onse sonden / tot u keeren
 sullen; op dat tog de hitte uwes toorns / wel-
 ke onse sonden aengestoken hebben / en in een
 oogenblick tijts machtig is om ons te ver-
 nielen

nielen/van ons mogt afgetwent werde: Nademael dan dese dag / tot een dag van buyten gewoonlijcke verootmoedinge **H** / **O** Goddelijcke Majesteit / is toegeheyligt geweest / die in dese dagen van alle kanten de donderblypen van uwe vreeselijcke dreygemente hozen laet/en van alle zyden de tekenen van uwe gramschap te voorschijn doet komen/en gins enweer de blysem-wire uytwerpt/om uwe vanden te verflinden/ uwe rechtbeerdige oordeelē in uytboering te stellen en om wrake te doen over uwe tegenpartijders/ en over alle die haer tegens u hertneckelik gekant hebben. **O** Heere! verleent ons daer om dese genade / dat wy heden onse herten verscheuren mogen/ en niet onse kinderen. Vermozfelt gy selve de steenagtigheyt onser herten / met de hamer uwes Goddelijken woorts/welk gy in de hant uwer Dienaren gestelt hebt / en maekt dat'er bittere tranen van een ernstige boetbeerdigheyt van afvloepen mogen. **O** Heere keert u tog tot ons / en wy sullen bekeert zijn; want wy en vermogen niets sonder uwe genade. Legt dan gy selve in ons herte sodanige beschikkingen/als gy selve van ons begeert. Heere/ vergeeft ons onse sonden. Heere neygt uwe ooren tot onse gebeden / en boert gy onse sake tegens onse vanden uyt/ ten besten van uw volck en dier gekochte Gemeente. Heere vertoest niet / om ons te helpen / om u selfs wille; want uwe naem wort onder ons
aen

oengeroepē / en wy nemen onse toevlugt dooz
den gebede tot u in den name des Soons u-
wer liefde / die dooz hem selven de versoemin-
ge onser sonde te wege gebragt heeft / en ons
onderwesen aldus te spreken / Onse Vader,

Als gy weder t'huys gekomen zijt, soo gaet niet uyt,
maer brengt dien dag door met H. oeffeningen; als met
t'leson van Godts Woort, en overlegging der dingen,
welcke gy gehoord hebt, en bid uwen Godt op navol-
gende manier.

XVIII. Betrachtung.

Gebed, en Danksegginge op een Vast en Bede-dagh
als men t'huys gekomen is.

O Godt! een Godt aller barmhertigheden
en vol van medelijden / gy begeert immers
niet den doot des boetbeerdigen Sondaers;
maer dat hy hem bekeere en leve / en dewijl
gy ons sodanig eene barmhertigheyt bewe-
sen hebt / dat gy onse herten heden dooz u / op
bunten gewoone wijze tot een ware vernede-
ring en ootmoedigheyt genevgt hebt / op
datwe dooz een waeragtige boetbeerdig-
heit / utwe regtveerdige oordelen mogtē vooz-
komē / en ons de genade gedaen hebt / datwe
onse sonden erkent / en over deselve in utwe
Godlijke tegenwoordigheyt opentlijck en
hertelijck geweent hebben / en vooz u in factie
en affche verschenen zijn / onse lichamen van
haer gewoone nootdrift berovende / om te
betuygen datwe t'leven onwaerdig zijn / so
gy ons wilt oordeelen na de strengheyt uwer
gerechtigheyt: Daerom so bid den wy u / gro-
te God / dat dit niet alleen dese dag / maer al
de dagen onses levens mag geschieden; en te
ge-

gelijk danken wy u met al de genegentheyte
 onser zielen / dat gy 't woort uwer dienaren
 met de kragt van uwe Godlijke Almachtige
 Geest vergeselschapt hebt / also dat 'et in 't
 binnenste van onse herten doorgedrongen is.
 Heere / gy die gade geslagen hebt op het va-
 ften der Minbitten / en ober haer 't quaet /
 waer mede gy haer gedrengt haddet / niet
 hebt laten komen: neemt voor aengevaem
 aen de opregte vernedering en verootmoe-
 diging van u lieve wel beminde kinderen / op
 dat also de hitte uwes toorns van ons mag
 wegh gaen; en schoon onse vernedering in
 ootmoedigheid met veel gebreken vergesel-
 schapt is; nochtans / O Heere onse Godt! gy
 die de mieren doorgrond / en een kender
 der herten zyt / sie aen d'oprechtigheid onses
 herten / met welke wy ons voor u aengesigt
 hebben nedergebogen; verleen ons / dat de-
 se onse rouw en weeklagen veranderen mo-
 gen in blijfchap en vreugde / en verlost sijnde
 uit de hant onser vyanden / u mogen loven
 en pryfen sonder ophouden / tot dat wy op-
 genomen sijnde in 't Paradys uwer Heer-
 licheyt / in 't nieuwe Jerusalem / wy u al-
 daer met alle de verheerlijkte Heylige dien
 Loffang mogen toebrengen. Hem / die ons
 heeft lief gehad / en ons van onse sonden in
 sijn bloet gewasschen en gemaect heeft tot
 Koningen en Priesters Gode en sijnen Va-
 der; Hem zy de heerlikheit ende kragt in
 alle eeuwigheit / Amen.

De Psalmen en Lof-zangen,
 soo voor als na het H. Avontmael.

Den xxiij. Psalm.

Mijn Godt voedt my als mijn Herder
 gepresen / Dies sal ick geen es dinghs be-
 hoeflijck wesen. In 't groene gras seer
 lieflijck hy my wendet / En aen dat soet
 water hy my geleidet. Hy verquicht mijn
 Ziel / die seer is verslegen: Om sinis
 Raems wil leydt hy my in sin wegen.
 2 Al waer 't schoon dat ick in 't dal des
 doodts ginge / En dat my des doodts scha-
 dutwe ombinge / Ick breesde niet / gy zijt
 hy my gestadigh / En gy troost my met
 ulwen staf genadigh: Gy maecht rijck
 met goeden seer velerhanden / Mijn
 Tafel voor d'oogen mijner vbanden.

3 Gy salft mijn hoost met rieckend
 oly goedigh / En schenckt my den beliet
 vol overbloedigh. Gy sult doen dat uwe
 gunst / O Heer krachtigh. Myn leven langh
 by my steedt; blyft eendrachtigh: Soo dat
 ik hooy eeuwiglijck vast te woonen In Ga-
 des Hups / 't welk niet is om verschoonen.

Den xxv. Psalm.

Mijn hert hef ik tot u Heere; Mijn hooy
 alleen op u staet; Beschædt my doch voo; ou-
 cere / Die my wenscht mijn vbandt quaet.
 Gy werde Heer / so 't betaemt. Niet schaem-
 root die op u bouwde: Maer sy sullen zyn be-
 schaemt Die de vroomen hier benouwen.
 2 Heer wijsf my doch uwe wegen / Die
 gy wilt dat ick sal gaen: Tot den selven
 maect

maeckit genegen My / en doet my die ver-
 staen. Leert en siert my na uw' woort / In
 uwe waerheyt gepresen: Gy zijt mijn hulpe /
 dies mi voort Wacht ick op u in dit wesen.

3 Gedenkt Heer / aen uw' goetheden / Stelt
 u voor oogen voort aen A groote barmher-
 tigheden / Die gy voormaels hebt gedaen.

Dog vergeet de sonden swaer. Mijner jonk-
 heyt seer ligtveerdig: Gedenckt mijns goet-
 hick eenpaer; Tot mijn hulpe zijt volveerdig.

4 Godt is waerachtig en goedig / Hy is 't
 en blijft sulcks altyt; Ten wege brenghyt hy
 sachtmoedigh Den sondaer verballen wyt.

Den ootmoedigen leert hy Syn Godtsalige
 voetpaden; Hy toont oock syn wegen
 by Den armen menschen beladen.

Pause.

5 Goetheyt en waerheyt verheven Zyn
des Heeren wegen al; Doo? hem die daer
na syn leven En syn gangen richten sal.

O Heer doo? uwen naem klaer / Wilt my
goediglick myn sonden Vergeven; want
seere swaer Ende groot zijn sy bevonden.

6 Wie is hy die altydt spoedigh Onsen
Godt bzeest boven al? Die wert geleert
overbloedig Van den wegh dien hy gaen sal.

Die sal besitten syn goet / Met sulheyt ende
met vrede: Syn zaedt sal in overbloet
Het landt oock besitten mede.

7 De verborgentheyt des Heeren Is den
mensch geopenbaert / Die Godt bzeest en
houd in eeren / En sijn verbont wel bewaert.

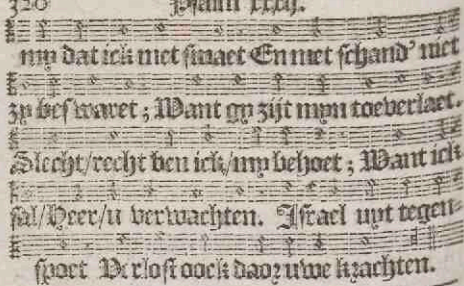
Myn

Mijn hert ende mijn gemoet Op den Heer
 hen alleen setten; Want hy maect by my-
 nen voet. Hyt alder godtloosen netten.

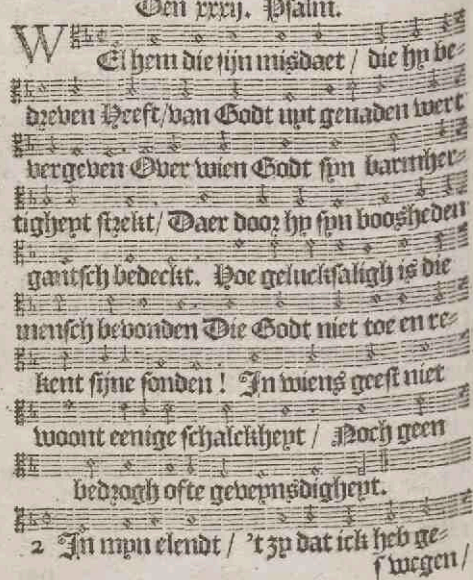
8 Siet my aen met goeder herten / Help doch
 med'lijden met my: Want eensam ende vol
 smerten Ben ilt / Heer / en gants onbep. Al
 werde seere benouwt / Daeg'lichts werdt
 grooter myn lijden: Help my / Heer / die u
 vertzouwt / Hyt den noodt in desen tyden.

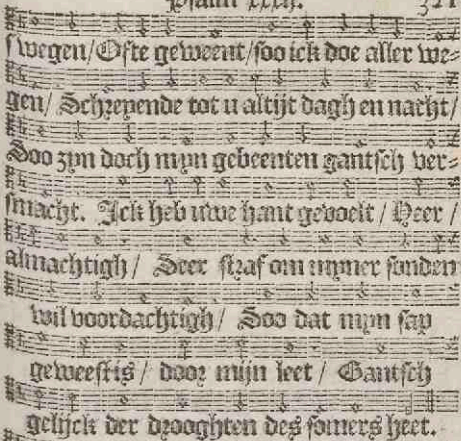
9 Mijn jammer wilt doch aenmercken /
 Mijnen angst en noot aensiet / Myn sonden
 en boose wercken Vergeest my goed'lik om
 niet. Siet hoe de vyanden mijn Doetwil-
 lighlick boben maten / Die groot van ge-
 talle zyn My seer vyandelijck haten.

10 Doo? haer list myn ziel bewaret / Verlost
 my

 my dat ick niet smaet En niet schand' niet
 zy beswaet; Want gy zyt myn toeberlaet.
 Slecht/recht ben ick/my behoet; Want ick
 sal/Heer/u verwachten. Israel ynt tegen-
 spoet Verlost oock daoz uwe krachten.

Den xxxij. Psalm.

W El hem die sijn misdaet / die hy be-
 dreven heeft/van Godt ynt genaden wert
 vergeven Over wien Godt sijn barmher-
 tigheidt stzeekt/ Daer dooz hy sijn boosheden
 ganitsch bedeckt. Hoe geluckysaligh is die
 mensch bebonden Die Godt niet toe en re-
 kent sijne sonden! In wiens geest niet
 woont eenige schalekheit / Noch geen
 bedroggh ofte geveynsdighent.
 2 In myn elendt / 't zy dat ick heb ge-
 swegen /

 swegen/ Ofte geweest/ soo ick doe aller we-
 gen/ Schreyende tot u altijt dagh en nacht/
 Soo zyn doch myn gebeenten gantsch ver-
 smacht. Ick heb uwe hant geboelt / Heer /
 almachtigh / Seer straf om myner sonden
 wil boordachtigh / Sod dat myn sey
 geweest is / door mijn leet / Gantsch
 gelijk der drooghten des somers heet.

3 Maer myn sonden heb ick u bekent /
 Heere, En niet bedeckt : Dies sprack ick
 benaunt seere ; Ick wil den Heer belijden
 myn misdaet. En gy vergaest my al myn
 sonden quaet. Hierom sullen u tot bequame
 tijden / Alle Heyl'gen bidden in krus en
 lyden; Sod dat hen der benaughtes water-
 vloet. Niet schaden sal door u genade goet.

Den xliij. Psalm.

Als een hert gejaegt / O Heere / Dat versche water begeert; Also dorst myn ziel oock seere. Na u myn Godt hoogh ge-eert: En spreekt by haer met gelilagh; O Heer wanneer komt dien dagh / Dat ick doch by u sal wesen / En sien uw' aenschijn gepresen.

2 Mijn tranen ende myn kilachten Syn myn spijs die myn steeds voedt: Als men myn vzaeght niet verachten / Waer is nu uw' Godt soo goet? Ick smelt als ick denck daer aen Hoe ick voormaels plagh te gaen Met een hoop volcks hier te lande /

Om u / Heer / te doen offrande.
3 Waerom wilt gy u soo quellen / En beroert zyn / O ziel myn? Wilt gants uw hoop

hoop op Godt stellen / Van u sal hy ge-
 danckt zyn / Als hy door syn aenschijn
 klaer Sal weggh nemen uw' knips / waer.
 Dies / O Godt / van my niet wycklet /
 Want myn hert my gantsch bes wycklet.
 4 Ick ben uwes seer gedachtigh / Doct
 aen der Jordanen kant / En uwer goet-
 hent seer krachtigh In Hermon dat
 koude landt / En aen Misar den bergh
 bloot; Daer d'een diepte d'ander groot
 Toe-schrept / en daer de tempeesten
 Ober my gaen minst en meesten.

Den Lj. Psalm.

Ontfermt u ober my arme sondaer /
 Heer na uwre goetheyt niet om volprijssen:
 Wilt my ditmael uw genade bewijssen /
 5 En

En vergeeft my mijn sonden groot en
 swaer. Washt my / O Godt / maecht
 my sunder en klaer / Van mijn leelijcke
 smeltende misdaden / Die my voor u
 onreyn maken voorwaer: Hiep
 nicht my door 't water uwer genaden.
 2 Want door veel klagens mijn hert my
 verfloutwt / Als ick (och arm!) gevoel
 mijn groote sonden: En dat meer is /
 door my staen t'elcker sonden. Mijn sonden
 al/dies ick/ Veer/ben benoutwt. Door u/
 en tegen u heb ick misdaen. Dies blijft
 my rechtheerdigh in uwe wegen / Als my
 my straft / en te gronde laet gaen; En
 maecht beschamt hen die u spreken tegen.
 3 Ick weet wel en moet bekennen voor
 taen /

taen/ Dat ick in ongerechthent sien gebore:
 Oock staet my dit tot aller tijdt wel boren /
 Dat mijn moeder in sond' my heeft ont-
 faen. Ick weet dat gy lief hebt en liegeert
 seer. Een hert dat geheel oprecht is en goe-
 digh; 't Welk ik niet heb gehad/ dien gy O
 Heer Uwe wijsheit openbaert overbloedig.
 4 Gy sult my niet yson/ Heer maken reyn/
 Soo sal ick geheel sunder zijn bevonden:
 Gy sult af wasschen mijn sinerten en
 sonden / Soo werd' ick witter dan sneeuw
 in 't gemeyn. Gy sult my doen hooren
 blijdschap en vreugd' / En my van nieuwog
 uw' goedigheit gepresen. Bewijsen /
 Heer / dan sullen seer verheught
 Al mijn beenen en al mijn krachten wesen.
 O 6 Pause.

Pause.

5 Gy hebt langh genoegh gesien mijn
 misdaedt: Wilt doch uw toornigh gesicht
 daer van wenden: En vergeest my (die
 nu ben vol elenden) Mijn boosheyt al / en
 oock dees sonde quaet. O Godt mijn
 Schepper / schept sonder verdragh Een
 reyn hert in my / en een nieuwe leven: En
 op dat ik u wel behagen magh / Wilt my /
 O Heer / eenen nieuwen Geest geven.

6 Ick bid u werpt my niet van uw aen-
 schijn: En op dat ick beslynte mijn bege-
 ren / Uwen heyligen Geest wilt my niet
 weeren / Als hy in my van u vernieuwt sal
 zijn. Doet my oock nu smaken de selig-
 heyt. Dijnre saligheyt / Heer / door uw
 ge-

genade: Geeft my oock den Geest

der vrymoedigheyt / Ende sterckt

my daer mede vzoegh en spade.

7 Dan sal ick gaen in uw' wegen bequaem /

Den boosen sal ick die oock vlijtigh leeren /

So datse hen tot u sullen bekeeren / En vol-

gen mijn voetstappen al te saem. Wilt my

O Godt / Heer mijner saligheyt / Van dees

dooderwaerdige bloetschult bezyden: Soo

sal myn mondt uwe gerechticheyt /

En uw' goetheyt singen ende belijden.

8 O Heer / wilt my doch open doen den

mond / Anders kan ick niet goets spreken

waerachtigh: Maer als gy / Heer / dien sult

openen krachtigh / Soo sal ick uwen lof

schoon maken kondt. Waer 't dat gy slacht-

offeren had begeert / Der stieren en ossen
 of diergelijcken / Ick hadse geoffert: maer
 gantsch niet weert. Is vooz u sulck
 offren / alsoo 't magh blijcken.

9 Een recht offer dat de Heere neemt aen/
 Is een genoot benauwt dooz angst en scla-
 gen / Een nedzigh hert / en eenen geest ver sla-
 gen. En sal Godt niet verachten maer ont-
 saen. O Heer / doet Zion wel na uwr goetheyt
 En Ierusalem / die op u betrouwet / 't Welck
 is de Stadt die gy u hebt bereyt: Waer
 mueren doch genadelijck opbouwt.

10 Dan sullen ons herten zijn seer be-
 quaem Om te offeren na u welbehagen:
 Dan sullen de halveren zijn geslagen /
 Die u / Heer sullen wesen aengenaem.

Den Ciiij. Psalm.

Mijn Ziele wilt den Heer met Lof-
 sangh prijssen: Al wat in my is moet hem
 eer bewijssen / En sijnen heyl'gen
 Naem loben met bliet. Wilt hem prij-
 sen en roemen onbeladen / O gy mijn
 Ziel / looft des Heeren weldaden / Die
 gy ontfangen hebt / vergeet die niet.

2 Looft hem / die dooz sijn goetheyt
 hoogh verheven De sonden al u gantsch-
 lick heeft vergeven / En u geneest van
 uw' gebreken groot. Prijst hem / die
 u heeft vry geloocht uw' leven Van der
 doodt / dewelck u seer heeft doen lieven /
 Die u nu omringht met genade bloot.

3 Die uwen mont vol maectt met
 goet

goet en vzeughden: En u jongh maeckt /
 en daer toe oock vol jeughden / Alsoo
 men den arent jongh werden siet. Hy is
 de Heer / die gedenckt t'allen tijden /
 Genadelijck hen die hier onrecht lijden /
 Dat recht is te doen in al haer verdriet.
 4 Hy heeft Mosi [dat wy niet souden
 dwalen] Sijn wegen verklaert / en
 willen verhalen: Isracl heeft hy ge-
 toont sijn doen al. Hy is een Heer / barm-
 hertigh en seer goedigh / Hy vergeeft haest
 en is tot toorn lankmoedigh / Volmaeckt
 in goetheyt / 't welck hy blijven sal.
 5 Het is wel waer dat als wy onge-
 stadigh / Hem vergrammen / soo straft
 hy ons genadigh / Nochtans blijft

Hy niet verstoort langen tijdt: Hy
handelt met ons niet na onse sonden; Hy is
vriend'lijk en straft tot geenen sonden Ons
na verdienst/ maer schelt ons alles quijt.

6 Soo hoogh als den hemel staet van
der aerden / Soo groot is sijn goetheyt
hen die aenbaerden De heylige vreesse
sijns woorts vooztaen. Veel wijder dan
't Oosten kilaer is gestanden Van den
Westen: soo heeft sonden en schanden
Ons' Godt van ons wylt genaden gedaen.

Pause.

7 Gelyck een vader hem pleeght te er-
barmen Over sijn kint: soo wil hem
Godt ontfarmen Over hen / die hem
vreesen in 't gemeyn. Wat de men-
sche zp / dat bekent de Heere; Hy weet
oock

oock wel dat wy / vol van oneere / Niet
 anders zijn dan stof en stauck onreyn.

8 Als gras en hop is hier des men-
 schen leven; Dat heerlich bloeyt / zind' oen-
 wyle verheben / Als een schoone bloeme
 staend' op dat velt: Maer als de wint een-
 mael daer over drijvet / Sy vergaet haest /
 soo dat niet langer blybet Daer plaetse
 daer sy voormaels was gestelt.

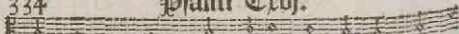
9 Maer Godts barmhertighent sal
 eenwigh dueren Den die hem vreesen / en
 tot elcker muren Over kints kint blyft
 syn gerechtighent: Dien die syn handt
 houden sonder afwijcken / Die synen
 wille stedes doen desgelijcken / Unt
 's herten gromt met aller blytighent.

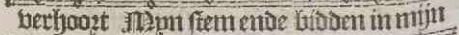
10 Godt heeft sijnen stoel vastelijck
 bereydet In den hemelen sijn rijck
 uptgebreijdet / Den welcken alles on-
 derwoopen is. Dies looft hem gy En-
 gelen sterck in krachten / Gy die daer
 uptricht met vlijt en met machten Sijn
 bevel / met haest en niet breyght gewis.

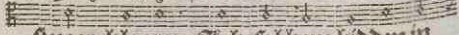
11 Looft den Heer alle gy hemel-
 sche scharen / En maeckt hem
 groot / gy sijn t'outwe dienaren /
 Die sijnen wille tot aller tijt doet : Wilt
 al sijn doen ober al heerlijck loben. En
 gy mijn ziel / wilt den Heer van hier boven
 Altijt groot maken met hert en genioet.

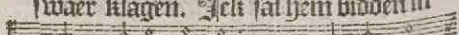
Den Cxvi. Psalm.

I Ck heb den Heer lief / want hy heeft
 ver-

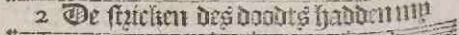
 verhoort Myn stem ende bidden in mijn

 swaer klagen. Ick sal hem bidden in

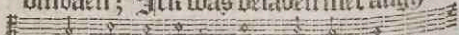
 mijn quade dagen: Om dat hy hem

 tot my nebyht na syn woort.

2 De stricken des doodts hadden my

 omvaen; Ick was beladen met angh-

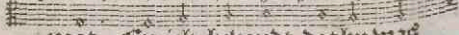
 sten der hellen: Ick was in noodt /

 in suchten / en in quellen. Doch ick

 riep des Heeren Naem alsoo aen:

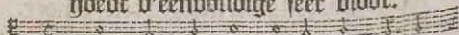
3 O Heer / verlost myn ziel wpt desen

 noot. En ick bebondt dat hy was

 seer weldadigh / Seer vriendelick / en

 oock seere genadigh: Die wel be-

 hoedt d'eenboudige seer bloot.

4 Want als ick ter neder lagh onder

 voet / Geholpen heeft my onsen Godt

Almachtigh Dies weest te vreden

O mijn ziele klachtigh / Nadien

dat de Heer u dees weldaedt doet.

5 Gy hebt / Heer / mijn ziel bezijdt van

den doodt / Mijn oogen van tranen /

mijn voet vooz vallen. Dies wil ick

wandelen mijn dagen allen Dromelijck

vooz u / O mijn Godt seer groot.

Pause.

6 Ick geloobe dies spzeck ick in 't ge-

meen. Doch wert myn ziel seer jam-

merlyck geplaget. Dies sprack ick

met een gemoet gaer vertfaget / Alle

menschen zyn leugenaers met een.

7 Hoe sal ick doch Godt syn weldaden

al Vergelden? Ick sal den beker heyl-

same

samen nemen in der handt / en des
 Heeren name Met danckbaer-
 heyt ick verkondigen sal.

8 Ick wil mijn beloften in 't openbaer
 betalen in Godts Gemeente gepresen.
 De doot der heyligen voor Godt sal wesen
 Een dingh dat kostelick is en dierbaer.

9 Heer / ick ben uw' knecht / ja ick ben
 uw' knecht / En een sone van uwer
 dienstmaeght kleynne: Mijn banden
 hebt gy gebroken alleynne. Dies
 wil ick uw danck-offeren oprecht:

10 Dat is: ick wil uwen Naemt ma-
 ken kiondt / Die heerlick is / en seer
 hooge verheben. Ick wil den Heere
 mijn beloften geven. Midden on-
der

der syn volck tot deser stondt.

II In den voorszoven des Heeren seer

reyn Wil ick van herken hem lof-san-

gen singen / Ick wil tot Jerusa-

lem hem toebzingen Sijnen pyp.

Looft hem met my in 't gemeyn.

Den Cxviij. Psalm. Stem: 66.

Dancket den Heer seer hoog gepresen /

Want groot is syn vriendelicheyt:

Syn goedertierenheit sal wesen Besten-

digh in der eeuwigheit. Israël moet hem

nu begeben Om te verkonden met be-

scheyt / Dat Godts barmhertigheit ver-

heven Beduert tot in der eeuwigheit.

2 Dat huns Aarons al te same

Moet nu belienmen wijdt en breyt /

Dat des Heeren goetheyt bequame

Beduert tot in der eeuwigheit.

Sp all' die Godt vreesen ootmoedigh /
 Moeten spreken met blytighheyt /
 Dat onses Godts genade goedigh
 Geduert tot in der eeuwigheyt.

3 Als ick/Heer/ in anghst was gestadigh/
 Soo riep ick Godt den Heere aen /
 En hy verhoorde my genadigh /
 Met troost heeft hy my bygestaen.

De Heer is met my t' allen tijden:
 Dies vrees' ick niet wat menschen koen /
 Die my haten ende benijden /
 Dooz kruys en verdriet my aen doen.

Den Loffangh Simeonis.

Luc. 2. vers. 29.

N laet gy/Heer oprecht / Gaen in
 breed' uwen knecht / Na uw beloft' gesta-
 digh / Na dat mijn oogen klaer / Hebben
 gesien boozwaer / Uwen Heylant genadig.
 2 Een Salighmaker reyn/Allen volcken
 gemeyn / Die aennemmen sijn leere ;
 Een licht schijnende klaer Den Hey-
 denen eenpaer / En oock Israels cere.

E Y N D E.

DAG-WERK.

Psalm 119. vers 164.

Ik loof u sevenmael des daegs over de rechten uwer gerechtigheydt.

A Welles / een beroemt Schilder onder de Heydenen / pleeg te seggen / dat hy geen dag had laten voozby gaen / sonder op deselve ten minsten een lienie of streep geschildert te hebben. Maer wy Chyristenen moeten betragten / dat 'er geen dag / sonder waere bekeeringe / van ons moet ge-eyndigt werden / of wy sullen op deselve iets / dat loffelick en Gode welgevallig / den eernaesten dienstig / en tot opkouwinge onses Chyristendoms bevoorderlijk is / voornemen. Wanneer de Heydensche Keyser Titus Vespasianus, by sig selfs indagtig wiert / dat hy een dag / sonder eenig goet gedaen te hebben / voozby had laten gaen / klaegde hy : O Amice, diem hanc perdidimus ! dat is / Ach lieve vriend ! desen dag hebben wy verloren ! Hoe veel te meer sullen wy Chyristenen het beklagen / wanneer wy een dag in sonderen schanden toegebracht hebben ; en daer op gedencken / hoe wy alle dagen / ja alle uren des daegs / de goed-en-weldaden des Alderhoogsten

genieten / wy ook ieder dag / Gode eer en
lof / en ook onsen even-naesten dienst moe-
ten toebrengen. Daerom wil ick u / gelobi-
ge Ziele / dit dagelicks DAG-WERK , tot
versterkinge / en om u Reise na BETH-EL
volmaekt voort te setten / in handen geven.

S O N D A G

IS de eerste dag, die zyn naam van de Sonne heeft,
en daerom van de Latinen *Dies Solis*, den dag der
Sonne, genaemt werd, van wegen den Heere Chri-
stus, als de Sonne der gerechtigheyt, *Mal.* 4. 2. Die
op den goeden Vrydag bloedroot onderging, maar op
den Paesdagh, als een Sondag, gantich heerlick en
schoon weder te voorschyn gekomen, en om onzer
ongerechtigheys wille opgestaen is. *Rom.* 4. vs 25.
Ach wat een elendig mensch zoud' gy zyn, indien u
geen Sonne soude bestralen, maar nog veel rampza-
niger, wanneer gy den Heere Christus ontbeeren moe-
ste, buyten welke geen zaligheyt te vinden is. Wel;
zoo gy dan dezen Sondag regt vieren wilt, maekt daer
een verzoendag van, (en geen zonden dag, zodanig
als helaes! geen dag schandelyker tot allerley zonden
misbruykt werd als even den Sondag) en verzoen u op
deselve eensdeels met Godt, en bid hem neerslagigh
af 't geen gy de voorgaende weke tegens hem gezond-
digt hebt; anderdeels met u even-naesten: de Son-
ne en ga niet onder over uwe toornigheyt, *Ephes.*
4. 26. En nadien Godt op desen, als den eersten werelt-
dag het begin van het groote werelts gebouw gemackt
heeft, en uyt de duysternisse, het licht geschapen
heeft, zo zugt op dezen eersten weeck dag, den
Sondag, in uw herte dese of diergelyke.

I. B E T R A C H T I N G.

Gebed op den Sondag.

Almachtige Godt / gy die op den eersten
dag Hemel en aerde geschapen / en door u
woort

woort licht gemaect hebt / schiept in my een
 rein hert en laet in my Christus Jesus / de
 Sonne der gerechtighent / opgaen / door
 welken ik ten eeuwigen leven verlicht / en tot
 liefde tegen u en mijnen eben-naesten ver-
 wantt werde. Mijn Godt / verleen my
 dat ick de wercken der duysternisse vliede /
 my als een kindt des lichts drage / geen
 duyster sondelick nagt werck oeffene / maer
 eerbaer als op den helderen dag / voor aller
 menschen oogen / niet alleen onstraffelijk /
 maer oock andere tot een opwekkend voor-
 beelt / wandele. Laet my oock dese genade
 van u verwerden / **O** allergoedertierenste
 Vader / dat ik desen dag in geen laffe ledig-
 hent / nog in een dag van wereltsehe ruste /
 verkeere; maer dat ick hem / door allerley
 geestelijke oeffeningen / eenen dag van
 geheyligde ruste make; en dat ick'er u / voor
 mijn rust / so in mag loben / dat u te loben
 mijn voornemste rust zy / gemerckt ik geen
 groter rust nog kan nog mag verwachten /
 dan die d'Engelen in den Hemel genieten /
 wie'r eenige rust daer in bestaet / dat sy van
 't loben en 't heyligen uweß naems minner
 rusten. Vergun my dit te genieten / **O**
 Heer der Heerscharen! Amen.

M A E N D A G

Zynde de tweede dag, welke zyn oorspronk van
 de Mane heeft, waer van hy ook *Dies Lunæ* genaemt
 werd. Hier by kunt gy u indagtig maken den toestand
 der Christelyke Kerke in deze werelt. Gelyk de Maen
 een schoon en treffelyk nacht licht is, also is de Kerke

Christi schoon gelijk de Maen. Hoog. 6. 10. Gelyk de Maen sijn schijntel van de Zonne ontfangt; altoo heeft de Kerck haer glans van Christus: gelyk de Maen heeft toe en afneemt, nu in volle glans, en dan weder niet wert gesien; alzoo schynt de Kercke nu helder, en met uytterlyke schoonheyt, dog heeft wert zy door vervolginge weder onzichtbaer, volgens het spreekwoord, *Fortuna ut Luna*, het geluck schijnt (ongelyk) gelyk de Maen. En wyl Godt den Hemel, de heerlijke verblyfplaats der zaelige zielen in den beginne op desen dag gemaekt heeft. Gen. 1. 8. daer in gy oock, zoo gy uwen arbeyd na Godts instellinge regt weet te plaatsen, uwe plaats te zijner tijt sult vinden. Mat. 8. vers 11. Zoo spreekt in uw herte:

II. B E T R A C H T I N G.

Gebed des Maendags.

Liefhebbende Godt! die op desen tweeden werelt dagh de fondamenten des Hemels gebouwt hebt / en der selver bestinge / en grote Wolcken-last in de lucht behoudt en bestiert; gy also kunt en wilt ook u kercken-hemel ondersteuten / dan / als wy het niet verstaen / ende de bedroefde Christenheit / door menschelijke hulpe niet helpen kan. U is d'eer / gy sult het wel maken Gelyk gy het Firmament / op dese tijt geschapen / in 24. uren soo veel hondert ja duizent mijlen weeghs / in goede ordre / kunten wellie het niet en wijckt / rond laet lopen; also laet my ook den weg uwer geboden snel en vlijtig lopen / en de ordeninge uwer Wet nimmer overtreden / op dat my dese tegenwoordige dag en nacht / noch de volgende / geen dagh noch nacht des
toorns

toons zijn moge: vergunt my daerom / **G**
 aller genadigste Godt / dat ick mijne eerste
 liefde / daor't volherden in allerley Godsfa-
 lige betrachtungen / soo kragtelyk betoone /
 dat ick dese / en alle d'andere dagen mijnes
 levens / volstandelyk ge-eyndigt hebbende /
 van mijnen arbeit mag rusten; dat ick met
 een oock / van mijn werken gevolgt zijnde /
 het Lam magh volgen werwaerts het ga.
 Amen.

D I N G S D A G

De derde dag, ook genaemt Dinsdag, die make
 u indagtig dat gy volgens uw belofte, Godt uw leven
 lang, dienen moet in heyligheyt, en gerechtigheyt, die
 hem gevallen is. **Lut.** 1. 15. En daar beneven ook niet
 vergeten uw naesten te dienen na de gaven die gy ont-
 fangen hebt, **1 Pet.** 4. 10. By eenige werd hy een Eer-
 dag genaemt, daerom wilt gy hem regt houden, doet
 het alles met woorden en werken ter eere Godts: soo
 sal Godt u weder eeren met Ziel en Lichaems-gaven
 en geschenken. Hy laet hem niet om niet dienen,
1 Sam. 2. 30. Die my eeren, sal ik eeren. Van de La-
 tijnen werth hy *Dies Martis* genoemt, wyl Mars by de
 Romeynen den Krygs-god is geweest; welke naem u
 kan indagtig maken, hoe u leven een geduerige strijdt
 is. **Joh** 7. 1. Daer gy een geduerige Ridderfchap
 moet oefnenen. **1 Tim.** 1. 18. Een goede strijd stry-
 dende, behoudende het gelove, **2 Tim.** 4. 7. Op dezen
 dag spreekt in uw herte.

III. B E T R A C H T I N G.

Gebod op den Dingsdag uyt te spreken.

Altmachtige en Barmhertige Godt / gy
 die op desen dag de Wateren van onder den
 Hemel in een plaetse vergadert en d'aerde
 droog

Droogh gemaeckt / en met allerley vrucht-
 dragende boomen verciert hebt: Ach:
 weert het water der droefheyt / en den
 bloed der vervolginge / welke over uwe
 Christenheyt sich t'samen voegen / op dat
 uw geestelijk Hof / dat gy selfs gebouwt
 hebt / niet overstroomt en verwoest werde;
 maer in tegendeel veel vruchten / tot uwer
 eere / voortbrengende en drage. Lieffte Vader/
 behoudt my in deselve ook als een geeste-
 lijke vruchtbare boom / en zegent my / dat
 ick veel vruchten des geloofs / der liefde /
 hoope / gedult / en andere Christelijke
 dencken / sonder ophouden / drage / en on-
 der de hitte van 't kruzis niet slap noch trag-
 teloos werde; maar vast en onbetweeglijk /
 als een Palmboom / sta; en als ick lang
 genoeg in dit werelts Hof gestaan heb / so
 plant my in het Hemelsche Paradijs / dat
 ick daar in groeyne en bloeyne altoos en eeu-
 wiglijk.

W O E N S D A G

De vierde dag, waar in wy nu midden in de weke
 zyn: wilt daar op overwegen, hoe gy midden in 't le-
 ven met de dood omvangen zijt, en daerom hoog tijt
 bekeeringe te doen, en van zondigen af te laten. Gy
 staet in 't midden, *aut poenitentium aut ardensum*, of
 bekeeringe gedaen, of eeuwig verdoemt te werden:
Tertium non datur, daer is geen derde. Nu of nooyt.
 Daerom waeckt, Matth. 26. 4. Ontwaekt gy die
 slaept, Ephes. 5. 14. Nu is d'uure, om van den slaep
 op te waken, Rom. 13. 11. Salig is de knecht die zyn
 Heer, wanneer hy komt, wakende vind, Mat. 24. 46.
 Derhalven moet gy dit betragten:

IV. BETRACHTING.

Gebed des Woensdags.

Almachtige God / gy die de lieflycke
 Sonne / en de Maane / en de Sterren / als
 heldere lichten aenden Hemel / op den vier-
 den dag des werelts geplactst hebt: door
 welke 't Jaer en tijden gemaakt werden;
 geef / bid ick u / genadige Vader / dat gelijck
 gy den Hemel / op desen huidigegen dag /
 met de Sterren des lichts versien hebt / dat
 gy mijne ziele eben also met de Sterren u-
 wer genade wilt versien: met sterren van
 allerhande grootte / met eenige van vrese /
 met eenige van aendachtigheit; dog aller-
 meest met twee groote Sterren van gelo-
 ve / en volstandigheit: ten eynde dat ik in
 den arbeit deses derden daegs / 't uwer eere
 volherdende / vooz gewis houde / dat dese
 dag ge-eyndigt zijnde / de volgende my sal
 oproepen / en dat mijne dagen noyt sullen
 ophouden malckanderen / in hunnen be-
 steunden keer op te roepen / tot datse my
 eyndelijck dien Sabbath toebrengen / waer
 in'er geen Sterren van verschende groote
 zullen zijn te vinden / maar alles een hel-
 dere groote Ster van liefde sal wesen.

D O N D E R D A G

De vyfde dag. Die zal u verkondigen den donder
 Mose, en den toorn Godts die over de overtreders
 zyns Wets gaet, *Exod. 19.* Hy zal op haar regenen
 strikken, vier en swavel, en een geweldige storm-
 wind zal het deel hares bekens zyn, segt David, *Ps.*
11. 6. Hy sal op den jongsten dag met donder en

vier, met de stemme des Archangels, en met de Baslyne Godts nederdalen van den Hemel, met grote kragte en heerlickheyt, 1 Theff. 4. 16. Luc. 21. 27. En nadien Christus op dezen dag, na tijts verloop ten Hemel gevaren is: zoo kunt gy uwe zielzugt dus uytboesemen.

V. B E T R A C H T I N G.

Gebed des Donderdags.

Almachtige Godt / Hemelsche Vader /
 gy die in de Scheppinge / op desen dagh / u-
 wen zegen over de visschen in 't water / en-
 de vogelen in de lucht / gesproken hebt / en
 altijd het water en de lucht met deselve ver-
 buult! geeft my de genade om uyt u God-
 delijcke voorzienigheyt zodanigen krachti-
 gen troost te scheppen / dat ik in goede ver-
 sekering houde / dat gy my veel minder sult
 verlaten / die met uwes geliefden Zoons
 eygen bloed verlost ben: dat gy my veel
 meer sult versorgen / en zegenen / en van al-
 le quaet verlossen. Help ook / dat ick als
 een goede visch dooz 't net uwes W. woortz
 in 't visch-tung des W. Predick-ampts ge-
 vangen en versamelt werde. Ach / mijn
 Godt! gy hebt ook beloost / uw gelovige te
 willen beschermen: gelijk de vogelen hare
 jongen doen met hare vleugelen; Ach!
 blyepd so utwe Almachtige genade-bleken
 over my uyt / op dat die helsche Roof-vo-
 gels my geen schade mogen toevoegen.
 En nademael de vogelen met vrolijke ton-
 gen u aenvangen te loben / en des daags
 niet aflaten een dancklied te zingen; ach!
 doe

doe soo / o Heer ! mijn lippen op / om van
 die onvernustige dieren my niet te laten
 overtreffen / maer u veel pberiger te loven / en
 met de Engelen alhier te beginnen / en daer
 na by u daer hoven vorders te singen Heyl-
 lig / Heylig / Heylig is de Heere Zebaoth /
 alle Landen zijn vol van zijne eere.

V R Y D A G

De sesde dag, die berigt u van de geestelijke Vryheyt
 die Christus u door zyn bitter lyden en sterven, offer-
 hande en vryheyt verworven heeft. Indien dan de Sone
 Godts u sal vry gemaect hebben, soo sult gy waerlyk
 vry zijn, Joh. 8. 36. Daerom moet gy wel roefien,
 om in die vryheyt te blyven, en niet door moetwil-
 lige sonden den Duyvel in sijn stricken vallen, om u
 gevangen te nemen na sijnen wille. Maer so gy in
 uw vryheyt en vreugde, om des H. Evangely wille,
 vervolgt moet werden, soo moet gy niet verslauwen,
 maer moedig met Paulus het besluyt nemen, dat gy
 bereyt zijt, u niet alleen te laten blinden, maer ook te
 sterven voordien name des Heeren Jesu. Dit is de dagh
 waer in de mensche is gevallen, de dag, waer inde men-
 sche is verlost. Dese drie strengen maken een stercke
 koorde om u tot het gebed te trecken, en te geducken
 aen 't gebed Christi in 't Hofken Gethsemane, daer
 door gy een goede Vrydag gekregen hebt, die d'oor-
 saek van alle goede dagen aen u is, en voornamentlijk
 uwe goede Sondag; want so hy doen niet en hadde ge-
 storven, soo konde hy de Sondag niet opgestaen heb-
 ben. Spreekt dan dit of diergelijke in uw herte.

VI. B E T R A C H T I N G.

Gebed des Vrydags.

Barmhertige Godt / danck zy u / dat
 gy my als een vernustig Creatuer gescha-
 pen hebt in heyligheyt en gerechtigheyt /

en tot een Heere des gantschen Aerdtrijcks
 gemaect hebt. Dank zy u / Jesu Christi /
 gy Zone Godts / dat gy my / door den val
 der eerste Doozouwers / verlooren en ver-
 doemt mensche / verlost en weder tot
 Godts lijck gebracht hebt. Dank zy u
 Heylige Geest / dat gy my / blind mensche /
 ten eeuwigen leven verlicht / van sonden
 door 't Woordt en Sacramenten reinigt /
 en wederom tot een Heylige Tempel
 Godts vernieuwt. A zy lof en prijs / gy
 H. Drie-eenighent van nu tot in alle eeu-
 wigheyt / Amen.

Z A T U R D A G

Zynde de zevende dag. 'T werk dat gy op dezen
 dag doen moet, is, even dat die twee Marias deden
 als Christus in 't graf begraven lag, zig met specerye
 en lieffelyke reuk te verzien, om het Lichaem Chri-
 stite zalven: de regte speeeryen daer toe moeten zyn
 de arstervinge der sonden, de bekeeringe, 't geloo-
 ve, de liefde, en nedrigheyt, zoo zal Christus in uw
 herte waerlyk opgestaen zyn, en zult deel aen zyn
 Hemelvaert hebben, en gesalft werden met onsterf-
 felykheyt, en genietinge van de eeuwige Rustdag.
 Deze dag is de regte uytvaert van de oude Rustdag, die
 ons zoo plaets gemaect heeft voor een nieuwe om te
 volgen, welke wy nu vieren; en op deze dag moet
 gy een voorbereydinge voor den Rust-dag maken: en
 indien de voorbereydingen een goede nuttigheyt heb-
 ben in 't genesen onser lichamen; zoo zynse in der
 waerheyt van geen minder nuttigheyt in 't genesen on-
 zer zielen, zoo dat gy noyt waerdelyk tot dese Rust-
 dag zult kunnen komen, 't en zy gy u op voor-
 gaende dagen wel bereyt sult hebben. Dus moet gy
 ondertusschen volharden in Godts genade; want ge-
 lyck als de Planect Saturnus, waar van deze dagh

Dies Saturni genoemt wert, het langsaemste omloopt, in dertig Jaren maar eenmael: alzoo moet gy ook gezint zyn in de hertelyke barmhertigheyt Godts onafslatelyk te verblyven, te leven en te sterven, geduldig en vrolyk: als dan sult gy ruste vinden voor uwe Ziele. Mat. 11. 29. Op welk vertrouwen spreekt aldus:

VII. B E T R A C H T I N G.

Gebed op den Saturdag.

Ahnachtige Godt / genadige en barmhertige Vader / gy die in ses dagen Hemel en Aerde / met al datter in is / geschapen / en op den sevendenden dag gerust hebt; geest / my uwe genade / dat ick dooz een waer geloobe de ruste / welcke my uw liebe Zoon Christus Jesus verworven heeft / deelachtig werde. Laet mijn gemoet rusten van zware geestelijke en lichamelijke aenbechtningen; en wanneer ick in dit jammerdal genoeg gearbeyd sal hebben / soo treck my na uwen genadigen wille daer upt / en voert my ter ruste / tot dat ick daar met alle uptverkorenen een Drenghden-Zabbath na malkanderen in ewigheyt mach houden. Verleen my sulks Godt Vader / dooz uwen Zoon Jesus Christum / en den Heyligen Geest.

AMEN.

2114-N
Inhoudt van dit Tractaet.

Formulier des Hepligen AVONTMAELS.

Meditatien / dooz		
1. C. Drelincourt	Pag. 22	17. W. ter Burg. 136
2. C. Drelincourt	40	18. Als wy zien de H. Ta- fel toebereyt. 140
3. P. du Moulin	56	19. In 't toegaen 141
4. G. Cheron	75	20. In 't aenlitten 142
5. D. Toussaincts	82	21. In 't breken des B. 142
Gebeden vooz 't H.		22. In 't ontfangen en e- ten des Broots 143
Avontmael / dooz		23. In 't ontfangen en drin- ken des wyns idid. 144
1. C. Drelincourt	89	24. In 't afgaen. 144
2. C. Drelincourt	93	Gebeden na 't H.
3. P. du Moulin	97	Avontmael.
4. P. du Moulin.	98	1. D. Toussaincts 145
5. M. le Faucheur.	100	2. De la Nouë 147
6. D. Toussaincts	103	3. P. du Moulin. 149
7. D. Toussaincts	106	4. S. Durant 153
8. D. la Nouë M.	108	5. J. Mestrezat 156
9. J. Mestrezat	112	6. M. le Faucheur 161
10. S. Durant	118	7. G. Cheron. 167
11. F. Ridderus	122	8. G. Udemans 171
12. Zucht van een zwacke Ziele	128	9. Casp. Sibelii. 173
13. Ootmoedige fugt	129	10. W. ter Burg 178
14. G. Udemans	130	11. C. Drelincourt. 181
15. S. Hiron	131	12. C. Drelincourt. 193
16. W. Teelinck	135	Gebed tot Christum 210
Wlachte van een bedroefde Ziele.		211
Samenspraeck ober de nootsakelijckhijt des H. Avontmaels.		261
Belijdenis des geloofs dooz G. Ude- mans.		
De Heuse na Beth-El.		289
DAG-WERK.		339

E Y N D E.

ant 2047